

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การเข้าเรียนในสถานศึกษาในจังหวัดชลบุรีของเด็กต่างด้าว

ผู้จัดทำ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งนภา วรรณเกษมสุข

สนับสนุนโดยทุนอุดหนุนการวิจัย

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คำนำ

งานวิจัยเรื่องการเข้าเรียนในสถานศึกษาในจังหวัดชลบุรีของเด็กต่างด้าวนี้ เป็นการศึกษาจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี ภายใต้กรอบกฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว รวมทั้งอนุสัญญาที่ประเทศไทยได้ลงนามตกลงความร่วมมือ โดยเป็นการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นจริง ตลอดจนสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับการแสดงออกซึ่งความคิดของเด็กต่างด้าวที่มีต่อการจัดการศึกษาที่พวกเขาได้รับ โดยคาดว่าผลที่ได้จากการศึกษาจะนำไปสู่ความเข้าใจและเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่างๆ ที่ร่วมกันจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว อันจะเป็นการส่งเสริมหลักการเกี่ยวกับสิทธิเด็กและสิทธิมนุษยชนให้เพิ่มมากขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่สละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่เห็นความสำคัญในการศึกษาของเด็กต่างด้าวและสนับสนุนงบประมาณการวิจัย

รุ่งนภา ธรรมเกษมสุข

สารบัญ

คำนำ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญแผนภูมิ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญ และที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรม	8
แนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่น	8
แนวคิดเรื่องสิทธิเด็ก	10
แนวคิดว่าด้วยสิทธิการศึกษา	11
ภาระหน้าที่ของรัฐบาลกับ 4-A	13
แนวคิดว่าด้วยเด็กต่างด้าวกับการศึกษา	17
ปัจจัยระดับระบบ	17
ปัจจัยในระดับโรงเรียน	19
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้เด็กต่างด้าว	22
กฎหมายระหว่างประเทศ	22
1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	22
2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	23
3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม	25
4. อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุก รูปแบบ	26
กฎหมายภายในประเทศ	26
1. รัฐธรรมนูญ	26
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่3) พ.ศ.2553	28
3. พระราชบัญญัติการศึกษากาอบังฉบับ พ.ศ. 2545	35

สารบัญ (ต่อ)

	4. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยทะเบียนนักเรียน พ.ศ.2535	35
	5. แนวปฏิบัติในการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรและ เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย	36
	นโยบายของรัฐบาล	37
	การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง	44
บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย	53
	วิธีการดำเนินการวิจัย	53
	การตรวจสอบข้อมูล	57
	การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานวิจัย	57
บทที่ 4	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวในประเทศไทย	59
	บทนำ	59
	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย	62
	แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2552-2559	62
	แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)	64
	การศึกษาเพื่อปวงชนกับการจัดการศึกษาให้เด็กต่างด้าวในประเทศไทย	65
	นโยบายการศึกษาเพื่อปวงชนกับโอกาสทางการศึกษาของเด็กต่างด้าวในประเทศ ประเทศไทยกับการดำเนินการการศึกษาเพื่อปวงชน	66 81
	การจัดการศึกษาให้เด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย	91
	นโยบายการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว	94
	ผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายในปัจจุบัน	97
บทที่ 5	บริบทและสถานการณ์แรงงานต่างด้าว และการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี	100
	บริบทของจังหวัดชลบุรี	100
	สถานการณ์แรงงานต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี	111
	เด็กต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี	114
	การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี	116
	การจัดการศึกษากับความพร้อมให้ใช้ได้ (Available)	120
	ความพร้อมให้ใช้ได้กับปัจจัยระดับระบบและปัจจัยระดับ โรงเรียน	123
	การจัดการศึกษากับการเข้าถึงได้ (Accessible)	131
	ความเข้าถึงได้กับปัจจัยระดับระบบและปัจจัยระดับ โรงเรียน	136
	การจัดการศึกษากับความยอมรับได้ (Acceptable)	143

สารบัญ (ต่อ)

ความยอมรับได้กับปัจจัยระดับระบบและปัจจัยระดับ โรงเรียน	151
การจัดการศึกษากับความสามารถปรับได้ (Adaptable)	156
ความสามารถปรับตัวได้กับปัจจัยระดับระบบและปัจจัยระดับ โรงเรียน	162
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าว	167
บทสรุป	167
การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าวกับสิทธิทางการศึกษา	178
การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าวกับแนวคิดเด็กต่างด้าวกับการศึกษา	185
อภิปรายผลการศึกษา	190
ปัญหาจากการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว	192
แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กต่างด้าว	195
ปัญหาและอุปสรรค	198
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	199
ภาคผนวก	202
ภาคผนวก 1 แนวคำถามสำหรับผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี	202
เขต 1	
ภาคผนวก 2 แนวคำถามสำหรับผู้อำนวยการ โรงเรียน	203
ภาคผนวก 3 แนวคำถามสำหรับเด็กนักเรียนต่างด้าว	204
ภาคผนวก 4 แนวคำถามสำหรับผู้ปกครอง	205
ภาคผนวก 5 แนวคำถามสำหรับนายจ้าง/ตัวแทนนายจ้าง	206
บรรณานุกรม	207

สารบัญตาราง

ตาราง 1 กรอบแนวคิดสิทธิทางการศึกษา	16
ตาราง 2 แสดงปัจจัยระดับระบบและปัจจัยระดับโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว	22
ตาราง 3 สรุปรูปการประชุมระดับโลกที่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อมวลชน	75
ตาราง 4 แสดงจำนวนนักเรียนตามสัญชาติ	92
ตาราง 5 แสดงรายละเอียดรายการสิทธิในการได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายระดับประถมศึกษา	94
ตาราง 6 แสดงจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมาย ปี 2553-2557	109
ตาราง 7 แสดงจำนวนเด็กนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แยกตามสัญชาติ ปีการศึกษา 2557	117
ตาราง 8 แสดงปัจจัยระดับระบบกับการจัดการศึกษาที่พร้อมให้ใช้ได้	126
ตาราง 9 แสดงปัจจัยระดับโรงเรียนกับการจัดการศึกษาที่พร้อมให้ใช้ได้	129
ตาราง 10 แสดงปัจจัยระดับระบบกับการจัดการศึกษาที่เข้าถึงได้	139
ตาราง 11 แสดงปัจจัยระดับโรงเรียนกับการจัดการศึกษาที่เข้าถึงได้	141
ตาราง 12 แสดงปัจจัยระดับระบบกับการจัดการศึกษาที่ยอมรับได้	152
ตาราง 13 แสดงปัจจัยระดับโรงเรียนกับการจัดการศึกษาที่ยอมรับได้	154
ตาราง 14 แสดงปัจจัยระดับระบบกับการจัดการศึกษาที่สามารถปรับได้	162
ตาราง 15 แสดงปัจจัยระดับโรงเรียนกับการจัดการศึกษาที่สามารถปรับ	165
ตาราง 16 แสดงรายการเรียนฟรี 15 ปี กับการปฏิบัติตามกฎหมาย	167
ตาราง 17 แสดงการปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ	169
ตาราง 18 แสดงการปฏิบัติตามกฎหมายในประเทศ	174
ตารางที่ 19 แสดงการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าวกับหลักการ 4-A	178
ตาราง 20 แสดงการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าวกับแนวคิดเด็กต่างด้าวกับการศึกษา	185

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ 1 แรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายจำแนกตามประเภทการได้รับอนุญาต จังหวัดชลบุรี	111
แผนภูมิ 2 แรงงานต่างด้าว จำแนกตามสัญชาติ ณ เดือนมิถุนายน 2558	112

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญ และที่มาของปัญหา

ผลจากการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 และ 2 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะทางกายภาพจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภค ทั้งเป็นถนน ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ และโดยเฉพาะนับตั้งแต่แผนฯ ฉบับที่ 4 เป็นต้นมา ที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่พื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ได้ค้ำคอฯ ทำให้พื้นที่ภาคตะวันออกมีการปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับการขนส่ง การค้า การลงทุน โดยเฉพาะการสร้างท่าเรือน้ำลึก และนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดชลบุรีในฐานะที่เป็นหนึ่งในจังหวัดภาคตะวันออก มีพื้นที่ติดทะเล และใกล้กับกรุงเทพฯ ได้ค่อยเข้าสู่กระบวนการกลายเป็นเมือง (urbanization) และการกลายเป็นอุตสาหกรรม (industrialization)

การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม นำไปสู่การลงทุนในภาคธุรกิจทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก ที่มีความหลากหลายในภาคธุรกิจ ดังนั้นแล้วความต้องการจ้างแรงงานก็เกิดขึ้น แรงงานในพื้นที่ ไม่มีความเพียงพอต่อความต้องการ เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานภายในประเทศ เช่น แรงงานจากภาคอีสาน หลั่งไหลเข้าสู่พื้นที่นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบังเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ก็ยังขาดแคลนแรงงานบางประเภท โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือ ส่งผลให้สถานประกอบการเกิดการจ้างงานแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น งานประมง งานเกษตร เป็นต้น

แรงงานต่างด้าวที่มาทำงานในประเทศไทยนั้น บางส่วนทำงานและเก็บหอมรอมริบ ก็กลับภูมิลำเนาเดิม บางส่วนทำงาน ส่งเงินกลับบ้านที่ภูมิลำเนาเดิม และเริ่มสื่อสารกับครอบครัวและญาติถึงโอกาสในการทำงาน ทำให้เริ่มเกิดการสร้างครอบครัวและมีลูกหลานที่เกิดในประเทศไทย และที่ติดตามมาจากประเทศภูมิลำเนาเดิม เด็กและเยาวชนต่างด้าวที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี มีผลกระทบต่อประเทศไทยในหลากหลายด้าน ขณะเดียวกันในการดำเนินการใดๆ ที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน ประเทศไทยก็มีพันธะสัญญาที่จะต้องปฏิบัติตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทั้งในเรื่องของสิทธิเด็กและการทำงานของเด็กและเยาวชน

การศึกษาถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาชาติต่อไปในอนาคต ในประเทศไทย เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าเรียนในภาคบังคับอย่างเท่าเทียมกัน แม้เด็กจะไม่มีสัญชาติไทย หรือไม่มีสัญชาติ เมื่อพิจารณาในแง่ของสิทธิมนุษยชนและพัฒนาการของเด็กที่ควรจะได้รับ การเข้าเรียนในสถานศึกษาที่ใกล้ที่ทำงานหรือที่พักอาศัยของบิดามารดา โดยได้รับสิทธิเช่นเดียวกับเด็กไทย ก็เป็นสิ่งที่เด็กต่างด้าวควรได้รับ เพื่อมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำและนำไปสู่การเกิดปัญหาสังคมในอนาคต ดังที่หลายฯ ฝ่ายเกรงว่าจะเกิดปัญหา

ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นมานับแต่อดีตคือ ทักษะคิดของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ปกครอง ที่มักไม่ค่อยให้ลูกหลานเข้าเรียนหนังสือ เนื่องจากการเข้ามาในประเทศไทยที่ไม่ถูกต้อง จึงเกรงว่าหากให้ลูกหลานของตนเองเข้าเรียนในสถานศึกษา จะมีการติดตามลูกหลานเพื่อจับกุมและตนเองและส่งกลับภูมิลำเนาเดิม พร้อมกันนั้นค่าแรงที่ได้รับในแต่ละวันก็มีไม่มาก เกรงว่าจะไม่สามารถส่งเสียบุตรหลานได้ ฉะนั้นจึงเลือกที่จะ

ไม่ให้เข้าเรียน แต่นำนุตรหลานมายังที่ทำงานเพื่อดูแล และผลที่ตามมาคือ การที่ลูกหลานก็ช่วยเหลือพ่อแม่ทำงาน เนื่องจากไม่มีกิจกรรมอื่นให้ทำในที่ทำงาน อันนำไปสู่ปัญหาการใช้แรงงานเด็กทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ในอีกด้านหนึ่งทัศนคติของครูและผู้ปกครองนักเรียนไทย ก็ยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเด็กต่างด้าว ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม รวมทั้งมุมมองความคิดที่มีต่อความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนให้กับแรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้เสียภาษีรายได้บุคคลธรรมดา แต่กลับได้ประโยชน์ทัดเทียมเด็กได้ที่ผู้ปกครองเสียภาษี ในส่วนของสถานศึกษาเอง ก็ยังขาดความพร้อมในการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวที่มีความแตกต่างด้านภูมิหลัง ภาษา วัฒนธรรม ฯลฯ

ในบางจังหวัดที่มีแรงงานต่างด้าวเป็นจำนวนมากเช่น จังหวัดระนอง จังหวัดสมุทรสาคร จำนวนเด็กต่างด้าวในโรงเรียนมีเป็นจำนวนมาก เช่น ในจังหวัดระนอง¹ ปรากฏว่าในบางโรงเรียนแทบไม่มีเด็กไทยอยู่เลย ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้จะเกิดในจังหวัดที่มีแรงงานต่างด้าวอยู่เป็นจำนวนมาก และมีผลกระทบในระยะยาว ทั้งในแง่ของพื้นที่งบประมาณ และความมั่นคง

ปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ดูเหมือนจะบรรเทาเบาบางลง เมื่อมีความพยายามของภาครัฐในการขึ้นทะเบียนแรงงาน โดยให้นายจ้างจดทะเบียนรายละเอียดของแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในความดูแล ซึ่งในทางหนึ่งก็เป็นการบริหารเทาปัญหาแรงงานผิดกฎหมาย และทำให้ภาครัฐได้รับรู้จำนวนแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย แต่ในอีกทางหนึ่งก็เป็นภารกิจของภาครัฐในการแสวงหาแนวทางในการดูแลและวางมาตรการจัดการต่อไป ซึ่งรวมถึงการต้องคำนึงถึงสิทธิอันพึงมีพึงได้ในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง และในฐานะที่แรงงานเหล่านั้นมีความจำเป็นต่อสถานประกอบการไทยด้วย โดยลูกหลานของแรงงานต่างด้าวที่เป็นผู้ติดตามเข้ามา ก็จำเป็นต้องได้รับสิทธิและการดูแลด้วยเช่นกัน เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก หรือการค้ามนุษย์

ถึงแม้จะมีการขึ้นทะเบียนแรงงาน แต่ประเทศไทยยังขาดข้อมูลที่ชัดเจนแน่นอนเกี่ยวกับจำนวนที่แท้จริงของแรงงานต่างด้าว เนื่องจากแรงงานต่างด้าวมีการย้ายเข้าออกอยู่ตลอดเวลา และบางส่วนก็ยังเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย ขณะเดียวกันลูกหลานของแรงงานต่างด้าวก็มีจำนวนมากขึ้นทั้งในจากที่เป็นผู้ติดตามและที่เกิดในประเทศไทย ซึ่งทำให้เกิดความยากลำบากในการบริหารจัดการของหน่วยงานภาครัฐไทย ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาหรือสาธารณสุข ในส่วนของการศึกษาในประเทศไทย สถาบันวิจัยจิตติพบว่าเป็นระบบการศึกษาไทยมีเด็กที่ด้อยโอกาสประมาณห้าล้านคน และมีเด็กที่เป็นลูกแรงงานต่างด้าวที่เข้าไม่ถึงโอกาสทางการศึกษาประมาณสองแสนห้าหมื่นคนเป็นอย่างน้อย ในจำนวนนี้ยังไม่รวมถึงไร้สัญชาติอีกสองถึงสามแสนคนที่ไม่มีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาในระบบ ปัญหาด้านการศึกษาของเด็กลูกแรงงานต่างด้าวนี มีตั้งแต่การไม่รู้หนังสือ การไม่มีโอกาสในการเรียนทั้งในแบบของไทยหรือในแบบของตนเอง ปัญหาการออกจากโรงเรียนกลางคันเนื่องจากต้องเคลื่อนย้ายตามผู้ปกครองที่เปลี่ยนสถานที่ทำงาน หรือเนื่องจากสถานะทางกฎหมายที่ผู้ปกครองหวาดกลัวที่จะให้ลูกที่เรียนในระบบโรงเรียน ได้ศึกษาต่อ รวมไปถึง

¹ ข่าวภูมิภาค ชุมชนเมือง ข่าวทั่วไป “เด็กต่างด้าวฮึดโรงเรียนระนอง กว่า 10 แห่งไร้ช.ไทย-ชชศ.ยุบทิ้ง”, *คมชัดลึก*, 28 สิงหาคม 2552.

ปัญหาสุขภาพอนามัยด้วย จากกรณีพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ที่มีแรงงานต่างด้าวอยู่เป็นจำนวนมาก นั้น พบว่า ลูกแรงงานต่างด้าวจะเรียนจบเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 3 เนื่องจากต้องลาออกกลางคัน เนื่องจากไม่มีแรงจูงใจในการศึกษาต่อ มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ทำให้พ่อแม่เด็กต่างด้าวไม่ให้เรียนต่อ แต่ให้ไปเป็นแรงงาน ขณะเดียวกัน นายเกรียงไกร ชีช่วง เลขธิการเครือข่ายกระทรวงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก็มองว่า ปัญหาส่วนส่วนหนึ่งเนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่ได้ดำเนินการเชิงรุก คือ การผลักดันและส่งเสริมให้เด็กเห็นความสำคัญของการศึกษา รวมถึงการแนะแนวการศึกษาต่อให้กับเด็กต่างด้าว²

สำหรับประเทศไทย³ หากพิจารณาจากรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นๆ พบว่า ได้มีการเปิดโอกาสให้เด็กต่างด้าวเข้าศึกษาในโรงเรียนไทย แต่ที่ผ่านมามีจำนวนไม่มากนัก ยกเว้นโรงเรียนในเขตพื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าวอาศัยอยู่มากหรือเป็นจังหวัดตามแนวชายแดน ซึ่ง รศ.ดร. ชยยุทธ แฉล้มวงศ์ มองว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลูกหลานของแรงงานต่างด้าวไม่เข้าสู่ระบบการศึกษา เนื่องจากพ่อแม่ต้องการให้ลูกทำงาน ขณะเดียวกันระบบการศึกษาไทย ก็ยังมีปัญหาในเรื่องของการจัดส่งและการเชื่อมต่อระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน ปัญหาเรื่องเงินอุดหนุนรายหัวในระบบการศึกษา ที่โรงเรียนเก่าที่เด็กนักเรียนศึกษาอยู่จะไม่ส่งข้อมูลไปยังโรงเรียนใหม่ เนื่องจากพ่อแม่ของเด็กต่างด้าวย้ายที่ทำงาน เช่น ย้ายอำเภอ หรือย้ายจังหวัด นอกจากนี้ก็ยังมีขาดครูที่มีความเข้าใจในภาษาถิ่นหรือภาษาเดิมของเด็กต่างด้าวอันเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนการสอน⁴

สำหรับการดำเนินการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว แม้สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานจะไม่ได้ประสบปัญหาในภาพรวม แต่แรงงานต่างด้าวที่เพิ่มมากขึ้นในประเทศไทย ส่งผลให้เด็กต่างด้าวที่เป็นทั้งผู้ติดตามและที่เกิดในประเทศไทยก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นไปด้วย ส่งผลให้เกิดความกังวลถึงความเหมาะสมต่อการจัดการศึกษาให้แก่เด็กต่างด้าวที่จะต้องได้รับการศึกษาเช่นเดียวกันและสิทธิต่างๆ เช่นเดียวกับเด็กไทย คือ เรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพและเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในมิติของสิทธิของพลเมือง ความเป็นคนไทย รวมทั้งในแง่ของงบประมาณที่คนไทยคือผู้เสียภาษีอากรให้กับรัฐ และการเกลี่ยเงินที่กังวลว่า

² ข่าวคุณภาพชีวิต – ชุมชนเมือง “ลูกแรงงานต่างด้าวกว่า 2.5 แสนคนขาดโอกาสเรียนหนังสือ”. ผู้จัดการ. 23 กรกฎาคม 2557.

³ ในหลายๆ ประเทศ การศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว ถือเป็นสิทธิและโอกาส ไม่ว่าจะเข้ามาโดยถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม เช่น ในประเทศสเปนมีกฎหมายคุ้มครองสิทธิลูกแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาผิดกฎหมายแต่ก็เพื่อให้ได้รับโอกาสทางการศึกษา ในประเทศอิตาลี มีการประกันโอกาสทางการศึกษาของลูกแรงงานต่างด้าว ประเทศเนเธอร์แลนด์ เด็กทุกคนต้องมีที่เรียนตามข้อบังคับกฎหมาย โดยโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องรับเด็กเข้าเรียนโดยห้ามตรวจสอบสถานะทางกฎหมายของเด็ก จนกว่าเด็กจะมีอายุ 18 ปี. เพิ่งอ้าง.

⁴ ข่าวคุณภาพชีวิต – ชุมชนเมือง “ลูกแรงงานต่างด้าวกว่า 2.5 แสนคนขาดโอกาสเรียนหนังสือ”. อ้างแล้ว.

จำนวนของเด็กนักเรียนต่างด้าวในอีกสามปีข้างหน้าจะเพิ่มขึ้น⁵ ความกังวลนี้ได้นำไปสู่แนวคิดในการลดสิทธิเรียนฟรีของเด็กต่างด้าว จากที่เด็กต่างด้าวได้รับสิทธิเรียนฟรีเช่นเดียวกับเด็กไทย 5 รายการ คือ ค่าเล่าเรียน อุปกรณ์การเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุดนักเรียน และหนังสือเรียน ให้เหลือเพียง 2 รายการ คือ ค่าเล่าเรียนและค่าอุปกรณ์การเรียน⁶ เนื่องจากเกรงว่าเมื่อจำนวนเด็กต่างด้าวเพิ่มขึ้น โรงเรียนจะใช้งบการเคลื่อนย้ายเงินไม่ไหว จึงอาจลดสิทธิเรียนฟรีให้กับเด็กต่างด้าว อย่างไรก็ตาม เมื่อแนวคิดนี้ถูกเผยแพร่ออกไป ก็ต้องเผชิญที่แรงต่อต้าน เนื่องจากหากสพฐ. ตัดสิทธิที่เคยให้กับคนต่างด้าวออก นั้นหมายความว่า โรงเรียนและผู้ปกครองของเด็กนักเรียนจะต้องรับภาระในส่วนนี้ โดยเฉพาะโรงเรียนที่เป็นหน่วยย่อยที่สุดของการปฏิบัติและน่านโยบายไปปฏิบัติที่ต้องเป็นผู้เผชิญและตอบคำถาม รวมทั้งต้องปรับแนวทางในการบริหารจัดการใหม่ อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวยังไม่ได้เกิดขึ้น เนื่องจากคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.) ก็ยังตระหนักในความสำคัญของสิทธิการเรียนฟรีที่ถูกตัดว่าก็มีความสำคัญเช่นเดียวกับสิทธิอื่นๆ รวมทั้งหลักการเรื่องสิทธิเด็กที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันไว้

ในประเทศไทย มีหลายจังหวัดที่มีจำนวนแรงงานต่างด้าวอยู่อาศัยและทำงานเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะจังหวัดที่อยู่ตามแนวตะเข็บชายแดน ทั้งนี้รวมถึงจังหวัดสมุทรสาครที่มีการทำประมง ต่อเนื่องประมง และโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องด้วย พื้นที่จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีแรงงานต่างด้าวอยู่เป็นจำนวนมาก และมีสัดส่วนของลูกหลานแรงงานข้ามชาติของที่ยังเข้าไม่ถึงระบบการศึกษาอยู่อีกจำนวนมาก ซึ่งในบางส่วนนี้อาจเป็นปัญหาต่อประเทศไทยในอนาคต เนื่องจากมีแนวโน้มว่าแรงงานต่างด้าวที่ทำงานนี้ น่าจะยังทำงานอยู่ในประเทศไทยอีกเป็นเวลานาน หากลูกหลานของแรงงานต่างด้าวไม่ได้รับการศึกษา อาจเป็นปัญหาต่อลูกหลานแรงงานต่างด้าว และสังคมไทย ทั้งการคำนวนภัย การใช้แรงงานเด็ก รวมถึงปัญหาสังคมที่อาจเกิดจากการไม่มีความรู้ นายสมพงษ์ สระแก้ว ผู้อำนวยการมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน ได้เสนอว่า รัฐควรสนับสนุนให้สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีบทบาทในเชิงรุก และมีนโยบายในการขยายโอกาสให้เด็กข้ามชาติเข้าสู่ระบบการศึกษาที่ชัดเจน เพราะการที่มีเด็กต่างชาติเข้าเรียนการศึกษาไทยในระบบ จะช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการปรับตัวของเด็กไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมากขึ้น โดยในพื้นที่สมุทรสาคร มีเด็กข้ามชาติอายุ 0-15 ปี ประมาณ 1-1.5 หมื่นคน สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนได้เพียงร้อยละ 10 อีกร้อยละ 5 เรียนในศูนย์การเรียนรู้ที่จัดโดยมูลนิธิต่างๆ และอีกร้อยละ 85 ยังไม่ได้รับการศึกษา โดยมูลนิธิต่างๆ ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ที่จัดโครงการส่งเสริมสิทธิทางการศึกษาและการคุ้มครองตามกฎหมายสำหรับแรงงานเด็กต่างชาติและลูกหลานข้ามชาติในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ในระหว่างปี 2551-2557 เพื่อ

⁵ ข่าวการศึกษา – สารานุกรมสุข “สพฐ.เตรียมจัดงบเรียนฟรีเด็กต่างด้าว”, **ไทยโพสต์**. 4 กันยายน 2557.

⁶ สังคม – การศึกษา “สำนักงานสพฐ. ลดช่วยเหลือเด็กต่างด้าว ‘เรียนฟรี’”, **ไทยรัฐ**. วันที่ 5 กันยายน 2557

⁷ การศึกษา “สพฐ.ดูแลสิทธิเรียนฟรีเด็กต่างด้าว”, **เดลินิวส์**. วันที่ 9 กันยายน 2557. และ ข่าวการศึกษา – สารานุกรมสุข “ตั้ง กก.ทบทวน เรียนฟรีต่างด้าว”, **ไทยโพสต์**. 10 กันยายน 2557.

ส่งเสริมให้เด็กข้ามชาติเข้าสู่ระบบการศึกษาของไทย โดยได้คัดเลือกสถานศึกษาในพื้นที่ที่มีแรงงานข้ามชาติอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากภายใต้แนวคิดใกล้บ้านใกล้โรงเรียน ซึ่งมีโรงเรียนที่เข้าร่วม 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดศรีสุทธาราม โรงเรียนหลวงพ่อเพชรโกศอุบลรัตน์ โรงเรียนวัดเกาะ และ โรงเรียนวัดศรีมงคล⁸

หากพิจารณาการจ้างแรงงานต่างด้าวในภาคตะวันออกปัจจุบัน พบว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อนบ้านไม่ว่าจะเป็นลาว กัมพูชา หรือพม่า มีสภาพที่ยังด้อยกว่าประเทศไทย แม้ประเทศพม่าในปัจจุบันจะเปิดประเทศแล้วก็ตาม แต่ประชาชนในประเทศก็ยังมีรายได้น้อย ชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก ขณะเดียวกันการเปิดประเทศของพม่าที่ดูเหมือนว่าจะมีการสร้างงานสร้างโอกาสและรายได้ อันเป็นการดึงดูดให้คนพม่าเดินทางกลับไปทำงานยังภูมิภาคของตน แต่ก็พบว่า ในความเป็นจริงจำนวนแรงงานต่างด้าวยังทำงานอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก หากจะกลับไปทำงานยังภูมิภาคของตน ส่วนใหญ่ก็เป็นกลุ่มที่กลับไปทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ที่เป็นสาขาอาชีพที่เปิดพื้นที่และโอกาสทางเศรษฐกิจมากที่สุด เหล่านี้ส่งผลให้แรงงานต่างด้าวยังคงเข้ามาใช้แรงงานในประเทศไทยทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมายเป็นจำนวนมาก บวกกับการกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำวันละ 300 บาท ทำให้แรงงานต่างด้าวเพิ่มจำนวนมากขึ้น โดยลักษณะงานที่ทำมักเป็นงานไร้ทักษะหรือไร้ฝีมือ หรืองานที่คนไทยไม่นิยมทำ เช่น งานเกษตรกรรม งานประมง ต่อเนื่องประมง งานก่อสร้าง ฉะนั้น ตัวเลขจำนวนแรงงานต่างด้าวพม่า จึงไม่ได้ลดน้อยลงเช่นเดียวกับแรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา ที่ยังคงข้ามไปมาและลักลอบเข้าเมืองมาผ่านทางจังหวัดชายแดนภาคตะวันออก

จังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว บวกกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว และนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษา ส่งผลให้หลายๆ พื้นที่มีความต้องการแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าว เนื่องจากงานที่ต้องการแรงงานนั้น แรงงานไทยไม่ค่อยทำ เช่น งานก่อสร้าง งานประมง งานภาคเกษตร ในหลายๆ พื้นที่เมืองในจังหวัดชลบุรี เช่น อำเภอมะนิ่ง อำเภอสัตร์ราชา อำเภอบางละมุง พบว่า ยังคงมีการขยายตัวของอาคารก่อสร้างอาคาร ตึกสูง คอนโดมิเนียม ที่พักอาศัย บ้านจัดสรร อยู่มาก ความต้องการแรงงานต่างด้าวเพื่อเป็นแรงงานก่อสร้างจึงมีมาก ดังจะเห็นพื้นที่ที่เป็นไซต์งานและแคมป์คนงานกระจายอยู่ทั่วไป เช่นเดียวกับพื้นที่บริเวณชายหาดบางแสน ที่มีการลงทุนของผู้ประกอบการด้านต่างๆ โดยเฉพาะร้านอาหารเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว การเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วนี้ส่งผลให้พื้นที่จังหวัดชลบุรี มีแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาเป็นแรงงานในภาคต่างๆ เพิ่มมากขึ้น และสิ่งที่ติดตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ ลูกหลานของแรงงานต่างด้าว

⁸ “ไทยเตรียมเด็กต่างด้าวเข้าระบบการศึกษา” 28 มกราคม 2558. [ออนไลน์] <http://www.braille-cet.in.th/Braille-new/?q=news-2059> เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2558.

จากข้อมูลโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ปีการศึกษา 2557⁹ พบว่า ในเขตพื้นที่การศึกษานี้มีโรงเรียนจำนวนรวมทั้งสิ้น 82 โรงเรียน มีเด็กนักเรียนไทยทั้งสิ้น 25,564 คน เป็นเด็กต่างด้าวสัญชาติลาว กัมพูชา และเมียนมา จำนวนรวมทั้งสิ้น 935 คน คิดเป็นร้อยละ 3.66 แม้จำนวนเด็กต่างด้าวที่เข้าเรียนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา เขต 1 จังหวัดชลบุรี จะมีไม่มากนัก แต่แนวโน้มจำนวนเด็กที่จะเข้ารับการศึกษามีมากขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า

สถานการณ์ดังกล่าวจึงเป็นมูลเหตุจูงใจในการศึกษาของผู้วิจัย เนื่องจากผู้วิจัยเห็นว่าท่ามกลางการขยายตัวของเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชลบุรี มีการจ้างแรงงานต่างด้าวกันอย่างกว้างขวางในทุกส่วนของภาคธุรกิจ และจำนวนเด็กต่างด้าวทั้งที่เกิดในประเทศไทยและไม่ได้เกิดในประเทศไทยมีจำนวนมากขึ้น ผนวกกับสถาบันการศึกษาและการดูแลเด็กนักเรียนในประเทศไทยมีความพร้อมกว่าประเทศเพื่อน ซึ่งมีแนวโน้มที่เด็กนักเรียนต่างด้าวจะเพิ่มมากขึ้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาสถานการณ์ด้านศึกษาของเด็กต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดชลบุรี การปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศและในประเทศของสถานศึกษา รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคจากการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษา นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเด็กต่างด้าว
2. ศึกษาสภาพการณ์และปัญหาด้านการศึกษาของเด็กต่างด้าวในสถานศึกษา
3. ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวในสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

จังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เกิดการกลายเป็นเมืองและการเป็นอุตสาหกรรม เกษตรกรรมอุตสาหกรรม และพื้นที่ทางด้านธุรกิจ การค้าและบริการ ขณะเดียวกันพื้นที่เกษตร และพื้นที่ชายฝั่งทะเลก็ยังคงมีบทบาทสำคัญ ส่งผลให้เกิดความต้องการใช้แรงงานทั้งในพื้นที่เมือง พื้นที่เกษตร และพื้นที่ประมง โดยแรงงานต่างด้าวเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจ้างงานทั้งในการก่อสร้าง ภาควิชาการ การเกษตร และประมง กระทั่งปัจจุบันจำนวนแรงงานต่างด้าวก็เพิ่มจำนวนขึ้น พร้อมการสร้างครอบครัวและการเพิ่มประชากร และเพื่อเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จึงกำหนดให้โรงเรียนสังกัดรับนักเรียนต่างด้าวเข้าเรียนฟรี ส่งผลให้โรงเรียนในเขตจังหวัดชลบุรี ที่สังกัด สพฐ. มีการรับเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้ามาศึกษา

⁹ ข้อมูลจาก ตารางแสดงจำนวนเด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำนวนตามสัญชาติ ปีการศึกษา 2557, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขต 1 จังหวัดชลบุรี.

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้วางขอบเขตด้านเนื้อหาของศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาและปัญหาของเด็กต่างด้าวในสถานศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถึงสภาพการณ์และปัญหาทางการศึกษาของเด็กต่างด้าว นโยบายของรัฐบาลชุดต่างๆ รวมทั้งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอถึงแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเด็กต่างด้าวในสถานศึกษา

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษาวิจัย ระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2558 - 31 ตุลาคม พ.ศ.2558

นิยามศัพท์

เด็กต่างด้าว หมายถึง เด็กสัญชาติเมียนมาร์ ลาว และกัมพูชา ที่เข้ามาและศึกษาในสถานศึกษาในประเทศไทย

การศึกษา หมายถึง การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการในเชิงนโยบายและในการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กต่างด้าวและเด็กไทย และแนวทางในการสร้างเสริมจิตสำนึกของเด็กต่างด้าวในการใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทย และอยู่ร่วมกับคนไทยอย่างสงบสุข

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาถือเป็นกระบวนการที่สำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้ อันประกอบไปด้วย ทักษะ ความรู้ คุณค่า และความเชื่อ เพื่อให้คนมีความรู้ ทักษะ จิตใจที่ดีงาม พร้อมทั้งจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมชุมชน ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพสังคม และเกิดความสงบสุขเรียบร้อยตามความคิดความเชื่อและ บรรทัดฐานของสังคมนั้นๆ ฉะนั้น การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งการจัดการ การศึกษาให้กับเด็กนักเรียนในประเทศไทยปัจจุบัน เป็นการจัดการที่ดำเนินไปตามกฎหมายในประเทศไทย รวมทั้งอนุสัญญาที่ประเทศไทยได้ลงนามไว้ ดังนั้น แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่าง ค้าวในประเทศไทยจึงแบ่งออกเป็น แนวคิดที่ว่าด้วยการย้ายถิ่น แนวคิดว่าด้วยสิทธิเด็ก แนวคิดว่าด้วยสิทธิ ทางการศึกษา แนวคิดว่าด้วยเด็กต่างค้าวกับการศึกษา และสุดท้าย คือ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษาให้เด็กต่างค้าว

1. แนวคิดว่าด้วยการย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นข้ามชาติ (Transnational Migration) กระบวนการ โลกาภิวัตน์นอกจากจะเร่งและ ขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจเป็นหลักแล้ว ยังเร่งและผลักดันอย่างมากให้เกิดการย้ายถิ่นข้ามชาติเพิ่มมากขึ้นด้วย หากพิจารณาอย่างผิวเผินอาจพบภาพของการเคลื่อนย้ายอันเนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันในประเทศ แต่เมื่อ พิจารณาในภาพกว้างจะพบว่า การย้ายถิ่นข้ามชาตินี้สะท้อนอย่างชัดเจนถึงความไม่เท่าเทียมกันในระดับ ภูมิภาคและระดับโลกด้วย ฉะนั้น การย้ายถิ่นข้ามชาติจึงไม่ใช่แค่จะมีผลในด้านเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังมีผลด้านสังคม วัฒนธรรม การศึกษา และการเมืองอีกด้วย

หากพิจารณาการย้ายถิ่นในระดับโครงสร้าง อาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยดึงดูดจากเศรษฐกิจในประเทศ ผู้รับ (Host Countries) ของผู้ย้ายถิ่น มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสูงกว่า อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจ ภายในประเทศก็มีโครงสร้างตลาดแรงงานในสองระดับ คือ มีโครงสร้างตลาดแรงงานระดับปฐมภูมิ คือเป็น ระดับที่มีความก้าวหน้ามาก เป็นลักษณะงานวิชาชีพ ที่มีความต้องการแรงงานที่มีทักษะสูง มีค่าตอบแทนสูง และเป็นงานที่ไม่ใช้แรงกาย ขณะเดียวกันก็มีโครงสร้างตลาดแรงงานระดับทุติยภูมิ คือเป็นตลาดแรงงาน ระดับรอง คือ งานที่ไม่ใช่งานวิชาชีพ เน้นการใช้ทักษะทางร่างกายและการใช้แรงงานเป็นหลัก มีค่าแรงต่ำ กว่า หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นงาน 3Ds คือ งานสกปรก (Dirty) งานเสี่ยง (Dangerous) และงานยากลำบาก (Difficult) โดยระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ทำให้ตลาดแรงงานพัฒนาขึ้นมาเป็นตลาดที่มีโครงสร้างสอง ระดับ และเมื่อประเทศทุนนิยมเติบโตจนมีสภาพเศรษฐกิจดังกล่าว ก็จะเกิดภาวะที่เป็นปัจจัยดึงดูดให้ แรงงานจากประเทศที่มีพัฒนาการเศรษฐกิจช้ากว่า ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อแสวงหาตำแหน่งงานที่มีความขาดแคลน ซึ่งเป็นงานที่พลเมืองของประเทศนั้นๆ ไม่ต้องการทำ ส่งผลให้ในทางหนึ่งมีการลักลอบเข้าเมืองของ

แรงงานต่างชาติ ดังที่ปรากฏอยู่ในหลายๆ ประเทศทั่วโลกในปัจจุบัน¹⁰ ไม่ว่าจะเป็นประเทศไทย สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เป็นต้น

ดังนั้น การเคลื่อนย้ายของแรงงานจึงเห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการเคลื่อนย้ายจากพื้นที่ที่มีรายได้ต่ำไปสู่พื้นที่ที่มีรายได้สูงกว่า หรือมีความต้องการแรงงานและการจ้างงานมากกว่า ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้เชื่อมโยงกับการผันแปรของวงจรธุรกิจ ดังที่เรียกกันว่า ทฤษฎีบีจยคิงและบีจยผลัก (push-pull theories) ที่ทำให้เราเห็นถึงสาเหตุของการย้ายถิ่น ที่บีจยผลักคือ สาเหตุที่ทำให้แรงงานต้องออกจากประเทศของตนเอง ในขณะที่บีจยคิง คือ เงื่อนไขที่ดึงดูดแรงงานให้ย้ายไปยังประเทศนั้น สำหรับบีจยผลัก ประกอบด้วย การเติบโตของประชากร มาตรฐานการดำรงชีวิตที่ต่ำ การขาดไร่ซึ่งโอกาสในทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการกดขี่ทางการเมือง ในขณะที่บีจยคิงคือ ความต้องการแรงงาน การมีที่ดิน การมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดี และการมีเสรีภาพทางการเมือง¹¹

การอธิบายตามทฤษฎีบีจยคิงและบีจยผลักนี้ แสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจของปัจเจกบุคคลเป็นหลัก ว่าต้องการที่จะย้ายถิ่นหรือไม่ เนื่องจากแรงงานคนนั้นจะต้องคิดคำนวณและทำการเปรียบเทียบอย่างเป็นเหตุเป็นผล ถึงต้นทุนและกำไรที่ตนเองจะต้องเสียและที่จะได้มา ไม่ว่าจะเป็นตัดสินใจอยู่ที่เดิม หรือย้ายไปทำงานยังอีกที่หนึ่ง ทฤษฎีนี้ได้วางสมมติฐานการอธิบายและการตัดสินใจของปัจเจกบุคคล ตามแนวทางของเศรษฐศาสตร์คลาสสิก ที่เชื่อว่าผู้คนจะต้องตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นผลประโยชน์สูงสุด¹² แต่หากพิจารณาจากรายละเอียดที่ปรากฏในบีจยคิงและบีจยผลักจะพบว่า เงื่อนไขที่ดึงดูดและผลัก เป็นทั้งเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่ในบางกรณีอาจเป็นบีจยคิงด้านเดียวที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงาน ในขณะที่บางกรณีอาจประกอบด้วยหลายบีจยคิงที่ทั้งผลักและคิงให้แรงงานย้ายถิ่น การมองอย่างผิวเผินเฉพาะบีจยคิงด้านเศรษฐกิจ จึงเป็นการพิจารณาที่ง่ายเกินไป ดังที่ Stark¹³ ได้กล่าวว่า เป็นการง่ายเกินไปหากจะกล่าวว่า แรงงานย้ายถิ่นเพราะบีจยคิงด้านเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศที่มีความแตกต่างกัน โดยแรงงานจะเคลื่อนย้ายจากประเทศที่มีรายได้ต่ำไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง นั่นเพราะยังมีบีจยคิงอื่นๆ อีก ที่มีผลต่อการพิจารณา คือ โอกาสของการมีงานทำที่มีความมั่นคง ความพร้อมของเงินทุนสำหรับการเป็นผู้ประกอบการ และความต้องการจัดการความเสี่ยงในระยะยาว ดังนั้นจึงอาจพบว่า การตัดสินใจของปัจเจกชน จึงอาจไม่ใช่การตัดสินใจบนฐานของเศรษฐกิจที่เป็นการตัดสินใจบนฐานของผลประโยชน์สูงสุดของตนเอง หากแต่อาจเป็นเรื่องของการสร้างดุลยภาพทางเศรษฐกิจไปพร้อมกันด้วย

¹⁰ สุมาลี ปิตขานนท์. 2545. ตลาดแรงงานไทยกับนโยบายรัฐ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 7-13.

¹¹ Castles, Stephen and Mark J. Miller. 1998. **The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World.** London: Macmillan Press Ltd, p20.

¹² ibid, pp20-21.

¹³ ibid, p22.

2. แนวคิดเรื่องสิทธิเด็ก

แนวคิดเรื่องสิทธิเด็ก ปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ขณะเดียวกันก็อยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วยเช่นกัน โดยในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก¹⁴ ได้มีการกล่าวถึงเกี่ยวกับการศึกษาไว้ โดยถือได้ว่าการศึกษาก็เป็นสิทธิด้านการพัฒนา สิทธิในการพัฒนา ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ศีลธรรม และทางสังคม ทั้งนี้เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา เพื่อให้เกิดการ พัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถพิเศษ และความสามารถทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก เต็มศักยภาพของเด็ก ขณะเดียวกันการศึกษาก็จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาความเคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นการเตรียมพร้อมในการมีชีวิตและความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยความเข้าใจ ความอดกลั้น ความเสมอภาคทางเพศ และมิตรภาพ โดยไม่เกิดการแบ่งแยก พร้อมกันนั้นก็เป็นการเตรียมความพร้อมให้ เกิดความเคารพต่อสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติศิลปวัฒนธรรม เอกสิทธิ์ทางวัฒนธรรม ภาษาและคำนิยมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของตนเองและที่แตกต่างไป

โดยสิทธิในการศึกษา ถือเป็นพื้นฐานที่จะต้องให้มีให้กับเด็กเพื่อให้มีโอกาสที่เท่าเทียมกัน โดยรัฐ จะต้องจัดการศึกษาภาคบังคับในระดับชั้นประถมให้ทั่วถึง โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายจากเด็กทุกคน และต้อง ส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาในระดับชั้นมัธยมในรูปแบบที่หลากหลายและการศึกษาวิชาชีพ เพื่อให้เด็กทุกคนมีโอกาสที่เข้าศึกษาได้ รัฐต้องจัดให้เด็กทุกคนมีโอกาสที่เท่าเทียมกันตามความสามารถทางสติปัญญา ของเด็ก ต้องจัดมาตรการส่งเสริมให้เด็กมาเรียนโดยสม่ำเสมอและลดจำนวนเด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน

ที่สำคัญคือในอนุสัญญาฯ ได้ครอบคลุมถึงเด็กทุกคนที่อยู่ในเขตอำนาจของรัฐ ไม่ว่าจะมิสัญชาติใด ตาม รัฐจะต้องปฏิบัติต่อเด็กทุกคนบนฐานของหลักการไม่เลือกปฏิบัติ ดังนั้น เด็กไม่ว่าจะมีสัญชาติใด และไม่ว่าการอยู่ในเขตอำนาจของรัฐนั้นจะมีสถานะที่ถูกกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ก็มีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาภาค บังคับและมีสิทธิที่จะได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับการศึกษาที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับ

ดังปรากฏถ้อยคำในข้อ 28 ข้อ 1, 3 และ 4 ดังนี้¹⁵

1. รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษาและเพื่อที่จะให้สิทธินี้บังเกิดผลตามลำดับ และ บนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียมกัน รัฐภาคีจะ

ก) จัดการศึกษาในระดับประถมเป็นภาคบังคับที่เด็กทุกคนสามารถเรียนได้โดยไม่เสีย ค่าใช้จ่าย

ข) สนับสนุนการพัฒนาของการศึกษาระดับมัธยมในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการศึกษาสาย- สามัญและสายอาชีพ จัดการศึกษาให้แพร่หลายและเปิดกว้างแก่เด็กทุกคนและดำเนินมาตรการที่เหมาะสม เช่น การนำมาใช้ซึ่งการศึกษาแบบให้เปล่าและการเสนอให้ความช่วยเหลือทางการเงินใน

¹⁴ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. [ออนไลน์] <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/crcrct.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2557.

¹⁵ เพิ่งอ้าง.

กรณีที่เป็น

ค) ทำให้การศึกษาในระดับสูงเปิดกว้างแก่ทุกคนบนพื้นฐานของความสามารถ โดยทุกวิธีการที่เหมาะสม

ง) ทำให้ข้อมูลข่าวสารและการแนะแนวทางการศึกษาและอาชีพ เป็นที่แพร่หลายและเปิดกว้างแก่เด็กทุกคน

จ) ดำเนินมาตรการเพื่อสนับสนุนการเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอและลดอัตราการออกจากโรงเรียนกลางคัน

3. รัฐบาลจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมที่จะประกันว่าระเบียบวินัยของโรงเรียนได้กำหนดขึ้นในลักษณะที่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของเด็กและสอดคล้องกับอนุสัญญา

4. รัฐบาลจะส่งเสริมและสนับสนุนความร่วมมือระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อที่จะเกิดข้อตกลงการจัดความเขลาและการไม่รู้หนังสือทั่วโลกและเอื้ออำนวยให้ได้รับความรู้ทางวิชาการและทางเทคนิคและวิธีการสอนสมัยใหม่ เกี่ยวกับเรื่องนี้ความต้องการของประเทศกำลังพัฒนาจะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ

3. แนวคิดว่าด้วยสิทธิการศึกษา (Right to Education)

สิทธิทางการศึกษาไม่ใช่สิทธิที่อยู่แต่เพียงลำพังโดดๆ หากแต่มีความสัมพันธ์กับสิทธิอื่นๆ รวมทั้งสิทธิมนุษยชนด้วย กล่าวคือ มิติที่สำคัญของสิทธิทางการศึกษาคือการแสดงออกถึงการเคารพสิทธิมนุษยชนของทุกคนด้านการศึกษา กล่าวอีกนัยคือ เราสามารถยกระดับสิทธิมนุษยชนขึ้นผ่านด้านการศึกษา ฉะนั้นการจัดอุปสรรคเพื่อให้เด็กทุกคนได้มาซึ่งสิทธิทางการศึกษา จึงเป็นสิ่งที่รัฐควรดำเนินการ ซึ่งหมายความว่ารวมถึงการที่รัฐต้องจัดให้มีการศึกษาฟรีในการศึกษาภาคบังคับโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายกับเด็กทุกคน เพื่อเป็นการลดช่องว่างระหว่างผู้คนหรือระหว่างบรรทัดฐานที่แตกต่าง ให้เหลือน้อยที่สุด ฉะนั้นเพื่อให้ภาระหน้าที่ของรัฐบาลในด้านการศึกษา แสดงถึงการปฏิบัติและการส่งเสริมหลักการด้านการศึกษาและการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง อาจพิจารณาหลักการที่เรียกว่า 4-A เพื่อทำให้การจัดการศึกษามีความสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน¹⁶

1. การศึกษาต้องพร้อมที่จะให้ใช้ได้ (Available)
2. การศึกษาต้องเข้าถึงได้ (Accessible)
3. การศึกษาที่จัดต้องยอมรับได้ (Acceptable)
4. การศึกษาที่จัดต้องสามารถปรับได้ (Adaptable)

¹⁶ Tomasevski, Katarina. 2001. **Human Rights Obligations: Making Education Available, Accessible, Acceptable and Adaptable.** Gothenburg, Sweden: Novum Grafiska , p5.

การจัดการศึกษาตามหลักการนี้ มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่รัฐบาลของแต่ละประเทศ ต้องดำเนินการและจัดการเพื่อเป็นการลดอุปสรรคต่อสิทธิทางการศึกษาให้น้อยที่สุด และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาล ตระหนักในสิทธิทางการศึกษา การปกป้องสิทธิมนุษยชน เสรีภาพพื้นฐานทางการศึกษา รวมทั้งการปรับการเรียนการสอนเพื่อยกระดับสิทธิมนุษยชน ผ่านการศึกษาด้วย

หลักการ 4-A มีเงื่อนไขที่สนับสนุนการทำหน้าที่ของรัฐบาลด้วย กล่าวคือ¹⁷

1. การตระหนักถึงความก้าวหน้าในสิทธิทางการศึกษา การเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการปฏิบัติตามสิทธิ หมายความว่า อย่างน้อยที่สุดคนนอกจากการลงนามในสนธิสัญญาระหว่างประเทศแล้ว รัฐบาลต้องมีความพยายามหรือปรากฏว่ามี การนำเอาสิทธิด้านการศึกษาเข้ามาบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญ อันจะนำไปสู่การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญด้วย
2. รัฐบาลมีแผนปฏิบัติการเร่งด่วนเพื่อให้หลักการศึกษากาบังคับของประชาชนโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เกิดขึ้นได้ในทางปฏิบัติ
3. การให้ความสำคัญกับเรื่องเพศ โดยเฉพาะในบางเงื่อนไขหรือบางสถานการณ์ที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับเด็กผู้หญิง รวมทั้งต้องสนับสนุนการลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาทุกรูปแบบ

สิทธิมนุษยชน คือ สิ่งที่ดีได้ว่าเป็นภาระหน้าที่ของรัฐบาล โดยรัฐบาลมีหน้าที่ต้องปกป้องสิทธิมนุษยชนเพื่อพลเมืองของตนเอง รัฐบาลไม่สามารถที่จะละเมิดความรับผิดชอบนี้ได้ หากแต่ต้องสนับสนุนการพัฒนาและปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาสิทธิมนุษยชนผ่านเงื่อนไขการพัฒนาด้านการเงินการคลัง เนื่องจากบ่อยครั้งที่สิทธิทางการศึกษาจะถูกจัดให้เป็นเรื่องของสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยไม่ได้รับการเหลียวและเพื่อการแก้ไข ฉะนั้น รัฐบาลจำเป็นต้องสร้างสมดุลด้านสิทธิและหน้าที่ รวมทั้งเสรีภาพและความรับผิดชอบด้วย¹⁸

สิทธิทางการศึกษา ถือเป็นสิทธิของของพลเมืองและสิทธิทางการเมืองด้วย และยิ่งกว่านั้นยังเกี่ยวข้องกับสิทธิของปัจเจกบุคคลและสิทธิร่วมด้วย (Individual Right and Collective Right) อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงการศึกษาของเด็กอาจถูกกีดกันหรือขัดขวาง อันอาจเนื่องจากการไม่เป็นไปตามเงื่อนไขการบริหารจัดการของภาครัฐ โดยอาจขาดเอกสารสำคัญ เช่น ใบเกิด ใบรับรองสถานภาพความเป็นพลเมือง หรือการไม่มีโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้าน นอกจากนี้ยังอาจปรากฏความขัดแย้งระหว่างความต้องการของผู้ปกครองกับการศึกษาของเด็ก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน เช่น การมีอคติกับการศึกษาของเด็กผู้หญิง หรือเด็กที่มีความพิการ

¹⁷ *ibid*, p6.

¹⁸ *ibid*, p8.

รวมทั้งการสมัครเรียนของเด็กอาจถูกขัดขวางจากการปิดสถาบันการศึกษาอันอาจเนื่องจากเหตุผลทางการเงินหรือเหตุผลทางการเมือง¹⁹

สิทธิทางการศึกษาควรจะได้รับ การตระหนัก การสนับสนุน และการปกป้องในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนกระทั่งระดับโลก รวมทั้งต้องไม่ทำให้การศึกษากลายเป็นอุตสาหกรรม ฉะนั้น บทบาทของรัฐบาลในด้านการศึกษา จึงเป็นการยืนยันในกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ นั้น เพราะแท้จริงแล้ว สิทธิทางการศึกษาเป็นเรื่องของสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง รวมทั้งเป็นเรื่องของสิทธิทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ไปพร้อมกัน

ความสำคัญของสิทธิทางการศึกษาแท้จริงแล้วมีมากกว่าแค่การศึกษาเอง เนื่องจากสิทธิปัจเจกชนจำนวนมากมาจากการได้รับการศึกษา เช่น สิทธิในการทำงาน หรือการได้งานทำ หรือความมั่นคงทางสังคม การศึกษาจึงทำหน้าที่ในการทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลได้ อีกทั้งยังเป็นการรับประกันสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลอีกด้วย ฉะนั้น รัฐบาลจึงมีหน้าที่ในการทำให้การศึกษามีลักษณะที่ครบถ้วนตามองค์ประกอบของ 4-A²⁰

ภาระหน้าที่ของรัฐบาลกับ 4-A²¹

1. การทำให้การศึกษาพร้อมใช้ได้ (Available) ภาระหน้าที่นี้ของรัฐบาล ประกอบไปด้วยหน้าที่สองประการที่แตกต่างกัน แต่ก็เป็นเสมือนสองด้านของเหรียญเดียวกัน คือ
 - ประการแรก* สิทธิทางการศึกษาในฐานะสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ด้วยลักษณะของภาระหน้าที่นี้ ทำให้รัฐบาลต้องเปิดให้มีการสร้างสถาบันทางการศึกษาโดยตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ
 - ประการที่สอง* สิทธิทางการศึกษาในฐานะสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม ที่ทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องสร้างสถาบันทางการศึกษาและหรือให้เงินทุนสนับสนุนสถาบันทางการศึกษา หรือวิธีการอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจได้ว่า การศึกษาสำหรับเด็กๆ จะอยู่ในสถานะที่พร้อมใช้ได้
2. การทำให้การศึกษาสามารถเข้าถึงได้ (Accessibility) การเข้าถึงการศึกษาอาจถูกนิยามแตกต่างกันตามระดับการศึกษา โดยรัฐบาลมีภาระหน้าที่ที่จะต้องทำให้ประชาชนแน่ใจว่า เด็กทุกคนจะสามารถเข้าถึงการศึกษาในระดับอายุที่ต้องเข้ารับการศึกษาภาคบังคับทุกคน ทั้งนี้อาจไม่ใช่การศึกษาในระดับมัธยมหรือระดับอุดมศึกษา และยิ่งกว่านั้น การจัดการศึกษาภาคบังคับจะต้องเป็นการจัดการศึกษาที่ไม่เก็บค่าใช้จ่าย ในขณะที่การศึกษาหลังภาคบังคับอาจมีการเก็บ

¹⁹ *ibid*, pp8-9.

²⁰ *ibid*, p10.

²¹ *ibid*, pp13, 15.

ค่าธรรมเนียมหรือค่าการศึกษาอื่นๆ เพิ่มเติม การเข้าถึงการศึกษาซึ่งรวมความถึงความเพียงพอของสถาบันการศึกษาอีกด้วย (Affordability)

3. การจัดการศึกษาที่ยอมรับได้ (Acceptability) การจัดการศึกษาจะต้องคำนึงถึงคุณภาพ ฉะนั้นการจัดการศึกษาตามหลักการข้อแรกคือสามารถพร้อมใช้ได้และสามารถเข้าถึงได้ จะต้องมีความภาคี โดยมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำด้านสุขภาพและความปลอดภัย หรือความเป็นวิชาชีพที่เป็นเงื่อนไขสำหรับครู ซึ่งเป็นสิ่งที่จะต้องถูกกำหนดและบังคับให้เป็นไปโดยรัฐบาล ฉะนั้น หากพิจารณาการดำเนินการตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ จึงจำเป็นต้องพิจารณาการจัดการศึกษาที่ยอมรับได้ ให้กว้างและมากกว่ากรอบกฎหมายระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังต้องมุ่งเน้นไปที่สิทธิของกลุ่มชนพื้นเมืองหรือสิทธิของชนกลุ่มน้อย โดยเฉพาะเรื่องของภาษาที่ใช้ในการจัดการสอนว่าจะต้องมีความสำคัญมาก่อน โดยการจัดการศึกษาให้กับเด็กๆ กลุ่มนี้ ต้องเป็นภาษาที่สามารถยอมรับได้
4. การจัดการศึกษาที่ปรับเปลี่ยนได้ (Adaptability) หากกล่าวถึงการจัดการศึกษาที่สามารถยอมรับได้ บ่อยครั้งจะพิจารณาจากสิทธิทางการศึกษาของเด็กพิการ ซึ่งโรงเรียนควรจะปรับการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเด็กนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจได้ว่า ประโยชน์สูงสุดของการจัดการศึกษาจะเกิดขึ้นกับเด็ก ไม่ใช่การที่เด็กต้องปรับตามกรอบหรือแนวทางของโรงเรียน และยิ่งกว่านั้น ในกรณีของเด็กทำงาน คำว่า โรงเรียน คำว่า การศึกษา จึงมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ สำหรับเด็กกลุ่มนี้ไม่ใช่การจับเด็กเข้าสู่ระบบโรงเรียนที่หมายความว่าเด็กได้เข้าสู่การศึกษา ในกรณีนี้ การศึกษาจึงไม่ได้หมายความว่าถึงโรงเรียน

ดังนั้น เด็กๆ จะสามารถได้รับสิทธิทางการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายได้ ด้วยการที่รัฐบาลเพิ่มงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษา นั่นหมายความว่า ตัวกฎหมายในการบังคับหรือเป็นกรอบการปฏิบัติงานให้รัฐหรือรัฐบาลมีความสำคัญ เพราะเป็นสิ่งที่ชี้ชัดว่า การศึกษาถูกให้ความสำคัญมากน้อยเพียงไร และมีความชัดเจนในแนวทางและการปฏิบัติมาน้อยเพียงไร

กล่าวสำหรับเด็กๆ ที่ต้องมีหน้าที่ต้องไปโรงเรียน ก็เพราะการศึกษาถือเป็นหรือถูกกำหนดว่าเป็นสินค้าสาธารณะที่จะช่วยให้เด็กๆ สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองในทางเศรษฐกิจ ช่วยให้เด็กๆ เข้าใจภาษาและความเป็นไปได้ของภาษาและสังคม ความเป็นไปของประเทศทั้งอดีตและอนาคต ทั้งนี้เป็นการช่วยให้เด็กๆ สร้างความเข้าใจในอุดมการณ์ ศาสนา สิทธิทางการเมือง ที่ถูกเลือก รวมทั้งการศึกษายังต้องสอนเด็กเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะเป้าหมายของการศึกษา คือ เมื่อมีการนำไปปรับใช้แล้ว จะต้องทำให้เกิดความมั่นใจในหลักการสิทธิมนุษยชน

ดังนั้นแล้ว บทบาทสำคัญของรัฐบาล คือ การจัดการกับยุทธศาสตร์ทางการศึกษา ในการกำหนดและบังคับใช้มาตรฐานการศึกษา การตรวจสอบและการนำเอายุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ รวมทั้งดำเนินการแก้ไขสิ่งต่างๆ ให้ถูกต้องตามแนวทางและยุทธศาสตร์ที่วางไว้²²

²² *ibid*, p16.

ตาราง 1 กรอบแนวคิดสิทธิทางการศึกษา²³

สิทธิทางการศึกษา (Right to Education)	ความพร้อมที่จะให้ใช้ได้ (Available)	- ต้องจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับภาระหน้าที่ด้านสิทธิมนุษยชน
		- โรงเรียนที่สมควรมีความสอดคล้องกับช่วงอายุของเด็กนักเรียน ทั้งเรื่องของจำนวนและความหลากหลาย
		-ครู ต้องมีการพิจารณาคุณสมบัติของครูทั้งด้านการศึกษาและการอบรม การคัดเลือก สิทธิแรงงาน รวมทั้งเสรีภาพในการรวมกลุ่ม
	ความสามารถเข้าถึงได้ (Accessibility)	-ต้องมีการลดอุปสรรคกีดขวางทางกฎหมายและการบริหารจัดการทั้งหลายให้น้อยลงหรือหมดไป
		-ต้องมีการลดอุปสรรคทางการคลัง
	-ต้องมีการระบุและการลดการปฏิเสธการเลือกปฏิบัติกรเข้าถึงการศึกษาของเด็กนักเรียน	
	-ต้องมีการลดอุปสรรคในการศึกษาภาคบังคับ เช่น ค่าธรรมเนียม ระยะเวลา หรือตารางกำหนดการใดๆ	
สิทธิในการศึกษา (Right in Education)	ความสามารถยอมรับได้ (Acceptability)	-ผู้ปกครองต้องสามารถมีทางเลือกสำหรับการศึกษาของบุตรหลานตนเอง
		-รัฐต้องมีการบังคับหรือการกำกับดูแลให้การศึกษาต้องมีมาตรฐานขั้นต่ำ เช่น คุณภาพและความปลอดภัย สุขภาวะสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
		-ภาษาที่ใช้ในการสอนต้องสอดคล้องกับเด็ก
		-ต้องมีเสรีภาพจากการตรวจสอบขั้บขัง (Censorship)
		-การตระหนักในสิทธิของเด็ก
ความสามารถปรับได้ (Adaptability)	-ต้องคำนึงถึงเด็กที่เป็นชนกลุ่มน้อย เด็กชนพื้นเมือง เด็กที่ทำงาน เด็กต่างด้าว	
	-ต้องสอดคล้องกับของอายุเด็ก	
สิทธิผ่านการศึกษา (Right through Education)		-ลดการแต่งงานในเด็ก
		-ลดการใช้แรงงานในเด็ก
		-ป้องกันการเป็นทาสในวัยเด็ก

²³ ibid, p14.

4. แนวคิดว่าด้วยเด็กต่างด้าวกับการศึกษา

เนื่องจากเด็กต่างด้าวในแต่ละประเทศมีสถานภาพ การได้รับการยอมรับ และการดูแลที่แตกต่างกัน รวมถึงด้านการศึกษาที่ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพัฒนาการของเด็ก ซึ่งเด็กทุกคนควรได้รับการดูแลให้ได้รับการศึกษาอันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ และการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นในอนาคตอย่างเป็นปกติสุข ฉะนั้นการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวจึงมีประเด็นที่ควรพิจารณาเป็นพิเศษต่างจากเด็กที่เป็นพลเมืองในประเทศนั้นๆ

เลสลีย์ บาร์เลตต์²⁴ (Lesley Barlett) ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องเด็กต่างด้าวกับการศึกษาว่า ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวนั้น เพื่อให้เด็กต่างด้าวสามารถเข้าศึกษาและประสบความสำเร็จในการศึกษา มีหลากหลายปัจจัยที่รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการ อันประกอบไปด้วย สถานะทางกฎหมาย (Legal Status) ภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคม (Socioeconomic Background) การเนรเทศออกนอกประเทศ (Deportation) การเข้าถึงการศึกษา (Access) การแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม (Segregation) การคลังของโรงเรียน (School Finance) นโยบายการเรียนด้านภาษา (Language Education Policy)

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ต้องตระหนักมากยิ่งขึ้นไปกว่านั้นคือ ปัจจัยในระดับโรงเรียน (School-Level Factors) ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาของเด็กต่างด้าว รวมทั้งปัจจัยในระดับระบบ (System-Level Factors) ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวในภาพรวม จากวรรณกรรมรวมทั้งกรณีศึกษาที่บาร์เลตต์ได้ศึกษา ไม่ว่าจะประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา โดมินีกัน อาฟริกาใต้ แทนซาเนีย เอกวาดอร์ และเคนยา พบว่า การศึกษาของเด็กต่างด้าวต้องเผชิญกับความท้าทายหลักๆ ใน 2 ระดับ คือ ระดับระบบ และระดับ โรงเรียน

ปัจจัยระดับระบบ (System-Level Factors) นโยบายคนต่างด้าวและนโยบายของรัฐในด้านการศึกษามีผลอย่างมากต่อการศึกษาของประชากรต่างด้าว ที่เห็นได้ชัดเจนคือ นโยบายคนต่างด้าวมิทธิพลต่อจำนวนคนต่างด้าวที่อพยพหรือย้ายเข้ามาในประเทศ ความปลอดภัยในการเดินทาง สถานะของคนต่างด้าว ปัจจัยที่มีผลต่อการรับเข้า รวมทั้งนโยบายทางสังคมที่กระทบต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ฉะนั้น ปัจจัยระดับระบบจึงเกี่ยวข้องกับกฎหมายหรือนโยบายของรัฐ ที่จะส่งผลต่อการบริหารจัดการคนต่างด้าวในภาพรวม อันได้แก่

สถานะทางกฎหมาย ถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมาก เพราะการเข้าถึงการศึกษา ไม่ได้มีการรับประกันอย่างเป็นทางการว่าเด็กต่างด้าวทุกคนจะได้รับการศึกษา โดยเฉพาะเด็กที่มีสถานะที่ไม่ปกติ ฉะนั้น จึงเป็นเรื่องปกติที่เด็กๆ จะถูกปฏิเสธการเข้าถึงการศึกษา หรือถูกเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษา จากการสำรวจ

²⁴ Barlett, Lesley. 2015. **Access and Quality of Education for International Migrant Children**. Background Paper Prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2015, Education for All 2000-2015: Achievements and Challenges. UNESCO, pp2-5.

นโยบายการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวใน 28 ประเทศ โดยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีอัตราการพัฒนามนุษย์สูง 14 ประเทศ และประเทศที่กำลังพัฒนาและมีอัตราการพัฒนามนุษย์ต่ำ 14 ประเทศ พบว่า ร้อยละ 40 ของประเทศกลุ่มแรก และร้อยละ 50 ของประเทศกลุ่มหลัง ไม่อนุญาตให้เด็กที่มีสถานะไม่ปกติเข้าถึงการศึกษาที่เป็นทางการ อย่างไรก็ตาม สำหรับการเข้าถึงการศึกษา นอกจากข้อจำกัดที่เป็นทางการแล้ว คนต่างด้าวที่มีสถานะไม่ปกติยังหลีกเลี่ยงการเข้าถึงการศึกษาที่เป็นทางการ อันเนื่องจากการกลัวการกักกันหรือการถูกเนรเทศกลับประเทศภูมิลำเนาของตนเองด้วย สำหรับเด็ก ๆ ที่อพยพมาตามลำพัง พบว่าเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางมาก จากเงื่อนไขของการทำงาน ความยากจน สุขภาพที่อ่อนแอ และภาษา ที่ล้วนเป็นอุปสรรคที่ขวางกั้นเด็ก ๆ จากการเข้าถึงและได้รับการศึกษา

จากการศึกษาแรงงานจากประเทศเม็กซิโกที่เคลื่อนย้ายไปยังประเทศสหรัฐอเมริกา อาจกล่าวได้ว่า สถานะทางกฎหมายมีผลเชิงลบต่อสัมฤทธิ์ผลทางการวิชาการหรือการศึกษาของเด็กที่พ่อแม่พหุวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ข้อช่องว่างทางการศึกษานี้มีนัยยะต่อการจ้างงานและการทำงานเลี้ยงชีพ ฉะนั้นสถานการณ์ที่ช่องทางการมีสถานะทางกฎหมายที่ไม่ชัดเจนและยังไม่เหมาะสม ทำให้แรงงานยังคงอยู่ในสถานะที่ไม่ถูกต้องต่อไป อีกทั้งความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาก็จะยังคงดำรงอยู่ต่อไปด้วย

ยิ่งกว่านั้น นโยบายการเนรเทศก็มีผลที่เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อเด็กต่างด้าว และการศึกษาของเด็กต่างด้าว โดยพบว่าในหลายๆ ประเทศได้ขยายขอบเขตเงื่อนไขของการกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งมีผลให้เกิดการเนรเทศคนต่างด้าวออกนอกประเทศ ซึ่งการกักขังและการเนรเทศผู้ปกครองของเด็กต่างด้าว เป็นการขัดขวางการศึกษาของเด็กๆ และเป็นสาเหตุของความเครียดทางเศรษฐกิจและความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัย อีกทั้งยังเป็นอันตรายต่อสุขภาพของเด็กๆ เนื่องจากเป็นสาเหตุของความไม่มั่นคงทางอาหารและเพิ่มความเครียดให้กับเด็ก ๆ

นอกจากนี้ นโยบายยังมีผลกระทบต่อการแบ่งแยกที่อยู่อาศัย รวมถึงการแบ่งแยกในโรงเรียน จากกรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แสดงให้เห็นว่า การแบ่งแยกมีผลต่อผลลัพธ์และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ลดลง อัตราการลาออกที่สูงขึ้น และพลวัตระหว่างกลุ่ม รวมทั้งวงจรชีวิตที่ย่ำแย่ลง ข้อค้นพบจากการศึกษาประเทศสหรัฐอเมริการนี้มีความสัมพันธ์กับปัจจัยจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียน หลักสูตร การเตรียมความพร้อมของครู ความคาดหวังของครู และผลกระทบจากแรงบัลดาลใจและผลกระทบจากคนรอบข้าง

อีกทั้งยังเป็นที่ยืนยันว่า นโยบายการเงินการคลังของโรงเรียนมีความสำคัญอย่างมากต่อคุณภาพการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว อันเนื่องจากระดับของการให้การสนับสนุนเงินอุดหนุนทางการศึกษาที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งแน่นอนว่า หากต้องการตอบสนองกับความต้องการที่มีความเฉพาะของเด็กต่างด้าว ก็จำเป็นต้องเพิ่มทรัพยากรทางการคลังเพิ่มขึ้น เพื่อจะให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการด้านต่างๆ เช่น ในประเทศเนเธอร์แลนด์ได้มีนโยบายการศึกษาที่เรียกว่า The Education Priority Policy ที่ได้เพิ่มงบประมาณสำหรับนักเรียนที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ รวมทั้งนักเรียนที่เป็นชนกลุ่มน้อย อย่างไรก็ตาม สิ่งที่สำคัญ คือ การจัดสรรการสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะนำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรให้เท่าเทียมกัน

ในพื้นที่ต่างๆ และจัดสรรตามลำดับความสำคัญ คือ การจัดสรรให้กับเด็กเล็ก เด็กประถม และต่ำกว่ามัธยมศึกษา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์กับเด็กต่างด้าว

สำหรับนโยบายการศึกษาด้านภาษา ได้สร้างความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญต่อเด็กต่างด้าว ทั้งนี้ความสามารถหรือทักษะทางภาษาของผู้สอนมีผลอย่างมากต่อผลลัพธ์ทางการศึกษา การสนับสนุนการเรียนด้านภาษาจึงมีความสำคัญที่เอื้อต่อการศึกษาศึกษาของเด็กต่างด้าว การศึกษาในช่วงต้นของวัยเด็กมีความเชื่อมโยงต่อการเรียนด้านภาษาของเด็กต่างด้าว และหากการศึกษาได้รับการออกแบบมาดี ก็สามารถความพร้อมในการอ่านได้อีกด้วย ฉะนั้นการสนับสนุนการเรียนภาษาอย่างต่อเนื่องและอย่างเป็นระบบระเบียบ จึงมีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาในทุกระดับ อย่างไรก็ตาม ก็มีข้อถกเถียงถึงแนวทางการจัดการศึกษาภาษาที่สองว่า ควรจะเป็นแบบใด เป็นการเรียนภาษาที่สองเหมือนภาษาที่หนึ่ง (Immerse Bilingual Education) หรือการเรียนภาษาที่สองแบบเปลี่ยนผ่าน (Transitional Bilingual Education) หรือจะเป็นแบบสองภาษาจริงๆ (True Bilingual Education)

การเรียนแบบสองภาษาจะช่วยอย่างมากในด้านปัญญา วิชาการ และสังคม แต่ก็เป็นการจัดการศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายสูงและยากต่อการปฏิบัติ และในหลายๆ แห่งพบว่า เจตนากรมยทางการเมืองในการทำให้เกิดการศึกษาในรูปแบบสองภาษานี้มีน้อยมาก ทั้งนี้พบว่า ประเทศต่างๆ ก็เลือกนโยบายทางการศึกษาที่แตกต่างกัน และประเทศเป็นจำนวนมากก็เปลี่ยนแนวทางการจัดการศึกษาต่างจากเดิมไปอย่างสิ้นเชิง เช่น การสอนภาษาแม่/ภาษาหลักไม่มีการสอนในประเทศเนเธอร์แลนด์มาตั้งแต่ปี 2004 ในขณะที่ประเทศสวีเดน นักเรียนมีสิทธิตามกฎหมายที่จะได้เรียนภาษาท้องถิ่นดั้งเดิม และโรงเรียนก็ต้องจัดการเรียนการสอน หากมีนักเรียนอย่างน้อย 5 คนที่ใช้ภาษาเดียวกันอยู่ในพื้นที่เทศบาล หรือในปี 1996 ประเทศมาลาวีก็ได้เปลี่ยนไปใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาหลักที่ใช้ในการเรียนการสอนในชั้นประถม 1 (Standard 1) ในขณะที่ประเทศแซมเบีย (Zambia) ได้ขยายการใช้ภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอนจนกระทั่งถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (Grade 4)

ทั้งนี้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะประเทศที่จัดให้มีการศึกษาด้านภาษาแบบสองภาษาหรือไม่ แต่โดยทั่วไปแล้วขึ้นกับการตัดสินใจที่เกิดขึ้นในระดับเทศบาล/ท้องถิ่น หรือในระดับโรงเรียน ที่ถือเป็นหน่วยปฏิบัติในระดับเล็กที่ใกล้ชิดกับเด็กๆ มากที่สุด แต่กระนั้น สิ่งสำคัญที่ไม่ว่าเป้าหมายทางด้านภาษาจะเป็นเช่นไร คือ การเรียนเรื่องภาษาเป็นสิ่งสำคัญ โปรแกรมการเรียนภาษาที่ประสบความสำเร็จจะมีการกำหนดมาตรฐานที่สูง และให้ความสำคัญกับการศึกษาอบรมครูผู้สอน โดยมองไปที่ภาษาที่สอง ขณะเดียวกันการเรียนการสอนในทางวิชาการก็ต้องไม่ถูกละเลย

ปัจจัยในระดับโรงเรียน (School-Level Factors) ได้มีการศึกษาที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบของความสำคัญของปัจจัยเชิงสถาบันในระดับโรงเรียนต่อการศึกษาศึกษาของผู้อพยพ/คนต่างด้าว รวมถึงการสนับสนุนการศึกษาก่อนวัยเด็ก การศึกษาเมื่ออายุเข้าถึงเกณฑ์เข้าศึกษา เวลาและผลของการจับกลุ่มตาม

ความสามารถ คุณภาพโรงเรียน ความเข้มงวด ความหลากหลายและการตอบสนองของหลักสูตร รวมทั้ง การเรียนการสอนและการเปิดกว้างต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา

โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยไม่ว่าจะเป็นที่โรงเรียนหรือที่บ้าน ได้พิสูจน์ถึงการเป็น เครื่องมือทางการศึกษาที่เป็นสิ่งขาดหายสำหรับเด็กต่างด้าว โดยโปรแกรมการศึกษาได้ให้ทั้งโอกาสในการ พัฒนาทางปัญญา ภาษา และอารมณ์ทางสังคม รวมทั้งยังให้โอกาสในการให้การสนับสนุนทางด้านสุขภาพ และโภชนาการด้วย ซึ่งจากการศึกษาของ Schofield (2006) พบว่า เด็กอายุ 15 ปี ในหลายประเทศที่เข้ารับ การศึกษาในรูปแบบของก่อนวัยเรียน มีคะแนน PISA ต่ำกว่าคนที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาก่อนวัยเรียน และอีก หนึ่งการศึกษาของ Spies Büchel and Wagner พบว่า การเข้าเรียนในชั้นอนุบาลในเยอรมนี ได้ช่วยเพิ่มความ เป็นไปได้ของเด็กต่างด้าวในการเข้าเรียนใน โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

การศึกษาในวัยเด็กตอนต้น อายุ และช่วงเวลาในการศึกษาภาคบังคับ มีความสำคัญอย่างมาก เห็นได้ จากผลการวิจัยจำนวนมาก เช่น ได้มีการศึกษาวิจัยผู้อพยพรุ่นที่ 2 ชาวเตอร์กิสและ โมร็อกเคนใน 6 ประเทศ ยุโรปในช่วงเวลาเดียวกัน พบว่า การจัดการเชิงสถาบันไม่ว่าจะเป็นอายุเริ่มแรกของการเข้าเรียนภาคบังคับ ชั่วโมงในการพบปะระหว่างครูกับนักเรียนในโรงเรียนประถม ระยะเวลาในการติดตามและการฝึกงาน มีความแตกต่างอย่างมากสำหรับเด็กต่างด้าวที่เป็นผู้อพยพ และยิ่งกว่านั้น ได้มีการเปรียบเทียบความแตกต่าง ของชาวเตอร์กิสรุ่นที่ 2 ในเยอรมันและในเนเธอร์แลนด์ ซึ่งผลได้แสดงให้เห็นว่า ช่วงระยะเวลาที่อยู่และ ได้รับการศึกษา การมีชั่วโมงที่พบปะระหว่างครูกับนักเรียน และโอกาสที่สามารถไปฝึกงานในทั้งสอง ประเทศ ได้มีผลอย่างมากในการทำให้จำนวนชาวเตอร์กิสรุ่นที่สอง สามารถเข้าสู่การศึกษาหรือเข้าศึกษาใน ระดับมัธยมศึกษาได้ในเนเธอร์แลนด์ เมื่อเปรียบเทียบกับเยอรมัน ก็ทั้งนี้ ก็ยังมีนักเรียนเตอร์กิสในระดับ มัธยมศึกษาในเนเธอร์แลนด์ที่ลาออกเป็นจำนวนมาก

การจัดกลุ่มตามความสามารถ (Ability Grouping) เป็นการจัดกลุ่มจัดประเภทเด็กนักเรียนในชั้นเรียน หรือระหว่างชั้นเรียนตามเกณฑ์วัดความสามารถ มีผลกระทบในเชิงลบต่อการศึกษาของเด็กต่างด้าว ด้วยการ ชี้นำทั้งนักเรียนและครูให้ตั้งความคาดหวังที่ต่ำ และกระตุ้นให้เด็กฯ มีเพื่อนน้อยและมีสภาพแวดล้อมการ เรียนรู้ที่ไม่ค่อยดี นอกจากนี้นักเรียนต่างด้าวมีแนวโน้มที่จะอยู่ในกลุ่มต่ำกว่ามาตรฐานของหลักสูตรและการ แสดงออกที่ต่ำกว่ามาตรฐานเมื่อเทียบกับเด็กในภูมิสำเนา

การติดตาม (Tracking) ที่เป็นการจัดประเภทนักเรียนเข้าสู่โรงเรียนและโปรแกรมการศึกษาที่แตกต่างกันตามความสามารถของเด็กนักเรียน พบว่า ได้กลายเป็นสิ่งที่อันตรายต่อเด็กต่างด้าวมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการติดตามเกิดขึ้นในช่วงวัยเด็กของเด็กต่างด้าว ประเทศเยอรมันและประเทศ เนเธอร์แลนด์ที่เป็นกลุ่มประเทศแรกๆ ที่มีการรับคนต่างด้าวได้สร้างความไม่เท่าเทียมกันอย่างมากให้เกิดขึ้น ภายในการปฏิบัติของโรงเรียนและนำไปสู่การปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน และจากการศึกษาหลายๆ ประเทศได้ แสดงให้เห็นว่า ในกรณีของประเทศสวีเดนและประเทศฟินแลนด์ ที่ติดตามเด็กต่างด้าวล่าช้าออกไป ได้ลด ผลกระทบของภูมิหลังที่มาของเด็กต่างด้าวให้มีผลน้อยลงได้ และเป็นการเพิ่มความเท่าเทียมกันให้เพิ่มขึ้น ด้วย

การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับเด็กต่างด้าว ยังขึ้นอยู่กับการสรรหาและการรักษาครูที่มีทักษะเอาไว้ เนื่องจากคุณภาพการสอนมีอิทธิพลอย่างมากต่อผลลัพธ์ทางการศึกษาของนักเรียน ไม่ว่าเด็กนักเรียนจะมีปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมและภูมิหลังที่มาอย่างไร และเด็กต่างด้าวเองก็ยังคงจะมีแนวโน้มที่ต่ำมากที่จะมีประสบการณ์ในการได้รับการสนับสนุนเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้ก็มีข้อโต้แย้งเนื่องจากมีงานวิจัยที่ชี้ว่า เด็กต่างด้าวได้รับประโยชน์จากโรงเรียนที่มีสัดส่วนครูกับนักเรียนต่ำ ยิ่งกว่านั้น เด็กต่างด้าวยังได้รับประโยชน์จากจำนวนคนต่างด้าวที่เพิ่มขึ้นและครูที่เป็นคนกลุ่มน้อยด้วย

และสำหรับการตอบสนองของหลักสูตรและการเรียนการสอนต่อคนต่างด้าว รวมทั้งการเปิดกว้างต่อความหลากหลายเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ได้มีความพยายามอย่างกว้างขวางที่จะสร้างหลักสูตรที่ตอบสนองต่อวัฒนธรรม และสำหรับการทำหน้าที่การสอนของครู มีหลักฐานที่ชัดเจนถึงความสำคัญของความคาดหวังของครูต่อแรงบันดาลใจและความสำเร็จของนักเรียน ทั้งนี้การฝึกอบรมก่อนและการฝึกอบรมในระหว่างการสอนเกี่ยวกับการศึกษาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือการศึกษาระหว่างวัฒนธรรม ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม และความเสมอภาค ถือเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ยิ่งกว่านั้นครูจะต้องเรียนรู้ที่จะใช้การประเมินผลความก้าวหน้า และครูที่มีความแตกต่างเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการการเรียนรู้เฉพาะบุคคล

ดังนั้นแล้ว ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวจึงจำเป็นต้องพิจารณาทั้งปัจจัยระดับระบบ ซึ่งคือ นโยบายในด้านต่างๆ ที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนด โดยเฉพาะสถานภาพทางกฎหมายของคนต่างด้าวและเด็กต่างด้าว ความสามารถในการเข้าถึงการศึกษา นโยบายด้านการเงินการคลังที่ส่งผลต่อการจัดการสนับสนุนการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวในโรงเรียน นโยบายด้านการพัฒนาภาษา และปัจจัยระดับโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน หลักสูตร ครูผู้สอน และการจัดการภายในโรงเรียนที่คำนึงถึงความหลากหลายโดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม ศาสนา และภาษา อันจะเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงการเคารพความหลากหลายและการเคารพในสิทธิทางวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยทั้งสองส่วนมีส่วนต่อการเอื้อและขัดขวางการเข้ารับการศึกษาของเด็กต่างด้าว ฉะนั้น การจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวที่เป็นการคำนึงถึงสิทธิเด็กและสิทธิมนุษยชน จึงต้องมีการจัดอุปสรรคต่างๆ ให้ลดลง

ตาราง 2 แสดงปัจจัยระดับระบบและปัจจัยระดับโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว

ปัจจัยระดับระบบ	ปัจจัยระดับโรงเรียน
สถานะทางกฎหมาย	การเข้าศึกษาเมื่อถึงเกณฑ์
การเนรเทศออกนอกประเทศ	โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
การคลังของโรงเรียน	การจัดกลุ่มตามความสามารถ
นโยบายการเรียนด้านภาษา	การติดตามเด็กตามความสามารถ
	การสรรหาและรักษาครู
	หลักสูตรและการเรียนการสอนสำหรับคนต่างด้าว

5. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้เด็กต่างด้าว

สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้เด็กต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนี้ แบ่งออกเป็นสามส่วนคือ กฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีด้วย เช่น ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎหมายภายในประเทศ เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ แนวปฏิบัติ และส่วนสุดท้ายคือ นโยบายของรัฐบาล

5.1 กฎหมายระหว่างประเทศ

1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อบัญญัติ 30 ประการของปฏิญญานี้ ที่มีความเกี่ยวข้อง มีดังนี้²⁵

ข้อ 1 มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ ต่างในตนมีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งภราดรภาพ

ข้อ 2 ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนชาติ อาชีพ เชื้อชาติ ศิพ พหุ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น พื้นเพทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิดหรือสถานะอื่น นอกเหนือจากนี้ จะไม่มีการแบ่งแยกใดบนพื้นฐานของสถานะทางการเมือง ทางกฎหมาย หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนี้จะเป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยอื่นใด

²⁵ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. มปท: กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, หน้า 20-21 และ 29.

ข้อ 26 (1) ทุกคนมีสิทธิในการศึกษาการศึกษาจะต้องให้เปล่งอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษา และขั้นพื้นฐานการศึกษาในระดับประถมจะต้องเป็นภาคบังคับกับการศึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพ จะต้องเปิดเป็นการทั่วไปและการศึกษาระดับสูงขึ้น จะต้องเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคสำหรับทุกคน บนพื้นฐานของคุณสมบัติความเหมาะสม

(2) การศึกษาจะต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่และการเสริมสร้างความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพขั้นพื้นฐานการศึกษาจะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ขันติธรรม และมิตรภาพระหว่างประชาชาติกลุ่มเชื้อชาติหรือศาสนาทั้งหมดและจะต้องส่งเสริมกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่อการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ

(3) ผู้ปกครองมีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกประเภทการศึกษาที่จะให้แก่บุตรของตน

2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องมีดังนี้²⁶

ข้อ 1 เพื่อความมุ่งประสงค์แห่งอนุสัญญานี้ เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปด ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น

ข้อ 2

1. รัฐภาคีจะเคารพและประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้แก่เด็กแต่ละคนที่อยู่ในเขตอำนาจของตน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนิดใดๆ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่นๆ ของเด็ก หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย
2. รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง เพื่อที่จะรับประกันว่าเด็กได้รับการคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติ หรือการลงโทษในทุกรูปแบบ บนพื้นฐานของสถานภาพ กิจกรรมความคิดเห็นที่แสดงออก หรือความเชื่อของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมาย หรือสมาชิกในครอบครัวของเด็ก

ข้อ 3

3. รัฐภาคีจะประกันว่า สถาบัน การบริการ และการอำนวยความสะดวกที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการดูแลหรือการคุ้มครองเด็กนั้น จะเป็นไปตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ โดยหน่วยงานที่มีอำนาจ โดยเฉพาะในด้านความปลอดภัย สุขภาพ และในเรื่องจำนวนและความเหมาะสมของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ

²⁶ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. มปป. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. กรุงเทพฯ: มปป., หน้า 23, 25, 51 และ 53.

ข้อ 4

รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง ทั้งด้านนิติบัญญัติ บริหาร และด้านอื่นๆ เพื่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามสิทธิที่อนุสัญญานี้ได้ให้การยอมรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมนั้น รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการเช่นว่านั้น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มที่ และภายในกรอบของความร่วมมือระหว่างประเทศ เมื่อจำเป็น

ข้อ 6

1. รัฐภาคียอมรับว่าเด็กทุกคนมีสิทธิติดตัวที่จะมีชีวิต
2. รัฐภาคีจะประกันอย่างเต็มที่เท่าที่จะทำได้ให้มีการอยู่รอด และการพัฒนาของเด็ก

ข้อ 28

1. รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษา และเพื่อที่จะให้สิทธินี้บังเกิดผลตามลำดับ และบนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียมกัน รัฐภาคีจะ
 - (ก) จัดการศึกษาระดับประถมเป็นภาคบังคับที่เด็กทุกคนสามารถเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย
 - (จ) ดำเนินมาตรการเพื่อสนับสนุนการเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ และลดอัตราการออกจากโรงเรียนกลางคัน
2. รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมที่จะประกันว่า ระเบียบวินัยของโรงเรียนได้กำหนดขึ้น ในลักษณะที่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กและสอดคล้องกับอนุสัญญานี้

ข้อ 29

1. รัฐภาคีตกลงว่า การศึกษาของเด็กจะมุ่งไปสู่
 - (ก) การพัฒนาบุคลิกภาพ ความสามารถพิเศษ และความสามารถทางด้านร่างกายและจิตใจของเด็กให้เต็มศักยภาพของเด็กแต่ละคน
 - (ข) การพัฒนาความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และต่อหลักการที่วางไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ
 - (ค) การพัฒนาความเคารพต่อบิดามารดาของเด็ก เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภาษา และค่านิยมของเด็กนั่นเอง และต่อค่านิยมของชาติที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ และต่อค่านิยมของชาติถิ่นกำเนิดของเขา และต่ออารยธรรมอื่นๆ ที่แตกต่างไปจากของเขาเอง
 - (ง) การเตรียมเด็กให้มีชีวิตที่มีความรับผิดชอบในสังคมที่เสรีด้วยจิตสำนึกแห่งความเข้าใจกัน สันติภาพ ความอดกลั้น ความเสมอภาคทางเพศ และมีมิตรภาพในหมู่มวลมนุษยชนทุกกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มคนชาติ กลุ่มศาสนา ตลอดจนในหมู่คนพื้นเมืองดั้งเดิม

ข้อ 31

1. รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะมีการพักและเวลาพักผ่อน การเข้าร่วมกิจกรรม การละเล่นทางสันตนาการที่เหมาะสมตามวัยของเด็ก และการมีส่วนร่วมอย่างเสรี ในทางวัฒนธรรมและศิลปะ
 2. รัฐภาคีจะเคารพและส่งเสริมสิทธิเด็ก ที่จะเข้ามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทาง วัฒนธรรมและศิลปะ และจะสนับสนุนการใช้โอกาสที่เหมาะสมเท่าเทียมกัน สำหรับกิจกรรมทางวัฒนธรรม ศิลปะ สันตนาการ ลากรพักผ่อนหย่อนใจ
3. *กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights - ICESCR)*²⁷

ข้อ 13

1. รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองสิทธิของทุกคนในการศึกษา รัฐภาคีเห็นพ้องกันว่า การศึกษาจะต้องมุ่งให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์และความสำนึกในศักดิ์ศรี ของคนอย่างบริบูรณ์และจะต้องเพิ่มพูนการเคารพในสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้น พื้นฐาน รัฐภาคีเห็นพ้องกันอีกว่า การศึกษาจะต้องทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมใน สังคมอย่างมี ประสิทธิภาพ จะต้องส่งเสริมความเข้าใจความอดกลั้นและมิตรภาพ ระหว่างชาติและกลุ่มเชื้อชาติ ชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มศาสนาทั้งปวงและสานต่อไปถึง กิจกรรมของสหประชาชาติในการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ
2. รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองว่า เพื่อที่จะทำ ให้สิทธินี้เป็นจริงโดยบริบูรณ์
 - ก) การศึกษาขั้นประถมจะต้องเป็นการศึกษาภาคบังคับและจัดให้ทุกคนแบบให้เปล่า
 - ข) จะต้องจัดการศึกษาขั้นมัธยมในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษามัธยมทางเทคนิค ศึกษาและ อาชีวศึกษา ให้มีขึ้นโดยทั่วไป และให้ทุกคนมีสิทธิได้รับโดยวิธีการที่ เหมาะสมทุกทาง และ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โดยการนำการศึกษาแบบให้เปล่ามาใช้อย่าง ค่อยเป็นค่อยไป
 - ค) ทุกคนจะต้องสามารถได้รับการศึกษาขั้นอุดมศึกษาอย่างเท่าเทียม กัน บนพื้นฐานของความสามารถ โดยวิธีการที่เหมาะสมทุกทาง และ โดยเฉพาะอย่าง ยิ่ง โดยการนำการศึกษาแบบให้เปล่ามาใช้สอยอย่างค่อยเป็นค่อยไป
 - ง) การศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องได้รับการสนับสนุนหรือส่งเสริมให้มากที่สุดเท่าที่จะ ทำ ได้สำหรับผู้ที่ไม่ได้รับหรือเรียนไม่ครบตามช่วงระยะเวลาทั้งหมดของการศึกษาขั้น ประถม
 - จ) จะต้องดำเนินการพัฒนาระบบโรงเรียนทุกระดับอย่างแข็งขันให้มีระบบ

²⁷ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม. [ออนไลน์]

<http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/icescr.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2557.

ทุนการศึกษาที่เพียงพอ และปรับปรุงสภาพของวัสดุประกอบการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง

4. อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ²⁸

ข้อ 5 เพื่อให้สอดคล้องตามพันธกรณีพื้นฐานที่ได้จัดวางไว้ตามข้อ 2 ของอนุสัญญา รัฐภาคีจะห้ามและขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ และจะประกันสิทธิของทุกคนให้มีความเสมอภาคกัน ตามกฎหมายโดยไม่จำแนกตามเชื้อชาติสีผิว หรือชาติหรือเผ่าพันธุ์ กำหนดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้สิทธิดังต่อไปนี้

(จ) สิทธิในเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

(5) สิทธิในการได้รับการศึกษาและการฝึกอบรม

ข้อ 7 รัฐภาคีจะจัดให้มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพและอย่างทันที โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขา การสอน การศึกษา วัฒนธรรมและสารสนเทศ โดยมุ่งหมายที่จะต่อสู้กับการมีอคตินำไปสู่การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ และเพื่อสร้างเสริมความเข้าใจ ชันดิธรรมและมิตรไมตรีระหว่างชาติต่าง ๆ และระหว่างกลุ่มชนเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ และเพื่อแพร่ขยายเจตนารมณ์ และหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ และอนุสัญญานี้

5.2 กฎหมายภายในประเทศ

ในการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างเด็กไทยและเด็กต่างด้าว โดยปรากฏในปัจจุบันว่า เด็กต่างด้าวที่มีเอกสารระบุตัวตนครบถ้วนสามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนได้ โดยได้รับสิทธิต่างๆ เท่าเทียมกับเด็กไทย โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นอาหารกลางวัน นม ชุดเครื่องเขียน ชุดนักเรียน เป็นต้น อันแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของการศึกษาของเด็กโดยไม่เลือกปฏิบัติ โดยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. รัฐธรรมนูญ

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตราที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

มาตรา 4 สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อมไม่ได้รับความคุ้มครอง

²⁸ อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ. [ออนไลน์] <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/cerdt.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2558.

มาตรา 5 ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

มาตรา 43 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเอกชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

จากความในมาตราต่างๆ ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ทำให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ขึ้น จะมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ดังจะกล่าวต่อไป

1.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตราที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้²⁹

มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยเป็นธรรมตามวรรคสาม

²⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก, วันที่ 24 สิงหาคม 2550.

มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่ง และการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

มาตรา 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ

การศึกษอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มีรายละเอียดมาตราที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว ดังต่อไปนี้³⁰

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อื่นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“การศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

“การศึกษาดูตลอดชีวิต” หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

“สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

“มาตรฐานการศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ ที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียง สำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพทาง

³⁰ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. [ออนไลน์]

<http://www.moe.go.th/main2/plan/p-r-b42-01.htm> เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2558.

การศึกษา

“ผู้สอน” หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาของทั้งของรัฐและเอกชน

“คณาจารย์” หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการวิจัยในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารการศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษานอกสถานศึกษาตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

- (1) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
- (2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (3) มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา
- (4) มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

และการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

(5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

(6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ ต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น

มาตรา 11 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว

มาตรา 12 นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 13 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ ดังต่อไปนี้

(1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล

(2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายกำหนด

(3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 14 บุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี ดังต่อไปนี้

(1) การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบ

(2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนด

(3) การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 16 การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา การแบ่งระดับหรือการเทียบระดับการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาดตามอัธยาศัย ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 17 ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 18 การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้จัดในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

(1) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

(2) โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น

(3) ศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

(4) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

(5) ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้ อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปใน กระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ให้สถานศึกษาใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตาม มาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความ เหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพ

สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้าน ความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา นอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่ง และวรรคสอง แล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพขั้นสูงและการค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาองค์ ความรู้และพัฒนาสังคม

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบัน สังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมี การจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและ วิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการ ส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

หมวด 5 การบริหารและการจัดการการศึกษา

ส่วนที่ 1 การบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐ

มาตราที่ 34 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน³¹

หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

มาตรา 60 ให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับการศึกษาในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุด ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศโดยจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อการศึกษา ดังนี้

(1) จัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน การศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน

(2) จัดสรรทุนการศึกษาในรูปของกองทุนกู้ยืมให้แก่ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มี รายได้น้อย ตามความเหมาะสมและความจำเป็น

(3) จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาอื่นเป็นพิเศษให้เหมาะสม และ สอดคล้องกับความจำเป็นในการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่มีความต้องการเป็นพิเศษแต่ ละกลุ่มตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ โดยคำนึงถึงความเสมอภาคใน โอกาสทางการศึกษาและความเป็นธรรม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กำหนดในกฎกระทรวง

(4) จัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินการ และงบลงทุนให้สถานศึกษาของ รัฐตามนโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และภารกิจของสถานศึกษา โดยให้มีอิสระ ในการบริหารงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงคุณภาพและความ เสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา

(5) จัดสรรงบประมาณในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปให้สถานศึกษา ระดับอุดมศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคล และเป็นสถานศึกษาในกำกับของรัฐหรือองค์การ มหาชน

(6) จัดสรรกองทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำให้สถานศึกษาเอกชน เพื่อให้พึ่งตนเองได้

(7) จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาของรัฐและเอกชน

³¹ มาตรา 34 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

3. พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ประกาศเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2545 พระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดขึ้นในสมัยที่ พ.ต.ท. ดร. ทักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พบ. ดังกล่าวมีมาตราที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าว ดังนี้

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“การศึกษาภาคบังคับ” หมายความว่า การศึกษาชั้นปีที่หนึ่งถึงชั้นปีที่เก้าของการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

“เด็ก” หมายความว่า เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดจนถึงอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่เด็กที่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษากลบบังคับแล้ว

มาตรา 5 ให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วแต่กรณี ประกาศรายละเอียดเกี่ยวกับการส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษา และการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อระหว่างสถานศึกษาที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับโดยให้ปีประกาศไว้ ณ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา รวมทั้งต้องแจ้งเป็นหนังสือให้

ผู้ปกครองของเด็กทราบก่อนเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

มาตรา 6 ให้ผู้ปกครองส่งเด็กเข้าเรียนในสถานศึกษา

เมื่อผู้ปกครองร้องขอ ให้สถานศึกษามีอำนาจผ่อนผันให้เด็กเข้าเรียนก่อนหรือหลังอายุตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

4. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยทะเบียนนักเรียน พ.ศ.2535 ระเบียบนี้ใช้บังคับตั้งแต่ปีการศึกษา 2535 ในสมัยที่นายก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าว ดังนี้

ข้อ 12 สถานศึกษารับเด็กเข้าเรียนวันใด ต้องลงทะเบียนวันนั้น

ข้อ 13 การลงทะเบียนแก้ไขวัน เดือน ปีเกิดในทะเบียนนักเรียน ให้ปฏิบัติดังนี้

13.1 การลงวัน เดือน ปีเกิดในทะเบียนนักเรียน กรณีการรับนักเรียนและนักศึกษาที่ยังไม่เคยเข้าเรียนในสถานศึกษามาก่อน ให้สถานศึกษาเรียกเอกสารประกอบการลงทะเบียนตามลำดับความสำคัญคือ สูติบัตรจริง หรือสำเนาสูติบัตร หรือสำเนาทะเบียนคนเกิด ถ้าไม่มีสูติบัตรตัวจริง หรือสำเนาสูติบัตร หรือสำเนาทะเบียนคนเกิดให้เรียกสำเนาทะเบียนบ้านฉบับที่เจ้าบ้านยึดถือไว้

การลงวัน เดือน ปีเกิดในทะเบียนนักเรียน กรณีการรับนักเรียนและนักศึกษาที่เคยเข้าเรียนในสถานศึกษามาก่อน ให้เรียกสำเนาทะเบียนบ้านฉบับที่เจ้าบ้านยึดถือไว้มาตรวจสอบ วัน เดือน ปีเกิด กับหลักฐานแสดงวุฒิจากสถานศึกษาเดิม ถ้าหลักฐาน วัน

เดือน ปีเกิดไม่ตรงกัน ให้เรียกสูติบัตรตัวจริงหรือสำเนาสูติบัตร หรือสำเนาทะเบียนคนเกิด ถ้าไม่อาจเรียกสูติบัตรตัวจริงหรือสำเนาสูติบัตร หรือสำเนาทะเบียนคนเกิดได้ ให้ลงหลักฐานวัน เดือน ปีเกิดในทะเบียนนักเรียนตามสำเนาทะเบียนบ้าน ฉบับที่เจ้าบ้านยึดถือไว้

5. แนวปฏิบัติในการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรและเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย จากที่กระทรวงศึกษาได้พิจารณาเห็นว่าทุกคนควรได้รับโอกาสในการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองและมีชีวิตที่ดีขึ้น ผนวกกับคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2558 เห็นชอบการจัดการศึกษาแก่ บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ตามที่กระทรวงศึกษาธิการเสนอ และโดยหลักการแล้วการรับบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยเข้าเรียน ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับบุคคลที่มีสัญชาติไทยทุกประการ ทั้งการรับเข้าเรียนและการออกหลักฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงจัดทำคู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย³²

สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้รับรองสิทธิทางการศึกษาไว้ในมาตรา 49 และ 50 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคี ได้ข้อสรุปความว่า เด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ที่อยู่ในเขตอำนาจรัฐไทยจะต้องได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน โดยห้ามเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งเชื้อชาติ สีผิว ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่นๆ ของเด็ก โดยเด็กจะต้องได้รับการรณรงค์สิทธิที่เสมอกันในการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ทั้งนี้รวมถึงการได้รับสิทธิตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพตามแนวนโยบายของรัฐบาลด้วย³³ มีข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าว ตั้งแต่วิธีการรับนักเรียนเข้าเรียนในสถานศึกษา ระหว่างนักเรียนเรียนอยู่ในสถานศึกษา การย้ายถิ่นที่เรียนระหว่างปีและเมื่อจบการศึกษา ซึ่งเป็นรายละเอียดที่เกี่ยวกับการปฏิบัติของสถานศึกษา ที่จะต้องมีขั้นตอนและเอกสารต่างๆ แต่สำหรับ เด็กที่ไม่มีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยสามารถเข้ารับการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาได้ ทั้งนี้เงื่อนไขสำคัญสำหรับเด็กในการเข้ารับการศึกษา คือ การตรวจสอบเอกสารประกอบการเข้าศึกษา โดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2548 ข้อ 6 ดังนี้

³² สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. 2552. คู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

³³ เพิ่งอ้าง, หน้า 37.

1. ผู้ติบัตร
2. กรณีที่ไม่มีหลักฐานตาม 1 ให้เรียกหนังสือรับรองการเกิด บัตรประจำตัวประชาชน สำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้าน หรือหลักฐานที่ทางราชการจัดทำขึ้นในลักษณะเดียวกัน
3. ในกรณีที่ไม่มีหลักฐานตาม 1 และ 2 ให้เรียกหลักฐานที่ทางราชการออกให้หรือเอกสารตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ได้
4. ในกรณีที่ไม่มีหลักฐานตาม 1 2 และ 3 ให้บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือองค์กรเอกชน ทำบันทึกแจ้งประวัติบุคคลตามแบบแนบท้ายประกาศนี้ เป็นหลักฐานที่จะนำมาลงหลักฐานทางการศึกษา
5. ในกรณีที่ไม่มีบุคคลหรือองค์กรเอกชนตาม 4 ให้ชักถามประวัติบุคคลผู้มาสมัครเรียน หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำลงรายการบันทึกแจ้งประวัติบุคคลตามแบบแนบท้ายระเบียบนี้เป็นหลักฐานที่จะนำมาลงหลักฐานทางการศึกษา

ด้วยเงื่อนไขของการรับนักเรียนเข้าศึกษา จึงพบว่า มีลักษณะที่ยืดหยุ่น และเอื้อต่อการเข้าศึกษาของเด็กต่างคำที่ติดตามบิดามารดาทำงาน

6. นโยบายของรัฐบาล

นับตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่มีบทบัญญัติที่ว่าด้วยการศึกษา ว่าเป็นสิทธิของประชาชนในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยไม่มีค่าใช้จ่าย เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ส่งผลให้นโยบายของรัฐบาลนับตั้งแต่ 2540 เป็นต้นมา ก็มีนโยบายที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ การส่งเสริมให้เด็กทุกคนที่อยู่ในประเทศไทยสามารถเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยมีรายละเอียดของรัฐบาลแต่ละชุดนับตั้งแต่รัฐบาลชวน หลีกภัย จนกระทั่งรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดังนี้

นโยบายด้านการศึกษารัฐบาลชวน หลีกภัย³⁴ สืบเนื่องจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และการรับตำแหน่งและการแถลงนโยบายที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2540 รายละเอียดของแนวนโยบายด้านต่างๆ จึงเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแม้ว่าในเวลานั้นประเทศจะประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจก็ตาม กล่าวคือ ตั้งแต่การบริหารงบประมาณแผ่นดิน ที่รัฐบาลจะดำเนินการโดยยึดเงื่อนไขที่ตกลงไว้กับกองทุนการเงินระหว่างประเทศเป็นหลัก แต่จะไม่ให้การบริหารงบประมาณรายจ่ายเกิดผลกระทบกับการให้บริการด้านการศึกษาและการสาธารณสุขพื้นฐาน

สำหรับด้านการศึกษา รัฐบาลมีแนวนโยบาย ดังนี้ ด้านการศึกษา

³⁴ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย 2540. [ออนไลน์]

www2.nkc.kku.ac.th/manit.p/document/.../gov_policy_chuan2_40.doc เข้าถึงเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2557.

1. กำหนดแผนการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะจัดให้ อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย
2. จัดให้มีกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนการปรับปรุงการจัดการศึกษาทุกระดับให้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้การศึกษาเป็นสื่อส่งเสริม ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าการวิจัยในศิลปวิทยาการ เร่งรัด พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ
อนึ่ง รัฐบาลถือว่ากฎหมายตามข้อนี้เป็นกฎหมายที่จำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ตามมาตรา 173 ของรัฐธรรมนูญ
3. สนับสนุนให้เอกชน องค์กรวิชาชีพและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา โดยเน้นการมีความรู้คู่คุณธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาอบรมวิชาชีพ และการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังโอกาส ตลอดจนการจัดดูแลสวัสดิการของเด็กนักเรียน ในด้านการรักษาพยาบาล อาหารเสริม นม และอาหารกลางวัน
4. ให้ความรู้แก่พ่อแม่และครอบครัว ในการวางรากฐานเบื้องต้นของชีวิตและเตรียมความ พร้อมให้แก่เด็กก่อนเข้าเรียนชั้นประถม ตลอดจนการส่งเสริมการจัดการศึกษาก่อนวัยเรียน ให้ทั่วถึง
5. ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาเอกชนมีอิสระในการบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพ โดยเน้น บทบาทของรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุน และจะนำระบบคู่มือการศึกษามาใช้เพื่อ อุดหนุนการศึกษาเอกชน
6. เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข มีพัฒนาการรอบด้าน โดยเฉพาะมีคุณธรรม และมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง จัดให้มี มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ และระบบการประเมินและประกันคุณภาพทางการศึกษาเพื่อ พัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ
7. เร่งพัฒนาวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่ได้รับการยกย่องเพื่อให้ครูได้ทำงานอย่างมีเกียรติ โดยปฏิรูปกระบวนการผลิตครู และการพัฒนาครู เน้นการผลิตครูในสาขาขาดแคลน ตลอดจนการสร้างเกณฑ์มาตรฐานเพื่อการยกย่องให้รางวัลครูที่ดีและเก่งมีความรู้ ความก้าวหน้าในอาชีพ โดยส่งเสริมสวัสดิการของครู
8. ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการอย่างมีอิสระด้าน งบประมาณและการบริหารจัดการ โดยอาจดำเนินการเฉพาะบางส่วนงานที่มีความพร้อม ก่อนก็ได้

9. กระจายโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ระบบ ให้มีความเชื่อมโยงกัน คือระบบวิทยาลัยชุมชน ซึ่งเน้นการผลิตบุคลากรโดยใช้เวลาสั้นหรือการตอบสนองความต้องการของชุมชนและกำลังคนระดับกลางเป็นหลัก ระบบมหาวิทยาลัย ซึ่งเน้นการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรี และการบริหารทางวิชาการแก่สังคมเป็นหลัก และระบบมหาวิทยาลัย ซึ่งเน้นการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตการศึกษและการวิจัยขั้นสูงเป็นหลัก
10. กระจายโอกาสทางด้านอุดมศึกษาไปยังส่วนภูมิภาคโดยการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้

นโยบายด้านการศึกษารัฐบาลทักษิณ ชินวัตร นโยบายด้านการศึกษารัฐบาลชุดนี้ มีความพยายามในการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2540 กล่าวคือ³⁵ การแถลงนโยบายของรัฐบาล ต่อรัฐสภาของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 รัฐบาลมีนโยบายด้านการศึกษามุ่งปฏิรูปการศึกษา ตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญและมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ให้คนไทยได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และฝึกรวมได้ตลอดชีวิตและมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงานและสร้างรายได้ โดยยึดหลักการศึกษารสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญที่กระทรวงศึกษาธิการจะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม โดยในปีงบประมาณ 2546 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นเพื่อตอบสนองต่อ นโยบายของรัฐบาล รวมทั้งแผนและมาตรการต่างๆ รวม 4 ประการ ได้แก่

1. การยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาและการใช้หลักสูตร การทดสอบระดับชาติ การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาและความรู้พื้นฐาน IT การพัฒนาครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา การประเมินคุณภาพสถานศึกษา การป้องกันแก้ไขปัญหาสารเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษา
2. การสร้างความเสมอภาค ทางโอกาสในการเข้าถึงบริการ การศึกษาของทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ และความเสมอภาคทางการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ การสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการและผู้มีความสามารถพิเศษ

³⁵ นโยบายและกระบวนการปฏิรูปการศึกษา. [ออนไลน์]

http://www.moe.go.th/main2/article/article_jaroon/article_jaroon1.htm เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2557

3. การศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬา โดยเน้นการบูรณาการ ศาสนา ศิลปะ และ วัฒนธรรมในกระบวนการเรียนรู้ การแก้ปัญหาวิกฤติศีลธรรม

4. การบริหารจัดการ เน้นการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน (PBB) การจัดทำ ระบบฐานข้อมูลทางการศึกษา และข้อมูลบุคลากรทางการศึกษา ระบบ IT และการกระจายอำนาจ การจัดการศึกษาไปสู่หน่วยปฏิบัติ

กระบวนการปฏิรูปการศึกษา

การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายรัฐบาล และแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ หากพิจารณาประเด็นสำคัญก็จะพบว่า มี 2 เรื่อง คือ

1. การปฏิรูประบบโครงสร้างการบริหารการศึกษา โดยเน้นการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาไปยังเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแต่ เดิมเป็นอำนาจของส่วนกลาง เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนไป การบริหารแบบเดิมไม่เหมาะสม หลายครั้ง ที่มีปัญหาในท้องถิ่น ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ เพราะผู้แก้ไขคือส่วนกลางที่ไม่เข้าใจ ไม่ทราบปัญหา ที่แท้จริงของท้องถิ่น การให้ท้องถิ่นคิดกันเอง และแก้ไขปัญหาเองก็จะเหมาะสมกว่า นอกจากนี้ การบริหารจากส่วนกลาง ยังเป็นระบบราชการที่ไม่มีประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชน เท่าที่ควร ประกอบกับกระแสเรียกร้องจากประชาชนให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นดังนั้น เมื่อมี การกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น จะทำให้ภารกิจและบุคลากรส่วนกลางลดลง โครงสร้างก็จะเล็กลงด้วย เพื่อความเหมาะสม คล่องตัวมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นเข้ามามี บทบาทโดยบริหารในรูปของคณะกรรมการ

ส่วนเขตพื้นที่การศึกษาก็มีขนาดหรือจำนวนเท่าใด ก็ขึ้นอยู่กับว่ารูปแบบไหนจะเกิด ประสิทธิภาพการบริหารจัดการมากที่สุด ถ้าใหญ่มากควบคุมไม่ถึงก็ไม่ดี เล็กเกินไปก็มีปัญหาใน เรื่องการเชื่อมโยงกับระบบอื่นๆ สิ่งที่สำคัญคือ ทำอย่างไรเราจึงจะสามารถยกระดับคุณภาพและ ฐานะของสถานศึกษาให้มีความเท่าเทียมหรือมีคุณภาพใกล้เคียงกัน ซึ่งปัจจุบันสถานศึกษามีความ แตกต่างกันสูงมากสถานศึกษาในเมืองจะมีความสมบูรณ์และมีความพร้อมมากกว่าสถานศึกษาใน ชนบทถ้าจัดให้เขตพื้นที่ขนาดเล็ก จะเกิดความเหลื่อมล้ำ กลายเป็นการรวมโรงเรียนขนาดเล็กเข้า ด้วยกัน โรงเรียนสมบูรณ์รวมเข้าด้วยกัน เราไม่สามารถทุ่มงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดไป ช่วยเหลือ โรงเรียนที่ขาดแคลนได้ซึ่งต้องพิจารณาขนาดของเขตพื้นที่การศึกษาให้เหมาะสม

การจัดโครงสร้างของกระทรวง จะมีการรวม 3 หน่วยงานเข้ามาอยู่ด้วยกัน คือ สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ ขณะนี้มีแนวโน้ม ว่าว่าจะแบ่งออกเป็นกรมใหญ่ๆ 4-5 กรม และก็มีแนวโน้มที่จะแยกเรื่องวัฒนธรรมออกไปเป็น กระทรวงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว เนื่องจากเรื่องศาสนา วัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญของชาติ ต้อง มีหน่วยงานที่มีอำนาจ มาดูแลการบริหารจัดการ รวมทั้งเรื่องกีฬา ก็อาจจัดเป็นทบวงกีฬา ดังนั้น

กระทรวงศึกษาธิการจึงเหลือ 3 หน่วยงานหลัก คือ สำนักงานปลัดกระทรวง คณะกรรมการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และขณะนี้ก็มีข้อเสนอให้เพิ่มคณะกรรมการอาชีวศึกษา เป็นอีกองค์กรหนึ่งด้วย เพราะเป็นส่วนที่จะสร้างคนให้มีความเข้มแข็ง พัฒนาคนให้มีการศึกษาเพื่ออาชีพ ซึ่งเดิมเรามองข้ามจุดนั้นไป ประเทศต่างๆ ได้เน้นการสร้างชาติโดยการสร้างคนให้มีความรู้ จึงต้องยกการศึกษาอาชีวศึกษาเป็นกรมขนาดใหญ่อีกกรมหนึ่งเป็นคณะกรรมการอาชีวศึกษา มีสถาบันสอนอาชีวศึกษาขององค์กรรวมกัน ทั้งอาชีวศึกษา วิทยาลัยชุมชน และส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอาชีวศึกษาอื่นๆ

2. การปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาที่สามารถดำเนินการไปได้พื้นที่โดยไม่ต้องรอการปรับแก้กฎหมาย มีส่วนสำคัญที่ต้องดำเนินการ 4 ส่วน ดังนี้

2.1 การปฏิรูปหลักสูตร ประกอบด้วยหลักสูตรแกนกลางที่กรมวิชาการกำลังดำเนินการทดลองใช้หลักสูตร ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวจะมีผลต่ออนาคตของลูกหลานเราอย่างมาก ปัญหาที่พบขณะนี้ คือ แต่ละชั้นเรียนกันมากมายแต่ไม่รู้ว่าเป็นจริงๆ จะใช้อะไร เรียนอะไร หลักสูตรใหม่จะแยกความต้องการเรียนสาระ (Concept) ที่เหมาะสม มีการแบ่งช่วงชั้นปีว่านักเรียนควรได้รับอะไร โดยได้กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ท้องถิ่นต้องการให้เด็กเรียนตามความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

2.2 การปฏิรูปการเรียนการสอน โดยเน้นการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายความว่า ครูต้องจัดกระบวนการเรียนการสอนที่让孩子มีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็น แสดงออกตามความสามารถและวัยที่เหมาะสม เป็นการให้อิสระทางความคิด ไม่ใช่สอนให้จำอย่างเดียว เพราะการจำจะไม่สามารถนำมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ได้ ถ้าเด็กได้พัฒนากระบวนการคิด ความรู้ก็จะติดอยู่กับเด็กตลอดไป ครูจะมีส่วนสำคัญมากสำหรับการจัดกระบวนการเรียนการสอนแบบนี้

2.3 การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาครูให้ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อาจต้องมีความรู้และทำงานหนักขึ้น สามารถแนะนำผู้เรียนได้ การพัฒนาครู ต้องดำเนินการพัฒนาใน 2 เรื่อง คือ พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรที่เปลี่ยนแปลงไป และพัฒนาให้สามารถนำวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่มาใช้ได้

2.4 การปฏิรูปการวัดผลและประเมินผล โดยเน้นการกำหนดมาตรฐานการประเมิน โดยครูทั้งระบบ ถ้าเรามีหลักสูตรดี ครูดี วิธีสอนดี ก็ไม่ได้หมายความว่าการศึกษาต้องดี เพราะครูรู้แล้วอาจไม่นำไปสู่การปฏิบัติจึงต้องมีรางวัลและประเมินผล การประเมินภายในโรงเรียน ก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะสะท้อนให้เห็นการจัดการศึกษาในโรงเรียนว่ามีคุณภาพหรือไม่ และการประเมินภายนอกจากคนหรือองค์กรที่ไม่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ก็เป็นอีกระบบหนึ่งที่จะยืนยันถึงประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

ดังนั้น ข้าราชการของกระทรวงศึกษาธิการ ต้องช่วยกันผลักดันและแสดงศักยภาพที่จะทำงานให้การปฏิรูปการศึกษาสำเร็จตามที่ทุกคนคาดหวัง ความมุ่งมั่นและทุ่มเทที่จะทำงานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา จะช่วยให้สิ่งที่ทุกคนต้องการ เช่น ตำแหน่ง ความก้าวหน้า มั่นคงในวิชาชีพตามมาเองโดยไม่ต้องเรียกร้อง ที่สำคัญต้องสร้างความมั่นใจว่าผลลัพธ์สุดท้ายผู้เรียนมีคุณภาพที่แท้จริง มีคุณลักษณะและคุณภาพตามที่ประเทศชาติต้องการ เพราะการปฏิรูปการศึกษาจะเน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพ และมาตรฐาน การจัดโครงสร้างการบริหารใหม่ก็เพื่อให้เกิดสิ่งเหล่านี้

นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์³⁶ รัฐบาลมีนโยบายในการเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาค้นโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา การจัดการศึกษาจะเน้นการกระจายอำนาจ ไปสู่เขตพื้นที่ สถานศึกษาและท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคเอกชน เพื่อให้การศึกษาสร้างคนและสร้างความรู้สู่สังคมคุณธรรม คุณภาพ สมรรถภาพ และประสิทธิภาพ

นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลชุดนี้ได้ถูกกำหนดไว้ในนโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้³⁷

ข้อ 2. สร้างโอกาสทางการศึกษา กระจายโอกาสทางการศึกษาในสังคมไทย โดยคำนึงถึงการสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่ประชากรทุกกลุ่ม ซึ่งรวมถึงผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้บกพร่องทางกายและการเรียนรู้ รวมทั้งชนกลุ่มน้อย โดยส่งเสริมการให้ความรู้ตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาถึงแรกเกิด ให้ได้รับการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพทั้งแม่และเด็ก สนับสนุนการจัดการศึกษาตามวัยและพัฒนาการอย่างมีคุณภาพ ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจัดให้มีระบบสะสมผลการศึกษาและการเทียบโอนเพื่อขยายโอกาสให้กว้างขวาง และลดปัญหาคนออกจากระบบการศึกษา

นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ภายหลังจากที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้าควบคุมอำนาจการปกครองเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ได้กำหนดแนว

³⁶ สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2549. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, หน้า 18.

³⁷ ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี 219/2554 คำแถลงนโยบายของ ครม. <http://www.moc.go.th/websm/2011/aug/219.html>

ทางการแก้ไขปัญหาของประเทศเป็น 3 ระยะ และในส่วนของการบริหารราชการแผ่นดินรัฐ รัฐบาลมีนโยบายทั้งสิ้น 11³⁸ ด้าน โดยส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคือ ข้อ 4 การศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว ดังนี้³⁹

ข้อ 4.1 จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษาทางเลือกไปพร้อมกัน เพื่อสร้างคุณภาพของคนไทยให้สามารถเรียนรู้ พัฒนาค้นคว้าได้เต็มตามศักยภาพ ประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้โดยมีความใฝ่รู้และทักษะที่เหมาะสม เป็นคนดีมีคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพการเรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้เพื่อสร้างสัมมาชีพในพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนากำลังคนให้เป็นที่ต้องการเหมาะสมกับพื้นที่ ทั้งในด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และธุรกิจบริการ

ข้อ 4.2 ในระยะเฉพาะหน้า จะปรับเปลี่ยนการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการศึกษาให้สอดคล้องกับความจำเป็นของผู้เรียนและลักษณะพื้นที่ของสถานศึกษา และปรับปรุง และบูรณาการระบบการกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มโอกาสแก่ผู้ยากจนหรือด้อยโอกาส จัดระบบการสนับสนุนให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปมีสิทธิเลือกรับบริการการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยจะพิจารณาจัดให้มีคู่มือการศึกษารูปแบบแนวทางหนึ่ง

ข้อ 4.3 ให้องค์กรภาคประชาสังคม ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนทั่วไป มีโอกาสร่วมจัดการการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึง และร่วมในการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ กระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามศักยภาพและความพร้อม โดยให้สถานศึกษาสามารถเป็นนิติบุคคลและบริหารจัดการได้อย่างอิสระและคล่องตัวขึ้น

ข้อ 4.4 พัฒนาค้นคว้าวิจัยโดยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้สามารถมีความรู้และทักษะใหม่ที่สามารถประกอบอาชีพได้หลากหลายตามแนวโน้มการจ้างงานในอนาคต ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับภูมิสังคม โดยบูรณาการความรู้และคุณธรรมเข้าด้วยกันเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะ การใฝ่เรียนรู้ การแก้ปัญหา การรับฟัง

³⁸ คือ 1. การปกป้องเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ 2. การรักษาความมั่นคงของประเทศ 3. การลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และการสร้างโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐ 4. การศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม 5. การยกระดับคุณภาพบริการด้านสาธารณสุข และสุขภาพของประชาชน 6. การเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ 7. การส่งเสริมบทบาทและใช้โอกาสในประชาคมอาเซียน 8. การพัฒนาและส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรม 9. การรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน 10. การส่งเสริมการบริหารราชการแผ่นดินที่มีธรรมาภิบาลและการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ 11. ปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม

³⁹ ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี 195/2557 คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี. <http://www.moe.go.th/websm/2014/sep/195.html> [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2558.

ความเห็นผู้อื่น การมีคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมืองดี โดยเน้นความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกโรงเรียน

ข้อ 4.9 สนับสนุนการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ วัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านและวัฒนธรรมสากล และการสร้างสรรค์งานศิลปะและวัฒนธรรมที่เป็นสากล เพื่อเตรียมเข้าสู่สากลวัฒนธรรมของประชาคมอาเซียนและเพื่อการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก

และ ข้อ 4.10 ปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกที่ดี รวมทั้งสนับสนุนการผลิตสื่อคุณภาพ เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะให้เยาวชนและประชาชน ได้มีโอกาสแสดงออกอย่างสร้างสรรค์

การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับเด็กต่างด้าว นั้น พบว่ามีค่อนข้างน้อย แม้จะย้อนกลับไปศึกษางานก่อนหน้าถึง 10 ปีก็ตาม อาจมีการศึกษาเกี่ยวกับเด็กต่างด้าวบ้างแต่เป็นไปในแง่ของปัญหาการจ้างแรงงานเด็กต่างชาติทำงานผิดกฎหมาย โดยพื้นที่ในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของแรงงานต่างด้าวทั้งในแง่ของสภาพการทำงาน สภาพการจ้างงาน การจัดสวัสดิการ ปัญหาของการจ้างงาน ผลกระทบของการจ้างงาน รวมทั้งการหาทางในการสร้างแนวปฏิบัติเพื่อให้การอยู่ร่วมกันของนายจ้างและลูกจ้าง เป็นไปด้วยความถูกต้องตามกฎหมายและมีความเกื้อกูลต่อกันและกัน

สพลกิตต์ สังข์ทิพย์ และปองสิน วิเศษศิริ⁴⁰ (2558) ศึกษาวิวัฒนาการของนโยบายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารและเป็นวิธีการเชิงประวัติศาสตร์ พบว่านโยบายทางการศึกษาของเด็กต่างด้าวนับตั้งแต่อดีต มักมีจุดตั้งต้นจากการกำหนดนโยบายของหน่วยงาน หรือองค์กรระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิก และนำเอานโยบายนั้นๆ มาขยายผลในทางปฏิบัติ โดยในช่วงแรกมักเป็นนโยบายที่ให้ความสำคัญกับคนต่างด้าววัยทำงานมากกว่า แต่เมื่อแรงงานเหล่านั้นเข้ามาทำงานพร้อมลูกหลาน ก็จะเป็นที่รัฐจะต้องกำหนดนโยบายที่เฉพาะลงไปให้ความสำคัญกับเด็กมากขึ้น ทั้งนี้นโยบายการศึกษาของเด็กต่างด้าว ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งส่งผลให้นโยบายที่เกี่ยวกับเด็กต่างด้าว มีลักษณะที่เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตดีขึ้นเรื่อยๆ

จูติมดี อาพันธานานท์⁴¹ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาของนักเรียนต่างด้าวในโรงเรียนรัฐไทย โดยศึกษาการปฏิบัติของโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวที่ทำการศึกษาในโรงเรียนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในจังหวัดระนองและปัตตานี ด้วยวิธีการวิจัยเชิง

⁴⁰ สพลกิตต์ สังข์ทิพย์ และปองสิน วิเศษศิริ. 2558. ศึกษาวิวัฒนาการของนโยบายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว,วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 10:3, หน้า 452-466. [ออนไลน์] <https://www.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/35571> เข้าถึงเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2558.

⁴¹ จูติมดี อาพันธานานท์. 2556. “การศึกษาของเด็กต่างด้าวในโรงเรียนรัฐไทย”, วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 33: 1, หน้า 111-130.

คุณภาพพบว่า นโยบายการศึกษาเรียนฟรี 15 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายนั้น แม้จะมีประกาศออกมาเป็นกฎหมาย แต่ปัญหาคือ ยังไม่มีการประกาศและการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้ปกครองได้รับทราบ เห็นได้จาก การที่ชุมชนหนึ่งอยู่ใกล้โรงเรียนในระยะที่เดินถึง แต่ไม่มีเด็กคนใดได้เข้าเรียน เนื่องจากผู้ปกครองไม่รู้ว่าสามารถพาเด็กเข้าเรียนได้ แต่สำหรับในชุมชนหนึ่งในจังหวัดปัตตานี พบว่ามีการส่งเด็กต่างด้าวเข้าเรียนจำนวนมาก ซึ่งเด็กต่างด้าวมักจะมีอายุเกินเกณฑ์ และมีความประพฤติเรียบร้อย แต่ก็พบปัญหาความต่างของอายุ โดยเฉพาะเด็กต่างด้าวที่อายุเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งทำให้เกิดความยากในการจัดแผนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินงาน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความหลากหลาย โดยทุกโรงเรียนไม่มีการปรับเนื้อหาสำหรับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กต่างด้าวโดยเฉพาะ เนื่องจากเห็นว่า เด็กต่างด้าวนั้นเข้ามาเรียนในโรงเรียนไทย จึงต้องรู้เนื้อหาเกี่ยวกับประเทศไทย ประวัติศาสตร์ไทย รวมทั้งวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้หากพิจารณาในแง่ของความแตกต่างแล้วพบว่า เด็กต่างด้าวส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเนื้อหาในแบบเรียน หลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมในโรงเรียน จึงไม่ได้ขัดกับวัฒนธรรมและความเชื่อของนักเรียนต่างด้าว ทั้งนี้อาจมีปัญหอบ้าง เช่นวิชาประวัติศาสตร์ ที่เนื้อหาของรายวิชารวมทั้งการเรียนการสอน ยังไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของภูมิหลังทางวัฒนธรรมของเด็กนักเรียนต่างด้าวนัก หรือแม้กรณีข้อพิพาทระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ก็มีการสอนตามแบบเรียนโดยไม่ได้อ้างถึงผู้เรียนที่มีเด็กต่างด้าวเรียนอยู่ เป็นต้น

มาลี สันสุวรรณ⁴² (2555) ศึกษาการศึกษาของเด็กต่างด้าวในสวนยางพาราและความเป็นอื่นของเด็กต่างด้าว โดยเฉพาะในสวนยางพารากับการศึกษาถื่นหน้า พบว่า ความเป็นอื่นอันเนื่องมาจากสถานที่เกิด อันเนื่องจากพ่อแม่ย้ายถิ่นมาทำงานยังประเทศไทย โดยเฉพาะการทำงานในสวนยางพาราที่เป็นพื้นที่ห่างไกลชุมชน ทำให้แรงงานต่างด้าวและเด็กต่างด้าวห่างไกลบริการสาธารณะ นอกจากนี้ยังพบปัญหาสำคัญในแง่ขององค์กรที่ปฏิบัติงานด้านการศึกษาเกี่ยวกับการเข้าถึงการศึกษาของเด็กต่างด้าว ดังนี้

1. การที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาทราบหรือรับรู้ในนโยบายการรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน แต่แต่ละหน่วยงานตีความนโยบายแตกต่างกันไป บางหน่วยงานก็ตีความว่าไม่ว่าเด็กจะมีสถานะทางทะเบียนหรือไม่ ก็สามารถรับเด็กต่างชาติเข้าเรียนได้ ในขณะที่บางหน่วยงานเข้าใจว่าเด็กจะต้องมีสถานะทางทะเบียนและมีเอกสารที่ถูกต้องเท่านั้น
2. การรับรองวุฒิการศึกษา เนื่องจากนโยบายกำหนดให้เด็กทุกคนต้องได้รับการรับรองวุฒิการศึกษาจากสถานศึกษา แต่ในปฏิบัติสถานศึกษาบางแห่งเท่านั้นที่ออกหนังสือรับรองวุฒิการศึกษาให้เด็กข้ามชาติที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน

⁴² มาลี สันสุวรรณ. 2555. “การศึกษาถื่นหน้า: เด็กต่างด้าวในสวนยางพารามีโอกาสหรือไม่?”, ใน กฤตภา วันจนสาระ และ กฤตยา อาชวนิจกุล, บรรณาธิการ. **ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคมไทย**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 239-318.

3. ด้านงบประมาณรายหัว จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 ที่กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และมาตรา 60 ที่กำหนดให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้กับการศึกษา คือ จัดสรรเงินอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนการศึกษากลบบัณฑิตและการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดโดยรัฐและเอกชนให้เท่าเทียมกัน หรือที่เรียกว่าค่าใช้จ่ายรายหัว ซึ่งสถานศึกษาบางแห่งตีความว่าไม่ว่าเด็กไทยหรือเด็กต่างด้าว ก็ได้รายหัวเท่ากัน ในขณะที่บางแห่งตีความว่าได้รายหัวเฉพาะเด็กไทย
4. ความพร้อมของสถาบันการศึกษา สถานศึกษาบางแห่งหากยังไม่มีความพร้อมก็จะไม่สามารถรับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษาได้ สถานศึกษาบางแห่งจึงร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชนในการเตรียมเด็กต่างด้าว เพื่อให้มีความพร้อมในการเข้ารับการศึกษาในระบบการศึกษาที่จัดโดยรัฐไทย
5. ด้านตัวเด็กและครอบครัวกับการเข้าถึงการศึกษา จากมุมมองของผู้ปฏิบัติงานด้านการศึกษาพบว่า การที่เด็กไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาในระบบการศึกษาของไทยคือเข้าถึงการศึกษาล่าช้าเนื่องจากครอบครัวกลัวต่อการถูกส่งจับกุมและส่งกลับ เนื่องจากไม่มีสถานะทางกฎหมายหรือเข้าเมืองผิดกฎหมาย

ทวีสิทธิ์ ใจห้าว⁴³ (2555) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติด โดยมิวัดอุปสรรคหลักในการศึกษา คือ การประเมินการจัดการศึกษาสำหรับลูกแรงงานต่างชาติดหรือเด็กไม่มีสัญชาติไทยในระดับนโยบาย เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ห้สังเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค และเสนอแนะแนวทางในการจัดการศึกษาการลูกแรงงานต่างด้าว ฉะนั้นประชากรในการวิจัยจึงเป็นหน่วยงานทางการศึกษาในระดับนโยบายหรือระดับกระทรวง และหน่วยงานในระดับปฏิบัติที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาให้แก่ลูกเด็กต่างชาติด และเด็กไม่มีสัญชาติ ทั้งภาครัฐและองค์กรเอกชน ทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างอยู่ในพื้นที่จังหวัดตาก กาญจนบุรี ราชบุรี และสมุทรสาคร ซึ่งเป็นจังหวัดที่เป็นมีแรงงานต่างด้าวอยู่ในจำนวนมาก และเป็นจังหวัดรอยต่อที่แรงงานต่างด้าวสามารถเคลื่อนย้ายเข้ามาได้ไม่ลำบากมากนัก โดยกลุ่มตัวอย่างระดับนโยบายจำนวน 20 แห่ง และระดับปฏิบัติ 90 แห่ง ผลจากการศึกษาพบว่า ในการจัดการศึกษาให้กับลูกแรงงานต่างด้าวนั้นยังมีปัญหาและอุปสรรคในหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความเชื่อ เจตคติ และความเข้าใจในนโยบายการจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติด ที่ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชน ยังมีเจตคติในทางลบต่อการจัดการศึกษาและการให้บุตรหลานได้เรียนร่วมกับลูกแรงงานต่างชาติด ปัญหาในการจัดการศึกษาตามบทบาทหน้าที่และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนเข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 ที่ให้สถานศึกษาถือเป็นหน้าที่ต้องรับเด็กที่อยู่

⁴³ ทวีสิทธิ์ ใจห้าว, 2555. การจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติด. เข้าถึงได้จาก

<http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/36945-4531.pdf> [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2557.

ในวัยของการศึกษาภาคบังคับเข้าเรียนในสถานศึกษา ที่ทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์ต่อการเกิดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนและอาจส่งผลต่อสังคมและความมั่นคงของชาติได้

รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ⁴⁴ (2554) ศึกษาและวิเคราะห์มุมมองของครูในการจัดการเรียนการสอนเด็กต่างด้าวในโรงเรียน: การวิจัยเชิงผสม โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนการสอนเด็กต่างด้าวในโรงเรียน วิเคราะห์มุมมองของครูในการจัดการเรียนการสอนเด็กต่างด้าว และการหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเด็กต่างด้าวในโรงเรียน โดยทำการเก็บข้อมูลจากครูระดับประถมศึกษาที่สอนเด็กต่างด้าว โดยเป็นการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเชิงปริมาณ และการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนของเด็กต่างด้าว 2 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า

1. การจัดการเรียนการสอน โรงเรียนมุ่งเน้นให้เด็กนักเรียนทุกคนรวมทั้งเด็กต่างด้าว อ่านออกเขียนได้ ฉะนั้นวัตถุประสงค์การเรียนการสอนของเด็กไทยและเด็กต่างด้าวจึงไม่แตกต่างกัน
2. สำหรับการเรียนการสอนของครู ครูไม่รู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างเด็กไทยกับเด็กต่างด้าว โดยเด็กต่างด้าวสามารถเป็นตัวแทนโรงเรียนในการประกวดแข่งขันต่างๆ ได้ มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมและเชื่อฟังครู อีกทั้งยังมีความรู้สึกเห็นใจต่อความด้อยโอกาส ทั้งนี้เด็กต่างด้าวมียุทธยานิสัยที่อดทน มานะ พยายาม สู้งาน มีความขยัน มีระเบียบวินัย และตั้งใจเรียน แต่ครูบางกลุ่มก็รู้สึกกังวลกับการสอนเด็กต่างด้าว เนื่องจากต้องใช้ความพยายามในการสอนสูง บางส่วนเห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องสอน และบางส่วนเป็นห่วงความมั่นคงของประเทศไทย
3. ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว ควรใช้การจัดการศึกษาแบบเดิม เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา อย่างไรก็ตาม ควรจัดโรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กต่างด้าว รวมทั้งควรปลูกฝังความรักชาติและความกตัญญูต่อประเทศไทย

เปรมใจ วังศิริไพศาล⁴⁵ (2553). ได้วิจัยเรื่องการพัฒนา รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว กรณีศึกษาอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยศึกษาสภาพการจัดการศึกษาและรูปแบบการจัดการศึกษาที่ดีสำหรับเด็กต่างด้าวในพื้นที่ชายแดน และศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กต่างด้าวในสถานะที่แตกต่างกัน พบว่า รูปแบบการศึกษาที่เด็กต่างด้าวหรือครอบครัวต้องการมากที่สุดคือ การศึกษาในโรงเรียนเนื่องจากเป็นโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างเต็มที่และสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ รองลงมาคือ การศึกษานอกระบบ เนื่องจากมีความยืดหยุ่นด้านเวลาเรียนมากกว่า และ

⁴⁴ รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ. 2554. การวิเคราะห์มุมมองของครูในการจัดการเรียนการสอนเด็กต่างด้าวในโรงเรียน: การวิจัยเชิงผสม. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา. 6:1, หน้า 2578-2591. [ออนไลน์] <http://www.edu.chula.ac.th/ojed/doc/V54/V54d0189.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2558.

⁴⁵ เปรมใจ วังศิริไพศาล. 2553. รายงานการวิจัย การพัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว กรณีศึกษาอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

รูปแบบสุดท้ายคือ การศึกษาเฉพาะวิชา เนื่องจากเด็กต้องการเรียนเฉพาะวิชาที่เห็นว่าเป็นประโยชน์สามารถไปใช้ในการสื่อสาร การทำงาน และชีวิตประจำวันได้ ในส่วนของการจัดการศึกษาและบทเรียนที่ดีสำหรับเด็กต่างด้าวในอำเภอแม่สอด ด้านรูปแบบการเรียนการสอน พบว่า มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย แต่ด้วยความหลากหลายก็ประสบกับปัญหาด้านมาตรฐานของการจัดการศึกษาแต่ละรูปแบบเช่นเดียวกัน ในด้านการเตรียมความพร้อมของเด็กต่างด้าวที่มีภูมิหลังด้านภาษา ระดับความรู้ และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน พบว่า มีการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กเพื่อให้สามารถเทียบโอนความรู้ได้ง่าย แต่จะมีปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการจ้างครูต่างด้าวมาเป็นผู้ช่วยครูไทยในโรงเรียน ในคุณภาพครู พบว่าครูใน โรงเรียนไทยและศูนย์การเรียนรู้มีความแตกต่างกัน โดยครูในโรงเรียนไทยจะมีคุณวุฒิสูงกว่าและมีทัศนคติที่ดีต่อเด็กต่างด้าวไม่เลือกปฏิบัติ แต่ไม่เคยได้รับการอบรมการสอนเด็กที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ในขณะที่ครูในศูนย์การเรียนรู้ จะมีความตั้งใจในการสอนสูง มีปรับตัวและยืดหยุ่นต่อสถานการณ์สูง แต่ไม่ได้จับด้านการสอนมาโดยตรง รวมทั้งผู้ปกครองก็มีส่วนร่วมในศูนย์การเรียนรู้มากกว่าโรงเรียน และในส่วนของความร่วมมือของท้องถิ่น พบว่า การประชุมร่วมระหว่างผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าว ทำให้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลและวิถีมานเข้าใจต่างๆ ที่ตรงกัน

รัฐนภา ยรรยงเกษมสุข และ วรัญญา จิตรฟ่อง⁴⁶ (2553). ได้ศึกษาเรื่องแรงงานเด็กต่างชาติ: การแก้ไขปัญหาและการคุ้มครองตามกฎหมาย เพื่อสร้างต้นแบบการแก้ปัญหาการใช้แรงงานเด็กที่ทำงานในรูปแบบไม่เหมาะสมและการคุ้มครองแรงงานเด็กในกิจการต่อเนื่องประมง โดยมุ่งวิเคราะห์ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานเด็ก

เพื่อกระบวนการช่วยเหลือแรงงานเด็กในรูปแบบไม่เหมาะสม

เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติที่ดีเพื่อคุ้มครองแรงงานเด็กในรูปแบบไม่เหมาะสม-ในกิจการต่อเนื่องประมง และพัฒนาเป็นต้นแบบการแก้ปัญหาการใช้แรงงานเด็กที่ทำงานในรูปแบบไม่เหมาะสม โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการสัมภาษณ์ทั้งแรงงานเด็กและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ในการศึกษาระดับศึกษาที่เป็นต้นแบบในการเข้าช่วยเหลือแรงงานต่างด้าวที่มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ปัญหาที่สำคัญที่เป็นอุปสรรคในการทำงานเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาคือ การประสานงานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนในการประสานงานเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ถูกค้ามนุษย์ และวิธีการในการดูแลแรงงานเด็กที่ถือเป็นกลุ่มเสี่ยงที่ได้รับผลกระทบจากการทำงานของหน่วยงานองค์กรที่เข้าไปช่วยเหลือ สิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการรองรับในการช่วยเหลือแรงงานเด็ก ที่ถือว่าเป็นกลุ่มที่จะต้องได้รับการดูแลและรองรับเป็นพิเศษ แตกต่างจากกลุ่มผู้ใหญ่ และเพื่อสร้างแนวปฏิบัติที่ดีจาก

⁴⁶ รัฐนภา ยรรยงเกษมสุข และ วรัญญา จิตรฟ่อง. 2553. แรงงานเด็กต่างชาติ: การแก้ไขปัญหาและการคุ้มครองตามกฎหมาย เพื่อสร้างต้นแบบการแก้ปัญหาการใช้แรงงานเด็กที่ทำงานในรูปแบบไม่เหมาะสมและการคุ้มครองแรงงานเด็กในกิจการต่อเนื่องประมง. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นเอเชีย สถาบันเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรณีศึกษา การทำงานในลักษณะสหวิชาชีพ การเปิดใจกว้าง การประสานงาน และการทำความเข้าใจว่า การค้ำหนุนยี่เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น

วัลยา มนต์เกษมศิริกุล⁴⁷ (2551) ได้ทำการศึกษา กระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กย้ายถิ่นข้ามชาติโดยองค์กรพัฒนาเอกชน กรณีศึกษาอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน บุคลากรที่อยู่ในศูนย์การเรียนรู้ รวมทั้งเด็กนักเรียนที่เป็นเด็กย้ายถิ่นข้ามชาติจำนวน 20 คน การศึกษาในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งมีแรงงานย้ายถิ่นอยู่มาก และเป็นพื้นที่ที่มีการเข้าออกของแรงงานย้ายถิ่นสัญชาติพม่าค่อนข้างมากนั้น พบว่า ไม่เพียงแรงงานผู้ใหญ่เท่านั้นที่มีการเดินทางย้ายถิ่น เด็กย้ายถิ่นในพื้นที่อำเภอแม่สอดก็มียุเป็นจำนวนมากและไม่สามารถเข้าถึงระบบการศึกษาของไทย จึงส่งผลให้องค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างชาติ ในรูปของศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งปรากฏว่าอำเภอแม่สอดมีศูนย์การเรียนรู้ทั้งสิ้น 47 แห่ง เป็นพื้นที่ที่มีศูนย์การเรียนรู้ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ และมีเด็กนักเรียนทั้งสิ้น 6,346 คน โดยทางศูนย์ได้พยายามส่งเสริมให้เด็กสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน และมีบริการทางการศึกษาที่สมควร อันได้แก่ การตรวจค้นค่าเล่าเรียน การมีรถรับส่ง การจัดที่พักและอาหาร สำหรับครูซึ่งมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนจะมีการใช้หลักสูตรที่มีความหลากหลาย โดยจะเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับศักยภาพและความสามารถของเด็กในการเรียนรู้ หลักสูตรจึงมีความยืดหยุ่นกว่าหลักสูตรในระบบโรงเรียน ทั้งนี้วิชาเรียนจะไม่ต่างกับวิชาเรียนในระบบโรงเรียน เช่น วิชาภาษาพม่า ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ และในบางศูนย์การเรียนอาจมีการสอนวิชาอื่นเพิ่มเติม เช่น ภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์กะเหรี่ยง คอมพิวเตอร์ ศิลปะ ดนตรี กีฬา และงานฝีมือ โดยจะมีการเปิดการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลและประถมศึกษา และในหลายศูนย์การเรียนเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา สำหรับข้อมูลการจัดการศึกษาสำหรับเด็กย้ายถิ่นข้ามชาติขององค์กรพัฒนาเอกชนแม้จะต้องมีการปรับปรุงบ้างโดยคำนึงถึงมาตรฐานการศึกษา แต่สิ่งที่สำคัญไม่น้อยกว่า คือ การที่รัฐบาลไทยจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นมาตรฐานเดียวกัน และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

นัยน์พร ลิปปลา⁴⁸ (2551) ศึกษาความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา : ศึกษากรณีบุตรแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าจากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในประเด็นที่เกี่ยวกับบุตรแรงงานต่างด้าว กระบวนการเข้าสู่ระบบการศึกษา กระบวนการเรียนการสอนในสถานศึกษาของรัฐ ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษาและโอกาสในชีวิตของบุตรแรงงานต่างด้าว ในเบื้องต้น บุตรของแรงงาน

⁴⁷ วัลยา มนต์เกษมศิริกุล, 2551. กระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กย้ายถิ่นข้ามชาติโดยองค์กรพัฒนาเอกชน.

วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

⁴⁸ นัยน์พร ลิปปลา, 2551. ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา : ศึกษากรณีบุตรแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ต่างด้าวมักถูกส่งเข้าสู่ระบบการทำงานไม่ต่างจากแรงงานต่างด้าววัยผู้ใหญ่ แต่เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลในปี 2548 ส่งผลให้เด็กต่างด้าวในจังหวัดสมุทรสาครที่อยู่ในวันเรียนมีโอกาสเข้ารับการศึกษามากขึ้น คิดเป็นจำนวนประมาณ 600 คนในปี 2552 ทั้งนี้ในการเข้าศึกษาของเด็กต่างด้าว เงื่อนไขและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจของครอบครัวตัวเอง การปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลของผู้บริหารสถานศึกษา แรงผลักดันจากองค์กรพัฒนาเอกชน หรือแม้แต่การเปลี่ยนแปลงในทัศนคติของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษาและการมีสถานภาพที่มั่นคงมากขึ้นของผู้ปกครอง การจัดการศึกษาที่ไม่เป็นภาระคือ ไม่ทำให้ผู้ปกครองต้องมีการหนี้สิน สำหรับกระบวนการเรียนการสอน สถานศึกษาจะมีการใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อช่วยเหลือเด็กต่างด้าว เช่น การจัดชั้นเรียนแบบเรียนร่วมเพื่อให้เด็กไทยและเด็กต่างด้าวได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การจัดชั้นเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมวิชาภาษาไทยอันจะเป็นการลดอุปสรรคในการสื่อสารในชั้นเรียน การสร้างสภาพแวดล้อมนอกชั้นเรียนที่ไม่กดดันและให้เด็กได้แสดงออกได้ตามศักยภาพและสอดคล้องตามวัย รวมทั้งการพยายามจำกัดการใช้ภาษาของชาติพันธุ์ตนเองในสถานศึกษา เพราะจะส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ ทักษะ ความสามารถในด้านความมั่นคงทางการศึกษา พบว่า บุคลากรต่างด้าวมีความมั่นคงทางการศึกษาในระดับหนึ่ง ซึ่งสะท้อนกลับไปถึงความตระหนักของรัฐไทยที่มีต่อการให้ความสำคัญกับความมั่นคงทางการศึกษาคือ

ณพอร ทรัพย์พันธ์⁴⁹ (2547) ศึกษาในชื่อเรื่อง **เมื่อดอกไม้หายไปในทะเลทუნ : การสร้างความเป็นอื่นและกระบวนการปรับตัวของเด็กต่างชาติที่ถูกทำร้าย** การศึกษานี้ผู้วิจัยตั้งคำถามถึงการที่เด็กต่างชาติถูกทำร้าย กระทำทารุณให้เป็นอื่น และการลดทอนความเป็นมนุษย์มีวัตถุประสงค์ รวมถึงแนวทางในการปรับตัวและฟื้นฟูสภาพจิตใจ ทั้งนี้ทั้งนั้นผู้วิจัยต้องการทำความเข้าใจถึงความเป็นอื่นที่เกิดขึ้นกับความรู้สึกของเด็กต่างชาติที่ถูกทำร้าย กลไกในการต่อสู้ของเด็กต่างชาติให้พ้นจากการถูกทำร้ายแต่เพียงลำพัง ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกและสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผ่านเด็กต่างชาติที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก 7 กรณีศึกษา ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ในการสร้างความเป็นอื่นให้เกิดขึ้นกับเด็กต่างชาตินั้น บุคคลต่างที่เกี่ยวข้องในชีวิตล้วนแต่มีส่วนในการสร้างความเป็นตัวตนให้เกิดขึ้นทั้งสิ้น ภาพของความเป็นผู้ร้าย เป็นตัวปัญหา คนที่ไม่มีคุณค่า การเข้าถึงความไม่ใช่คนไทย อันแสดงถึงความไม่ใช่พวกเดียวกันนั้น นำไปสู่ความชอบธรรมในการปฏิบัติต่างออกไป และการสร้างความรุนแรงให้เกิดขึ้นได้ขณะเดียวกันก็เป็นผู้ตัดสินตัวตนที่ผู้สร้างได้สร้างขึ้นด้วยเช่นกัน ฉะนั้นตัวตนและความเป็นอื่นที่เกิดขึ้นกับเด็กต่างชาติ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่สังคมและคนรอบข้างที่มีปฏิสัมพันธ์ ร่วมกลม่อกลมและสร้างขึ้นมาทั้งสิ้น เด็กต่างชาติในฐานะผู้ถูกสร้างและผู้ถูกกระทำจากปฏิบัติการทางวาทกรรมของบุคคลอื่น จึงจำเป็นต้องเอาตัวรอดอย่างโดดเดี่ยว เพื่อให้พ้นออกไปจากความเป็นอื่น แนวทางในการแก้ไขที่ดีที่สุด คือ การปฏิบัติตามหลักการด้านสิทธิมนุษยชน คำนึงถึงสิทธิเด็ก เพื่อไม่ให้เกิดความแปลกแยกและความรู้สึกแตกต่าง สิ่งนี้เองที่

⁴⁹ ณพอร ทรัพย์พันธ์. 2547. เมื่อดอกไม้หายไปในทะเลทუნ: การสร้างความเป็นอื่นและกระบวนการปรับตัวของเด็กต่างชาติที่ถูกทำร้าย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จะช่วยให้เกิดการปรับตัวขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เห็นได้จากเมื่อเด็กได้รับความช่วยเหลือแล้ว ได้รับการปฏิบัติโดยไม่มีอาการถึงถึงความแตกต่าง ไม่มีการแบ่งแยกว่าคือใคร เป็นคนไทยหรือไม่ การฟื้นฟูปลกระการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นเป็นไปอย่างรวดเร็ว

สุภาวดีา เขมรชนันท์⁵⁰ (2547) ศึกษาสภาพการณ์ของเด็กและเยาวชนไร้สัญชาติในประเทศไทย: ศึกษากรณีบุคคลที่มีบิดาและมารดาเป็นแรงงานต่างด้าวเข้าเมือง โดยศึกษากฎหมายในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับประเภทและสาเหตุของภาวะไร้สัญชาติของเด็กและเยาวชนไร้สัญชาติใน สภาพของเด็กและเยาวชนในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานตามสิทธิในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก รวมถึงแนวทางการพัฒนาตนเองเพื่อการอยู่รอดในสังคม และผลสืบเนื่องและผลกระทบของกรณีศึกษาต่อชุมชน ทั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผลการวิจัยพบว่า เด็กและเยาวชนที่ไร้สัญชาติในประเทศไทย ที่เสี่ยงต่อการตกอยู่ในภาวะไร้สัญชาติ ไม่ได้รับการจดทะเบียนเป็นพลเมืองของทั้งประเทศต้นทางและประเทศไทยและการไม่มีเอกสารพิสูจน์ตนใด ๆ จะมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวใน 6 ประเภท ดังนี้คือ

1. ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่าที่มีถิ่นที่อยู่ถาวร
2. ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่าที่เข้ามาใช้แรงงาน
3. ผู้อพยพเรือสายไทยจากจังหวัดเกาะกงที่เข้ามาหลัง 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520
4. ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากกัมพูชา
5. บุคคลบนพื้นที่สูง และ
6. ชาวเขาที่อพยพเข้ามาหลังวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2528 จนถึงวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2542

ดังนั้นแล้วปัญหาที่ตามมาคือ การเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก แต่สำหรับเด็กที่อยู่ในสภาพสังคมที่ มีแรงงานต่างด้าวอยู่ร่วมกับคนไทยและมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกันที่ดีในระดับหนึ่ง จะมีโอกาสในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน ได้ดีกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวหรือสังคมที่แยกออกมาอยู่เฉพาะกลุ่มแรงงานต่างด้าว หรือคนต่างด้าว พร้อมกันนั้น เด็กที่อยู่ในสังคมหรือชุมชนที่อยู่ร่วมกับคนไทยจะมีความสามารถในการปรับตัวเข้าเป็นสมาชิกของสังคมท้องถิ่นเข้าบ้านได้ค่อนข้างดี แต่ผลทางลบที่เกิดขึ้นคือ การที่เด็กไม่เกิดการยึดติดวัฒนธรรมและแบบปฏิบัติของชาติพันธุ์ของตนเอง สำหรับเด็กที่อยู่ในครอบครัวหรือชุมชนที่แยกออกมาจะเกิดความรู้สึกเป็นอื่นค่อนข้างชัด (Otherness) ▲

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กต่างด้าวยังมีอยู่จำกัด งานที่ศึกษาก่อนหน้านี้เป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคของการเข้าถึงการศึกษาของเด็กต่าง

⁵⁰ สุภาวดีา เขมรชนันท์. 2547. สภาพการณ์ของเด็กและเยาวชนไร้สัญชาติในประเทศไทย: ศึกษากรณีบุคคลที่มีบิดาและมารดาเป็นแรงงานต่างด้าวเข้าเมือง โดยศึกษากฎหมายในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ค้ำ และความพยายามในการแก้ไข้ปัญหา หากแต่เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองและสังคมเปลี่ยนแปลงไป นโยบายของรัฐเปลี่ยนแปลงไป ความสามารถในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กต่างค้ำก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งแนวทางของโรงเรียนในการบริหารจัดการเพื่อรองรับการศึกษาของเด็กต่างค้ำก็มีความชัดเจนมากขึ้น เมื่อสถานการณ์และปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้เปลี่ยนแปลงไป ก็เป็นความท้าทายในการบริหารจัดการและการเตรียมพร้อมรับกับปัญหาในรูปแบบอื่นๆ ที่อาจเกิดขึ้น พร้อมกันนั้น กฎหมายและกติการะหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ลงนามไว้ ก็เป็นเงื่อนไขสำหรับหน่วยงานรัฐและโรงเรียนที่จะต้องพยายามดำเนินการตาม อันจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเคารพและให้ความสำคัญกับสิทธิทางการศึกษาของเด็กต่างค้ำ

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการศึกษาของเด็กต่างด้าว ในสถานศึกษาจังหวัดชลบุรีนั้น อาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาการวิจัยได้ครบถ้วนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการเลือกพื้นที่การศึกษาในจังหวัดชลบุรีนั้น เนื่องจากการจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคนตามนโยบายรัฐบาลและเพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญนั้น กระทรวงศึกษาถือเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย และพบว่าเด็กต่างด้าวที่เข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาในไทยนั้น จะศึกษาอยู่ระดับประถมศึกษามากที่สุด ผู้วิจัยจึงเลือกโรงเรียนที่สังกัดในเขตพื้นที่การประถมศึกษา โดยในจังหวัดชลบุรีแบ่งออกเป็น 3 เขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่

เขต 1 อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอหนองใหญ่ และอำเภอบ้านบึง

เขต 2 อำเภอบ่อทอง อำเภอกะฉันทร์ อำเภอพนัสนิคม และอำเภอบางพลี

เขต 3 อำเภอศรีราชา อำเภอกะสีซัง อำเภอบางละมุง และอำเภอสัตหีบ

ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการเลือกเขตพื้นที่การประถมศึกษาเขต 1 เนื่องจากลักษณะพื้นที่มีความแตกต่างกัน ขณะเดียวกันก็มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานอยู่มากเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในเขตอำเภอเมืองมักเป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานก่อสร้าง ตามโรงงาน และภาคบริการ ในขณะที่อำเภอหนองใหญ่และอำเภอบ้านบึงมักเป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในโรงงานและในภาคการเกษตร

และในการเลือกโรงเรียนที่จะไปทำการศึกษานั้น ผู้วิจัยจะเลือกโรงเรียนที่มีจำนวนเด็กต่างด้าวเรียนอยู่เป็นจำนวนมากเพื่อเป็นตัวแทน อำเภอละ 2 โรงเรียน ซึ่งเป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงเนื่องจากเป็นโรงเรียนที่มีสัดส่วนเด็กต่างด้าวในโรงเรียนค่อนข้างมาก ขณะเดียวกันผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในเบื้องต้นพบว่ามีอยู่อีก 1 โรงเรียนที่มีการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กต่างด้าวแตกต่างออกไป จึงทำการศึกษาเพิ่มเติมอีก 1 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 7 โรงเรียน ซึ่งจะนำไปสู่การศึกษาเปรียบเทียบกับโรงเรียนอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างแนวปฏิบัติที่ดีต่อไป โรงเรียนที่ทำการศึกษามีรายชื่อ ดังนี้

1. โรงเรียนบ้านช่องมะเฟือง	อำเภอเมือง
2. โรงเรียนวัดบางเป้ง	อำเภอเมือง
3. โรงเรียนวอนนาศัพท์	อำเภอเมือง
4. โรงเรียนบ้านห้างสูง	อำเภอหนองใหญ่
5. โรงเรียนบ้านหนองผักหนาม	อำเภอหนองใหญ่
6. โรงเรียนวัดหนองชันจันทรากรม	อำเภอบ้านบึง

ในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยมีวิธีการศึกษาค้างนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1 เอกสารชั้นต้น (Primary Document) เป็นข้อมูลดิบที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานการประถมศึกษา หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Document) เป็นข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์แล้วระดับหนึ่งและเพื่อช่วยให้วิเคราะห์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เอกสารชั้นรองเหล่านี้ที่สำคัญ เช่น บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้เป็นการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลจากทุกกลุ่ม โดยการสัมภาษณ์จะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) โดยพื้นที่การศึกษาในงานวิจัยนี้คือ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 1 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอบ้านบึง และอำเภอนงนุชใหญ่ ฉะนั้น ในการสัมภาษณ์ จึงแบ่งกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1
2. ผู้อำนวยการ โรงเรียน
3. นักเรียนต่างด้าว
4. ผู้ปกครอง และนายจ้าง หรือตัวแทนนายจ้าง

3. การสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยจะทำการสังเกตการพูด การแสดงออก ของนักเรียนต่างด้าว นักเรียนต่างด้าวกับนักเรียนไทย นักเรียนต่างด้าวในชั้นเรียนกับครูประจำชั้นหรือครูผู้สอน รวมทั้งอาจมีการสอบถามย้อนกลับไปยังนักเรียน ครู หรือผู้อำนวยการ

นอกจากนี้ยังใช้การพูดคุยกับเด็กนักเรียนไทย ครูประจำชั้น รวมทั้งเด็กต่างด้าวที่ยังไม่ได้เข้าเรียน และผู้ปกครองเด็กต่างด้าวคนอื่นๆ อย่างไม่เป็นทางการร่วมด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงสภาพของการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่มีเด็กต่างด้าวเรียนอยู่ด้วย ความรู้สึกของเด็กนักเรียนไทยที่มีเด็กต่างด้าวเรียนอยู่ในโรงเรียน รวมทั้งความคิดเห็นและแนวโน้มของผู้ปกครองเด็กต่างด้าวคนอื่นๆ ที่ยังไม่ได้ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระบบโรงเรียนไทย

ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

1. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะแนะนำตัวและชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

และแนวคำถามที่ต้องการสอบถามกับผู้ให้สัมภาษณ์ แล้วจึงทำการสัมภาษณ์ และบันทึกด้วยการจดบันทึก

2. ผู้อำนวยการ โรงเรียนที่ผู้วิจัยได้เลือกไว้แล้วจำนวน 7 โรงเรียน รวม 7 คน ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยทำบันทึกขอทำการสัมภาษณ์เพื่อขอนัดวันตามแต่ที่สะดวก และเมื่อทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้แนะนำตัวและชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา แนวคำถามที่ต้องการสอบถามกับผู้ให้สัมภาษณ์ แล้วจึงทำการสัมภาษณ์ และบันทึกด้วยการจดบันทึก
3. เด็กนักเรียนต่างด้าว ในการสัมภาษณ์เด็กนักเรียนต่างด้าว ผู้วิจัยได้ทำบันทึกไปยังผู้อำนวยการ โรงเรียนเพื่อขอสัมภาษณ์เด็กนักเรียนต่างด้าว โดยชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษา และแนวคำถามที่จะสัมภาษณ์เด็กๆ ที่อยู่ในโรงเรียนสำหรับการสัมภาษณ์เด็กต่างด้าว ภายหลังจากผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ต่างๆ แล้ว ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ให้ทางโรงเรียนช่วยจัดเด็กนักเรียนต่างด้าวระดับชั้นต่างๆ ตามแต่ที่ทางโรงเรียนเห็นควรเหมาะสม ทั้งนี้จำนวนประมาณ 3 - 12 คน เพื่อให้การสัมภาษณ์นั้นมีลักษณะของการพูดคุยเป็นกลุ่ม และเด็กนักเรียนต่างด้าว ในฐานะผู้ให้สัมภาษณ์ไม่เกิดความเกร็ง ฐึ่ลึกลับสบายใจ ในการพูดคุย ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ที่โรงเรียน สถานที่ หรือห้องที่ทางโรงเรียนจัดให้ และพร้อมให้ทางโรงเรียนซึ่งอาจเป็นผู้อำนวยการหรือคุณครูประจำชั้นหรือประจำวิชามาร่วมรับฟัง หรือสังเกตการณ์ได้ตลอดเวลา อีกทั้งยังเป็นการทำให้เด็กนักเรียนเกิดความรู้สึกปลอดภัยอีกด้วย

ก่อนทำการสัมภาษณ์เด็กนักเรียนต่างด้าว ผู้วิจัยจะแนะนำตัวและบอกถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยภาษาที่ง่ายๆ เพื่อให้เด็กนักเรียนสามารถเข้าใจได้ง่ายๆ จากนั้นจึงจะเริ่มทำการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะไม่อัดเสียง ไม่ถ่ายรูป เด็กๆ นักเรียนต่างด้าว แต่จะใช้การจดบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์

ในส่วนของการเขียนรายงานการวิจัย ผู้วิจัยจะใช้นามสมมติทั้งในส่วนของผู้ผู้อำนวยการ โรงเรียนและนักเรียน เพื่อเป็นการรักษาสิทธิต่างๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์

เมื่อได้ไปทำการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เด็กนักเรียนต่าง
 ค้าวในโรงเรียนต่างๆ ดังมีจำนวนดังนี้

โรงเรียนชลบุรี 1 จำนวน	9	คน
โรงเรียนชลบุรี 2 จำนวน	4	คน
โรงเรียนชลบุรี 3 จำนวน	5	คน
โรงเรียนชลบุรี 4 จำนวน	6	คน
โรงเรียนชลบุรี 5 จำนวน	4	คน
โรงเรียนชลบุรี 6 จำนวน	3	คน
โรงเรียนชลบุรี 7 จำนวน	2	คน

รวมสัมภาษณ์เด็กนักเรียนต่างค้าวจำนวน 33 คน

สำหรับโรงเรียนชลบุรี 7 นั้น ในวันที่ผู้วิจัยไปทำการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการ
 แจ้งว่า วันนี้มีเด็กต่างค้าวมาเรียนเพียงแค่ 2 คนเท่านั้น จึงสามารถทำการ
 สัมภาษณ์ได้เพียงแค่สองคน

4. ผู้ปกครอง และนายจ้าง หรือตัวแทนนายจ้าง การสัมภาษณ์ในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้
 แจ้งผู้อำนวยการ โรงเรียนว่าจะขอสัมภาษณ์ผู้ปกครองของนักเรียนและนายจ้าง
 ของผู้ปกครองของนักเรียนด้วย เนื่องจากในหลายกรณีนายจ้างจะเป็นผู้พาเด็ก
 ต่างค้าวมาสมัครเรียนพร้อมก็นำเอกสารต่างๆ ของผู้ปกครองมาด้วย ทั้งนี้
 แล้วแต่ความสมัครใจของนักเรียน ผู้ปกครอง และนายจ้างหรือตัวแทนนายจ้าง
 ว่าเต็มใจหรือไม่ โดยการสอบถามนี้จะอยู่ในช่วงเวลาเดียวกันกับการถาม
 คำถามอื่นๆ กับนักเรียน โดยอยู่ในห้องเรียนหรือสถานที่ ทางโรงเรียนจัดให้
 สัมภาษณ์นักเรียนและมีผู้อำนวยการหรือครูของนักเรียนอยู่ด้วย หากนักเรียน
 คนใดสามารถให้ผู้วิจัยสามารถพูดคุยกับผู้ปกครองได้ ผู้วิจัยจะอยู่รอหลังเลิก
 เรียนเพื่อพบกับผู้ปกครองที่มารับนักเรียนที่โรงเรียน

จากการลงสนามเพื่อสัมภาษณ์ในส่วนนี้ ผู้วิจัยสามารถสัมภาษณ์
 ผู้ปกครองของนักเรียนได้ 2 คน และตัวแทนนายจ้างได้ 1 คน ในส่วนของการ
 สัมภาษณ์ผู้ปกครองนั้น จะมีเด็กนักเรียนต่างค้าวเป็นล่าม เนื่องจากผู้ปกครองยัง
 ไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดี ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ปกครองผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่รู้สึกร
 เป็นการคุกคามความเป็นส่วนตัว ในส่วนของนายจ้างและตัวแทนนายจ้าง
 เนื่องจากการสัมภาษณ์นายจ้างและตัวแทนนายจ้างของผู้ปกครองนักเรียนที่
 สัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ที่เกิดจากการสอบถามที่เกิดจากการสอบถามความ
 สะดวกและความสมัครใจที่จะให้ถามนายจ้างหรือตัวแทนนายจ้างได้จาก

ผู้ปกครองของนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความสบายใจ ที่ผู้วิจัยจะมั่นใจได้ว่า จะไม่ก้าวก้าวเข้าไปในพื้นที่ส่วนบุคคลระหว่างผู้ปกครองนักเรียนกับนายจ้าง

การตรวจสอบข้อมูล

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลโดยอาศัยผู้ถูกสัมภาษณ์ที่มีจุดยืนหลากหลาย เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีลักษณะของการตรวจสอบซึ่งกันและกัน อันได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ในฐานะผู้รับนโยบายมาปฏิบัติในพื้นที่และประสานงานกับผู้อำนวยการโรงเรียน ในฐานะผู้รับนโยบายและปฏิบัติตามนโยบายเช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามนโยบายและตามกฎหมายต่อไป และเด็กนักเรียนต่างค้ำวในฐานะนักเรียนที่เข้าเรียนตามโครงการและนโยบายเรียนฟรี 12 ปี ที่จะต้องได้รับจากจัดสรรต่างๆ ตามนโยบายอย่างเท่าเทียมกันกับนักเรียนไทยโดยไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งผู้ปกครอง และนายจ้าง หรือตัวแทนนายจ้าง รวมทั้งการพูดคุยกับครูผู้สอนหรือครูประจำชั้นอย่างไม่เป็นทางการ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากเอกสาร เช่นงานวิจัย บทความ หรือข่าวสารต่างๆ มาร่วมกันตรวจสอบซึ่งกันและกัน เพื่อนำไปสู่วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและการเขียนรายงานวิจัย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกต ผู้วิจัยจะใช้หลักการตีความ (Interpretive Analysis) โดยมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากการจดบันทึกการสัมภาษณ์แล้วเขียนสรุป
2. การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นคำถาม เป็นการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาเก็บให้เป็นระบบระเบียบ ให้ความหมายกับข้อมูล จัดหมวดหมู่ ความหมายของข้อมูล วิเคราะห์และสรุป รวบรวมความหมาย ซึ่งก่อนวิเคราะห์ จะมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ เรียกว่า “การตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation) โดยจะเน้นที่การตรวจสอบข้อมูล (data triangulation) คือ จะตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่างๆ ว่ามีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง หรือหากข้อมูลมีความแตกต่างกัน ก็จะต้องวิเคราะห์เหตุผล รวมทั้งอาจมีการหาข้อมูลเพิ่มเติม
3. การเขียนรายงานการวิจัย ในการเขียนงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะไม่เปิดเผยชื่อและนามสกุลของเด็กนักเรียน และผู้อำนวยการโรงเรียนผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งผู้ปกครองของเด็กนักเรียน และนายจ้าง หรือตัวแทนนายจ้าง โดยจะใช้ชื่อสมมติ รวมถึงชื่อ โรงเรียนก็จะใช้ชื่อโรงเรียนสมมติถึงแม้ว่าในพื้นที่ที่ศึกษาจะมีแรงงานต่างค้ำวและเด็กต่างค้ำวอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ประเด็นเรื่องเด็กต่างค้ำวและความคิดเห็นเรื่องแรงงานต่างค้ำวซึ่งสัมพันธ์กับเรื่องของชาติพันธุ์ ภาษา และประวัติศาสตร์ ก็ยังคงเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวและละเอียดอ่อนอยู่มาก นอกจากนี้ระยะเวลาของการอยู่อาศัยในพื้นที่จังหวัดชลบุรี หรือประเทศไทย รวมทั้งระยะเวลาในการศึกษาในสถานศึกษาไทยของเด็กนักเรียนที่ให้

สัมภาระที่อาจเรียนจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือทำงานอยู่ในประเทศไทย อาจมีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตในอนาคตได้ ฉะนั้นเพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงใดๆ อันอาจเกิดกับผู้ให้สัมภาระในอนาคต ผู้วิจัยจึงไม่เปิดเผยชื่อเพื่อเป็นการปกป้องสิทธิของผู้ให้สัมภาระ

ทั้งนี้ในส่วนของรายชื่อ โรงเรียนผู้วิจัยจะใช้ชื่อสมมติ ซึ่งไม่ได้เรียงลำดับตามการเรียงลำดับโรงเรียนข้างต้น คือ

1. โรงเรียน ชลบุรี 1
2. โรงเรียน ชลบุรี 2
3. โรงเรียน ชลบุรี 3
4. โรงเรียน ชลบุรี 4
5. โรงเรียน ชลบุรี 5
6. โรงเรียน ชลบุรี 6
7. โรงเรียน ชลบุรี 7

บทที่ 4

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวในประเทศไทย

บทนำ

ในโลกที่ขับเคลื่อนด้วยระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี การเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีก็เกิดขึ้นไปด้วยพร้อมกัน การเคลื่อนย้ายแรงงานดังที่เราประสบกันในปัจจุบันไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่แต่อย่างใด เพราะนับตั้งแต่สมัยอยุธยา ปรากฏการณ์การย้ายถิ่นของคนจีนโพ้นทะเล ขอม พม่า มอญ ก้อพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามายังดินแดนของอาณาจักรอยุธยา แม้จนกระทั่งเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์การเคลื่อนย้ายของคนต่างด้าวก็ยังปรากฏ และเพิ่มจำนวนมากขึ้น จนกระทั่งช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ที่สถานการณ์ทางการเมืองเริ่มผ่อนคลาย และสถานการณ์ทางเศรษฐกิจเริ่มเปิดสู่การค้าและการแข่งขันเสรี ได้ทำให้แรงงานต่างด้าว โดยเฉพาะแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน คือ ลาว กัมพูชา และพม่า ที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาในพื้นที่ประเทศไทยผ่านชายแดนตามจังหวัดชายแดนต่างๆ เช่น เชียงราย ตาก กาญจนบุรี สระแก้ว ฯลฯ ทั้งถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย

การเข้ามาทำงานในประเทศไทยของแรงงานต่างด้าวเป็นไปเพื่อปากท้องหรือความอยู่รอด กล่าวคือ หากเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศไทยมีการพัฒนาด้านสาธารณสุขไปไกลและด้านเศรษฐกิจมากกว่าประเทศอื่นๆ ประกอบการความต้องการแรงงานเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการขยายตัวของพื้นที่อุตสาหกรรม ที่คนไทยที่เคยเป็นแรงงานในบ้าน แรงงานในภาคเกษตร แรงงานในภาคประมงและต่อเนื่องประมง เริ่มหันไปทำงานด้านบริการและแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม งานที่คนไทยเคยทำก็ปรากฏว่าไม่มีคนทำแต่ความต้องการแรงงานยังมีมากอยู่ งานที่คนไทยปฏิเสธคืองานที่เรียกว่า 3 D คืองานอันตราย สกปรก และงานที่ยาก ที่ไม่มีคนต้องการทำ (Dangerous, Dirty and Difficult) เหล่านี้จึงกลายเป็นปัจจัยดึงดูดให้แรงงานต่างด้าวเข้ามายังประเทศไทย ประกอบกับรายได้และค่าแรงในประเทศไทยมีลำนานของแรงงานต่างด้าว ไม่มากเท่าทำงานในประเทศไทย จึงเป็นสิ่งที่ปัจจัยผลักดันให้แรงงานต่างด้าวย้ายถิ่นฐานเข้ามายังประเทศไทย สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ไม่ต่างกับการที่แรงงานไทยต้องการไปทำงานยังต่างประเทศเกาหลี ได้วัน ชาอุดีอาระเบีย ฯลฯ เนื่องจากมีรายได้มากกว่า ฉะนั้นหากพิจารณาอย่างกว้างๆ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตในประเทศไทยคือ ปัจจัยผลักดันให้แรงงานออกไปทำงานต่างประเทศ และเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่มากกว่าประเทศภูมิลำเนา คือ ปัจจัยดึงดูดให้แรงงานไปทำงานต่างประเทศด้วย

กล่าวสำหรับประเทศไทย ในฐานะประเทศที่มีแรงงานต่างด้าวอาศัยและทำงานอยู่เป็นจำนวนมาก โดยอาจเข้ามาเพื่อทำงาน หรือเพื่อแสวงหาโอกาส ทั้งถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย การก้าวเข้าสู่การเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน และนโยบายการส่งเสริมเขตเศรษฐกิจพิเศษตามพื้นที่ชายแดน เป็นการสนับสนุนการเปิดประตูด้านเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ในขณะที่อีกสองด้านคือ ด้านการเมืองและความมั่นคง และด้านสังคมและวัฒนธรรม ดูจะมีความสำคัญน้อยกว่าทั้งในแง่ของการขับเคลื่อนและการตั้งรับ ดังนั้นแล้ว สถานการณ์การเคลื่อนย้ายของแรงงานต่างด้าวเข้ามายังประเทศไทยที่จะเกิดขึ้น จึงไม่ใช่การที่เราจะพิจารณา

เพียงแค่ตัวเลขการจ้างงาน ตัวเลขที่ได้จากการผลิตในระบบอุตสาหกรรม เพราะเป็นการคิดและพิจารณาผล และผลกระทบเฉพาะด้านเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว และเพียงด้านเดียว ทั้งที่ในความเป็นจริงสถานการณ์การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวเกี่ยวกับทุกด้านทั้งด้านสาธารณสุข ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การปรับตัวระหว่างคนไทยกับคนต่างด้าว การยอมรับและการเคารพในสิทธิของคนไทยและคนต่างด้าว รวมถึงบุตรของแรงงานต่างด้าว ทั้งที่เกิดในประเทศต้นทางหรือเกิดในประเทศไทย ว่าเราควรตระหนักถึงสิทธิและโอกาสของเด็กต่างด้าวทั้งในฐานะมนุษย์คนหนึ่งและในฐานะผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมไทย ร่วมกันกับคนไทยมากน้อยเพียงไร

ดังนั้นแล้ว คำถามที่เกิดขึ้นคือ มีความจำเป็นหรือไม่ และมากน้อยเพียงไรที่ประเทศไทยจะต้องดูแลลูกของแรงงานต่างด้าวอย่างเท่าเทียมกันกับเด็กไทย รวมทั้งการให้สิทธิต่างๆ กับเด็กต่างด้าวในการได้รับบริการต่างๆ จากหน่วยงานภาครัฐ ในขณะที่คนไทยคือผู้เสียภาษี โดยหากแรงงานต่างด้าวซึ่งคือพ่อแม่ของเด็กทำงานที่จัดอยู่ในกลุ่มของงานไร้ทักษะที่แทบไม่ต้องเสียภาษี คำถามนี้เกิดขึ้นจากการพิจารณาในแง่ของตัวเลขทางเศรษฐกิจเป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ คือ ทุกวันนี้มีคนต่างด้าวกระจายอยู่ทั่วไปทั้งในพื้นที่เมืองและชนบท ทำงานในร้านค้า ร้านอาหาร ที่ก่อสร้าง สถานที่ราชการและเอกชน ฯลฯ ซึ่งหมายความว่า นั่นหมายความว่าทุกวันนี้เราหลีกเลี่ยงการอยู่อาศัยในประเทศไทยที่มีคนต่างด้าวหลากหลายเชื้อชาติ และวัฒนธรรมไม่ได้ ฉะนั้นการทำความเข้าใจสถานการณ์และการปรับตัว เพื่อให้การดำรงอยู่ร่วมกันของคนไทยในสังคม เป็นไปได้อย่างมีความสุข ไม่เกิดความแตกแยกอันเนื่องมาจากความแตกต่าง จึงเป็นสิ่งจำเป็น

เมื่อพิจารณากฎหมายในประเทศและระหว่างประเทศที่ประเทศไทยลงนามให้สัตยาบัน พบว่า ในแง่ของการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและสิทธิเด็ก ประเทศไทยมีความก้าวหน้าค่อนข้างมาก ในส่วนของกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยลงนาม ได้แก่

- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน
- อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก
- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ

การลงนามและการให้สัตยาบันในกฎหมายระหว่างประเทศนี้ เป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งต่อการขับเคลื่อนความก้าวหน้าในสิทธิเด็กในประเทศไทย โดยเฉพาะการแก้ไขกฎหมายในประเทศให้สอดคล้องกัน

กล่าวสำหรับกฎหมายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้เด็กต่างด้าวในประเทศไทย พบว่า การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งจัดเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิทางการศึกษาของเด็กในประเทศไทย รวมทั้งเด็กด้อยโอกาสและเด็กต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ที่กฎหมายในประเทศ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญ ได้รับรองโอกาสและสิทธิทางการศึกษาของเด็กทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ⁵¹

1. ระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การศึกษาในประเภทศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และชั้นเด็กเล็ก โดยมีระยะเวลาเรียน 1 ปี และการจัดการศึกษาประเภทอนุบาล มี 2 หลักสูตร คือ อนุบาลหลักสูตร 2 ปี และหลักสูตร 3 ปี ในการรวมอนุบาลหลักสูตร 2 ปี และหลักสูตร 3 ปี ได้รวมชั้นอนุบาล 1 ของหลักสูตร 2 ปี กับชั้นอนุบาล 2 หลักสูตร 3 ปี ไว้ในช่องชั้นอนุบาล 2 และรวมชั้นอนุบาล 2 ของหลักสูตร 2 ปี กับชั้นอนุบาล 3 ของหลักสูตร 3 ปี ไว้ในช่องรวมชั้นอนุบาล
2. ระดับประถมศึกษา หมายถึง การศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน ในเวลาเรียน 6 ปี
3. ระดับมัธยมศึกษา หมายถึง การศึกษาหลังระดับประถมศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ช่วงตอน คือ มัธยมศึกษาตอนต้น ที่จัดทำโดยกรมศิลปากรเทียบเท่าชั้น ม. 3 และมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็น 2 ประเภท คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายประเภทสามัญ คือ ชั้น ม.4 ถึง ม. 6 และประเภทอาชีวศึกษา คือ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หลักสูตรประกาศนียบัตรนาคูศิลปชั้นกลาง หลักสูตรประกาศนียบัตรศิลปชั้นกลาง

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานกับกฎหมายและนโยบายต่างๆ ได้แก่

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ พุทธศักราช 2550
2. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2552-2559⁵²
3. แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)⁵³
4. พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545

⁵¹นियามทางการศึกษา. http://www.onec.go.th/onec_web/page.php?mod=Category&categoryID=CNT0000145 เข้าถึงเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2558.

⁵²สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2553. แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559). กรุงเทพฯ: สกศ.

⁵³สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559). [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก http://www.tu.ac.th/org/ofrector/planning/m1_m1/m1_m11/05_plan.pdf เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2558.

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ระบุไว้ในมาตรา 43 ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

สิทธิในการได้รับการศึกษานี้เป็นหนึ่งในกลุ่มสิทธิที่ถูกกำหนดขึ้นด้วยแนวคิดรัฐสวัสดิการ ที่ว่ารัฐควรจะเข้าร่วมประกันมาตรฐานชีวิตขั้นต่ำของประชาชน ขณะเดียวกันก็เป็นการยืนยันในหน้าที่ของรัฐว่า สังคมจะต้องมีการจัดการศึกษาหลักสูตรพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยต้องมีมาตรฐานทุกแห่ง โดยจะไม่สามารถผลักภาระไปให้กับประชาชนได้⁵⁴

จากความในมาตรา 43 นี้ เมื่อมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญก็ยังถ้อยความและสาระสำคัญอันเนื่องจากการตระหนักในความสำคัญของการศึกษา ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ระบุไว้ในมาตรา 49 วรรคหนึ่งว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ ให้ความสำคัญเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

2. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2552-2559

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2552-2559 เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ถูกใช้ประกอบแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของหน่วยงานต่างๆ ทั้งในสังกัดกระทรวงศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐ

⁵⁴ บุญเลิศ ชาญยุทธเดช และประยงค์ คงเมือง. บรรณาธิการ. รวมสารรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, หน้า 170-171.

เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภาคส่วนอื่นๆ โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของแผนไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. พัฒนาคอนอย่างรอบด้าน และสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา ทั้งนี้แนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าศึกษาและการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา คือแนวนโยบายที่ 1.1 1.3 และ 1.6 ดังมีรายละเอียดดังนี้

แนวนโยบาย 1.1 พัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับและประเภทการศึกษา

แนวนโยบาย 1.3 เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต ได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ ยากจน อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล ทุรกันดาร

แนวนโยบาย 1.6 ผลิดและพัฒนาคครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน มีคุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2. สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้
3. พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนานคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ทั้งนี้แนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา คือแนวนโยบายที่ 3.2 และ 3.3

แนวนโยบาย 3.2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเร่งรัดการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวนโยบาย 3.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม และภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา

ในการดำเนินการตามแผนการศึกษาแห่งชาตินี้ เป็นการดำเนินการภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมาภิบาลที่มีความโปร่งใส เป็นธรรม มีความรับผิดชอบ และสามารถตรวจสอบ รวมทั้งต้องสร้างให้เกิดเครือข่ายเชื่อมโยงในการพัฒนาการศึกษาระหว่างหน่วยงาน องค์กร สถาบันอย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับส่วนกลาง ท้องถิ่น และชุมชน เพื่อนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่ว่า คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (คุณภาพคนไทยยุคใหม่ ครูยุคใหม่ สถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และการบริหารจัดการใหม่) การขยายโอกาสทางการศึกษา รวมทั้งกลุ่มบุตรหลานแรงงานต่างด้าวที่เป็นกลุ่มที่ขาดโอกาสด้วย และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษา⁵⁵

⁵⁵ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2553. แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-2559). กรุงเทพฯ: สกศ, หน้า 130 และ 137.

3. แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้มุ่งเน้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสร้างโอกาสทางการศึกษา ให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้คนไทยทุกกลุ่มทุกวันนี้มีคุณภาพ มีความพร้อม มีจิตสำนึกความเป็นไทย มีความเป็นพลเมืองที่ดี ตระหนักและรู้ในคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมที่ดีงาม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดวิสัยทัศน์ของแผนว่า “คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นคนดี มีความสุข มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทัน ในเวทีโลก”

พันธกิจหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของเด็กต่างด้าว คือ

พันธกิจที่ 2 การเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เท่าเทียม⁵⁶ และเพื่อให้ดำเนินการตามพันธกิจนี้ ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้ดำเนินการตามพันธกิจได้ คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จุดมุ่งหมายของยุทธศาสตร์นี้คือ เร่งขยายการเข้าถึงบริการการศึกษาอย่างทั่วถึงทั้งในเมืองและชนบททุกระดับ/ ประเภท กระจายโอกาสและสร้างความเป็นธรรมให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสต่างๆ ให้ได้รับบริการทางการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับโอกาสในการ เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตลอดจนการพัฒนาาระบบข้อมูลสารสนเทศ ให้สามารถนำมาใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสม

การศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา มิได้กำหนดไว้เป็นการศึกษากากบังคับ เช่นระดับประถมศึกษาที่กำหนดไว้ 6 ปี แต่เนื่องจากการศึกษาระดับนี้มีความสำคัญในการเตรียมความพร้อมในการเข้าเรียนของเด็ก แผนการศึกษาแห่งชาติจึงได้กำหนดแนวนโยบายในข้อ 3 เอาไว้ว่า

" ข้อ 3. ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับบริการเพื่อเตรียมความพร้อมอย่าง น้อย 1 ปี ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา"

สำหรับการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาพื้นฐาน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาไว้ในมาตรา 43 ว่า การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึง การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

⁵⁶ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559), อ้างแล้ว, หน้า 13 และ 24.

มาตรา 289 ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐแต่ต้องไม่ขัดต่อมาตรา 43 และ 81 ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ซึ่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ 2550 ก็เป็นไปในลักษณะที่สอดคล้องกัน คือ การให้จัดการศึกษาที่ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลง และการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมมือบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับประชาชน ดังปรากฏในมาตรา 80 ว่า รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552-2559 วัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ในแนวนโยบายที่ 3.2

แนวนโยบาย 3.2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเร่งรัดการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การศึกษาเพื่อป้องกันกับการจัดการศึกษาให้เด็กต่างด้าวในประเทศไทย

การจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวในประเทศไทย พบว่า ไม่เพียงแต่จะเป็นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังพบการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวในหลากหลายรูปแบบ ทั้งศูนย์การเรียนรู้ หรือในรูปแบบของการเรียนการสอนแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งรูปแบบต่างๆ เหล่านี้ ล้วนแต่แสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว ที่ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมและมี

ส่วนร่วมมาโดยตลอดในการประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อป้องกันนโยบายการศึกษาเพื่อป้องกันกับโอกาสทางการศึกษาของเด็กต่างด้าวในประเทศไทย

โอกาสทางการศึกษาของเด็กต่างด้าวในประเทศในปัจจุบันถือได้ว่าเป็นผลสำคัญจากนโยบาย การศึกษาด้านหน้าที่ริเริ่มมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2533 และการติดตามผลการดำเนินงานมาอย่างสม่ำเสมอผ่าน การประชุมต่างๆ ดังรายละเอียดดังนี้⁵⁷

นโยบายการศึกษาที่มุ่งเน้นเรื่องการศึกษาถ้วนหน้า หรือการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All - EFA) เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2533 จากการประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (World Conference on Education for All) เนื่องจากนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2523 เป็นต้นมา ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา ประสบปัญหาด้านการศึกษาค้น ดังเช่นที่ปรากฏว่ามีเด็กจำนวนกว่า 100 ล้านคนที่ไม่ได้รับการศึกษาระดับ ประถมศึกษา และมีผู้ใหญ่จำนวนมากกว่า 960 ล้านคนที่ไม่รู้หนังสือ อีกทั้งผู้ใหญ่มากกว่า 1 ใน 3 ของ ประชากรทั่วโลกขาดการเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ปรากฏความไม่เท่าเทียมกันทาง เพศในการได้รับการศึกษา

ตั้งนี้แล้ว องค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) โครงการพัฒนา แห่งสหประชาชาติ (UNDP) องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ธนาคารโลก (World Bank) องค์การระดับชาติและระดับภูมิภาคจำนวนหนึ่ง รวมทั้งประเทศไทยโดยกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ร่วมกัน เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (World Conference on Education for All) ในช่วงวันที่ 5-9 มีนาคม พ.ศ. 2533 ที่จอมเทียน ประเทศไทย การประชุมครั้งนี้ถือเป็นการริเริ่มในการพัฒนา การศึกษาทั่วโลกครั้งสำคัญที่ประเทศต่างๆ ได้มาร่วมกันพิจารณาทบทวน และพัฒนาการศึกษาเพื่อปวงชน ของประเทศตนให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะการกำหนดขอบเขตของการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่อให้บริการการศึกษาที่ ทั่วถึงแก่กลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มด้อยโอกาส รวมทั้งการกำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินการจัด การศึกษาพื้นฐานเพื่อปวงชนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ในการประชุมนี้เองที่ได้มีการร่วมกันประกาศปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน หรือ ปฏิญญาจอมเทียน (Jomtien Declaration) เพื่อเป็นการประกาศเจตนารมณ์และเป็นการยืนยันในวัตถุประสงค์ ที่จะจัดการศึกษาที่สนองต่อความต้องการการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานของเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ทุกคนของ ประเทศสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม ซึ่งเป็นหลักการที่สืบเนื่องจากปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน

ในการดำเนินงานได้มีการกำหนดเป้าหมายไว้ 6 ประการ (The Six EFA Goals) โดยจะต้องบรรลุผล ภายในปีพ.ศ. 2543 ดังนี้

1. ขยายการดูแลเด็กปฐมวัยและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาอื่นๆ โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กด้อยโอกาส และเด็กพิการ รวมถึงการให้ความรู้แก่ครอบครัว และชุมชน

⁵⁷ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2557. รายงานการติดตามการศึกษาเพื่อปวงชนของประเทศไทย พ.ศ. 2556.

กรุงเทพฯ: สกส, หน้า 1-9.

2. ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงภายในปี 2543 โดยให้โอกาสแก่เด็กในการเข้าเรียนและเรียนต่อจนจบชั้นประถมศึกษา (หรือในระดับการศึกษาที่สูงกว่านี้ ซึ่งได้กำหนดว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน)
3. ปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนผ่านมาตรฐานขั้นต่ำที่สูงขึ้น โดยกำหนดตามร้อยละประชากรกลุ่มอายุ ที่สามารถสำเร็จการศึกษาในระดับหรือเกินกว่าระดับที่กำหนดไว้
4. ลดอัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ให้ได้เกินครึ่งภายในปีพ.ศ. 2543 จากอัตราในปี พ.ศ. 2533 โดยเน้นการเรียนรู้ของเด็กหญิงและสตรี เพื่อลดความแตกต่างของอัตราการไม่รู้หนังสือระหว่างชายและหญิง (แต่ละประเทศจะกำหนดช่วงอายุเป้าหมาย)
5. ขยายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของเยาวชนและผู้ใหญ่ โดยสามารถวัดประสิทธิผลของโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ในแง่ของพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป และการนำผลการเรียนไปประยุกต์ใช้ในด้านสุขภาพอนามัย การทำงาน และการเพิ่มความสามารถในการทำงาน
6. เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล และครอบครัวในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย การให้ความรู้ดังกล่าวอาจจัดผ่านสื่อทุกประเภท ซึ่งรวมถึงสื่อมวลชนและช่องทางการสื่อสารทุกรูปแบบทั้งเก่าและใหม่ ตลอดจนกิจกรรมทางสังคม ทั้งนี้จะต้องสามารถประเมินประสิทธิภาพได้ โดยพิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย

ในปีพ.ศ. 2537 ได้มีการประชุมระดับโลก เรื่อง การศึกษาสำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ (Salamanca Statement on Principles, Policy and Practice in Special Needs Education) ณ ซาลามันกา ประเทศสเปน จากการประชุมได้มีการออกแถลงการณ์ซาลามันกา เรื่อง หลักการ นโยบายและการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ (Salamanca Statement on Principles, Policy and Practice in Special Needs Education)

สาระสำคัญของแถลงการณ์ คือ การสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอย่างจริงจัง โดย

- 1) เด็กทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษา สิทธินี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กทุกคน
- 2) เด็กแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนใคร มีความสนใจ ความสามารถและความต้องการในการเรียนรู้แตกต่างกัน
- 3) การจัดการศึกษาสำหรับเด็กจะต้องจัดให้สอดคล้องกับลักษณะที่หลากหลายของเด็กแต่ละคน
- 4) เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะต้องได้รับการศึกษาในโรงเรียนปกติทั่วไป ทางโรงเรียนจะต้องจัดบริการทางการศึกษาให้แก่เด็กเหล่านี้ด้วย

5) การให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้มีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติเป็นการจัดการแบ่งแยกทางสังคมอย่างหนึ่ง การเรียนรวมเป็นการสอนคนให้ดำรงชีวิตร่วมกัน ดังนั้น การศึกษาจึงควรเป็นลักษณะของการศึกษาเพื่อคนทุกคนไม่แบ่งแยก

ในปี 2543 ได้มีการประชุมระดับโลกด้านการศึกษา (The World Education Forum) ณ กรุงคาการ์ ประเทศเซเนกัล ระหว่างวันที่ 26-28 เมษายน 2543 เพื่อติดตามความก้าวหน้าการประชุมระดับโลกที่จอร์เจีย และเห็นว่าผลการดำเนินในหลายๆ ประเทศ ยังไม่บรรลุผลตามที่กำหนดไว้ในกรอบการดำเนินงาน โดยเจ้าภาพหลักในการประชุมครั้งนี้คือ องค์การยูเนสโก โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ และองค์การยูนิเซฟ ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความก้าวหน้าด้านการศึกษาเพื่อปวงชน วิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้เป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนไม่บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้ และได้ขยายระยะเวลาพันธกรณีในการผลักดันวิสัยทัศน์ให้เกิดมรรคผลที่แท้จริง

ในการประชุมดังกล่าวผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมอภิปราย และนำเสนอรายงานความก้าวหน้าอุปสรรค ปัญหาของการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนในประเทศของตน จากรายงานความก้าวหน้าการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนครั้งนี้ พบว่าบางประเทศมีความก้าวหน้าด้านการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน แต่แท้ที่จริงแล้วประเทศส่วนใหญ่โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนายังไม่บรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนตามที่กำหนดในการประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชนในปี พ.ศ. 2533 ไม่ว่าจะเป็น

- จำนวนผู้ใหญ่ทั่วโลกอย่างน้อย 800 ล้านคนยังคงไม่รู้หนังสือและส่วนใหญ่เป็นสตรี ส่งผลให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้ที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ กับผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงได้
- สัดส่วนเด็กจำนวน 1 ใน 4 จากจำนวนเด็ก 1,000 ล้านคนทั่วโลก อยู่ในสภาวะที่เสี่ยงอันตรายและไม่ถูกสุขลักษณะ และยังมีเด็กในวัยเรียนจำนวนมากกว่า 110 ล้านคน ที่ยังไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียน อีกทั้งการเลือกปฏิบัติทางเพศก็ยังคงมีอยู่ในระบบการศึกษา คุณภาพการเรียนรู้และการรู้ถึงค่านิยมและทักษะของมนุษย์ยังห่างไกลกับความต้องการของปัจเจกบุคคลและสังคม
- เยาวชนและผู้ใหญ่ยังไม่ได้รับทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการจ้างงานและการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในสังคม

จากปัญหาด้านการศึกษาที่ประเทศต่างๆ ได้รายงานในที่ประชุมตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ได้มีการจัดทำ “กรอบปฏิบัติการดาการ์ว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน” (Dakar Framework for Action) ซึ่งเป็นพันธกรณีร่วมที่รัฐบาลต้องนำไปสู่การปฏิบัติ โดยในกรอบปฏิบัติการได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาเพื่อปวงชนไว้ 6 ประการ (EFA Six Goals) ซึ่งต้องดำเนินการให้บรรลุสำเร็จ ภายในปี พ.ศ.2558 (ค.ศ.2015)

- 1) ขยายและปรับปรุงการศึกษาและดูแลเด็กเล็กก่อนวัยเรียน โดยเฉพาะเด็กที่เปราะบางและด้อยโอกาส (Expand Early Childhood Care and Education)

- 2) จัดการศึกษาประถมศึกษาภาคบังคับแก่เด็กทุกคนโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (Provide Free and Compulsory Primary Education for All)
- 3) ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิตให้แก่เยาวชนและผู้ใหญ่ (Promote Learning and Life Skills for Young People and Adults)
- 4) เพิ่มอัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่เป็นร้อยละ 50 ภายในปี พ.ศ. 2558 (Increase Adult Literacy by 50%) โดยเฉพาะสตรี และการพัฒนาการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานและต่อเนื่องสำหรับผู้ใหญ่ทั้งหมดให้เท่าเทียมกัน
- 5) ทำให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศภายในปี พ.ศ. 2558 (Achieve Gender Equality by 2015)
- 6) พัฒนาคุณภาพการศึกษา (Improve the Quality of Education)

ในปี 2553 ได้มีการจัดการประชุมระดับสูงว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ครั้งที่ 9 (The Ninth of the High-Level Group on Education for All) ณ แอ็ดดิส อบาบา ประเทศเอธิโอเปีย ระหว่างวันที่ 23-25 กุมภาพันธ์ 2553 โดยที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาสาระของรายงานผลการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนระดับโลก ฉบับปี พ.ศ. 2553 โดยเน้นการเข้าถึงประชากรชายขอบ และข้อคิดเห็นรวมทั้งข้อเสนอแนะจากการประชุมระดับสูงครั้งก่อนๆ โดยเฉพาะปฏิญญาออสโลเมื่อปี พ.ศ. 2551 ซึ่งพบว่าแม้ประชาคมโลกจะมุ่งปฏิบัติการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในกลุ่มประชากรชายขอบ แต่ยังคงพบว่าผู้เรียนระดับประถมศึกษายังน้อย 56 ล้านคน ยังไม่ได้ลงทะเบียนเข้าเรียนในระบบโรงเรียนเมื่อถึงปี พ.ศ. 2558 ในการประชุมจึงมุ่งการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาแก่ประชากรชายขอบ แรงงานเด็ก ผู้ที่สุขภาพไม่แข็งแรง ผู้อดอยากและประสบโรคภัยต่างๆ อาทิ เอชไอวี ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กที่ยากจนกว่า 100 ล้านคนทั่วโลกในการเข้าสู่ระบบโรงเรียน การขาดเรียน และการลดลงของการเรียนรู้และพัฒนาการทางสมอง โดย

- 1) พัฒนากลยุทธ์ด้านการศึกษาที่เชื่อมโยงกับกรอบการพัฒนาในภาพรวม เพื่อการเข้าถึงเด็กเยาวชน และผู้ใหญ่ทุกคน โดยไม่แบ่งแยกอายุ เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ชาติพันธุ์ ความพิการ ศาสนา สถานะทางสังคมและข้อขัดแย้งต่างๆ ซึ่งควรมีการระบุเป้าหมายที่ตอบสนองความต้องการของประชากรชายขอบในรูปแบบที่ยืดหยุ่น ัน และควรมีข้อมูลของกลุ่มประชากรชายขอบทั้งที่อยู่ในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา
- 2) จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) และ/หรือร้อยละ 20 ของงบประมาณของประเทศ และใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ รวมถึงการยกเลิกการจ่ายค่าเล่าเรียน การดูแลเด็กตั้งแต่ระดับปฐมวัย และโครงการพัฒนาต่างๆ เช่น สุขภาพโรงเรียนเป้าหมาย และโครงการให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ เป็นต้น
- 3) การใช้นวัตกรรมจากแหล่งต่างๆ

- 4) ทบทวนนโยบายเกี่ยวกับครู กระบวนการคัดสรรครูใหม่เข้าสู่ระบบ เงื่อนไขการทำงานที่เหมาะสม และระดับของเงินเดือน รวมถึงการจัดฝึกอบรมครู

ในปี 2554 มีการจัดการประชุมระดับสูงว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ครั้งที่ 10 (The Tenth Education for All High Level Group Meeting) ระหว่างวันที่ 22–24 มีนาคม 2554 ณ โรงแรมรอยัล คลิฟ บีช รีสอร์ท อำเภोजอมเทียน จังหวัดชลบุรี ประเทศไทย โดยประเทศไทยได้รับเกียรติให้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมครั้งนี้ เนื่องจากเป็นต้นกำเนิดวาระการศึกษาเพื่อปวงชน เมื่อปี พ.ศ. 2533 และในปีพ.ศ. 2554 ถือเป็นกรอบการรับรองปฏิญญาจอมเทียนว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน องค์การยูเนสโกจึงเห็นควรทบทวนและพิจารณาแนวทางที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนในปี พ.ศ. 2558 โดยได้ใช้ปฏิญญาจอมเทียนเป็นแนวทางการจัดทำ “แถลงการณ์จอมเทียน” (Jomtien Statement) การประชุมดังกล่าว ที่ประชุมเห็นพ้องกันว่าควรจะต้องดำเนินการในเรื่อง “การเข้าถึงการศึกษา” ควบคู่ไปกับ “การพัฒนาคุณภาพการศึกษา” โดยที่ประชุมให้ความสำคัญในการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาอย่างมาก โดยเรียกร้องให้รัฐบาลประเทศต่างๆ จัดสรรงบประมาณในการจัดการศึกษาอย่างน้อยร้อยละ 6 ของผลิตภัณฑ์

มวลรวมประชาชาติ (GNP) หรืออย่างน้อยร้อยละ 20 ของงบประมาณประเทศ พร้อมทั้งเรียกร้องต่อสมาคมโลกในการให้ข้อผูกพันทั้งทางการเมืองและการคลัง เพื่ออุดช่องว่างทางการเงินจำนวน 16,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อการบรรลุเป้าหมายของการศึกษาเพื่อปวงชนในประเทศที่มีรายได้น้อย นอกจากนี้ ขอให้ประชาคมโลกให้ความสำคัญกับการสนับสนุนทางการเงินเพื่อการศึกษาในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งและใช้ความรุนแรง เพื่อก่อให้เกิดสันติภาพ โดยขอให้ทุกประเทศยึดมั่นในพันธะสัญญาที่ปรากฏในแถลงการณ์ดังกล่าว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาเพื่อปวงชน นอกจากนี้ ยังเห็นว่าความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันจะทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนทางการศึกษาด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

แถลงการณ์จอมเทียน มีสาระสำคัญ ดังนี้

- 1) การเรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ดำเนินงานอย่างเร่งด่วนทั้งในระดับชาติระดับภูมิภาค และระดับโลกที่จะให้เป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนบรรลุผลสำเร็จและเพื่อให้ทุกคนได้มีสิทธิ์ในการเข้าถึงการศึกษา เนื่องจากยังเห็นว่าในปี พ.ศ. 2552 เด็กจำนวน 67 ล้านคน ยังไม่ได้เข้าโรงเรียน และผู้ใหญ่จำนวนร้อยละ 17 ของประชากรผู้ใหญ่ทั่วโลกยังขาดทักษะการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน
- 2) ในภาพรวมความก้าวหน้าของการศึกษาเพื่อปวงชนจะเห็นได้ชัดในเป้าหมายที่ 2 คือ การศึกษาระดับประถมศึกษา (Universal Primary Education) แต่ในเป้าหมายอื่นๆ ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก และเห็นว่าระบบการศึกษาในแต่ละประเทศต้องสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนับตั้งแต่วัยเด็กเล็กจนถึงวัยผู้ใหญ่
- 3) ผู้เรียนต้องสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ทั้งการเรียนในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หลักสูตรต้องสอดคล้องกับความต้องการผู้เรียน และความหลากหลายของสังคม ให้ความสำคัญต่อการสอนในรูปแบบ

- ต่างๆ เช่น การใช้ ICT เพื่อการเรียนการสอน และต้องให้ความสำคัญกับบทบาทของอุดมศึกษา และการวิจัยในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 4) ปัญหาความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษายังคงมีอยู่ และเห็นว่าปัญหา HIV/โรคเอดส์และปัญหาแรงงานเด็ก เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชุมจึงมีข้อตกลงที่จะผลักดันมาตรการต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นมาตรการป้องกันปัญหาสังคมและเพื่อระดมทรัพยากรในการดำเนินงานเรื่องนี้
 - 5) เรียกร้องให้รัฐบาลประเทศต่างๆ จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาอย่างน้อยร้อยละ 6 ของ GNP หรืออย่างน้อยร้อยละ 20 ของงบประมาณประเทศ
 - 6) เรียกร้องให้ประชาคมนานาชาติสนับสนุนดูแลการศึกษาภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งและในบริบทที่มีความเปราะบาง
 - 7) ต้องส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมทางการศึกษา
 - 8) ต้องให้ความสำคัญต่อแก่นหลักของการศึกษาที่ต้องบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (MDGs)
 - 9) ประชาคมนานาชาติต้องแสวงหาความร่วมมืออย่างสมานฉันท์ และแสวงหากาติเครือข่ายใหม่ และขอให้องค์การยูเนสโกส่งเสริมความร่วมมือเหล่านี้

ในปี 2555 ได้มีการจัดการประชุมระดับโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ครั้งที่ 1 (The First Global Education for All Meeting) ณ สำนักงานใหญ่ยูเนสโก กรุงปารีส สาธารณรัฐฝรั่งเศส ระหว่างวันที่ 21-23 พฤศจิกายน 2555 ได้มีแถลงการณ์ร่วมกันเป็นพันธกรณีที่ประเทศสมาชิกยูเนสโกทั่วโลกจะต้องดำเนินการผลักดันให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันภายในปี พ.ศ.2558 ตามที่ทุกประเทศสมาชิกต่างได้ให้สัตยาบันไว้ในการประชุมการศึกษาเพื่อปวงชนที่จอมเทียน ประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2555 และการประชุมเพื่อประเมินความก้าวหน้าในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนที่เมืองคาร์ ประเทศเคนกา เมื่อปี พ.ศ. 2544 เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าเด็กและเยาวชน จะต้องได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสมตามแต่ละช่วงวัย และผู้ใหญ่โดยเฉพาะสตรี และบุคคลที่มีสถานภาพยากจนซึ่งความเจริญเข้าไปไม่ถึงหรือบุคคลชายขอบทั้งหลาย ต้องมีความสามารถในการรู้หนังสือที่ไมใช่แค่อ่านออกเขียนได้ แต่ต้องก้าวข้ามไปถึงความสามารถในการคิดและการให้เหตุผลประกอบการอ่านออกและเขียนได้ ซึ่งความสามารถดังกล่าวถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษย์ดังในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้วย

ในการประชุมดังกล่าวองค์การยูเนสโกได้นำเสนอรายงานการติดตามผลทั่วโลกเรื่องการศึกษาเพื่อปวงชนปี พ.ศ. 2555 ในหัวข้อ “เยาวชนกับทักษะที่จำเป็น: การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริง” (Youth and Skills : Putting Education to Work) ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างหลักประกันเพื่อให้เยาวชนทุกคนมีทักษะที่จำเป็นที่ต้องใช้เพื่อความเจริญก้าวหน้า เนื่องจากโลกยังมีเยาวชนประมาณ 200 ล้านคน ที่กำลังออกจากโรงเรียนโดยปราศจากทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต หลายคนตกอยู่ในภาวะยากจนในเมือง

และในชนบทห่างไกล โดยเฉพาะกลุ่มหญิงสาวล้วนไม่มีงานทำหรือทำงานที่มีรายได้ต่ำ เขาชนกลุ่มนี้จำเป็นต้องได้รับโอกาสครั้งที่สองในการบรรลุผลสำเร็จตามศักยภาพของตน

นอกจากนี้ ในรายงานยังได้ติดตามความก้าวหน้าในเรื่องเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนทั้ง 6 เป้าหมาย โดยได้แสดงให้เห็นว่า ความก้าวหน้าชะลอตัวลงในช่วงเวลาที่มีความจำเป็นเร่งด่วน

ในการประชุมครั้งนี้ ที่ประชุมได้ร่วมกันออกแถลงการณ์การประชุมโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชนในปี พ.ศ. 2558 (Paris Statement) ประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญเพื่อเร่งรัดให้เกิดการบรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนภายในปี พ.ศ. 2558 การจัดทำพันธกรณีในการผลักดันเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนครั้งใหญ่ และการเตรียมการต่างๆ เพื่อจัดทำวาระการศึกษาภายหลังปี พ.ศ. 2558 เช่น

- การร่วมกันผลักดันการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนซึ่งเป็นพันธกรณีที่ทั่วโลกจะต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน นับตั้งแต่การประชุมโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชนที่จอมเทียน ประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2533 การประชุมเพื่อประเมินความก้าวหน้าในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนที่เมืองดาการ์ ประเทศเซเนกัล เมื่อปี พ.ศ. 2544 เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าเด็ก เขาชน รวมทั้งผู้ใหญ่ทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของมนุษย์
- การสนับสนุนข้อริเริ่มของเลขาธิการสหประชาชาติเกี่ยวกับ “Global Education First Initiative” ในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน โดยให้มีการดำเนินการอย่างใกล้ชิดและเป็นไปในทิศทางเดียวกับเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน เพื่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ เพื่อให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสได้รับการศึกษา และพัฒนาคุณภาพการศึกษารวมทั้งส่งเสริมการเป็นประชาชนของโลก
- การเสนอให้ประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายเพื่อให้มั่นใจได้ว่าเด็กทุกคนและเขาชนจะได้รับการศึกษาแบบการเรียนรู้ร่วม โดยไม่คำนึงถึงความมั่งคั่ง เพศ เชื้อชาติ ความพิการ และที่อยู่อาศัย
- การขจัดงบประมาณเป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวงต่อการบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนด้วยการเรียกร้องให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณอย่างน้อยร้อยละ 6 ของ GNP หรือร้อยละ 20 ของรายจ่ายสาธารณะที่ให้อุปการะตามแถลงการณ์จอมเทียนของที่ประชุมระดับสูงว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน เมื่อปี พ.ศ. 2554
- การแสวงหาแหล่งงบประมาณใหม่ๆ เช่น การจัดมาตรการทางภาษี การเพิ่มหุ้นส่วนทางการศึกษา การเพิ่มการลงทุนทางการศึกษาเพื่อให้เกิดข้อได้เปรียบทางเศรษฐกิจและสังคมระยะยาว
- การเสนอให้รัฐบาลประเทศต่างๆ คงการจัดสรรงบประมาณให้แก่การศึกษา ด้วยการเรียกร้องให้หน่วยงานดำเนินการด้านการศึกษาเพื่อปวงชน รวมทั้งการสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน

ในปีพ.ศ. 2556 องค์การยูเนสโก ร่วมกับองค์การยูนิเซฟ สถาบันเพื่อการพัฒนาแห่งสาธารณรัฐเกาหลี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มีการจัดการประชุมระดับนโยบายในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกด้านการดูแลและการศึกษาปฐมวัย (Asia-Pacific Regional Policy Forum on Early Childhood Care and Education) วันที่ 10-12 กันยายน 2556 ณ กรุงโซล สาธารณรัฐเกาหลี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีสำหรับผู้จัดทำนโยบายระดับสูงจากประเทศในภูมิภาคได้ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ และอภิปรายเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ทั้งในส่วนของเด็กปฐมวัยและโรงเรียน โดยคาดหวังว่าการประชุมครั้งนี้จะนำไปสู่การผลักดัน ขับเคลื่อนการดูแลและการจัดการศึกษาปฐมวัยในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ภายในปีพ.ศ. 2558 ซึ่งองค์การยูเนสโกจะให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการดำเนินการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยแบบองค์รวม และสนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพของการดูแลและการศึกษาปฐมวัยในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกต่อไป โดยการประชุมครั้งนี้ให้ความสำคัญเรื่อง ความพร้อมของเด็กสำหรับเข้าสู่โรงเรียน และความพร้อมของโรงเรียนที่มีสำหรับการรับเด็กเข้าศึกษา โดยให้ความสำคัญใน 3 ประเด็น ได้แก่

- 1) การลงทุนในการจัดการดูแลและการศึกษาเด็กปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนามนุษย์ โดยได้ข้อสรุปว่าทั้งภาครัฐและครอบครัวควรลงทุนร่วมกัน ไม่ควรปล่อยเป็นภาระของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง นอกจากนี้ อาจให้มีองค์กรเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ที่สำคัญคือควรมีการกำหนดเป้าหมายความสำเร็จของเด็กไว้ให้ชัดเจน เพื่อรัฐบาลจะได้จัดสรรงบประมาณสู่เป้าหมายที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง
- 2) การขยายโอกาสการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยอย่างเท่าเทียม มีการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเรื่องรูปแบบการใช้จ่ายเงินงบประมาณและการศึกษาเพื่อให้เข้าถึงเด็กชายขอบให้มากที่สุด มีการกล่าวถึงรูปแบบการให้คูปองการศึกษา การลดช่องว่างของผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และการประเมินประสิทธิภาพโครงการที่ให้ความช่วยเหลือเด็กปฐมวัยให้มีการพัฒนาตามวัย เป็นต้น
- 3) การส่งต่อเด็กปฐมวัยเข้าสู่การศึกษาอย่างประสบผลสำเร็จ กล่าวถึงประเด็นเด็กมีความพร้อมสำหรับเข้าสู่โรงเรียน เช่น การกำหนดและการกำหนดเกณฑ์ที่มีความพร้อมเพื่อส่งเสริมความสำเร็จในการเรียนระดับปฐมวัย ปัจจัยสำคัญของโรงเรียนที่มีความพร้อมเพื่อส่งเสริมความสำเร็จในการเรียนระดับปฐมวัย การศึกษาที่ใช้หลายภาษาโดยมีภาษาแม่เป็นภาษาหลักในการเรียนการสอนระดับปฐมวัยและประถมศึกษา เป็นต้น

นอกจากนี้ ยูเนสโกยังได้เสนอแนะแนวทางการดูแลและการจัดการศึกษาเด็กปฐมวัย ดังนี้

- 1) ภาครัฐควรให้การสนับสนุนด้านนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
- 2) ภาครัฐควรบรรจุเรื่องของการดูแลและการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเป็นหลักประกันการจัดสรรงบประมาณ

- 3) ความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ภาครัฐและเอกชน ตลอดจนถึงความร่วมมือของสังคม และชุมชน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของสังคม
- 4) ความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาการดูแลและการจัดการศึกษาปฐมวัยอย่างมีคุณภาพ การร่วมกันจัดทำแผนและนโยบายด้านการดูแลและการศึกษาลูกปฐมวัย ตลอดจนการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนาการดูแลและการศึกษาลูกปฐมวัย

สำหรับประเทศไทยได้นำเสนอผลการดำเนินงานด้านการดูแลและการศึกษาของเด็กปฐมวัยในการประชุมดังกล่าวว่า มีการบริหารจัดการเรื่องการดูแลและการศึกษาของเด็กปฐมวัยที่มีความก้าวหน้าค่อนข้างมาก ปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) โดยเด็กปฐมวัยทุกคนต้องได้รับการพัฒนารอบด้าน ตามวัยอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย (แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1) ตามนโยบายรัฐบาลด้านเด็กปฐมวัย นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดเรื่องการพัฒนาคอนตลอดช่วงชีวิต (Life Cycle) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กมีสุขภาพดี และพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ รวมทั้งพ่อแม่และเด็กปฐมวัยจะต้องมีภาวะโภชนาการที่ดี พ่อแม่ต้องมีการเตรียมความพร้อมตั้งแต่ก่อนตั้งครรภ์และหลังจากคลอดลูกแล้ว

การจัดการศึกษาและพัฒนาเด็กปฐมวัยของประเทศไทยใช้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ระยะเวลา พ.ศ. 2550-2559 เป็นกรอบในการดำเนินงาน นอกจากนั้นยังได้กำหนดมาตรฐานเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยโดยกำหนดเป็นสมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาดามวัย 0-3 ปี ประกอบด้วย 286 พุทธิกรรมบ่งชี้ และสมรรถนะของเด็กปฐมวัยในการพัฒนาดามวัย 3-5 ปี ประกอบด้วย 419 พุทธิกรรมบ่งชี้ ซึ่งสมรรถนะของเด็กปฐมวัยเป็นมาตรฐานความสามารถขั้นต่ำที่เด็กสามารถแสดงพุทธิกรรมได้ตามวัย และไม่ใช่วิจัยของการประเมินเด็ก

จากกล่าวได้ว่า ประเทศไทยได้ดำเนินการบริหารจัดการการดูแลและการศึกษาลูกปฐมวัยไปก้าวหน้ามากแล้วเมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ซึ่งประเทศไทยดำเนินการได้ตามที่ที่ประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะแล้ว อาทิ ประเทศไทยมีแผนนโยบายด้านการดูแลและการจัดการศึกษาลูกปฐมวัย ตลอดจนกำหนดแผนการขับเคลื่อนการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน นอกจากนั้นยังมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานในคณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ (ก.พ.ป.) อีกด้วย

ในปีเดียวกันคือ พ.ศ. 2556 ได้มีการประชุมคณะกรรมการอำนวยการด้านการศึกษาเพื่อปวงชน (EFA Steering Committee) ระหว่างวันที่ 17-18 ตุลาคม 2556 ณ สำนักงานใหญ่ยูเนสโก กรุงปารีส โดยประเทศไทยได้รับเลือกให้เป็นกรรมการผู้แทนประเทศในกลุ่มภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการอำนวยการด้านการศึกษาเพื่อปวงชน (EFA Steering Committee) โดยการประชุมดังกล่าว มีการอภิปรายในประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ การเตรียมการสำหรับการประชุมการศึกษาเพื่อปวงชนระดับโลกในปี พ.ศ. 2557 การประเมินกรอบการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อน การศึกษาเพื่อปวงชนครั้งใหญ่ (Big Push) และ

การประเมินการพิจารณาบทวนการศึกษาเพื่อปวงชนระดับชาติในปี พ.ศ. 2558 รวมถึงการพิจารณากระบวนการเพื่อกำหนดให้วาระการศึกษาภายหลังปี พ.ศ. 2558 บรรจุอยู่ในวาระแห่งการพัฒนาของสหประชาชาติ

ในการประชุมดังกล่าวได้มีการนำเสนอให้ที่ประชุมทราบว่าในส่วนของกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ๑๓ ประเทศส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาห้าสหัสวรรษ (Millennium Development Goals) ภายหลังปี พ.ศ. 2558 โดยประเทศส่วนใหญ่เห็นว่า เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษและเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนยังคงไม่บรรลุเป้าหมาย และยังคงต้องดำเนินการต่อไป เพื่อให้ความเป็นอยู่ที่ดีของประชากร ความมีศักดิ์ศรี และเพื่อสิทธิของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาภายหลังปี พ.ศ. 2558 เพื่อพัฒนาการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษและเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน

ในการนี้ ประเทศไทยได้ร่วมมือกับสำนักงานยูเนสโก กรุงเทพฯ และประเทศในภูมิภาค เพื่อส่งเสริมการดำเนินการด้านการศึกษาเพื่อปวงชน ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือกับสาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐเกาหลี และประเทศญี่ปุ่น เพื่อร่วมกันจัดทำข้อเสนอแนะเพื่อนำถึงความสำคัญของการศึกษา ซึ่งจะเป็นวาระสำคัญของโลกซึ่งควรจะได้้นำปฏิญญาจอมเทียนและกรอบปฏิบัติการดาคาร์ด้านการศึกษาเพื่อปวงชนมาดำเนินการ อีกทั้งยังเห็นว่าการดำเนินการด้านการศึกษาเพื่อปวงชนกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ควรมีการดำเนินการร่วมกันอย่างบูรณาการ เพื่อตอบสนองความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ความยุติธรรมทางสังคม และความเป็นเจ้าของสิ่งแวดล้อมร่วมกัน โดยไทยร่วมกับสำนักงานยูเนสโก กรุงเทพฯ จัดการประชุมที่สำคัญ ได้แก่ การประชุมการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการให้การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก ระหว่างวันที่ 2-4 ธ.ค. 2556 และกลางปี พ.ศ. 2557 ไทยจะเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกของเจ้าหน้าที่ระดับสูงด้านการศึกษาเพื่อปวงชน เพื่อเสนอแนะประเด็น และเป้าหมายที่สำคัญด้านการศึกษาสำหรับวาระการศึกษาภายหลังปี พ.ศ. 2558 ซึ่งผลของการประชุมระดับภูมิภาคนี้จะนำเสนอในการประชุมระดับโลกด้านการศึกษาเพื่อปวงชน ที่สาธารณรัฐเกาหลีในปี พ.ศ. 2558

ตาราง 3 สรุปการประชุมระดับโลกที่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อมวลชน

ปี	การประชุม	สาระสำคัญ
2533	ปฏิญญาจอมเทียน (Jomtien Declaration)	<p>ปฏิญญาจอมเทียน (Jomtien Declaration) โดยมีเป้าหมาย 6 ประการ (The Six EFA Goals)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ขยายการดูแลเด็กปฐมวัยและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาอื่นๆ 2. ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงภายในปี 2543 3. ปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนผ่านมาตรฐานขั้นต่ำที่สูงขึ้น 4. ลดอัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ให้ได้เกินครึ่งภายในปีพ.ศ. 2543 จากอัตราในปี พ.ศ. 2533 5. ขยายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของเยาวชนและผู้ใหญ่ 6. เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และค่านิยมที่จำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล และครอบครัวในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย
2537	การประชุมระดับโลก เรื่อง การศึกษาสำหรับผู้ที่มีความต้องการพิเศษ (Salamanca Statement on Principles, Policy and Practice in Special Needs Education)	<p>แถลงการณ์ซาลามันกา เรื่อง หลักการ นโยบาย และการปฏิบัติเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับผู้ที่มีความสามารถพิเศษ (Salamanca Statement on Principles, Policy and Practice in Special Needs Education) สาระสำคัญของแถลงการณ์ คือ การสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมอย่างจริงจัง โดย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) เด็กทุกคนมีสิทธิ ได้รับการศึกษา สิทธินี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กทุกคน 2) เด็กแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนใคร มีความสนใจ ความสามารถและความต้องการในการเรียนรู้แตกต่างกัน 3) การจัดการศึกษาสำหรับเด็กจะต้องจัดให้สอดคล้องกับลักษณะที่หลากหลายของเด็กแต่ละคน 4) เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะต้องได้รับการศึกษาใน โรงเรียนปกติทั่วไป ทางโรงเรียนจะต้องจัดบริการทางการศึกษาให้แก่เด็กเหล่านี้ด้วย

		5) การให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้มีโอกาสเรียนร่วมกับเด็กปกติเป็นการจัดการแบ่งแยกทางสังคมอย่างหนึ่ง การเรียนรวมเป็นการสอนคนให้ดำรงชีวิตร่วมกัน ดังนั้น การศึกษาจึงควรเป็นลักษณะของการศึกษาเพื่อคนทุกคนไม่แบ่งแยก
2553	การประชุมระดับสูงว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ครั้งที่ 9	เน้นการเข้าถึงประชากรชายขอบ โดย 1. พัฒนานโยบายด้านการศึกษาที่เชื่อมโยงกับกรอบการพัฒนาในภาพรวม เพื่อการเข้าถึงเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ทุกคน โดยไม่แบ่งแยกอายุ เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ชาติพันธุ์ ความพิการ ศาสนา สถานะทางสังคมและข้อดี้อย่างต่างๆ 2. จัดสรรงบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) และ/หรือร้อยละ 20 ของงบประมาณของประเทศ และใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ รวมถึงการยกเลิกการจ่ายค่าเล่าเรียน 3. การใช้นวัตกรรมจากแหล่งต่างๆ 4. ทบทวนนโยบายเกี่ยวกับครู กระบวนการคัดสรรครูใหม่เข้าสู่ระบบ เงื่อนไขการทำงานที่เหมาะสม และระดับของเงินเดือน รวมถึงการจัดฝึกอบรมครู
2554	การประชุมระดับสูงว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ครั้งที่ 10 (The Tenth Education for All High Level Group Meeting)	แถลงการณ์จอมเทียน โดยประเทศสมาชิกจะต้องดำเนินการในเรื่อง “การเข้าถึงการศึกษา” ควบคู่ไปกับ “การพัฒนาคุณภาพการศึกษา” โดย 1. การเรียกร้องให้ประเทศต่างๆ ดำเนินงานอย่างเร่งด่วนทั้งในระดับชาติระดับภูมิภาค และระดับโลกที่จะให้เป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนบรรลุผลสำเร็จและเพื่อให้ทุกคนได้มีสิทธิในการเข้าถึงการศึกษา 2. ระบบการศึกษาในแต่ละประเทศต้องสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนับตั้งแต่วัยเด็กเล็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ 3. ผู้เรียนต้องสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งต้องส่งเสริมผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

		<p>4.ปัญหาความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงการศึกษายังคงมีอยู่ และเห็นว่าปัญหา HIV/โรคเอดส์และปัญหาแรงงานเด็ก เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชุมจึงมีข้อตกลงที่จะผลักดันมาตรการต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ โดย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เรียกร้องให้รัฐบาลประเทศต่างๆ จัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาอย่างน้อยร้อยละ 6 ของ GNP หรืออย่างน้อยร้อยละ 20 ของงบประมาณประเทศ 2. เรียกร้องให้ประชาคมนานาชาติสนับสนุนดูแลการศึกษาภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งและในบริบทที่มีความเปราะบาง 3. ต้องส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมทางการศึกษา 4. ต้องให้ความสำคัญต่อแก่นหลักของการศึกษาที่ต้องบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่สหัสวรรษ (MDGs) 5. ประชาคมนานาชาติต้องแสวงหาความร่วมมืออย่างสมานฉันท์ และแสวงหากาติเครือข่ายใหม่ และขอให้องค์การยูเนสโกส่งเสริมความร่วมมือเหล่านี้ 6. เรียกร้องให้ประชาคมนานาชาติสนับสนุนดูแลการศึกษาภายใต้สถานการณ์ความขัดแย้งและในบริบทที่มีความเปราะบาง 7. ต้องส่งเสริมและสร้างความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมทางการศึกษา 8. ต้องให้ความสำคัญต่อแก่นหลักของการศึกษาที่ต้องบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่สหัสวรรษ (MDGs) 9. ประชาคมนานาชาติต้องแสวงหาความร่วมมืออย่างสมานฉันท์ และแสวงหากาติเครือข่ายใหม่ และขอให้องค์การยูเนสโกส่งเสริมความร่วมมือเหล่านี้
2555	การประชุมระดับ โลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ครั้งที่ 1 (The First Global Education for All Meeting)	<p>แถลงการณ์การประชุม โลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน ในปี พ.ศ. 2558 (Paris Statement) สารสำคัญคือ -การร่วมกันผลักดันการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน</p>

		<ul style="list-style-type: none"> - การสนับสนุนข้อริเริ่มของเลขาธิการสหประชาชาติเกี่ยวกับ “Global Education First Initiative” ในการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน - การหารือเกี่ยวกับแนวทางสำคัญในการดำเนินการด้านการศึกษาเพื่อปวงชนจนถึงปี พ.ศ. 2558 - การเสนอให้ประเทศต่างๆ ให้ความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายเพื่อให้มั่นใจได้ว่าเด็กทุกคนและเยาวชนจะได้รับการศึกษาแบบการเรียนรู้ร่วม โดยไม่คำนึงถึงความมั่งคั่ง เพศ เชื้อชาติ ความพิการ และที่อยู่อาศัย - การศึกษาสามารถสร้างทักษะพื้นฐานและทักษะที่จำเป็นต่อการทำงาน ทักษะด้านเทคนิค และอาชีวศึกษา และทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 - การเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกยูเนสโกกำหนดการดำเนินการที่เร่งด่วนเพื่อบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนภายในปี พ.ศ. 2558 - การขาดงบประมาณเป็นอุปสรรคอันใหญ่หลวงต่อการบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน - การแสวงหาแหล่งงบประมาณใหม่ๆ - การเสนอให้รัฐบาลประเทศต่างๆ คงการจัดสรรงบประมาณให้แก่การศึกษา การสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมและสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน - การเรียกร้องให้องค์การยูเนสโกจัดให้มีการหารือเกี่ยวกับวาระการศึกษาเพื่อปวงชนภายหลังปี พ.ศ. 2558 - การยึดมั่นในพันธะสัญญาเพื่อการบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน การตกลงร่วมกันในการทบทวนการจัดการศึกษาเพื่อปวงชนในระดับชาติและภูมิภาค ซึ่งจะใช้เป็นข้อมูลสำหรับการประชุมโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชนในปี พ.ศ. 2558
2556	<p>การจัดการประชุมระดับนโยบายในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก □ กด้านการดูแลและการศึกษาปฐมวัย (Asia-Pacific Regional</p>	<p>- องค์การยูเนสโกจะให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือใน การดำเนินการพัฒนาการศึกษาปฐมวัยแบบองค์รวม และสนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพของการดูแลและการศึกษาปฐมวัยในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก □ ก</p>

	Policy Forum on Early Childhood Care and Education)	<ul style="list-style-type: none"> - การให้ความสำคัญเรื่อง ความพร้อมของเด็กสำหรับเข้าสู่โรงเรียน และความพร้อมของโรงเรียนที่มีสำหรับการรับเด็กเข้าศึกษา - ประเทศไทยมีแนวคิดเรื่องการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (Life Cycle) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กมีสุขภาพดีและพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ พ่อแม่และเด็กปฐมวัยจะต้องมีภาวะโภชนาการที่ดี พ่อแม่ต้องมีการเตรียมความพร้อมตั้งแต่ก่อนตั้งครรภ์และหลังจากคลอดลูกแล้ว
2556	การประชุมคณะกรรมการอำนวยการด้านการศึกษาเพื่อปวงชน (EFA Steering Committee)	<p>ในการประชุมนี้ประเทศไทยได้รับเลือกให้เป็นกรรมการผู้แทนประเทศในกลุ่มภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกประเด็นที่สำคัญในการอภิปราย คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเตรียมการสำหรับการประชุมการศึกษาเพื่อปวงชนระดับโลกในปี พ.ศ. 2557 - การประเมินกรอบการดำเนินการเพื่อขับเคลื่อน การศึกษาเพื่อปวงชนครั้งใหญ่ (Big Push) - การประเมินการพิจารณาทบทวนการศึกษาเพื่อปวงชนระดับชาติในปี พ.ศ. 2558 - การพิจารณากระบวนการเพื่อกำหนดให้วาระการศึกษาภายหลังปี พ.ศ. 2558 บรรจุอยู่ในวาระแห่งการพัฒนาของสหประชาชาติ <p>- ประเทศส่วนใหญ่เห็นว่า เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษและเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนยังคงไม่บรรลุเป้าหมาย และยังคงต้องดำเนินการต่อไป โดยการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาภายหลังปี พ.ศ. 2558 เพื่อพัฒนาการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษและเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การดำเนินการด้านการศึกษาเพื่อปวงชนกับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ควรมีการดำเนินการร่วมกันอย่างบูรณาการ เพื่อตอบสนองความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ความยุติธรรมทางสังคม และความเป็นเจ้าของสิ่งแวดล้อมร่วมกัน

ประเทศไทยกับการดำเนินการการศึกษาเพื่อปวงชน

ภายหลังจากการประกาศปฏิญญาโลกว่าด้วยการศึกษาเพื่อปวงชน (World Declaration on Education) ในปี พ.ศ. 2533 จอมเทียน ประเทศไทย โดยได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาเพื่อปวงชน เป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชนไว้ 6 เป้าหมาย ประเทศไทยได้ดำเนินการตามเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน ทั้ง 6 เป้าหมาย โดยในแต่ละปีจะมีการประเมินผลตามตัวชี้วัด โดยในปี 2556 มีผลการดำเนินการตามเป้าหมายและตัวชี้วัด ดังนี้⁵⁸ (ในที่นี้ขอนำเสนอเฉพาะตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับเด็กเท่านั้น)

เป้าหมายที่ 1 การดูแลและการศึกษาปฐมวัย (Early Childhood Care and Education: ECCE) ได้กำหนด 6 ตัวชี้วัด คือ

ตัวชี้วัดที่ 1 อัตราการเข้าเรียนในระดับปฐมวัยและในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอื่นๆ ของผู้เรียนทั้งหมดต่อประชากรในระดับการศึกษาปฐมวัย โดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง พบว่าอัตราการเข้าเรียนต่อประชากรอยู่ระหว่างร้อยละ 76.28-79.46 ซึ่งถือว่าอยู่ในอัตราที่ค่อนข้างสูง หากพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างเพศชายกับเพศหญิง มีความแตกต่างกัน้อยมาก

ตัวชี้วัดที่ 2 ร้อยละของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เคยผ่านการเรียนในระดับปฐมวัยมาก่อน โดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง เนื่องจากที่ผ่านมาระบบการศึกษาของประเทศไทย การศึกษาระดับปฐมวัยไม่ได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ เด็กบางคนเริ่มเข้าเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยไม่ได้เข้าเรียนในระดับปฐมวัย ในขณะที่เด็กเข้าเรียนในระดับปฐมวัยและเข้าศึกษาต่อในระดับประถมศึกษา ในระหว่างปีพ.ศ. 2554-2555 คิดเป็นร้อยละ 95.49-99.84 ซึ่งเป็นอัตราที่สูงเกือบร้อยละ 100 ทั้งนี้ เด็กเพศหญิงมีอัตราที่เคยผ่านการเรียนในระดับปฐมวัยมาก่อนมากกว่าเพศชายเล็กน้อย

ตัวชี้วัดที่ 3 ร้อยละของนักเรียนที่เข้าเรียนระดับปฐมวัยในสถานศึกษาระดับปฐมวัยและหลักสูตรปฐมวัยอื่นๆ ที่จัดโดยเอกชน จากนักเรียนทั้งหมดที่เข้าเรียนระดับปฐมวัยและในหลักสูตรปฐมวัยอื่นๆ พบว่าภาคเอกชนของประเทศไทยมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยค่อนข้างสูง กล่าวคือในระหว่างปี พ.ศ. 2554-2556 คิดเป็นร้อยละ 33.69-35.09 ตามลำดับ โดยมีแนวโน้มสูงขึ้นเล็กน้อยในแต่ละปี

ตัวชี้วัดที่ 4 ร้อยละของครูที่สอนในระดับปฐมวัยและหลักสูตรปฐมวัยอื่นๆ ซึ่งเป็นครูที่ได้รับใบอนุญาตให้สอนในระดับปฐมวัย โดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง ในส่วนนี้ไม่มีการสำรวจจำนวนครูผู้สอนระดับปฐมวัยไว้โดยเฉพาะ เนื่องจากโรงเรียนอนุบาลหลายแห่งมีการใช้ครูร่วมกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

⁵⁸ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2557. รายงานการติดตามการศึกษาเพื่อปวงชนของประเทศไทย พ.ศ. 2556.

ตัวชี้วัดที่ 5 ร้อยละของงบประมาณสำหรับการศึกษาระดับปฐมวัยและหลักสูตรปฐมวัยอื่นๆ จากงบประมาณด้านการศึกษาทั้งหมด สำหรับตัวชี้วัดนี้ ประเทศไทยไม่มีการจัดเก็บงบประมาณด้านการศึกษาแยกระดับการศึกษาของระดับปฐมวัย แต่จัดเก็บรวมในระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาไว้ ซึ่งการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นส่วนหนึ่งของงบประมาณดังกล่าว ซึ่งเมื่อเทียบกับงบประมาณการศึกษาทั้งหมดจะเห็นว่ารัฐได้จัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่ไว้ที่การศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยพบว่าในระหว่างปี พ.ศ. 2554–2556 อยู่ระหว่างร้อยละ 74.54–78.27 โดยแต่ละปีมีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย

ตัวชี้วัดที่ 6 สัดส่วนนักเรียนต่อครูในระดับปฐมวัย และ/หรือ สัดส่วนเด็กต่อผู้ดูแลเด็กในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอื่นๆ อัตราส่วนนักเรียนต่อครู ในปี พ.ศ. 2554 เป็นนักเรียน 27 คนต่อครู 1 คน ขณะที่สัดส่วนของนักเรียนต่อครูของศูนย์พัฒนาเด็กที่อยู่ในความดูแลของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย พบว่าเด็ก 20 คน ต่อครู 1 คน ซึ่งหากเด็กเพิ่มขึ้น 10 คน สามารถมีครูได้เพิ่ม 1 คน ส่วนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็ก 16 คน ต่อครู 1 คน

เป้าหมายที่ 2 การศึกษาระดับประถมศึกษา/การศึกษาขั้นพื้นฐาน (UPE/UBE : Universal Primary/Basic Education) ได้กำหนดตัวชี้วัด 25 ตัวชี้วัด ดังนี้

ตัวชี้วัดที่ 7 อัตราการเข้าเรียนใหม่ในระดับประถมศึกษาของผู้เรียนทั้งหมดต่อประชากรในวัยระดับประถมศึกษาโดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง สำหรับในตัวชี้วัดนี้อัตราการเข้าเรียนใหม่ของนักเรียนระดับประถมศึกษาใกล้เคียงร้อยละ 100

ตัวชี้วัดที่ 8 อัตราการเข้าเรียนใหม่สุทธิของผู้เรียนที่มีอายุตามเกณฑ์เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาต่อประชากรในวัยระดับประถมศึกษา โดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง ในส่วนนี้พบว่า อัตราการเข้าเรียนใหม่สุทธิในปี พ.ศ. 2552 ได้เพิ่มขึ้นทั้งผู้เรียนชายและหญิง เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2549–2551 เนื่องจากรัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาระดับประถมศึกษา และต้องการให้เด็กที่มีอายุเข้าเกณฑ์ประถมศึกษาปีที่ 1 ได้เข้าเรียนให้มากที่สุด

ตัวชี้วัดที่ 9 อัตราการได้เรียนในระดับประถมศึกษาของผู้เรียนทั้งหมดต่อประชากรในวัยระดับประถมศึกษา โดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง ในส่วนนี้พบว่า อัตราการได้เรียนระดับประถมศึกษา ระหว่างปี พ.ศ. 2549–2552 มีแนวโน้มลดลงเล็กน้อย เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าว ผู้เรียนที่เป็นเด็กต่างด้าวและเด็กด้อยโอกาส เด็กไร้สัญชาติหรือชนกลุ่มน้อยที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎรมีจำนวนลดลง อย่างไรก็ตาม อัตราการได้เรียนในระดับประถมศึกษาที่สูงในอัตราเกือบร้อยละ 100

ตัวชี้วัดที่ 10 อัตราการได้เรียนสุทธิของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาต่อประชากรในวัยระดับประถมศึกษา โดยแบ่งแยกตามเพศชาย-หญิง พบว่า ลดลงอย่างต่อเนื่องระหว่างปี พ.ศ. 2549–2552 เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวผู้เรียนได้ออกจากโรงเรียนกลางคันมากขึ้น โดยเฉพาะในครอบครัวที่ยากจนที่อยู่ในเขตชนบทต้องให้เด็กออกจากโรงเรียนกลางคัน เพราะไม่สามารถแบกรับค่าใช้จ่ายในการศึกษาได้ นอกจากนี้เด็กบางคนต้องเป็นแรงงานเด็กเพื่อช่วยครอบครัวหารายได้อีกแรงหนึ่ง

ตัวชี้วัดที่ 11 อัตราการได้เรียนสุทธิที่ปรับปรุงใหม่ของผู้เรียนในวัยระดับประถมศึกษาต่อประชากรวัยเรียนในระดับประถมศึกษา โดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง เช่นเดียวกับตัวชี้วัดที่ 11 ที่อัตราการได้เรียนสุทธิในระดับประถมศึกษา ลดลงอย่างต่อเนื่องระหว่างปี พ.ศ. 2549–2552

ตัวชี้วัดที่ 12 ร้อยละของนักเรียนซ้ำชั้นในระดับประถมศึกษา โดยแบ่งตามชั้นปีและเพศชาย-หญิง พบว่า ในปี พ.ศ. 2550 นักเรียนชายที่ซ้ำชั้นในระดับประถมศึกษา มีจำนวนมากกว่านักเรียนหญิง เนื่องจากนักเรียนชายจะประสบปัญหาด้านการเรียนอ่อน การขาดเรียนบ่อย การไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน ส่วนนักเรียนหญิงมีความตั้งใจและมุ่งมั่นเพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเรียนมากกว่านักเรียนชาย

ตัวชี้วัดที่ 13 อัตราการซ้ำชั้นของนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยแบ่งตามชั้นปีและเพศชาย-หญิง ในส่วนนี้ยังไม่มีข้อมูล

ตัวชี้วัดที่ 14 อัตราการเลื่อนชั้นเรียนของนักเรียนในระดับประถมศึกษา โดยแบ่งตามชั้นปีและเพศชาย-หญิง อัตราการเลื่อนชั้นเรียนของนักเรียนในระดับประถมศึกษา มีอัตราสูงมากนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551–2555 ที่มีอัตราสูงจนเกือบร้อยละ 100 ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากนโยบายลดอัตราการซ้ำชั้นที่เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2549

ตัวชี้วัดที่ 15 อัตราการออกกลางคันของนักเรียนในระดับประถมศึกษา โดยแบ่งตามชั้นปีและเพศชาย-หญิง ข้อมูลในส่วนนี้มีจำกัด เฉพาะนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และไม่สามารถแบ่งตามเพศชายหญิงได้ โดยอัตราการออกกลางคันของนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 มีอัตราที่สูงเมื่อเทียบกับชั้นประถมศึกษาปีอื่นๆ โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2550–2552 เป็นช่วงที่ผู้เรียนออกจากโรงเรียนกลางคันมากขึ้น ทั้งนี้ เกิดจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ชะลอตัว ครอบครัวที่ยากจน โดยเฉพาะในเขตชนบท ส่วนในช่วงปี พ.ศ. 2553–2555 อัตราการออกกลางคันลดลงอย่างมาก เนื่องจากนโยบายเรียนฟรีสำหรับการศึกษาระดับพื้นฐานได้ลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองเป็นอย่างมาก

ตัวชี้วัดที่ 16 อัตราการออกกลางคันของนักเรียนในระดับประถมศึกษา (ในทุกชั้นปี) โดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง เช่นเดียวกับตัวชี้วัดที่ 15 ที่ข้อมูลจำกัดเฉพาะนักเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และไม่สามารถแบ่งเพศตามชายหญิงได้ โดยอัตราการออก

กลางคืนของนักเรียน ในช่วงปี พ.ศ. 2553–2555 ลดลงอย่างมาก เนื่องจากนโยบายเรียนฟรีสำหรับการศึกษายกระดับขั้นพื้นฐานได้ลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองเป็นอย่างมาก

ตัวชี้วัดที่ 17 อัตราการเหลือนอกของนักเรียนที่อยู่จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง สำหรับตัวชี้วัดนี้ไม่มีข้อมูล

ตัวชี้วัดที่ 18 อัตราการเหลือนอกของนักเรียนจนถึงชั้นปีสุดท้ายของระดับประถมศึกษา โดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง (Survival rate to last grade in primary education by gender) สำหรับตัวชี้วัดนี้ไม่มีข้อมูล

ตัวชี้วัดที่ 19 อัตราการเรียนจบของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่เข้าเรียนตั้งแต่ชั้นปีแรก และคาดหวังว่าจะเรียนจบชั้นประถมศึกษา สำหรับตัวชี้วัดนี้ไม่สามารถแบ่งตามเพศชายหญิงได้ โดยอัตราการเรียนจบของนักเรียนระดับประถมศึกษา มีแนวโน้มสูงขึ้น เมื่อพิจารณาอัตราการเรียนจบระหว่างปี พ.ศ. 2551–2554 พบว่าเพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการใช้นโยบายลดอัตราการซ้ำชั้นที่เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2549 ส่วนในปี พ.ศ. 2555 อัตราการเรียนจบระดับประถมศึกษาที่มีจำนวนเกินร้อยละ 100 เนื่องจากได้นับรวมประชากรที่เป็นเด็กต่างด้าว เด็กด้อยโอกาส เด็กไร้สัญชาติ หรือชนกลุ่มน้อยที่ไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร อันเป็นการประกันได้ว่าเด็กทุกคนในประเทศไทยมีโอกาสได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

ตัวชี้วัดที่ 20 อัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาต่อจำนวนนักเรียนทั้งหมดที่เรียนในชั้นปีสุดท้ายของประถมศึกษาซึ่งไม่ได้เป็นผู้ซ้ำชั้น โดยแบ่งตามเพศชายหญิง สำหรับตัวชี้วัดนี้ไม่สามารถแบ่งตามเพศชายหญิงได้ โดยอัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาของนักเรียนประถมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551–2555 มีจำนวนสูงมาก เนื่องจากจากรัฐบาลได้ขยายการศึกษาภาคบังคับจากระดับประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยได้ออกกฎหมายพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 ทำให้ผู้ปกครองต้องส่งบุตรหลานให้เข้าเรียนจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตัวชี้วัดที่ 21 จำนวนและร้อยละของครูที่สอนระดับประถมศึกษา/การศึกษายกระดับขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งตามระดับคุณวุฒิ และได้รับใบอนุญาตในการสอนระดับประถมศึกษา โดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง สำหรับตัวชี้วัดข้อนี้ เป็นข้อมูลครูที่สอนระดับประถมศึกษาเท่านั้น และไม่สามารถแบ่งตามระดับคุณวุฒิของครูได้ เมื่อพิจารณาตัวเลขร้อยละของครูที่สอนในระดับประถมศึกษา พบว่ามีครูผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย

ตัวชี้วัดที่ 22 ร้อยละของครูที่ได้รับการอบรมในระดับประถมศึกษา/ระดับการศึกษายกระดับขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งตามเพศชาย-หญิง (Percentage of trained teachers in primary/basic education by gender) สำหรับตัวชี้วัดนี้ไม่มีข้อมูล

ตัวชี้วัดที่ 23 อัตราส่วนนักเรียนต่อครูในระดับประถมศึกษา/การศึกษายกระดับขั้นพื้นฐาน สำหรับตัวชี้วัดนี้เป็นข้อมูลอัตราส่วนนักเรียนต่อครูในระดับการศึกษายกระดับขั้นพื้นฐาน โดยนับตั้งแต่ปี พ.ศ.

2551–2554 อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ เนื่องจาก รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมาก จึงได้พยายามที่จะให้สัดส่วนนักเรียนต่อครู 1 คน มีจำนวนให้พอเหมาะกับความสามารถในการสอนและดูแลนักเรียนของครู เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตัวชี้วัดที่ 24 ร้อยละของงบประมาณรายจ่ายที่จัดสรรสำหรับการศึกษาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) และผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ (GDP) สำหรับตัวชี้วัดนี้ มีเฉพาะข้อมูลร้อยละของงบประมาณการศึกษาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ (GDP) โดยงบประมาณรายจ่ายที่จัดสรรสำหรับการศึกษาประถมศึกษาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ (GDP) นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551–2556 อยู่ในช่วงระหว่าง 3.70–4.10 โดยเมื่อเทียบกับงบประมาณแผ่นดิน (National Budget) จะอยู่ที่ประมาณร้อยละ 20 ของงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งสอดคล้องกับกับแถลงการณ์จอมเทียน (Jomtien Statement) พ.ศ. 2554 ที่เรียกร้องให้รัฐบาลประเทศต่างๆ จัดสรรงบประมาณการศึกษาอย่างน้อยร้อยละ 20 ของงบประมาณทั้งหมดในประเทศ

ตัวชี้วัดที่ 25 ร้อยละของงบประมาณที่จัดสรรสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษาของรัฐบาลทั้งหมด งบประมาณสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษาของรัฐบาลทั้งหมดมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 20 นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551–2556 ซึ่งสอดคล้องกับแถลงการณ์จอมเทียน (Jomtien Statement) พ.ศ.2554 ที่เรียกร้องให้รัฐบาลประเทศต่างๆ จัดสรรงบประมาณการศึกษาอย่างน้อยร้อยละ 20 ของงบประมาณทั้งหมดในประเทศ

ตัวชี้วัดที่ 26 ร้อยละของงบประมาณที่จัดสรรสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา/การศึกษาขั้นพื้นฐานต่องบประมาณการศึกษาทั้งหมด ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดนี้เป็นข้อมูลร้อยละของงบประมาณที่จัดสรรสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2551–2555 งบประมาณที่จัดสรรให้แก่การศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 65 ซึ่งหมายความว่า รัฐบาลยุคต่างๆ ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาระดับประถมศึกษาและการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างมาก

ตัวชี้วัดที่ 27 งบประมาณรัฐสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา/การศึกษาขั้นพื้นฐานต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) และผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ (GDP) ข้อมูลสำหรับตัวชี้วัดนี้เป็นข้อมูลร้อยละของงบประมาณการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ (GDP) ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2551–2555 โดยงบประมาณที่จัดสรรให้แก่การศึกษาขั้นพื้นฐานต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ (GDP) มีจำนวนเกินร้อยละ 3.5 ในแต่ละปี แสดงได้ว่ารัฐบาลยุคต่างๆ ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาระดับประถมศึกษาและการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นอย่างมาก

ตัวชี้วัดที่ 28 ร้อยละของงบประมาณรัฐสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษาตามรายหัวนักเรียน ต่อรายได้มวลรวมประชาชาติ และต่อรายได้ต่อหัวของประชากร (GDP per capita) ปรากฏว่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2551–2552 งบประมาณที่จัดสรรให้แก่การศึกษาขั้นพื้นฐานตามรายหัวนักเรียนต่อรายได้มวลรวมประชาชาติ (GDP per capita) มีจำนวนเกินร้อยละ 20 ในแต่ละปี

ตัวชี้วัดที่ 29 ร้อยละของโรงเรียนที่จัดสอนในระดับประถมศึกษา/การศึกษาระดับพื้นฐาน ในส่วนนี้เป็นข้อมูลร้อยละของโรงเรียนที่จัดสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2551–2555 โดยโรงเรียนที่จัดสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวนมากเกือบร้อยละ 100 เมื่อเทียบกับสถาบันการศึกษาที่สอนในระดับอุดมศึกษา ทำให้เด็กทุกคนมีสิทธิและโอกาสในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษามากยิ่งขึ้น

ตัวชี้วัดที่ 30 ร้อยละของโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาท้องถิ่น/ภาษาแม่ สำหรับตัวชี้วัดนี้ ไม่มีข้อมูล

ตัวชี้วัดที่ 31 ร้อยละของนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยจำแนกตามระยะเวลาเดินทางจากบ้านของนักเรียนไปยังโรงเรียน สำหรับตัวชี้วัดนี้ ไม่มีข้อมูล

เป้าหมายที่ 3 การตอบสนองความต้องการการเรียนรู้ของเยาวชนและผู้ใหญ่ (Meeting the Needs of Youths and Adults)

(ในที่นี้ขอนำเสนอเฉพาะตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับเด็กประถมศึกษาเท่านั้น)

เป้าหมายที่ 4 การยกระดับการรู้หนังสือในผู้ใหญ่ (Improving Adult Literacy Level)

(ในที่นี้ขอนำเสนอเฉพาะตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับเด็กประถมศึกษาเท่านั้น)

เป้าหมายที่ 5 ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันด้านการศึกษาระหว่างชายกับหญิง (Gender Parity and Equality in Education)

ได้กำหนดตัวชี้วัด ดังนี้

ตัวชี้วัดที่ 51 ร้อยละของสตรีที่ได้เรียนหนังสือจากจำนวนของผู้ที่ได้เข้าเรียนทั้งหมด โดยแบ่งตามระดับการศึกษา (ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย) จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เปิดโอกาสให้ชายและหญิงสามารถเข้าถึงการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยได้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งนับเป็นการขจัดความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ นอกจากนั้น การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของไทยยังมีหลายหน่วยงานนอกเหนือจากกระทรวงศึกษาธิการเข้าร่วมรับผิดชอบ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และภาคเอกชน ทั้งนี้ จากข้อมูลตัวเลขของร้อยละสตรีที่ได้เรียนหนังสือระดับปฐมวัยจากจำนวนผู้เข้าเรียนทั้งหมด พบว่าเพศหญิงมีโอกาสดำเนินการศึกษาระดับปฐมวัยน้อยกว่าเพศชาย ในอัตราที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 10 ระบุว่าการจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคล มีสิทธิ และโอกาสเสมอกันในการเข้ารับการศึกษาระดับพื้นฐานไม่น้อย

กว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จาย และจากพระราชบัญญัติ การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 บังคับให้บิดา มารดาหรือผู้ปกครองที่มีเด็กอายุย่างเข้าปีที่ 6 ทุกคน ต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 9 ปี มีผลให้เด็กชาย และเด็กหญิง มีโอกาสได้รับการศึกษาในระดับ ประถมศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลตัวเลขของร้อยละสตรีที่ได้เรียนหนังสือ ระดับประถมศึกษาจำนวนผู้เข้าเรียนทั้งหมดในปี พ.ศ. 2551 และพ.ศ. 2552 พบว่าเพศหญิงมี โอกาสได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาน้อยกว่าเพศชาย

เป้าหมายที่ 6 คุณภาพการศึกษา (Quality of Education)

ตัวชี้วัดที่ 59 สัดส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน โดยแบ่งตามระดับการศึกษา (ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย) พบว่า สัดส่วนของนักเรียนต่อห้องเรียน ในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นรวมกับมัธยมศึกษาตอนปลายมีการลดลงจำนวนลง ตามลำดับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ถึงปี พ.ศ. 2555 จำนวนนักเรียนลดลงจาก 19.73 เป็น 19.40 คน ส่วน ระดับประถมศึกษาก็ลดลงจาก 20.21 เป็น 19.98 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นรวมกับ มัธยมศึกษาตอนปลาย ลดลงจาก 34.81 เป็น 29.89 คน เมื่อวิเคราะห์แล้วจะพบว่าการศึกษาทุกระดับมีสัดส่วนนักเรียนลดลงเกือบทุกปี โดยเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นรวมกับ มัธยมศึกษาตอนปลายมีการลดลงอย่างชัดเจน เนื่องจากปัญหาสัดส่วนของนักเรียนต่อห้องเรียน ได้รับการแก้ไข ในสัดส่วนนักเรียนต่อห้องเรียน พบว่านักเรียนในระดับที่สูงขึ้นจะมีสัดส่วน นักเรียนต่อห้องเรียนที่สูงขึ้นด้วย เนื่องจากจำนวนโรงเรียนในระดับมัศึกษามีน้อยกว่า โรงเรียนระดับประถมศึกษา

ตัวชี้วัดที่ 60 สัดส่วนตำราเรียนต่อนักเรียน โดยแบ่งตามระดับการศึกษา (ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย) และแบ่งตามรายวิชา ด้วยนโยบายทาง การศึกษาเรียนฟรี 15 ปี ได้รวมค่าตำราเรียนของนักเรียนไว้ด้วย นักเรียนในระดับการศึกษาขั้น พื้นฐาน ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย จึงได้รับตำราเรียนของ นักเรียนทุกคน

ตัวชี้วัดที่ 61 ร้อยละของงบประมาณด้านการศึกษาที่เป็นค่าตำราเรียนและค่าอุปกรณ์การ เรียนอื่นๆ จากงบประมาณรัฐทั้งหมด โดยแบ่งตามระดับการศึกษา (ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย) พบว่าในปี พ.ศ. 2553-2555 คิดเป็นร้อยละ 6.86, 6.19 และ 5.96 ซึ่งมีแนวโน้มลดลงทุกปีตามลำดับ เนื่องจากในเรื่องหนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน ค่า วัสดุหนังสือ วารสารและตำราเรียน รัฐบาลมีนโยบายการใช้ซ้ำ

ตัวชี้วัดที่ 62 ร้อยละของค่าตอบแทนครูจากงบประมาณรายจ่ายของรัฐทั้งหมด โดยแบ่ง ตามระดับการศึกษา (ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย) จากข้อมูล ปี พ.ศ. 2554-2556 พบว่า งบประมาณเงินเดือน ค่าจ้างประจำ และค่าจ้างชั่วคราวของครูในระดับ

ก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ในระหว่างปี พ.ศ. 2554-2556 คิดเป็นร้อยละ 9.66
8.81 และ 9.46 ตามลำดับ

นอกจากการดำเนินการตามเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน ประเทศไทยก็มีนโยบายด้านสิทธิ
การศึกษาของเด็กต่างด้าวที่สอดคล้องกัน นับตั้งแต่คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2535
เห็นชอบให้จัดการศึกษาแก่เด็กไม่มีสัญชาติ มีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้⁵⁹

1. กำหนดพื้นที่เข้าเรียนในพื้นที่อาศัยและควบคุมของแต่ละกลุ่ม ได้แก่

1.1 ผู้อพยพเชื้อสายไทยจากจังหวัดเกาะกง กัมพูชา ที่อาศัยและควบคุมไว้ที่จังหวัดตราด
ให้แปลงสัญชาติเป็นไทยได้

1.2 เนปาลอพยพ ที่อาศัยและควบคุมไว้ที่อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

1.3 ผูวนอพยพ ที่หลบหนีเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว ระหว่างปี พ.ศ.
2488-2489 และรวมถึงบุตรหลานด้วย ให้เรียนในพื้นที่ควบคุม 13 จังหวัด ได้แก่ 1) หนองคาย
2) อุตรดิตถ์ 3) สกลนคร 4) นครพนม 5) มุกดาหาร 6) อุบลราชธานี 7) ยโสธร 8) ปราจีนบุรี 9) สุ
ราษฎร์ธานี 10) พัทลุง 11) อำนาจเจริญ 12) หนองบัวลำภู 13) สระแก้ว

1.4 บุตรอดีตทหารจีนคณะชาติ ได้แก่ผู้สืบสันดานที่เกิดในประเทศไทยแต่ถูกถอน
สัญชาติ หรือไม่ได้รับสัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 337 ลงวันที่ 13 ธันวาคม
2515 กำหนดพื้นที่ให้เรียน ใน 3 จังหวัด ได้แก่ 1) เชียงใหม่ เขตอำเภอฝาง แม่เอย เชียงดาว และกิ่ง
อำเภอเวียงแหง 2) เชียงราย เขตอำเภอแม่จัน เชียงแสน และเชียงของ 3) แม่ฮ่องสอน เขตอำเภอ
เมืองแม่ฮ่องสอน และปาย

1.5 จีนฮ่ออพยพ ได้แก่ ผู้สืบสันดานที่เกิดในประเทศไทยแต่ถูกถอนสัญชาติหรือไม่ได้รับ
สัญชาติไทยตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 33 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 กำหนดพื้นที่ให้เรียน
ใน 9 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ของ 3 จังหวัด ได้แก่ 1) เชียงใหม่ เขตอำเภอฝาง แม่เอย เชียงดาว และกิ่ง
อำเภอ เวียงแหง 2) เชียงราย เขตอำเภอแม่จัน แม่สาย เชียงของ และแม่สรวย 3) แม่ฮ่องสอน เขต
อำเภอ เมืองแม่ฮ่องสอน และปาย

1.6 ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยก่อน
วันที่ 9 มีนาคม 259 และก่อนพ้นให้อยู่ในประเทศชั่วคราว เพื่อรอการผลักดัน ให้ศึกษาในเขตพื้นที่
9 จังหวัด ได้แก่ 1) เชียงราย เขตอำเภอแม่จัน แม่สาย เชียงแสน และแม่สรวย 2) เชียงใหม่ เขตอำเภอ
แม่เอย ฝาง เชียงดาว และกิ่งอำเภอเวียงแหง 3) แม่ฮ่องสอน เขตอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ปาย ขุน
ยวน แม่ลาน้อย แม่สะเรียง และกิ่งอำเภอสบเมย 4) ดาก เขตอำเภอแม่สอด แม่ระมาด ท่าสองยาง

⁵⁹ พงษ์เทพ โตมาติ. การจัดการศึกษาให้แก่เด็กไร้สัญชาติ. [ออนไลน์]

<http://www.km.skn.go.th/?name=research&file=readresearch&id=26> เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558

และพบพระ 5) กาญจนบุรี เขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี ทองผาภูมิ ไทยโยค สังขละบุรี และศรีสวัสดิ์
6) ราชบุรี เขตอำเภอสวนผึ้ง 7) ประจวบคีรีขันธ์ เขตอำเภอทับสะแก และบางสะพาน 8) ชุมพร เขต
อำเภอท่าแซะ 9) ระนอง เขตอำเภอเมืองระนอง กระบุรี กะเปอร์ และละอุ่น

2. ระดับการศึกษา

2.1 ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา ได้แก่

- เด็กไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรที่จะยืนยันแสดงสัญชาติ วัน เดือน ปีเกิด และถิ่นที่อยู่อาศัย
- บุตรชาวเขา
- บุตรชาวลาว ที่มีหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทย
- ผู้อพยพเรือสายไทยจากจังหวัดเกาะกง กัมพูชา
- เนปาลอพยพ
- ญวนอพยพ (หากผู้รับการศึกษามีพฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ จะ ไม่ออกหลักฐานการสำเร็จการศึกษาให้)
- บุตรอดีตทหารจีนคณะชาติ
- จีนฮ่ออพยพ
- ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ก่อนวันที่ 9 มีนาคม 2519

2.2 ให้ศึกษาถึงระดับการศึกษาภาคบังคับ

- ผู้หลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า หลังวันที่ 9 มีนาคม 2519

ในการนี้คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐาน วัน เดือน ปี เกิดในการรับนักเรียนนักศึกษา เข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2535 ทั้งนี้การเปิดโอกาสให้เด็กที่ไม่มีสัญชาติไทยได้รับการศึกษาตามมติคณะรัฐมนตรี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเปิดโอกาสทางการศึกษาว่าเป็นเรื่องที่ควรสนับสนุนอย่างมาก เนื่องจากแนวนโยบายการศึกษาของแผนการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดว่ารัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศไทยในระยะยาว ทั้งนี้การให้การศึกษากับผู้อพยพลบหนีเข้าเมืองและชนกลุ่มน้อย จะเป็นประโยชน์โดยเฉพาะด้านการสื่อสารกับระบบราชการรวมทั้งการได้เรียนรู้วัฒนธรรมไทย ที่จะเป็นการสร้างจิตสำนึกความผูกพันและจงรักภักดีต่อประเทศไทย

ต่อมาวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐาน วัน เดือน ปีเกิด ในการรับนักเรียนนักศึกษา เข้ามาเรียนในสถานศึกษา พ.ศ.2535 ได้ใช้มาเป็นเวลานาน สมควรปรับปรุงข้อความให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน คือ

1.1 ให้สถานศึกษาไม่ต้องลงรายงานด้วยหมึกแดงว่า “ไม่มีหลักฐานตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร” ไว้ในหลักฐานทางการศึกษาเฉพาะตัวของนักเรียนนักศึกษาเป็นรายบุคคล เพื่อป้องกันมิให้เป็นการแบ่งแยกให้เกิดความแตกต่างกัน

1.2 ยกเลิกการกำหนดกลุ่มบุคคลทั้ง 9 กลุ่ม ในเอกสารท้ายระเบียบฯ 2535

2. ขยายโอกาสทางการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งเดิมเคยจำกัดไว้ให้เฉพาะบางกลุ่ม บางระดับการศึกษา เป็นเปิดกว้างให้ทุกคนที่อาศัยในประเทศไทยสามารถเข้าเรียนได้โดยไม่จำกัดระดับ ประเภท หรือพื้นที่การศึกษา (ยกเว้นกลุ่มที่หลบหนีภัยจากการ สู้รบ จัดให้เรียนได้ในพื้นที่) และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังนี้

2.1 เร่งรัดให้สำนักงานสภาความมั่นคงดำเนินการตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548

2.2 เร่งรัดให้กระทรวงมหาดไทยสำรวจจำนวนนักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ใช้เป็นข้อมูลเลขประจำตัว 13 หลัก ให้แล้วเสร็จภายใน 2 เดือน นับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2548

2.3 ให้กระทรวงกลาโหมสำรวจสถานศึกษาที่ตั้งในหน่วยที่มีข้อจำกัดด้านการรักษาความปลอดภัย และมีผลกระทบต่อความมั่นคง เพื่อประสานงานกับกระทรวงศึกษาในการจัดนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานที่เหมาะสม

3. ให้จัดสรรงบประมาณอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวให้แก่สถานศึกษาที่จัดการศึกษาให้แก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายในอัตราเดียวกับค่าใช้จ่ายรายหัวที่จัดสรรให้แก่เด็กไทย

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 ก็ยังประสบปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากความไม่ชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติและผู้บริหารของแต่ละโรงเรียนก็เกรงว่าจะไม่รับเงินชดเชยรายหัวของเด็กต่างด้าวจากรัฐบาลในกรณีที่ได้รับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษาในโรงเรียน

การจัดการศึกษาให้เด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้กับบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงตามสิทธิ เพื่อให้ นักเรียนเหล่านี้มีความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีต่อประเทศไทย เสริมสร้างความมั่นคงของชาติในระยะยาวต่อไป โดยได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานไว้ ดังนี้⁶⁰

1. การจัดการเรียนการสอนในพื้นที่พักพิงผู้หนีภัยการสู้รบจากพม่า

ตามที่ประเทศไทยได้อนุญาตให้ผู้หนีภัยการสู้รบจากพม่าเข้ามาอาศัยพักพิงในพื้นที่ พักพิงชั่วคราวเพื่อรอการผลัดถิ่นไปประเทศที่สาม หรือส่งกลับมาดูแลตามความสมัครใจ ตามหลักมนุษยธรรม ตั้งแต่ปี พ.ศ.2527 ปัจจุบันมีจำนวน 9 แห่ง ใน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน 4 แห่ง ตาก 3 แห่ง กาญจนบุรี 1 แห่ง ซึ่งอยู่ในการดูแลของกระทรวงมหาดไทย ได้เล็งเห็นและอำนวยความสะดวกให้มีการจัดการศึกษาแก่ผู้หนีภัยฯ และบุตรหลาน โดยให้องค์กรระหว่างประเทศและองค์กรพัฒนาเอกชนจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงให้มีการเรียนการสอนภาษาไทย ซึ่งคณะกรรมการควบคุมผู้หนีภัย การสู้รบพม่าเมื่อวันที่ 26 มกราคม 2548 ได้มอบให้กระทรวงมหาดไทยประสานกับกระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการจัดทำหลักสูตร เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้การจัดการศึกษาให้แก่ผู้หนีภัยการสู้รบจากพม่า ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งได้รับมอบหมาย การจัดการเรียนการสอนภาษาไทย โดยได้แต่งตั้งคณะทำงานและประชุมเชิงปฏิบัติการกำหนดกรอบหลักสูตร แล้วให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีพื้นที่พักพิงผู้หนีภัยการสู้รบจากพม่าดำเนินการจัดทำหลักสูตร และทำการอบรมครูผู้สอนภาษาไทยให้แก่หน่วยงานที่จัดการศึกษาในพื้นที่พักพิง ในระยะแรกองค์กรพัฒนาเอกชนที่จัดการเรียนการสอนในพื้นที่พักพิงฯ ได้จัดการเรียนการสอนภาษาไทยตั้งแต่ระดับชั้นที่ 3-10 แต่เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในพื้นที่พักพิงไม่สามารถออกหลักฐานทางการศึกษาให้ได้ เพราะหลักสูตรที่ใช้ยังไม่ได้รับอนุญาตจากประเทศใด จึงได้ให้ความร่วมมือองค์กรพัฒนาเอกชนจึงได้และสถาบันพัฒนาแห่งเอเชียนำหลักสูตรขั้นพื้นฐานของประเทศไทยไปจัดทำหลักสูตรเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการดังกล่าว

2. การจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กต่างด้าวหรือผู้ไม่มีสัญชาติไทย

2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เข้าเรียนในสถานศึกษาของรัฐ และเอกชน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 โดยการเรียนการสอนใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อนักเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะได้รับวุฒิการศึกษาสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาซึ่งในปีการศึกษา 2551 มีโรงเรียนที่รับเด็กกลุ่มดังกล่าวประมาณ 1,516 โรงเรียน จำนวนนักเรียนประมาณ 207,983 คน (ข้อมูลวันที่ 6

⁶⁰ เพิ่งอ้าง.

สิงหาคม 2552 หมายเหตุ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯยังไม่ครบ) การจัดรูปแบบการเรียนมี 2 ลักษณะ
ได้แก่

2.1.1 การจัดให้เข้าเรียนร่วมกับเด็กไทยปกติ

2.1.2 จัดร่วมกับองค์กรกุศลเอกชนจัดเป็นห้องเรียนสาขา โดยองค์กรกุศลเอกชนจะเป็น
ผู้จัดสถานที่ สนับสนุนครูผู้สอน สำนักงานเขตพื้นที่โดยสถานศึกษาเป็นโรงเรียนแม่จะสนับสนุน
เครื่องแบบนักเรียน แบบเรียนให้กับนักเรียน จัดอบรมครูและบุคลากรทางการศึกษา นิเทศ ติดตาม
ประเมินผล และออกวุฒิทางการศึกษา

2.2 ส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนขององค์กรกุศลเอกชนจัดตั้งเป็นสถานศึกษาเอกชน การจัดการ
เรียนการสอนสามารถใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งของไทย หรือของประเทศอื่นที่ได้รับการ
อนุญาตแล้ว เมื่อนักเรียนเรียนจบ ตามหลักสูตรจะได้รับวุฒิการศึกษาของโรงเรียนนั้นๆ

2.3 ส่งเสริมให้องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO s) มาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนของรัฐ (School
with in school) โดยสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกัน และอยู่ภายในการกำกับดูแลของโรงเรียนรัฐแต่ให้ความ
ยืดหยุ่นในเรื่องหลักสูตรและครู ในกรณีนี้ รัฐอาจจัดสรรงบประมาณต่อหัวทั้งหมดหรือบางส่วน และให้
องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO s)

2.4 ให้นำบุคคลหรือองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO s) จัดการเรียนการสอนในศูนย์การศึกษาคนต่าง
ด้าว โดยได้จัดทำระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อให้การจัดตั้งศูนย์ดังกล่าวมีกฎหมายรองรับสามารถ
ดำเนินกิจการจัดการเรียนการสอน ทั้งในเรื่องหลักสูตรและครูผู้สอน ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการเสนอร่าง
ระเบียบดังกล่าวให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา

กล่าวสำหรับจำนวนเด็กต่างด้าวในประเทศไทย เนื่องจากการเคลื่อนย้ายของบิดามารดา ทำให้การประมาณการณ้จำนวนเด็กต่างด้าวในประเทศไทยค่อนข้างยาก นอกจากตัวเลขจำนวนเด็กต่างด้าวในปี 2547 แล้ว ก็ปรากฏข้อมูล ในปี 2556 ว่ามีลูกแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์ ลาว และพม่า ที่ติดตามพ่อแม่มาทำงาน และเกิดในไทยประมาณ 300,000 คน และในจำนวนนี้มีเพียงร้อยละ 30 ที่ได้รับการศึกษา⁶¹ นักเรียนตามสัญชาติในสถานศึกษาไทย ในปี 2556 มีข้อมูลดังนี้⁶²

ตาราง 4 แสดงจำนวนนักเรียนตามสัญชาติ

ประเภทนักเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)
สัญชาติไทย	7,130,646
สัญชาติอื่นๆ และไม่ปรากฏสัญชาติ	113,067

และหากพิจารณาความเป็นไปได้ว่าเด็กต่างด้าว คือ ไม่มีสัญชาติไทย จึงน่าจะรวมถึงนักเรียนที่ไม่มีเอกสารแสดงตน หรือที่เรียกว่านักเรียนติด G อีก 65,739 คน และหากนับรวมนักเรียนที่เป็นชนกลุ่มน้อย แต่ยังไม่ม้สัญชาติไทยอีก 29,252 คน ซึ่งจำนวนนักเรียนต่างด้าวตามข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในปี 2556 นี้ คือ กลุ่มเด็กที่ไม่มีเอกสารแสดงตน

อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศไทยได้ตั้งเป้าหมายในการให้เด็กทุกคนเข้าถึงการศึกษา นโยบายการเรียนฟรี 15 ปี จึงหมายความว่ารวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพให้กับประชาคมอาเซียน โดยกระบวนการในการจัดสรรงบประมาณ คือ การอิงกับจำนวนเด็กที่มีอยู่ในโรงเรียนตามรายหัว โดยในกรณีที่นักเรียนยังไม่มีชื่ออยู่ในข้อมูลของสถานศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก็จะใช้วิธีการเกลี่ยเงิน และเมื่อเพิ่มชื่อเข้าไปแล้วก็สามารถของบประมาณเพิ่มได้

⁶¹ Pavinee Thepkhamram. 2557. เชื่อมโยงไทย-พม่า จัดการศึกษาหลักสูตร กศน. [ออนไลน์]

<http://www.thaihealth.or.th/Content/26319-เชื่อมโยงไทย-พม่า%20จัดการศึกษาหลักสูตร%20กศน..html> เข้าถึงเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2558.

⁶² ค่านนโยบายเรียนฟรีเด็กต่างด้าว. [ออนไลน์]

http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/news_detail.php?nid=3202&parent_id=1&type=new เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2558

นโยบายการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว⁶³

กล่าวสำหรับสิทธิทางการศึกษา รัฐบาลไทยในฐานะภาคีสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และการขับเคลื่อนนโยบายการศึกษาถ้วนหน้า (Education for All) พบว่า รัฐบาลในทุกสมัยได้ขับเคลื่อนเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาแก่บุคคลให้สามารถเข้าเรียนในสถานศึกษาได้ โดยได้รับหลักฐานทางการศึกษาและได้รับการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัว หรือการขออนุญาตออกนอกเขตกำหนดเพื่อการศึกษา มาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2548 ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2548 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษา เข้าเรียนในสถานศึกษา พ.ศ. 2548 หรือ นโยบายโรงเรียนสาขา (School within school) ที่จับคู่ระหว่างสถาบันการศึกษาและศูนย์การเรียนรู้

สำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียน สิทธิทางการศึกษาที่เด็กต่างด้าวจะได้รับ จะมีความเท่าเทียมกับเด็กนักเรียนไทย คือ สิทธิในการได้รับการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยกระทรวงศึกษาจะต้องจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ขยายโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กที่ยากจนและเด็กด้อยโอกาส เพื่อให้ผู้เรียนทั่วประเทศสามารถเข้าถึงการได้รับการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยรายละเอียดของรายการที่กระทรวงศึกษาได้จัดสรรแบ่งออกเป็น 5 หมวด คือ หมวดค่าเล่าเรียน หมวดหนังสือเรียน หมวดอุปกรณ์การเรียน หมวดเครื่องแบบชุดนักเรียน และหมวดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังมีรายละเอียดตามตาราง⁶⁴

⁶³ ความจำเป็นในการออกกฎหมายรองรับการเรียนรู้สำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย (เด็กต่างชาติ). [ออนไลน์] http://www.mwgothailand.org/autopagev4/show_page.php?topic_id=125&auto_id=8&TopicPk= เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2558

⁶⁴ กระทรวงศึกษาธิการ. 2552. การดำเนินงานนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/8646-9873.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2558.

ตาราง 5 แสดงรายละเอียดรายการสิทธิในการได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายระดับประถมศึกษา

หมวด	รายละเอียด
หมวดค่าเล่าเรียน	สำหรับการศึกษาในระบบ ระดับประถมศึกษา ได้รับการจัดสรรงบประมาณ ค่าเล่าเรียน 1,900 บาท ต่อปี
หมวดค่าหนังสือเรียน	<p>กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณค่าหนังสือเรียนให้แก่สถานศึกษา สำหรับบริหารจัดการได้เองตามวัตถุประสงค์ โดยกำหนดวิธีการให้ถูกต้องตามระเบียบของราชการ และให้มีการจัดระบบหนังสือเรียนเพื่อส่งต่อนักเรียนในรุ่นต่อไป ได้นำไปใช้ ทั้งนี้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาจะได้รับเงินจัดสรรเป็นค่าหนังสือเรียนตามรายหัว ดังนี้</p> <p>ประถมศึกษาปีที่ 1 คนละ 483.20 บาท ประถมศึกษาปีที่ 2 คนละ 347.20 บาท ประถมศึกษาปีที่ 3 คนละ 365.60 บาท ประถมศึกษาปีที่ 4 คนละ 580.60 บาท ประถมศึกษาปีที่ 5 คนละ 424.00 บาท ประถมศึกษาปีที่ 6 คนละ 496.00 บาท</p>
หมวดอุปกรณ์การเรียน	<p>กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษา จัดทำบัญชีจ่ายเงินสดให้กับผู้ปกครองของนักเรียนตามเกณฑ์ค่าใช้จ่ายรายหัว โดยผู้ปกครองและนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนด้วยตนเอง และให้นำใบเสร็จรับเงินที่มีมูลค่าไม่ต่ำกว่าเงินสดนั้น มาเป็นหลักฐานแสดงกับสถานศึกษา ทั้งนี้เกณฑ์ของเงินสำหรับชั้นประถมศึกษาที่จะจัดสรรเป็นค่าอุปกรณ์การเรียนตามรายหัว คือ คนละ 195 บาท ต่อภาคเรียน</p>
หมวดเครื่องแบบนักเรียน	<p>กระทรวงศึกษาธิการได้จัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษาจัดทำบัญชีจ่ายเงินสดให้แก่ผู้ปกครองของนักเรียนตามเกณฑ์ค่าใช้จ่ายรายหัว โดยผู้ปกครองและนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบจัดซื้อเครื่องแบบนักเรียนด้วยตนเอง และนำใบเสร็จรับเงินที่มีมูลค่าไม่ต่ำกว่าเงินสดนั้น มาเป็นหลักฐานแสดงกับสถานศึกษา โดยเกณฑ์ของเงินที่จะจัดสรรเป็นค่าเครื่องแบบสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา คนละ 2 ชุด ต่อปี คือ คนละ 360 บาท ต่อปี หากผู้ปกครองคนใดจะซื้อเครื่องแบบนักเรียนที่มีราคาสูงกว่าก็จะต้องรับภาระราคาส่วนต่าง</p>

	เอง และหากผู้ปกครองมีชุดนักเรียนเพียงพอแล้ว ก็สามารถนำเงินไปซื้อเข็มขัด รองเท้า ถุงเท้า ชุดกีฬา ชุดลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารีได้
หมวด	รายละเอียด
หมวดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดสรรงบประมาณให้สถานศึกษาสำหรับบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ได้เองตามวัตถุประสงค์ใน 4 กิจกรรม คือ 1. กิจกรรมวิชาการ จัดอย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อคนต่อปี 2. กิจกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม เช่น ค่ายลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี จัดอย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อคนต่อปี 3. ทักษะศึกษานอกสถานที่ โดยจัดอย่างน้อย 1 ครั้ง ต่อคนต่อปี 4. บริการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือคอมพิวเตอร์โดยจัดอย่างน้อย 40 ชั่วโมง ต่อคนต่อปี สำหรับการจัดสรรเงินเป็นค่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา คนละ 240 บาท ต่อภาคเรียน

แม้การจัดการศึกษาฟรี 15 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายจะปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ และกฎหมายฉบับอื่นๆ และสถานศึกษาทั้ง 7 แห่งที่ศึกษา ก็ดำเนินการตามกฎหมายเพื่อให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่แบ่งแยกรวมถึงเด็กต่างด้าว โดยพบความพยายามของทางโรงเรียนในการให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กต่างด้าวนับตั้งแต่กฎหมายประกาศใช้ ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า เมื่อกฎหมายประกาศใช้แล้ว เด็กต่างด้าวทุกคนจะเข้าเรียนในระบบโรงเรียนเลย หรือแม้กระทั่งรูปแบบการจัดการศึกษารูปแบบอื่นๆ ทั้งนี้สาเหตุสำคัญ คือ สถานะของคนต่างด้าวที่ยังเข้าเมืองมาผิดกฎหมาย ส่งผลต่อผู้ติดตามที่เป็นเด็กที่ไม่สามารถเข้ารับการศึกษได้ เนื่องจากผู้ปกครองเกรงการติดตามบุตรหลานของตนเองและถูกส่งตัวกลับ ประกอบกับแนวทางในการปฏิบัติเพื่อรับเด็กต่างด้าวยังไม่ชัดเจนมากนัก ทั้งเรื่องของระบบการรับและเอกสารที่ใช้ จนกระทั่งทางโรงเรียนค่อยๆ ปรับแนวทางกรรับและค่อยๆ ชัดเจนมากขึ้น จึงเริ่มมีเด็กต่างด้าวเข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนมากขึ้น นอกจากนี้ความต่อเนื่องในการศึกษาของเด็กต่างด้าวก็พบว่ายังมีปัญหา เนื่องจากการลาออกหรือการออกกลางคันของเด็กต่างด้าวที่ติดตามพ่อแม่ผู้ปกครองเข้ามาประเทศไทยและได้เข้าเรียนในระบบโรงเรียน เพื่อติดตามพ่อแม่ไปทำงานยังพื้นที่อื่น หรือการกลับภูมิลำเนา รวมถึงการที่พ่อแม่ให้ออกเพื่อไปทำงาน ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ได้ส่งผลต่อการดำเนินการในการของงบประมาณของทางโรงเรียนค่อนข้างมาก เพราะบางโรงเรียนพบว่า เด็กที่ออกกลางคันบางคน เมื่อเวลาผ่านไปสัก 1-2 ปี ก็จะกลับมาเข้าเรียนช่วงกลางทอม ซึ่งจะเป็ปัญหาในการเกลี่ยเงินของทางโรงเรียนค่อนข้างมาก แต่ทางโรงเรียนก็ไม่ได้ปฏิเสธเนื่องจากต้องการให้เด็กได้รับโอกาสทางการศึกษา เพราะมีเช่นนั้นเด็กก็ต้องไปทำงานและไม่มีคนดูแล เนื่องจากพ่อแม่ก็ไปรับจ้างทำงาน อันอาจนำไปสู่ปัญหาสังคมในอนาคต

ผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายในปัจจุบัน⁶⁵

จากการที่รัฐได้ส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เพื่อให้เด็กทุกคนได้เรียนในระดับที่สูงขึ้น สามารถอ่านออกเขียนได้ทุกคน อีกทั้งยังส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ในทางปฏิบัติพบว่าการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวเป็นไปตามกรอบกติกาและกฎหมายที่บัญญัติไว้ แต่อาจมีข้อแตกต่างในการพิจารณาถึงผลลัพธ์ในการจัดการศึกษา ที่อาจต้องพิจารณาแยกต่างหากจากเด็กนักเรียนไทย ทั้งนี้อาจพิจารณาจากแนวทางอื่นประกอบ เช่น แนวคิดเรื่องสิทธิทางการศึกษา หรือแนวคิดเรื่องเด็กต่างด้าวกับการศึกษาที่มีเงื่อนไขในการพิจารณาเฉพาะ ดังจะกล่าวต่อไปในบทที่ 5

1. ด้านการเข้าเรียน กล่าวสำหรับเด็กต่างด้าว จากการศึกษาพบว่า แนวโน้มของเด็กต่างด้าวในสถานศึกษาจะมีมากขึ้น ส่วนหนึ่งคือนโยบายของรัฐบาลในการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว ที่ทำให้สถานะของแรงงานต่างด้าวอยู่ในสถานะที่ถูกกฎหมายมากขึ้น อันส่งผลให้ผู้ติดตาม คือ ลูก/บุตรหลานของแรงงานต่างด้าว รวมทั้งที่เกิดในประเทศไทย พลอยได้รับสิทธิต่างๆ รวมทั้งสิทธิทางการศึกษา อีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญคือ การไม่เก็บค่าใช้จ่าย ที่ทำให้ผู้ปกครองที่เป็นแรงงานต่างด้าวไม่เป็นภาระในการส่งเสียบุตรหลานของตน ขณะเดียวกันทางโรงเรียนเองก็ดำเนินการตามระเบียบอย่างครบถ้วนเพื่อให้เด็กนักเรียนทุกคนได้รับสิทธิเรียนฟรี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย รวมทั้งครูก็มีทัศนคติที่ดีต่อเด็กต่างด้าว พยายามลดอุปสรรคในการเข้ารับศึกษา และไม่มีกรปฏิบัติที่นำไปสู่การแบ่งแยกที่จะนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ อย่างไรก็ตาม แม้ยังไม่มีการเก็บข้อมูลเด็กต่างด้าวที่เข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาว่ามีจำนวนเท่าใด เนื่องจากการลาออก การออกกลางคัน การออกไปทำงานหลังจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เนื่องจากเด็กต่างด้าวที่เข้าศึกษาในระบบโรงเรียนช่วงแรกมีอายุเกินเกณฑ์ ทำให้เมื่อจบการศึกษา อายุก็ใกล้ 15 ปี ที่ผู้ปกครองเห็นว่าควรออกจากโรงเรียนมาช่วยทำงาน แต่แนวโน้มการศึกษาต่อก็ยังมีไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเริ่มมีการเก็บข้อมูลการศึกษาของเด็กต่างด้าว เพื่อจะนำไปสู่การวางแผนในการปรับตัวของสถานศึกษาไทย รวมทั้งงบประมาณทางการคลัง เนื่องจากเด็กต่างด้าวที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-2 ในปัจจุบัน

⁶⁵ ได้มีการนำเสนอผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แต่เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษาการเข้าศึกษาของเด็กต่างด้าว ซึ่งมีสภาพการณ์รวมทั้งข้อพิจารณาที่แตกต่างจากการเข้าศึกษา การศึกษา และการศึกษาต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้นของเด็กนักเรียนไทย อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้จะใช้เกณฑ์คร่าวๆ ในการนำเสนอผลการจัดการศึกษาเช่นเดียวกับเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยจะนำเสนอประเด็นและข้อสังเกตเพิ่มเติมไว้ อ่านเพิ่มเติมผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย. [ออนไลน์] <http://arit.chandra.ac.th/edu/Patiroob/education4.html> เข้าถึงเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2558.

ส่วนมากมีอายุตามเกณฑ์การศึกษา ซึ่งอาจมีแนวโน้มในการศึกษาต่อค่อนข้างมาก หากผู้ปกครองยังคงทำงานอยู่ในประเทศไทย

2. ด้านกระบวนการศึกษา กล่าวสำหรับเด็กต่างด้าว การเข้าเรียนในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ฯ ที่มีการจัดการศึกษาเป็นมาตรฐานเดียวกัน ด้วยหลักสูตรเดียว พบว่าไม่ค่อยมีปัญหา ด้านคุณภาพการศึกษา รวมถึงคุณสมบัติของครู อย่างไรก็ตาม พบว่าอาจมีปัญหาอยู่บ้างในส่วนของสื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ที่โรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่เมือง จะมีความพร้อมมากกว่า รวมถึงบางโรงเรียนที่ผู้อำนวยการที่ได้พยายามสร้างเครือข่ายและความสัมพันธ์อันดีกับผู้บริหารของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฯลฯ สามารถนำเอางบประมาณเพิ่มเติมหรือการสนับสนุนมายังโรงเรียนได้ ทำให้โรงเรียนมีอุปกรณ์การเรียนรวมถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่พร้อมมากกว่าโรงเรียนอื่นๆ นอกจากนี้ครูผู้สอนแม้จะมีทัศนคติที่ดีต่อเด็กต่างด้าว มีความพร้อมในการสอน แต่ก็ยังไม่มีความพร้อมในการสอนเด็กที่มีความหลากหลาย โดยยังไม่ปรากฏว่ามีครูคนใดได้เข้ารับการอบรมการสอนเด็กที่มีความหลากหลาย หรือการสอนแบบสองภาษา ซึ่งอาจไม่ตอบสนองต่อความหลากหลายของเด็กนักเรียนในชั้นเรียน

ในส่วนของพื้นฐานเดิมของเด็กพบว่า ภาษาคือสิ่งที่เป็นปัญหามากที่สุด เนื่องจากเด็กนักเรียนต่างด้าวก่อนเข้าเรียนในสถานศึกษา จะพูดภาษาแม่ เมื่อเข้ามาเรียนจึงต้องใช้เวลาในการปรับตัว แต่ก็พบว่า เมื่อเด็กต่างด้าวเข้าสู่ระบบการศึกษาแล้ว ส่วนใหญ่จะปรับตัวได้ดี และมีพัฒนาการด้านการเรียนที่ค่อนข้างดี ส่วนหนึ่ง เนื่องจากการที่พ่อแม่สื่อสารภาษาไทยไม่ได้ หรือได้น้อย ทำให้ไม่มีใครช่วยเหลือหรือให้คำปรึกษาในการทำบ้าน เด็กต่างด้าวจึงต้องมีความขยันหมั่นเพียรมากขึ้น

สำหรับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง โดยภาพรวมถือว่ายังไม่มากนัก ส่วนหนึ่งอันเนื่องมาจากความรู้ความเข้าใจในระบบการศึกษาของไทย และอีกส่วนหนึ่งอันเนื่องจากการสื่อสารภาษาไทย ซึ่งทำให้เมื่อโรงเรียนจัดประชุมผู้ปกครอง ในบางโรงเรียนพบว่า ผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าใดนัก

3. ด้านผลลัพธ์ของการศึกษา กล่าวสำหรับเด็กต่างด้าว ภาพรวมในหลายๆ โรงเรียนสอดคล้องกัน โดยพบว่า เด็กต่างด้าวมักมีความขยัน มีความรับผิดชอบ มีศักยภาพ และมีภาวะความเป็นผู้นำ เห็นได้จากการแข่งขันต่างๆ ทั้งในระดับโรงเรียนและระดับเขตพื้นที่การศึกษา เด็กต่างด้าวจะได้รับคัดเลือกไปแข่งขัน รวมถึงการที่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนในชั้นเรียนหรือครูประจำชั้นให้ได้เป็นหัวหน้าห้องหรือรองหัวหน้าห้อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลของการจัดการเรียนการสอนผนวกกับความสามารถของเด็กต่างด้าว อย่างไรก็ตามในส่วนของการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา ดังได้กล่าวข้างต้น ถึงปัญหาของเด็กต่างด้าวในการศึกษาต่อว่าเกิดขึ้นได้จากหลากหลายปัจจัย เช่น การลาออก หรือการออกกลางคัน การเข้าศึกษาเมื่ออายุเลขเกณฑ์ ทำให้เมื่อจบการศึกษา อายุจึงใกล้ที่จะทำงานได้ ทำให้ผู้ปกครองไม่สนใจให้เด็กศึกษาต่อในระดับมัธยม รวมทั้งการวางเป้าหมายของเด็กนักเรียนต่างด้าวเอง ที่ต้องการออกไปทำงานเพื่อช่วยเหลือพ่อแม่

ซึ่งในส่วนนี้อาจยังไม่สามารถพิจารณาการศึกษาต่อของเด็กนักเรียนต่างด้าวร่วมกับคุณภาพการศึกษาในระดับประถมศึกษาได้ เนื่องจากเงื่อนไขของการศึกษาต่อแตกต่างจากเด็กนักเรียนไทย

ในส่วนของอัตราการเข้าชั้นเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง 7 แห่ง พบว่าเด็กต่างด้าวโดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่ชนบท มีอัตราการเข้าชั้นมากกว่าเด็กต่างด้าวในโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่เมือง แต่ก็ไม่น้อย และมีแนวโน้มที่ลดลงจนเกือบไม่มีเลย ทั้งนี้พบว่า สาเหตุส่วนใหญ่ที่เด็กต้องเข้าชั้นเรียนเนื่องจาก การลาออกกลางคัน แล้วกลับเข้ามาเรียนใหม่ ทำให้เรียนไม่ทันเพื่อนในปีที่กลับมา จึงเป็นสาเหตุให้เข้าชั้นเรียน

ฉะนั้น หากพิจารณาในภาพรวมของกฎหมายกับการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว พบว่าสถานศึกษาไทยที่ได้ทำการศึกษาได้ดำเนินการตามกฎหมายในการรับเด็กทุกคนเข้าเรียน โดยไม่แบ่งแยกอันทำให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และเด็กทุกคนได้รับสิทธิต่างๆ ทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งเด็กต่างด้าว ซึ่งถือเป็นความก้าวหน้าในการปฏิบัติตามกฎหมายและการปฏิบัติตามกติการะหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ลงนาม ทั้งนี้ในแง่ของรายละเอียดของการปฏิบัติ แต่ละโรงเรียนแต่ละพื้นที่อาจประสบปัญหาแตกต่างกันไป ที่ทางโรงเรียนได้พยายามแก้ไข รวมถึงอาจมีบางประเด็นที่เป็นความอ่อนไหวที่หลายๆ หน่วยงานอาจต้องพิจารณาหาทางออกหรือแนวทางในการดำเนินการร่วมกัน เช่น การที่ในทางปฏิบัติบางโรงเรียนไม่รับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน หรือความรู้สึกแบ่งแยกกระหว่างเด็กนักเรียนไทยกับเด็กนักเรียนต่างด้าว ผู้ปกครองเด็กนักเรียนไทยกับผู้ปกครองเด็กนักเรียนต่างด้าว เป็นต้น

บทที่ 5

บริบทและสถานการณ์แรงงานต่างด้าว และการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี

บริบทของจังหวัดชลบุรี

จังหวัดชลบุรี เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของประเทศไทย ริมฝั่งทะเลด้านตะวันออกของอ่าวไทย ชลบุรีในปัจจุบันเป็นจังหวัดที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจเป็นอันดับต้นๆของประเทศไทย โดยเป็นจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวและการบริการ และอุตสาหกรรม จึงทำให้มีการเคลื่อนย้ายของประชากรจากทุกภูมิภาคและต่างประเทศ เข้ามาในจังหวัดเป็นจำนวนมาก

จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่ประมาณ 4,363 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,762,875 ไร่ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพฯไปทางทิศตะวันออกเฉียงตามทางหลวงแผ่นดินสาย บางนา-ตราด ประมาณ 81 กิโลเมตร

ด้านประชากรและการแบ่งเขตการปกครอง ในปี 2557 จังหวัดชลบุรีมีประชากร จำนวน 1,421,425 คน แบ่งเป็น ชาย จำนวน 696,038 คน และหญิง จำนวน 725,387 คน ความหนาแน่นของประชากร โดยเฉลี่ย 325.79 คน ต่อตารางกิโลเมตรการแบ่งเขตการปกครอง⁶⁶ แบ่งเป็น 11 อำเภอ 92 ตำบล 822 หมู่บ้าน/ชุมชน การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 10 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลตำบล 33 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 53 แห่ง และมีรูปแบบการปกครองพิเศษ 1 แห่ง ได้แก่ เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย ส่วนราชการ ส่วนกลาง จำนวน 256 หน่วยงาน ส่วนภูมิภาค จำนวน 27 หน่วยงาน ส่วนท้องถิ่น จำนวน 99 หน่วยงาน

ด้านเศรษฐกิจ พื้นที่ในจังหวัดชลบุรีแบ่งออกเป็นหลายภาคส่วน กล่าวคือ

ภาคการเกษตรกรรมในจังหวัดชลบุรี พื้นที่ทำการเกษตร รวม 1,228,692 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 45.06 ของพื้นที่จังหวัด ประกอบด้วย พื้นที่เพาะปลูกข้าว 156,072 ไร่ (ร้อยละ 12.56) พืชไร่ 535,818 ไร่ (ร้อยละ 43.14) พืชผัก 13,132 ไร่ (ร้อยละ 1.06) ไม้ผล/ไม้ยืนต้น 536,489 ไร่ (ร้อยละ 43.19) และไม้ดอกไม้ประดับ 641 ไร่ (ร้อยละ 0.05) พืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่มีการเพาะปลูกมากที่สุด (5 อันดับ) ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน สับปะรด ข้าวเหนียว และข้าวนาปรัง และมีครุฑเรือเกษตรกรรม รวม 39,354 ครุฑเรือ คิดเป็นร้อยละ 7.74 ของครุฑเรือทั้งจังหวัด (ครุฑเรือจังหวัดชลบุรี 719,524 ครุฑเรือ)

⁶⁶ จังหวัดชลบุรี. รายงานสถิติจังหวัด พ.ศ. 2558 : ชลบุรี. [ออนไลน์]

http://chonburi.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=227:0158&catid=102&Itemid=507 เข้าถึงเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2558.

การปลูกสัตว์ พื้นที่ทำปศุสัตว์ 475,754.47 ไร่ พื้นที่ปลูกหญ้าอาหารสัตว์ 24,613 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.90 ของพื้นที่จังหวัด มีเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ รวม 36,094 ราย โรงฆ่าสัตว์ 112 แห่ง สหกรณ์โคนม 1 แห่ง ตลาดนัดปศุสัตว์ 1 แห่ง ร้านขายอาหารสัตว์ 228 แห่ง โรงงานผลิตอาหารสัตว์ 9 แห่ง โดยมีการเลี้ยงไก่เนื้อ 20,186,494 ตัว ไก่ไข่ 4,716,403 ตัว สุกรแม่พันธุ์ 309,104 ตัว สุกรขุน 638,874 ตัว โคเนื้อ 27,654 ตัว โคนม 1,709 ตัว

การประมง จังหวัดชลบุรีมีพื้นที่ทำการประมง 61,483.22 ไร่ การประกอบอาชีพประมง แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การประมงทะเล ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ 139,748 ตัน มูลค่ารวม 5,229 ล้านบาท การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ปริมาณสัตว์น้ำจืด 29,882.35 ตัน มูลค่ารวม 597.65 ล้านบาท และการประมงชายฝั่ง ปริมาณสัตว์น้ำ 76,303.35 ตัน มูลค่ารวม 1,092.84 ล้านบาท รวมปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ทั้งสิ้น จำนวน 106,815.70 ตัน มูลค่ารวม 1,690.49 ล้านบาท

การทำเหมืองแร่ ในเขตพื้นที่จังหวัด ได้เคยมีการสำรวจพบแหล่งแร่พลวงเหล็ก แบไรต์ แคลไซต์ โดโลไมต์ เฟลด์สปาร์ แต่มีปริมาณสำรองน้อย ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนในเชิงพาณิชย์ จึงไม่มีผู้ใดสนใจทำเหมืองแร่ ยกเว้นแร่พลวง ที่มีการทำเหมืองอยู่ในท้องที่ตำบลบ่อทอง แต่ก็มีปริมาณสำรองน้อยเช่นกัน ช่วงเวลาที่ผ่านมามีไม่มีผลผลิตแต่อย่างใด ปัจจุบันเหมืองแร่ที่มีการผลิตอย่างต่อเนื่องมีเพียงเหมืองแร่หินอุตสาหกรรมเพื่อการก่อสร้าง โดยแยกเป็น 2 ชนิด คือ แร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนและแร่หินอุตสาหกรรมชนิดหินแกรนิต เพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้างมีเหมืองแร่ จำนวน 35 แห่ง และปริมาณแร่ที่ผลิตได้ จำนวน 9,951,194 ตัน (ข้อมูล ณ เดือนตุลาคม 2554)

ภาคการอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของภาคตะวันออกที่เด่นชัดมากที่สุดและมีผลสัมพัทธ์ถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองของภูมิภาคตะวันออกรวมทั้งจังหวัดชลบุรี คือ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย ที่เริ่มต้นขึ้นในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 33 เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2501 และการดำเนินนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติในประเทศไทยที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2504⁶⁷

ภายใต้รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่ได้พยายามสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในโลกเสรี ตามนโยบายทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยการสนับสนุนให้ประเทศไทยมีรัฐบาลที่เข้มแข็งและเป็นฐานสำคัญในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ประเทศสหรัฐฯ จึง

⁶⁷ สุริชัย หวันแก้ว. 2549. ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกกับต้นทุนที่มองไม่เห็น : จริยธรรมการพัฒนาเพื่ออนาคต. เอกสารประกอบการสัมมนาทางเลือกในการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เอื้อต่อสุขภาพของคนในภาคตะวันออก ณ ห้องพรหมโยธี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

สนับสนุนแนวทางเศรษฐกิจแบบใหม่ ด้วยการเสนอนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้นในประเทศไทยในปี 2504⁶⁸

การสร้างฐานอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก รัฐบาลได้ส่งเสริมระบบวิสาหกิจโดยเอกชนเพื่อรองรับแผนการพัฒนา เช่น การสร้างโรงกลั่นน้ำมันไทยออยล์ที่ ต.อ่าวอุดม อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี พ.ศ.2506 นอกจากนี้รัฐบาลยังได้พัฒนาเมือง โดยขยายเมืองที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในภาคตะวันออกให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การสร้างเมืองใหม่ในจังหวัดชลบุรีเมื่อ พ.ศ.2509 ด้วยถมทะเลเป็นเมืองใหม่ในอาณาบริเวณตั้งแต่ศาลากลางจังหวัด อำเภอเมืองไปจรดแหลมยื่นที่อ่างศิลา เป็นเนื้อที่ 2,000 ไร่ โครงการดังกล่าวทำให้นายทุนจำนวนหนึ่งเข้ามากว้านซื้อที่ดินในบริเวณที่ระดับน้ำทะเลลดซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับที่ดินในโครงการสร้างเมืองสร้างใหม่ การกว้านซื้อที่ดินของบรรดานายทุนก็เพื่อค้าเก็งกำไร เนื่องจากเมื่อมีการถมที่ดินสำเร็จตาม โครงการสร้างเมืองใหม่จะทำให้ที่ดินรอบๆ บริเวณนี้มีราคาสูงขึ้น

นอกจากนี้ในสถานการณ์สงครามเวียดนาม รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ขอสร้างฐานทัพอเมริกา และการสร้างสนามบินอู่ตะเภา ที่เป็นความร่วมมือทางทหารระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาใน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โครงการทั้งสองนี้เป็นส่วนหนึ่งของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในเรื่อง เศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศไทยและสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาช่วยเหลือทางการเงินและจัดทำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การเข้ามาของทหารอเมริกันส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจในภาคตะวันออก เนื่องจากการสร้างสนามบินอู่ตะเภาสำเร็จลง อำเภอสัตหีบได้กลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจในพ.ศ. 2511 เกิด ธุรกิจประเภทต่างๆ ขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของทหารอเมริกัน เช่น ธุรกิจสถานเริงรมย์ประเภท ไนต์คลับ ผับ บาร์ สถานบริการทางเพศ สถานอาบอบนวด เกิดอาชีพหญิงที่เป็นเมียเช่า และธุรกิจการค้า ประเภทต่างๆ ส่งผลให้เงินดอลลาร์สะพัดภายในท้องถิ่น ทำให้กลุ่มผู้มีอิทธิพลเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ ในธุรกิจผิดกฎหมายต่างๆ ได้แก่ การค้ายาเสพติด อาวุธปืนเถื่อน การลักลอบนำคนต่างด้าวเข้าประเทศ และการลักลอบนำสินค้านำปลอดภาษีเข้ามาขายให้แก่ทหารอเมริกันโดยส่งผ่านทางท่าเรือน้ำลึกสัตหีบ เป็น เงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่นกลุ่มใหม่อาศัยโอกาสดังกล่าวสะสมทุนทางเศรษฐกิจในธุรกิจผิด กฎหมาย

สำหรับการวางรากฐานของการพัฒนาอุตสาหกรรมในภาคตะวันออก รัฐบาลได้มีการจัดตั้ง สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรมขึ้น อันเป็นจุดเริ่มต้นในการพิจารณา กำหนดเขตที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม รวมทั้งได้ประกาศเขตส่งเสริมอุตสาหกรรม เพื่อให้อุตสาหกรรมทำ

⁶⁸ สันติ วิลาศศักดิ์คานนท์. 2546. อุตสาหกรรมกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

การลงทุนจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่กำหนดไว้ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2510-2514)⁶⁹

การพัฒนากิจการอุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพรัฐบาลในขณะนั้น ได้นำแนวความคิดในการจัดระบบคลังสต็อก มาใช้ในการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมประเภทที่เกี่ยวข้องกันเข้าไว้ในพื้นที่เดียวกัน ทำให้เกิดความประหยัดและมีประสิทธิภาพสูงสุดในการดำเนินกิจการ สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมที่รัฐบาลได้เสนอต่อรัฐสภาไว้ว่า จะทำการปรับโครงสร้างการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและการส่งเสริมการลงทุนให้สอดคล้องกับเป้าหมายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ ทักษะฝีมือ ภูมิปัญญาไทย สักยภาพในการผลิตและการตลาด และการใช้วัตถุดิบภายในประเทศให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่ต่างจากต่างประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน และเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่จะก่อให้เกิดผลต่อเนื่องต่อการปรับโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรม⁷⁰

การพัฒนาภาคตะวันออก มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อเป็นฐานการผลิตของประเทศ และพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร เริ่มดำเนินการพัฒนาตามแผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกระยะที่ 1 (พ.ศ. 2524- 2537) และแผนพัฒนา ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2538-2547) จนถึงปัจจุบันใช้เวลาในการพัฒนาเกือบ 30 ปีแล้ว ซึ่งผลการพัฒนาเมืองและอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วของภาคตะวันออกทำให้การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในทุกๆด้าน

นับตั้งแต่รัฐบาล พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ได้ผลักดันโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Sea Board) เป็นโครงการที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ฉบับที่ 5 (2524-2529) ต่อเนื่องมาถึงการพัฒนาในระยะที่ 2 ตั้งแต่ปี 2538 จนถึงปัจจุบัน ทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกเริ่มก่อรูปให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น หลังจากที่รัฐบาลของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ มีนโยบายที่จะกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค เนื่องจากผลจากการพัฒนาที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดการกระจุกตัวทางด้านเศรษฐกิจและภาคอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ.2525-2529) รัฐบาลจึงได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาโดยเอาพื้นที่เป็นที่ตั้ง (Spatial Development Strategies) เพื่อที่จะกระจายความเติบโตและกิจกรรมทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาค รัฐบาลฯ ได้คัดเลือกพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาตามแผนดังกล่าว

⁶⁹ เพิ่งอ้าง, หน้า 15-2 1.

⁷⁰ www.thaigov.go.th เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2557.

จำนวน 5 พื้นที่ คือ พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคเหนือตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง และจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคใต้⁷¹

การพัฒนาอุตสาหกรรมตามโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard Development Program) ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลให้ความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากมีความได้เปรียบเทียบกับมีปัจจัยเกื้อหนุนที่เอื้อให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 3 ประการ⁷² ดังนี้

1. ภาคตะวันออกมีข้อได้เปรียบในด้านแหล่งที่ตั้ง คืออยู่ไม่ห่างไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก และมีพื้นที่เชื่อมโยงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิต คือ แรงงานและวัตถุดิบ และติดต่อกับอ่าวไทยอันเป็นช่องทางเข้า-ออกของสินค้า และภาคตะวันออกก็มีปัจจัยพื้นฐานที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีโครงข่ายด้านคมนาคมและการสื่อสารที่ดี มีท่าเรือน้ำลึก และยังเป็นประตูที่นำก๊าซธรรมชาติขึ้นบก เป็นต้น สภาพภูมิศาสตร์ และเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาดังกล่าวนับเป็นแรงจูงใจให้เอกชนเข้ามาลงทุนอุตสาหกรรมต่อเนื่องทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่หลายประเภท

2. การค้นพบก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทยและพัฒนามาขึ้นฝั่งที่ทะเลตะวันออกทำให้มีโอกาสที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมหลักที่ใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นวัตถุดิบที่สำคัญ เช่น ปิโตรเคมี ปูน อุตสาหกรรมเหล่านี้เป็นตัวเร่งให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่อง การพาณิชย์ กรรมและการบริการอื่นๆ และสร้างโอกาสการจ้างงาน

3. การมีแรงงานชำนาญการราคาถูกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบในประเทศและอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ซึ่งปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การจัดตั้งอุตสาหกรรมในบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกได้เปรียบกว่าที่อื่น (เมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ใกล้เคียง หรือเปรียบเทียบกับประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น ฮองกง สิงคโปร์ และประเทศด้อยพัฒนาอื่นๆ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์)⁷³

ตามดำเนินการตามแผนการที่รัฐบาลโดยผ่านสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้วางไว้พบว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมในระดับภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ ดังจะเห็นได้จากการเตรียมการเวนคืนที่ดินเพื่อรองรับภาคอุตสาหกรรมถึง 200,000 ไร่ มีการประมาณการเงินลงทุนของเฉพาะภาครัฐใน

⁷¹ กฤษ เพิ่มทันจิตต์ และสุธี ประสานเศรษฐ. 2530. พื้นที่สามจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออกกับพัฒนาการที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างภูมิภาคและการพัฒนาการแบบพึ่งพาระบบเศรษฐกิจไทย. รายงานการวิจัยคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2530. (อัครสำเนา) หน้า 68-69.

⁷² เพิ่งอ้าง, หน้า 69.

⁷³ สุริชัย หวันแก้ว, ปรีชา คุวินพันธ์ และประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ. 2543. ผลกระทบทางสังคมจากการพัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออกต่อชุมชนท้องถิ่น. รายงานผลการวิจัยทุนรัชดาภิเษก สมโภช. (อัครสำเนา).

ระยะแรกประมาณ 100,000 ล้านบาท รูปแบบการดำเนินงานจะเป็นการผสมผสานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน โดยภาคเอกชนจะเป็นผู้นำในการลงทุนภาคอุตสาหกรรม ส่วนภาครัฐ จะเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆและร่วมลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่น โครงการปฎิแห่งชาติ โครงการบีโศรเคมี แห่งชาติ เป็นต้น การลงทุนของภาครัฐจะเป็นพื้นฐานรองรับการลงทุนของภาคเอกชน นอกจากนี้รัฐบาลยังมีนโยบายที่สนับสนุนและส่งเสริมการลงทุนในมิติต่างๆ เช่น การลดสิทธิประโยชน์ของการลงทุนในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล ขณะเดียวกันก็เพิ่มพูนความสำคัญในการส่งเสริมและให้สิทธิประโยชน์แก่การลงทุน ในรูปแบบต่างๆ ในภาคตะวันออกมากขึ้นไม่ว่าจะเป็น การผ่อนคลาญกฎระเบียบของทางราชการ การลดภาษีการค้าและภาษีเงินได้นิติบุคคล เป็นต้น⁷⁴

พ.ศ. 2525 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ดำเนินการพัฒนาโครงการนิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบังตามมติที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ครั้งที่ 5/2525 ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2528 ประเทศไทยก็ถือเป็นแหล่งที่นักลงทุนญี่ปุ่นสนใจซึ่งสอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการลงทุนต่างประเทศของไทยโดยเฉพาะในโครงการ ESB ดังจะเห็นได้จากการประชุมของคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก

แม้ว่ารัฐบาลมีมติให้ลดเงินลงทุนที่ใช้ในโครงการนี้เกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานลง 30% แต่ก็ยังยืนยันประกาศเดินหน้าโครงการ ESB ต่อไป นอกจากนี้ยังจัดลำดับความสำคัญของโครงการต่างๆ โดยโครงการที่ไม่ต้องชะลอออกไป เช่น ทางรถไฟสายสัตหีบ-มาบตาพุด เป็นต้น ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2529 ผลจากการประชุมของคณะกรรมการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งถูกกดดันให้พิจารณาโครงการ ESB อีกครั้งนั้น ปรากฏว่าที่ประชุมได้ให้ความสำคัญกับนิคมอุตสาหกรรมและท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบัง โดยต้องการให้รองรับกับสถานการณ์ด้านการลงทุนในช่วงเวลานั้น

แผนพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งบริเวณทะเลตะวันออก ได้กำหนดให้ชลบุรีเป็นเมืองศูนย์กลางของภูมิภาคที่มีความสำคัญยิ่งขึ้นทั้งในเชิงธุรกิจการค้าและการบริหารงานภาครัฐบาลโดยกำหนดให้แหลมฉบังเป็นเมืองท่าสมัยใหม่ของประเทศ และพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการเป็นศูนย์พาณิชย์และธุรกิจการค้า แผนพัฒนาฯ ได้กำหนดโครงการสำคัญในจังหวัดชลบุรี

ปัจจุบันจังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่เป้าหมายโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ในปี 2557 มีโรงงานอุตสาหกรรม จำนวนทั้งสิ้น 4,847 แห่ง มีจำนวนคนงานทั้งสิ้น 277,147 คน เงินทุนจดทะเบียนจำนวน 512,515 ล้านบาท⁷⁵ และมีโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ในนิคม

⁷⁴ กฤษ เพิ่มทันจิตต์ และสุธี ประศาสนเศรษฐ์. 2530. อ้างแล้ว, หน้า 76. และ สุริชัย หวันแก้ว. 2549. อ้างแล้ว.

⁷⁵ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมและผลผลิตภาคอุตสาหกรรม. [ออนไลน์] <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries16.html> เข้าถึงเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2558.

อุตสาหกรรม 5 นิคม⁷⁶ ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร นิคมอุตสาหกรรมแหลมฉบัง นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง นิคมอุตสาหกรรมพานทองเกษม ชลบุรี และนิคมอุตสาหกรรมเหมราชชลบุรี รวมทั้งยังมี 1 สวนอุตสาหกรรม ได้แก่ สวนอุตสาหกรรมเครือสหพัฒนา และ 2 กลุ่มอุตสาหกรรม ได้แก่ กลุ่มอุตสาหกรรมทองโกโก้ และกลุ่มอุตสาหกรรมเจริญสิน

หากพิจารณาผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดชลบุรี ปี 2557⁷⁷ พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดชลบุรีเท่ากับ 635,605 ล้านบาท แบ่งเป็นภาคเกษตร 20,266 ล้านบาท (ร้อยละ 3.19) และนอกภาคเกษตร 615,339 ล้านบาท (ร้อยละ 96.81) อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 12 ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (GPP per capita) เท่ากับ 594,920 บาท เป็นลำดับที่ 3 ของประเทศ รองจากจังหวัดระยอง และจังหวัดสมุทรสาคร สำหรับผลิตภัณฑ์มวลรวมที่มีผลิตภัณฑ์สูงสุด 5 อันดับแรกได้แก่ 1.) สาขาอุตสาหกรรม 2.) สาขาการขนส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ รถจักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน 3.) การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้าและการคมนาคม 4.) สาขาไฟฟ้า ประปา และโรงแยกก๊าซ และ 5.) บริการด้านอสังหาริมทรัพย์

จากตัวเลขแนวโน้มว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ปรากฏว่าประเทศไทยยังขาดแรงงานจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานระดับล่างที่คนไทยไม่ทำ จึงส่งผลให้เกิดความจำเป็นที่นายจ้างต้องจ้างงานแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้น โดยในช่วงแรกของการจ้างงานแรงงานต่างด้าวออกจากเขตแดนแรงงานไทยแล้ว ยังปรากฏปัจจัยผลักดันจากประเทศต้นทาง โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและชีวิตความเป็นอยู่ ทำให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานที่เมืองไทย แต่เมื่อแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศไทยพบว่ามีความจำเป็นในการจ้างงานที่ต่ำกว่าคนไทยมาก ส่วนหนึ่งเนื่องจากการเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย ทำให้แรงงานต่างด้าวจำเป็นต้องยอมรับการถูกกดค่าจ้าง ต่อมาในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่ประกาศนโยบายค่าแรงวันละ 300 บาท ได้กลายเป็นปัจจัยดึงดูดให้แรงงานต่างด้าวเข้าเมืองมามากขึ้น ประกอบกับงานหลายๆ อย่างที่คนไทยไม่ทำแล้ว จึงทำให้แรงงานต่างด้าวมีทางเลือกในงานมากขึ้น โดยเฉพาะหากนายจ้างไม่จ่ายค่าแรง 300 บาท ต่อวัน สำหรับแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองมาถูกกฎหมาย ยิ่งกลับกลายเป็นว่ามีอำนาจในการต่อรองกับนายจ้างมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในช่วงรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่เน้นการปราบปรามแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย และพยายามทำให้แรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องเพื่อความสะดวกในการจัดระเบียบ

⁷⁶โรงงานอุตสาหกรรมไทย. นิคมอุตสาหกรรมในประเทศไทย. [ออนไลน์]

http://thailandindustry.blogspot.com/2012/03/blog-post_19.html เข้าถึงเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2558.

⁷⁷ สำนักงานแรงงานจังหวัดชลบุรี. สถานการณ์แรงงานจังหวัดชลบุรี รวมปี 2557 (มกราคม-ธันวาคม 2557). [ออนไลน์]

http://www.mol.go.th/sites/chonburi.mol.go.th/files/rwmpii_2557_.pdf เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2558.

ความมั่นคง โดยในช่วงเวลานั้นเกิดสภาวะขาดแคลนแรงงานต่างด้าวชั่วคราว ทำให้นายจ้างที่ต้องการ
แรงงานต่างด้าวทำงาน ต้องจ่ายค่าแรงวันละ 400-450 บาทต่อวัน

หากพิจารณาแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองมาถูกต้องตามกฎหมาย อาจแบ่งได้คร่าวๆ เป็น 4 กลุ่ม⁷⁸ คือ⁷⁹

1. กลุ่มแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมาย (Regular Migrant Worker) คือ แรงงานข้ามชาติที่เข้าเมือง โดยถูกต้องกฎหมาย แรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองโดยถูกต้องกฎหมายมีอยู่ด้วยกัน 4 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทตลอดชีพ คือ แรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตทำงานตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 322 พ.ศ. 2515 ตามความในข้อ 10 (1) ของประกาศฉบับหนึ่งซึ่งกำหนดให้ใบอนุญาตทำงานแบบตลอดชีพนี้ใช้ได้ตลอดชีวิตของแรงงานข้ามชาติตามอาชีพที่แรงงานข้ามชาติเคยทำอยู่ก่อนขอออกใบอนุญาตทำงาน เว้นแต่แรงงานข้ามชาติจะเปลี่ยนอาชีพใหม่

แม้พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ.2521 จะถูกยกเลิกไป โดยพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 ใช้บังคับแทน แต่เงื่อนไขนี้ก็ยังมิผลิใช้บังคับแรงงานข้ามชาติที่ได้รับใบอนุญาตทำงานแบบตลอดชีพนี้ ได้แก่ แรงงานข้ามชาติผู้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยตามกฎหมายว่าด้วยคน

⁷⁸ นอกจากแรงงานต่างด้าว 4 กลุ่มดังที่กล่าวแล้ว ยังมีแรงงานข้ามชาติถูกกฎหมายอีกประเภทหนึ่งที่ทำงานอยู่ในประเทศไทย แต่ไม่ตกอยู่ภายใต้การควบคุมที่ต้องขอใบอนุญาตทำงานตามพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 ทั้งนี้เป็นไปตามข้อยกเว้นตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 แรงงานข้ามชาติประเภทนี้สามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มย่อยซึ่งประกอบไปด้วย

กลุ่มแรก เป็นแรงงานข้ามชาติที่มีสถานะเป็นบุคคลในคณะผู้แทนทางการทูต บุคคลในคณะผู้แทนทางกงสุล ผู้แทนของประเทศสมาชิกและพนักงานขององค์การสหประชาชาติ และทบวงการชำนัญพิเศษ รวมถึงคนรับใช้ส่วนตัวซึ่งเดินทางมาจากต่างประเทศเพื่อทำงานประจำอยู่กับบุคคลดังกล่าวด้วย ในการเข้ามาทำงานในประเทศไทยของบุคคลเหล่านั้นนั้นก็จะเป็นไปเพื่อการดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศไทย โดยแรงงานข้ามชาติเหล่านี้จะได้รับการคุ้มครองเอกสิทธิ์และการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยเอกสิทธิ์และความคุ้มกันทางการทูต พ.ศ. 2527 ซึ่งเป็นไปตามพันธกรณีของประเทศไทยที่มีต่อสนธิสัญญากรุงเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางการทูต (Vienna Convention on Diplomatic Relations)

กลุ่มที่สอง ได้แก่แรงงานข้ามชาติที่มีสถานะเป็นบุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจตามความตกลงที่รัฐบาลไทยทำไว้กับรัฐบาลต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ บุคคลซึ่งปฏิบัติหน้าที่หรือภารกิจเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาวัฒนธรรม ศิลปะการกีฬา หรือกิจการอื่น ทั้งนี้ตามที่ได้กำหนดตามพระราชกฤษฎีกา และบุคคลอื่นที่รัฐบาลอนุญาตให้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่หรือกิจการอย่างหนึ่งอย่างใด เหตุที่แรงงานข้ามชาติกลุ่มนี้ไม่ต้องขออนุญาตทำงานเหมือนอย่างแรงงานข้ามชาติโดยทั่วไป เนื่องจากแรงงานข้ามชาติกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่ผ่านการพิจารณาคัดเลือกจากหน่วยงานของรัฐให้เข้ามาเพื่อทำประโยชน์ให้กับประเทศไทยอยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องผ่านการขออนุญาตทำงานอีก

⁷⁹ สิริ โภม พรหม โภม. การทำงานของคนต่างด้าวหรือแรงงานข้ามชาติ. [ออนไลน์] <http://click.senate.go.th/wp-content/uploads/2015/06/กฎหมาย.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2558.

เข้าเมืองและทำงานอยู่ก่อนวันที่ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322 ใช้บังคับคือก่อนวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 และได้ยื่นขอใบอนุญาตทำงานภายใน 90 วันนับแต่วันที่ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322 ใช้บังคับ และหากใบอนุญาตทำงานออกให้แล้วแต่แรงงานข้ามชาติยังไม่ได้รับใบอนุญาตและยังทำงานอยู่จนถึงวันที่พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 ใช้บังคับ (พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าวใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2521) ก็ต้องปรากฏว่าแรงงานข้ามชาตินั้นได้ไปรับใบอนุญาตทำงานภายในวันที่ 60 วันนับแต่วันที่พระราชบัญญัติใช้บังคับ (คือภายในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2521) แรงงานข้ามชาตินั้นจึงจะได้รับใบอนุญาตทำงานตลอดชีพ แต่ต้องไม่มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพใหม่

เหตุผลของการเข้ามาทำงานในประเทศไทยของแรงงานข้ามชาติที่ขอและได้รับใบอนุญาตทำงานแบบตลอดชีพนี้ ก็เนื่องมาจากแรงงานข้ามชาติประเภทนี้เป็นแรงงานข้ามชาติที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยและทำงานอยู่ก่อนวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 (วันที่ประกาศใช้ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322) ซึ่งขณะที่แรงงานข้ามชาติเหล่านี้เดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้น ประเทศไทยยังไม่มีความหมายกำหนดให้แรงงานข้ามชาติขออนุญาตทำงาน เมื่อต่อมาประเทศไทยตรากฎหมายกำหนดควบคุมการทำงานของคนต่างด้าว โดยการให้ต้องขออนุญาตทำงานตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322 (กฎหมายที่ใช้ขณะนั้น) ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 322 จึงให้อำนาจอธิบดีกรมแรงงานออกใบอนุญาตทำงานประเภทตลอดชีพให้แก่แรงงานข้ามชาติกลุ่มนี้ได้แรงงานข้ามชาติประเภทนี้ถือว่าเป็นแรงงานข้ามชาติ ถูกกฎหมายมาตั้งแต่ดั้งเดิม

2. แรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายประเภทชั่วคราว คือ แรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว (Non-Immigrant Visa) ใบอนุญาตทำงานแบบชั่วคราวจะออกให้แก่แรงงานข้ามชาติที่เข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองโดยถือวีซ่าประเภทคนอยู่ชั่วคราว (Non-Immigrant Visa) หรือ แรงงานข้ามชาติที่มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยแล้วยื่นขอใบอนุญาตทำงาน

การอนุญาตให้แรงงานข้ามชาติได้รับใบอนุญาตทำงานประเภทชั่วคราวจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551 มาตรา 9 ซึ่งบัญญัติว่า ห้ามมิให้คนต่างด้าวทำงานนอกจากงานที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงโดยคำนึงถึงความมั่นคงของชาติ โอกาสในการประกอบอาชีพของคนไทย และความต้องการแรงงานข้ามชาติที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศและได้รับอนุญาตจากนายทะเบียน เว้นแต่คนต่างด้าวซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เพื่อทำงานอันจำเป็นและเร่งด่วนที่มีระยะเวลาทำงานไม่เกิน 15 วัน

แต่คนต่างด้าวจะทำงานนั้นได้เมื่อได้มีหนังสือแจ้งให้นายทะเบียนทราบคนต่างด้าวซึ่งจะขอรับใบอนุญาตตามมาตรา 9 ต้องมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรหรือได้รับอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองเพื่อทำงานอันจำเป็นและเร่งด่วนมีระยะเวลาการทำงานไม่เกิน 15 วัน แต่คนงานต่างด้าวนั้นจะทำงานได้เมื่อมีหนังสือแจ้งให้อธิบดีหรือเจ้าพนักงาน ซึ่งอธิบดีมอบหมายตามแบบที่อธิบดีกำหนด ดังนั้น หากงานใดเป็นงานที่มีได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงหรือเป็นงานที่กำหนดห้ามคนงานต่างด้าวประกอบอาชีพตามที่ได้กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา คนต่างด้าวนั้นก็ไม่สามารถขอ

อนุญาตทำงานดังกล่าวในประเทศไทยได้ ปัจจุบันมีพระราชกฤษฎีกากำหนดงานในอาชีพที่ห้ามคนต่าง
ตัวทำงาน พ.ศ. 2522 และพระราชกฤษฎีกากำหนดงานในอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างตัวทำงาน (ฉบับ
ที่ 4) พ.ศ. 2548 ซึ่งได้กำหนดอาชีพที่ห้ามคนต่างตัวทำไว้รวมทั้งหมด 39 อาชีพนอกจากการประกอบ
อาชีพที่ต้องห้ามดังกล่าว 39 อาชีพแล้ว

สำหรับงานในอาชีพที่แรงงานข้ามชาติจะขออนุญาตทำงานในประเทศไทยได้นั้นก็ยังคงต้องมี
กฎเกณฑ์กำหนดว่า การพิจารณาออกใบอนุญาตทำงานให้แก่แรงงานข้ามชาตินั้นให้เจ้าหน้าที่พิจารณา
อนุญาตเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การแข่งขันของไทย ความมั่นคงของ
ประเทศและหลักมนุษยธรรม ตามระเบียบกรมการจัดหางานว่าด้วยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคำขอ
อนุญาตทำงานของคนต่างตัว พ.ศ. 2537 โดยปกติ การขออนุญาตให้แรงงานข้ามชาติทำงานในประเทศ
ไทยตามเงื่อนไขของใบอนุญาตทำงานแบบชั่วคราวจะกำหนดให้แรงงานข้ามชาติทำงานในประเทศไทยได้
ไม่เกิน 2 ปี แต่แรงงานข้ามชาติสามารถขต่ออายุใบอนุญาตได้

3. แรงงานต่างตัวประเภทส่งเสริมการลงทุน (BOI) คือ แรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามา
ในราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน หรือตามกฎหมายอื่นที่มีบัญญัติเกี่ยวกับ
แรงงานข้ามชาติในลักษณะเดียวกัน เช่น พระราชบัญญัติปีโตรเลียม พระราชบัญญัตินิคมอุตสาหกรรมเป็น
ต้น ใบอนุญาตประเภทนี้อาจเรียกอย่างย่อได้ว่า ใบอนุญาตประเภทส่งเสริมการลงทุน หลักเกณฑ์ในการ
ออกใบอนุญาตทำงานประเภทส่งเสริมการลงทุนนี้จะออกให้แก่แรงงานข้ามชาติที่ได้เข้ามาเมื่อถูกต้องตาม
กฎหมาย โดยถือวีซ่าประเภทคนอยู่ชั่วคราว (Non-Immigrant Visa) และได้รับอนุญาตให้ทำงานได้ตาม
เงื่อนไขที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนและกฎหมายอื่นที่รัฐส่งเสริม ซึ่งได้แก่
พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2522
พระราชบัญญัติการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2521 เป็นต้น สำหรับระยะเวลาในการอนุญาตให้
ทำงานได้นั้น จะขึ้นไปตามที่หน่วยงานผู้รับผิดชอบตามพระราชบัญญัติแต่ละฉบับเสนอไปโดยขอ
อนุญาตให้มากกว่า 1 ปีก็ได้ และสามารถขต่อใบอนุญาตได้เช่นเดียวกันกับใบอนุญาตทำงานประเภท
ชั่วคราวเหตุผลของการเข้าทำงานของแรงงานข้ามชาติประเภทนี้ ก็เนื่องมาจากนักลงทุนต่างชาติและบริษัท
ข้ามชาติที่เข้ามาลงทุนประกอบกิจการภายในประเทศไทย ตามนโยบายส่งเสริมและเชื้อเชิญการลงทุนของ
รัฐบาลไทยมักต้องการใช้แรงงานที่หาได้ยากในประเทศไทยในการเริ่มต้นและดำเนินกิจการ ซึ่งโดยส่วน
ใหญ่แล้วแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตทำงานประเภทนี้มักเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือแรงงาน

4. แรงงานต่างตัวประเภทที่มีฝีมือ (Skill Workers) ซึ่งเคยทำงานอยู่แล้วในบริษัทแม่ของบริษัท
ข้ามชาติซึ่งมาลงทุนในประเทศไทย โดยส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพเป็นกรรมการผู้จัดการ วิศวกร
ผู้เชี่ยวชาญการผลิต ครูอาจารย์ การจ้างแรงงานต่างตัวกลุ่มนี้เนื่องจากความต้องการของตัวบริษัทที่
ต้องการคนที่มีความสามารถสูง พุดกายนันๆ ได้ หรืออาจเป็นกิจการของตนเอง/คู่สมรส/ญาติ หรืออาจ
เป็นการร่วมลงทุน/ หรือมีสัญญาว่าจะต้องส่งวิศวกรมาควบคุม หรือต้องการถ่ายทอดเทคโนโลยี เป็นต้น
ประเภทที่เข้ามาทำงานภายใต้บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจ้างแรงงานระหว่างรัฐ(MOU) ได้แก่ แรงงาน

ข้ามชาติจากประเทศลาวและกัมพูชาที่เข้ามาทำงาน โดยถูกกฎหมายตามที่ประเทศไทยได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยการจ้างแรงงานระหว่างรัฐ (MOU) แร่งงานข้ามชาติที่ไม่อยู่ในบังคับตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าวพ.ศ. 2551

ลักษณะการเข้าเมือง		2553	2554	2555	2556	2557
รวมทั้งสิ้น		1,335,155	1,950,650	1,133,851	1,183,835	
คนต่างด้าวเข้าเมืองถูกกฎหมาย	ตลอดชีพ	379,560	678,235	940,531		
	ชั่วคราวทั่วไป	14,423	983	983	1,155,826	983
	ชั่วคราวตาม MOU นำเข้า	70,449	73,841	82,833	983	100,943
	ชั่วคราวตาม MOU พิสูจน์สัญชาติ	43,032	72,356	93,265	174,042	206,168
	ส่งเสริมการลงทุน BOI	228,411	505,238	733,603	847,130	971,461
	ส่งเสริมการลงทุน BOI	23,245	25,817	29,847	35,821	37,287
	ชนกลุ่มน้อย					22,992
คนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย		955,595	1,272,415	219,345		
	ชนกลุ่มน้อย	23,340	24,351	25,732	28,009	
	3 สัญชาติตามมติ ครม (พม่า ลาว กัมพูชา)	932,255	1,248,064	193,613		

ตาราง 6 แสดงจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมาย ปี 2553-2557

ที่มา : ฝ่ายทะเบียนและข้อมูลสารสนเทศ สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงาน⁸⁰

⁸⁰ จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน คงเหลือ ณ เดือนธันวาคม จำแนกตามลักษณะการเข้าเมืองถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ทั่วราชอาณาจักร ปี พ.ศ. 2544 - 2557 รายปี [ออนไลน์]

http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=127&template=2RIC&yeartype=M&subcatid=12

เข้าถึงเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2558.

สำหรับแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายในจังหวัดชลบุรี ก็อาจแบ่งได้ตามการจัดกลุ่มข้างต้น โดยจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป แต่สำหรับแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายก็พบอยู่เป็นจำนวนมากด้วยเช่นกัน สำหรับอาชีพที่แรงงานต่างด้าวในจังหวัดชลบุรีประกอบ พบว่าอยู่ในกลุ่มอาชีพเหล่านี้เป็นส่วนใหญ่

1. การประมงและกิจการต่อเนื่อง
2. กรรมกรก่อสร้าง
3. บริกรร้านอาหาร
4. แรงงานรับใช้ในบ้าน / แม่บ้าน
5. แรงงานรับจ้างตามห้างร้านทั่วไป

ทั้งนี้ ยังพบการเป็นผู้ประกอบการร้านค้าหรือแผงขายของ/อาหารด้วย

สถานการณ์แรงงานต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี

เช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ ในประเทศที่พบว่าแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดชลบุรี มีทั้งที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตาม นโยบายของรัฐบาลต่างๆ รัฐบาลได้ผ่อนผันการจดทะเบียน เพื่อให้แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย เป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย เพื่อให้รัฐบาลสามารถดำเนินการในการจัดระเบียบด้านต่างๆ เช่นเดียวกันกับรัฐบาลประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้พยายามทำให้แรงงานที่ผิดกฎหมาย ขึ้นทะเบียนเพื่อให้เป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย สามารถดูแลได้ และสอดคล้องตามหลักการสิทธิมนุษยชนของการใช้แรงงาน

แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดชลบุรี อาจแบ่งได้เป็น

1. แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมาย
 - 1.) ประเภทชั่วคราวที่ขออนุญาตทำงานตามมาตรา 7⁸¹
 - 2.) ประเภทส่งเสริมการลงทุนและกฎหมายอื่นตามมาตรา 10⁸²
 - 3.) ประเภทที่ได้รับอนุญาตทำงานตามข้อตกลง MOU
 - 4.) ประเภทพิสูจน์สัญชาติและได้รับใบอนุญาตทำงาน

แรงงานต่างด้าวประเภทได้รับอนุญาตทำงานตามข้อตกลง MOU (ข้อ 4) และประเภทพิสูจน์สัญชาติ คือ กลุ่มแรงงานสัญชาติ ลาว กัมพูชา ที่เดินทางเข้ามาทำงานชั่วคราว (ข้อ 4) ภายหลังรัฐบาลได้ดำเนินการจัดทำกรพิสูจน์สัญชาติและลงนาม MOU เพื่อให้การนำเข้าแรงงานให้เป็นแรงงานถูกกฎหมาย ปัจจุบันจึงได้จัด 2 ประเภทนี้ ให้รวมอยู่ในกลุ่มแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมาย สำหรับ

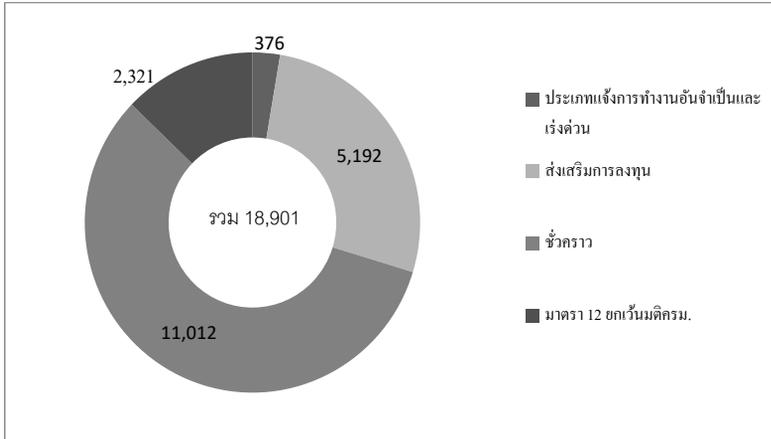
⁸¹ โปรดดู พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 มาตรา 7

⁸² โปรดดู พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 มาตรา 10

2. แรงงานต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายที่ได้รับอนุญาตทำงาน

1.) แรงงานต่างด้าวตามมาตรา 12 ยกเว้นตามมติ ครม.

2.) แรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (พม่า ลาว กัมพูชา) ตามมติคณะรัฐมนตรีและในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้

แผนภูมิ 1 แรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายจำแนกตามประเภทการได้รับอนุญาต จังหวัดชลบุรี ข้อมูล เดือนมิถุนายน 2558

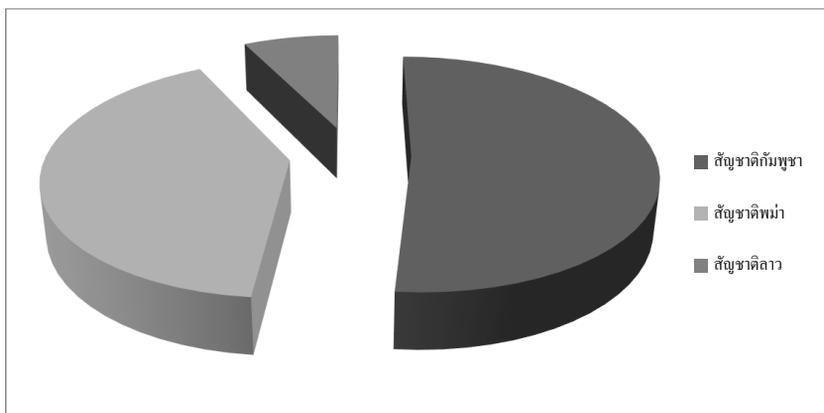
จากแผนภูมิข้างต้น แสดงให้เห็นถึงแรงงานต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาทำงาน โดยถูกต้อง จำนวนทั้งสิ้น 18,901 คน โดยจำแนกเป็น⁸³

1. ประเภทแจ้งการทำงานอันจำเป็นและเร่งด่วน (มาตรา 7) จำนวน 376 คน
2. ประเภทส่งเสริมการลงทุน (BOI) มาตรา 10 จำนวน 5,192 คน
3. ประเภทชั่วคราว (มาตรา 7) 11,012 คน
4. ประเภทมาตรา 12 ยกเว้นมติ ครม. จำนวน 2,321 คน

⁸³ บทสรุปผู้บริหาร. 2558. <http://www.chonburi.go.th/Portals/0/สรุปสถานการณ์แรงงาน%202-2558.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2558.

แรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานตามมติ ครม. จังหวัดชลบุรี มีจำนวน 130,276 คน พิจารณาตามสัญชาติพบว่าสัญชาติที่มีมากที่สุด คือ⁸⁴

- 1.อันดับหนึ่ง สัญชาติกัมพูชา 67,127 คน (ร้อยละ 51.5)
- 2.อันดับสอง สัญชาติพม่า 53,456 คน(ร้อยละ 41.0) และ
- 3.อันดับสาม สัญชาติลาว 9,693 คน (ร้อยละ 7.4)

แผนภูมิ 2 แรงงานต่างด้าว จำแนกตามสัญชาติ ณ เดือนมิถุนายน 2558

หากพิจารณาจำนวนแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย นับตั้งแต่มีการปฏิบัติอำนาจโดยคณะกรรมการความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) เมื่อเดือนพฤษภาคม 2557 เป็นต้นมา รัฐบาลมีนโยบายให้แรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียนเพื่อรายงานตัวอยู่หลายครั้ง พบว่าในเดือนตุลาคม 2558 จำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในราชอาณาจักรรวมทั้งสิ้น 1,477,098 คน อยู่ที่กรุงเทพฯ จำนวน 188,552 คน จังหวัดปทุมธานีจำนวน 136,427 คน จังหวัดสมุทรปราการจำนวน 116,666 คน และจังหวัดชลบุรี 65,404 คน⁸⁵ สำหรับจังหวัดชลบุรีจำนวนแรงงานนี้ เป็นแรงงานที่นำเข้ามาตาม MOU สามสัญชาติคือ ลาว พม่าและกัมพูชา จำนวน 23,625 คน เป็นแรงงานที่มีการพิสูจน์สัญชาติเดิมจำนวน 30,786 คน เป็นแรงงานทั่วไป 6,891 คน เป็นแรงงานตามมาตรา 12 การส่งเสริมการลงทุน จำนวน 3,674 คน และเป็นแรงงานตามมาตรา 13 คือ เป็นชนกลุ่มน้อยจำนวน 428 คน

⁸⁴ เพิ่งอ้าง.

⁸⁵ สารบัญญัตราจ จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร. [ออนไลน์]
<http://wp.doe.go.th/wp/images/statistic/sm/58/sm1058.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2558.

อย่างไรก็ตาม จำนวนแรงงานต่างด้าวนี้ก็ยังไม่ใช่ว่าจำนวนที่ถูกต้อง เนื่องจากยังมีแรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนอีกจำนวนมาก การประมาณการณ์จำนวนแรงงานต่างด้าวมีความสำคัญต่อประมาณการณ์เด็กต่างด้าวที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย เพราะหากแรงงานต่างด้าวที่เข้าประเทศมาถูกกฎหมายและขึ้นทะเบียนแรงงาน ลูกของแรงงานต่างด้าวในฐานะผู้ติดตามก็จะได้รับการขึ้นทะเบียน และหากจะมีการดำเนินการตามนโยบายด้านสาธารณสุขหรือด้านการศึกษา ก็จะสามารเตรียมการและจัดการได้ง่ายขึ้น เช่น ในด้านการศึกษา หากแรงงานต่างด้าวไม่ได้ขึ้นทะเบียนแต่มีผู้ติดตามคือ มีบุตรมาด้วยจากภูมิลำเนาเดิมก็พบว่า มักจะไม่ได้รับโอกาสในการเรียนหนังสือ หรือในบางกรณีก็จะถูกนำไปเป็นแรงงานที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เนื่องจากพ่อแม่เข้ามาเมืองมาไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และนำไปสู่ปัญหาการข้ามนุษย์ตามมา

มีการประมาณการณ์ว่า มีคนย้ายถิ่นจากประเทศเพื่อนบ้านคือ พม่า ลาว และกัมพูชา เข้ามาอยู่และทำงานในประเทศไทยประมาณสองล้านคน แต่เด็กต่างชาติไม่มีตัวเลขประมาณการณ์อย่างเป็นทางการว่ามีจำนวนเท่าไรในปัจจุบัน มีเพียงสถิติในปี พ.ศ. 2547 ที่มีการจดทะเบียนครอบครัวของแรงงานต่างชาติไร้ฝีมือ พบว่ามีเด็กอายุ 0-15 ปี จำนวน 93,082 และในปี 2549 จากข้อมูลชนกลุ่มน้อย และประชากรต่างชาติจากประเทศพม่า ลาว และกัมพูชา ที่มาจดทะเบียนประวัติ (ทร38/1) แสดงว่ามีเด็กและเยาวชนอายุ 5-18 ปี ประมาณ 2.5 แสนคน กระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ โดยสาเหตุที่เด็กต่างชาติเข้ามาในประเทศไทย คือติดตามครอบครัวที่เข้ามาทำงานหรือย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทย⁸⁶

เด็กต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี

แม้จังหวัดชลบุรีจะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงเมื่อเปรียบเทียบกับหลายๆ จังหวัดในภาคตะวันออก ส่งผลให้มีการจ้างงานในภาคต่างๆ เพิ่มมากขึ้น และความต้องการแรงงานต่างด้าวก็เพิ่มจำนวนมากขึ้น แต่เนื่องจากแนวทางในการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าว รวมทั้งการจัดการกับปัญหาแรงงานต่างด้าว ที่ทุกรัฐบาลจะผ่อนผันให้มีการขึ้นทะเบียนเพื่อพยายามแก้ปัญหาแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย ประกอบกับการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ทำให้ไม่สามารถประมาณการณ์จำนวนแรงงานต่างด้าวได้ รวมทั้งนโยบายค่าแรง 300 บาท ส่งผลให้จำนวนแรงงานจากสามสัญชาติเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้นนั้นนอกจากจะไม่สามารถระบุตัวเลขที่ถูกต้องได้ เนื่องจากมีทั้งแรงงานที่เข้าเมืองมาถูกกฎหมาย และไม่ถูกกฎหมาย แรงงานเหล่านี้ยังมีผู้ติดตาม คือ ลูก หรือในบางกรณี ก็จะมีลูกที่ประเทศไทย ส่งผลให้ไม่สามารถระบุจำนวนเด็กต่างด้าวในประเทศไทยได้อย่างถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการในด้านต่างๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข การศึกษา

⁸⁶ ความจำเป็นในการออกกฎหมายรองรับศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย (เด็กต่างชาติ) [ออนไลน์]
http://www.mwgtailand.org/autopagev4/show_page.php?topic_id=125&auto_id=8&TopicPk= เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2558.

หากพิจารณาการจ้างแรงงานต่างด้าวที่เป็นเด็กในประเทศไทย จากข้อมูลการสำรวจภาวะการมีงานทำของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า ภาคเอกชนมีการพบว่า ในปี 2554 มีการจ้างแรงงานเด็กจำนวน 19,074 คน ในปี 2555 จำนวน 14,972 และในจังหวัดชลบุรีพบว่า มีการใช้แรงงานเด็กอยู่ในสถานประกอบการต่างๆ เช่น ในบ่มน้ำมัน และในสถานบริการ โดยในปี 2558 มีจำนวน 204 คน ซึ่งยังไม่มีการจดทะเบียนที่ถูกต้อง⁸⁷

อย่างไรก็ตาม สำหรับเด็กต่างด้าวที่เป็นผู้ติดตามแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานหรือที่เกิดในประเทศไทย ทางจังหวัดชลบุรีเองก็พยายามดำเนินการเพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาตามสิทธิศักยภาพ และความจำเป็นของแต่ละคน ดังปรากฏว่าโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตการศึกษาขั้นพื้นฐานก็มีการรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน หรือในตำบลแสมสารก็ได้มีการจัดตั้งและเปิดศูนย์รับดูแลบุตรแรงงานต่างด้าวซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุตรแรงงานต่างด้าวด้านประมง⁸⁸ มีผู้มาเรียน 47 คน ส่วนใหญ่เป็นบุตรของแรงงานต่างด้าวที่ประกอบอาชีพประมงต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เด็กต่างด้าวเข้าสู่ขบวนการค้ามนุษย์ และได้ใช้ชีวิตภายใต้ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม โดยได้รับการอุดหนุนงบประมาณจากผู้ประกอบการประมงและประมงต่อเนื่องในเขตตำบลแสมสาร และผู้บุคคลทั่วไป มีการสอนทักษะภาษาไทย ภาษาพม่า และภาษาอังกฤษ ร่วมกับการสอนและทำกิจกรรมทางศาสนาคริสต์ไปพร้อมๆกัน โดยตอนเช้าจะมีการทำกิจกรรมกลุ่ม และแยกย้ายกันเรียน โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับ 3 ขวบ อายุ 4 – 5 ขวบ และอายุ 6 – 14 ขวบ⁸⁹ ซึ่งการจัดตั้งศูนย์ที่ดูแลเด็กต่างด้าวยังมีอยู่น้อยมากในจังหวัดชลบุรี ซึ่งการจัดตั้งศูนย์ในลักษณะนี้ในจังหวัดชลบุรียังมีอยู่น้อยมาก โดยส่วนใหญ่เด็กต่างด้าวที่ต้องการเข้ารับการศึกษ ถ้าผู้ปกครองมีข้อมูล หรือนายจ้างแจ้งกับผู้ปกครอง ก็จะมีการสมัครเข้าเรียนในระบบโรงเรียนให้กับเด็กต่างด้าว มิเช่นนั้น ก็จะพบการนำลูกหลานไปอยู่ที่ทำงานด้วย เช่น แรงงานต่างด้าวที่ทำงานก่อสร้างก็จะนำลูกหลานไปเลี้ยงหรือให้ไปช่วยงานเล็กๆ น้อยๆ ในที่ทำงาน ซึ่งก็จะทำให้เด็กต้องตกอยู่ในสภาวะเสี่ยง หรือในบาง

⁸⁷ กระทรวงแรงงาน. ก.แรงงาน เร่งเดินหน้าคุ้มครองแรงงานเด็ก แรงงานต่างชาติ ศูนย์นโยบายประเทศ คัด 3 สินค้าไทย ทั้งอ้อย เครื่องนุ่งห่ม และกุ้ง สหรัฐเตรียมปลดออกจากสินค้าใช้แรงงานเด็ก. [ออนไลน์]

<http://www.mol.go.th/en/node/36203> เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2558.

⁸⁸ ศูนย์นี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณและการวางแผนในการบริหารจัดการจากองค์การบริหารส่วนตำบล สวมคมการประมง ผู้ประกอบการประมง และประมงต่อเนื่องในตำบลแสมสาร โดยแต่เดิมเด็กที่มาอยู่ในศูนย์รับดูแลบุตรแรงงานต่างด้าวตำบลแสมสาร จะมีที่พักชั่วคราวสำหรับเรียนภาษาพม่าและเรียนศาสนาคริสต์ ไปพร้อมๆ กัน ต่อมาได้เปลี่ยนสถานที่และและทำเป็นสถานที่เรียน มีอาคารสำหรับเรียน ทำกิจกรรม และกิจกรรมทางศาสนา

⁸⁹ สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. ผู้ว่าฯ ชลบุรี เปิดศูนย์รับดูแลบุตรแรงงานต่างด้าว. [ออนไลน์]

http://thainews.prd.go.th/CenterWeb/News/NewsDetail?NT01_NewsID=TNSOC5806160010174 13 กรกฎาคม 2558.

กรณีที่ครอบครัวนั้นมีลูกหลายคน ก็อาจให้ลูกคนโต หรือคนที่ยังไม่ได้เข้าเรียน เลี้ยงน่องอยู่ที่ที่เป็นที่พักอาศัย หรือแค้นปีคนงาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี⁹⁰

ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดชลบุรี เป็นการจัดการศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษา โดยเป็นการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา ซึ่งในการจัดการได้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงปริมาณสถานศึกษา และจำนวนประชากรเป็นหลัก รวมทั้งความเหมาะสมด้านอื่นด้วย

ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษามีคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา ประสานส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษาประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งการกำกับดูแลหน่วยงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่การศึกษา

คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพครู และผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู ผู้นำทางศาสนาและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม โดยให้ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการ

ในจังหวัดชลบุรีแบ่งออกเป็น 3 เขตพื้นที่การศึกษา คือ

เขต 1 ดูแลการจัดการศึกษาในเขตอำเภอเมืองชลบุรี อำเภอหนองใหญ่ และอำเภอบ้านบึง

เขต 2 ดูแลการจัดการศึกษาในเขตอำเภอบ่อทอง อำเภอเกาะจันทร์ อำเภอนันทนาค และอำเภอนานทอง

เขต 3 ดูแลการจัดการศึกษาในเขตอำเภอศรีราชา อำเภอเกาะสีชัง อำเภอบางละมุง 1 และอำเภอสัตหีบ

และหน่วยงานที่ดูแลการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา แยกออกจากการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยในส่วนของจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ในจังหวัดชลบุรี คือ

⁹⁰ ในการศึกษาวิจัยนี้ ได้ทำการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จึงขอแนะนำเสนอเฉพาะการจัดการศึกษาที่อยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่ฯ เขตพื้นที่ 1 เท่านั้น

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี เขต 1
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี เขต 2
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีอำนาจหน้าที่ ตามมาตรา 37 ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษา พ.ศ. 2546 ดังนี้⁹¹

ก. ดำเนินการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา (มาตรา 36)

ข. มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาที่กำหนดไว้ในกฎหมาย (พรบ.ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ) และกฎหมายอื่นและ

ค. มีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1) จัดทำนโยบายแผนพัฒนาและมาตรฐานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย มาตรฐานการศึกษาแผนการศึกษาแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่น

2) วิเคราะห์การจัดตั้งงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปของสถานศึกษาและหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษาและแจ้งจัดสรรงบประมาณที่ได้รับให้หน่วยงานข้างต้น รับทราบและกำกับ ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณของหน่วยงานดังกล่าว

3) ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาหลักสูตรร่วมกับ สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4) กำกับ ดูแล ติดตาม และประเมินผลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และในเขตพื้นที่การศึกษา

5) ศึกษาวิเคราะห์ วิจัย และรวบรวมข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

6) ประสานการระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรบุคคลเพื่อส่งเสริม สนับสนุน การ

จัดและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

7) จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษาและประเมินผลสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

8) ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาของสถานศึกษาของเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งบุคคลองค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดรูปแบบที่หลากหลายในเขตพื้นที่การศึกษา

9) ดำเนินการและประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาการศึกษาในเขตพื้นที่

⁹¹ บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. [ออนไลน์]

http://www.chon1.go.th/chon57/upload/chon1/info/role_chon1_58.pdf เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2558.

การศึกษา

- 10) ประสาน ส่งเสริมการดำเนินงานของคณะกรรมการและคณะทำงานด้านการศึกษา
- 11) ประสานการปฏิบัติราชการทั่วไปกับหน่วยงานภาครัฐเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะสำนักงานผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตพื้นที่การศึกษา
- 12) ปฏิบัติหน้าที่อื่นเกี่ยวกับกิจการภายในเขตพื้นที่การศึกษาที่มีได้ระบุให้เป็นหน้าที่ของผู้ใด โดยเฉพาะ หรือปฏิบัติงานอื่นตามที่มอบหมาย

เมื่อการจัดการศึกษาของสำนักงานฯ เขตพื้นที่ และของโรงเรียนในสังกัด เป็นการดำเนินภายใต้กฎหมายที่จะต้องคำนึงถึงสิทธิและความเสมอภาคของเด็กทุกคนในการได้รับการศึกษา โรงเรียนต่างๆ ในสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก็ได้มีการรับเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้าศึกษา ตามแต่ความพร้อมและแนวทางในการบริหารจัดการของแต่ละโรงเรียนในการจัดการศึกษา ดังจะเห็นได้จากจำนวนนักเรียนต่างด้าวในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 อำเภอเมือง ที่บางโรงเรียนก็มีสัดส่วนเด็กนักเรียนต่างด้าวมาก บางโรงเรียนก็มีสัดส่วนนักเรียนต่างด้าวน้อย หรือบางโรงเรียนก็ไม่มีเด็กนักเรียนต่างด้าวเลย ดังนี้

ตาราง 7 แสดงจำนวนเด็กนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แยกตามสัญชาติ ปีการศึกษา 2557

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	สัญชาติ					
		ไทย	กัมพูชา	พม่า	ลาว	อื่นๆ	รวม
1	ชุมชนวัดหนองรี	624	3	6	2	1	636
2	นาป่ามโนรถ	171	-	-	1	-	172
3	บ้านช่องมะเฟือง	102	5	13	1	-	121
4	บ้านซากพุทรา	213	1	-	1	-	215
5	บ้านปากคลองฯ	133	-	3	7	-	143
6	บ้านไร่ไทรลำ	116	1	-	3	-	120
7	บ้านวังตะโก	121	-	-	-	-	121
8	บ้านสวนอุดมวิทยา	946	-	1	-	-	947
9	บ้านหนองตะโก	370	-	1	-	-	371
10	บ้านห้วยกะปิ	799	1	-	1	-	801
11	บ้านห้วยสาธิตา	129	3	1	-	-	133
12	บ้านหัวโกรก	375	3	1	2	-	381

13	บ้านแหลมแท่น	328	6	9	5		348
ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	สัญชาติ					
		ไทย	กัมพูชา	พม่า	ลาว	อื่นๆ	รวม
14	พระตำหนักมหาราช	222	1	-	1		224
15	วอนนภาศัพท์	189	18	8	3		218
16	วัดคอนคำรังธรรม	586	-	2	1		589
17	วัดตาลล้อม	153	-	2	2		157
18	วัดเตาปูน	180	1	-	1		182
19	วัดทองคั้ง	1074	7	2	1	1	1085
20	วัดธรรมนิมิตต์	62	3	-	3		68
21	วัดนาเขื่อน	154	3	1	3		161
22	วัดบางเป้ง	209	5	9	2		225
23	วัดบุญญราศรี	207	-	-	-		207
24	วัดผาสุกราม	223	-	6	-		229
25	วัดราษฎร์ศรัทธา	913	1	1	-		915
26	วัดราษฎร์สโมสร	226	3	7	-		236
27	วัดศรีพโลทัย	126	5	-	-		131
28	วัดสำนักบก	215	1	1	-		217
29	วัดเสม็ด	181	2	1	-		184
30	วัดใหม่เกตุงาม	242	-	-	1		243
31	อนุบาลชลบุรี	3334	-	-	-	10	3344
32	อนุบาลพุทธชาคม	419	2	1	2		424
33	อนุบาลวัดกลางดอน	902	-	2	1		905
34	อนุบาลวัดช่องลม	169	1	3	5		178
35	อนุบาลวัดอรัญ	196	-	1	-	1	198
36	อนุบาลวัดอุทยานนที	227	-	-	-		227
37	อนุบาลวัดอุตะเถา	1049	4	1	-		1057

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1

เมื่อโรงเรียนมีกรรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน การจัดการเรียนการสอนและการดำเนินการต่างๆ เพื่อให้เด็กต่างด้าวได้รับสิทธิต่างๆ เท่าเทียมเด็กไทย จึงเป็นภารกิจที่สำคัญที่โรงเรียน ผู้บริหารและครูจะต้อง

ร่วมกันทำให้เกิดขึ้นจริง โดยเฉพาะเมื่อหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายมีความชัดเจน และแต่ละโรงเรียนเริ่มมีประสบการณ์และเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการมากขึ้น ทั้งการรับเด็กต่างด้าว เงื่อนไขของการรับเด็กต่างด้าว การจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กต่างด้าว แนวทางการให้เด็กต่างด้าวปรับตัว และเรียนร่วมกับเด็กนักเรียนไทย ส่งผลให้เด็กต่างด้าวที่มีเอกสารสามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาไทยได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้พบว่าในช่วงแรกๆ จำนวนเด็กต่างด้าวยังมีไม่มาก เนื่องจากปัญหาด้านเอกสารเป็นหลัก เช่น เด็กต่างด้าวที่ไม่มีเอกสารหรือพ่อแม่เข้าประเทศไทยมาไม่ถูกต้อง ทางโรงเรียนแต่ละโรงเรียนก็ได้พยายามช่วยเหลือเพื่อให้เด็กได้เรียนหนังสือ โดยบางโรงเรียนก็รับเด็กเข้ามาเรียน แต่มีค่าใช้จ่ายที่พ่อแม่ต้องให้กับทางโรงเรียน จึงเป็นผลให้จำนวนเด็กต่างด้าวในระบบโรงเรียนจึงมีไม่มาก และบ่อยครั้งที่พบว่า เด็กต่างด้าวจะเรียนเพียงแค่ 1 - 2 ภาคการศึกษาก็ลาออกหรือออกไปโดยไม่แจ้งเนื่องจากพ่อแม่ย้ายที่ทำงาน หรือในบางกรณีก็เนื่องจากพ่อแม่ต้องการให้ออกไปทำงาน แต่ในระยะสิบปีที่ผ่านมา พบว่า จำนวนเด็กต่างด้าวในสถานศึกษาค่อยๆ เพิ่มจำนวนมากขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว ที่โรงเรียนต่างๆ ได้ดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ และนโยบาย โดยคำนึงถึงสิทธิทางการศึกษา (Right to Education) และหลักสิทธิมนุษยชน

ในการนำเสนอผลการศึกษาดูตามวัตถุประสงค์ที่สอง คือ สภาพการณ์และปัญหาด้านการศึกษาของเด็กต่างด้าวในสถานศึกษา ได้นำแนวคิดด้วยสิทธิทางการศึกษา (Right to Education) ตามหลักการ 4-A ของ Katarina Tomasevski (2001) คือ การศึกษาต้องพร้อมที่จะให้ใช้ได้ (Available) การศึกษาต้องเข้าถึงได้ (Accessible) การศึกษาที่จัดต้องยอมรับได้ (Acceptable) และการศึกษาที่จัดต้องสามารถปรับได้ (Adaptable) มาเป็นกรอบหลักในการอธิบาย ร่วมกับแนวคิดด้วยเด็กต่างด้าวกับการศึกษา ของเลสลีย์ บาร์เลตต์ (Lesley Barlett) ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงภารกิจ หน้าที่ และการปฏิบัติตามกฎหมายและนโยบายของโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงเรียน และครู ว่าสอดคล้องกับหลักการมากน้อยเพียงไร รวมถึงผลของการจัดการศึกษามีการปฏิบัติและส่งเสริมสิทธิทางการศึกษาและสิทธิมนุษยชนมากน้อยเพียงไร ผ่านคำให้สัมภาษณ์ของเด็กนักเรียนต่างด้าวเป็นหลัก

การจัดการศึกษากับความพร้อมให้ใช้ได้ (Available)

สำหรับหลักการ 4-A ข้อแรกคือ การศึกษาต้องพร้อมที่จะให้ใช้ได้ (Available) พบว่า รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณด้านการศึกษาให้กับเด็กทุกคน หรือที่เรียกกันว่างบประมาณรายหัว เพื่อให้เด็กทุกคนได้มีโอกาสในการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน และเด็กต่างด้าวก็ได้รับสิทธินี้เท่าเทียมกับเด็กไทย ไม่ว่าจะเป็นค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าเครื่องแบบอุปกรณ์การเรียน ค่านม หรือค่าอาหารกลางวัน

“มีครบ มีอาหารกลางวัน มีนม อาหารกลางวันเราก็ให้เด็กกินจนอิ่มนะ ส่วนนม
วันไหนถ้ามีเหลือก็จะให้เบิ้ล ...ชุดนักเรียนก็มีสองชุด เรามีชุดไทยด้วย เราก็จะมีงบแต่
ไม่ได้มีทุกปีนะ”⁹²

“อาหารกลางวันของโรงเรียน...กระทรวงศึกษาจะ โอนเงินมหาไถย แล้ว
มหาไถยโอนเข้าท้องถิ่น แล้วท้องถิ่นก็ออกเช็คให้โรงเรียน...แล้วนี่มูลนิธิไตรคุณธรรมก็
ให้ข้าวมา 7 ท่อน”⁹³

“[งบประมาณ] พอนะ แล้วโรงเรียนอยู่ในเมืองอยู่ในชุมชนด้วย เราก็ได้
งบประมาณจากหลายที่เราได้งบประมาณจาก อบจ. มาทำหอประชุม ได้ความช่วยเหลือ
จากคุณนุรักษ์ เรื่องรอบ นักร้องนุรักษ์ธรรมชาติ กลุ่มเกษตรทำนา หนองรี วัดอัมพวัน
สมาคมจีนพุทธสมาคม เจ้าจะบริจาคข่าวสาร เราก็ทำหนังสือไป...[มี CSR จากธุรกิจ
เอกชน] โรงงานแถวนี้ไม่ค่อยมีเรื่องพวกนี้ ไม่ค่อยมีเรื่องจิตอาสา...อย่างคอมพิวเตอร์
อบจ.ชลบุรีก็ให้มา”⁹⁴

ในส่วนนี้เมื่อสอบถามกับเด็กนักเรียนต่างดาว ก็ได้คำตอบที่ตรงกัน

“ถ้ากินข้าวจานแรกไม่อิ่ม เดิมมีเยอะ...เดิมบอ แต่บางทีก็อึด ก็ไม่เดิม...ชอบ
กินข้าว ไม่ชอบกินกับ”⁹⁵

“[เคยกินนมสองถุงมัย] เคย ถ้ามี ครูก็ให้กิน”⁹⁶

ในส่วนของจำนวนและความหลากหลายของโรงเรียนกับความสอดคล้องกับช่วงอายุของเด็ก
นักเรียน พบว่า โรงเรียนในพื้นที่ที่ทำการศึกษารับเด็กต่างดาวเข้าศึกษาทั้งสัญชาติเมียนมาร์ ลาว และ
กัมพูชา โดยจะจัดให้เรียนร่วมกันกับเด็กไทย เพื่อให้สามารถปรับตัวกับเด็กไทยและบริบทของสังคมไทย
ได้ และไม่เกิดความแปลกแยก โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้เรียน และปัญหาที่อาจตามมาจากการที่เด็กไม่ได้รับ

⁹² ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

⁹³ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.

⁹⁴ เพิ่งอ้าง

⁹⁵ คช.บุญเหลือ โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

⁹⁶ คช.มะกรูด โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.

การศึกษา มากกว่าเรื่องความแตกต่าง หรือความเป็นเด็กต่างด้าว และโดยภาพรวมถือได้ว่า เด็กไทยและเด็กต่างด้าวต่างมีการปรับตัวได้เป็นอย่างดี

“เด็กไทย เด็กต่างด้าว เรียนรวมกัน...เราไม่มีห้องเรียนเฉพาะ...สอนให้เคารพใน
หลวง ร้องเพลงชาติเหมือนกัน...เด็กๆ ช่วยเหลือกันดี รักกันดีด้วยซ้ำ...พ่อแม่เด็กไทยก็ไม่
ตั้งคำถามกับเด็กต่างด้าว เพราะสภาพสังคมก็เป็นอย่างนี้”⁹⁷

“ความเป็นคนไทยกับคนต่างด้าวมันกลมกลืนกันนะ...เด็กไทยที่นี้อยู่กับปู่ย่า อยู่
กับญาติที่ช่วยกันเลี้ยงไว้..เป็นครอบครัวที่มีปัญหา”⁹⁸

“เรียนรวมกันได้ เด็กไม่มีปัญหา...นี่ไม่เคยมีปัญหาเลย”⁹⁹

“เรียนรวม... เรื่องภาษาเด็กเรียนภาษาตัวเอง..เวลาเรียน เรียนรวม เด็กก็เข้ากันได้
นี่ก็เล่นกัน...”¹⁰⁰

ในส่วนของคุณสมบัติของครู ตามระเบียบของทางราชการมีการกำหนดคุณสมบัติเอาไว้แล้ว ทั้งผู้
ที่เป็นครูรวมถึงผู้ช่วยครูในโรงเรียน รวมทั้งกระบวนการในการคัดเลือก รวมทั้งสิทธิต่างๆ ที่ครูจะได้รับ
ด้วย อย่างไรก็ตาม ในการทำการสอนเด็กต่างด้าวที่มีความแตกต่างด้านภาษารวมทั้งวัฒนธรรม จากการ
สัมภาษณ์ ปรากฏว่า ยังไม่มีครูคนใดหรือครูจากโรงเรียนใดที่ได้รับการอบรมเป็นพิเศษในการสอนเด็กต่าง
ด้าว หรือการสอนเด็กที่มีความหลากหลายต่างชาติพันธุ์

“ไม่เคยมีการอบรมครูสอนเด็กต่างด้าวนะ”¹⁰¹

สำหรับคำสัมภาษณ์ที่บ่งบอกถึงการเรียนรวมที่ไม่เป็นปัญหา เมื่อพิจารณาคำให้สัมภาษณ์ร่วมกัน
กับบริบทของโรงเรียนพบว่า โรงเรียนที่ค่อนข้างห่างไกล และคนไทยที่อยู่ในพื้นที่มักไม่ส่งลูกหลานของ
ตนเองเข้าเรียนในโรงเรียน แต่โรงเรียนนี้ก็ยังสามารถจัดการเรียนการสอนได้และไม่ถูกยุบ ก็เนื่องจากมี
จำนวนเด็กนักเรียนต่างด้าวมารเรียนจำนวนมาก ทำให้เด็กนักเรียนไทย ไม่ต้องเดินทางไปเรียนไกลบ้าน

⁹⁷ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 2, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

⁹⁸ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 2, อ้างแล้ว.

⁹⁹ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 6, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2558.

¹⁰⁰ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 7, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2558.

¹⁰¹ เพิ่งอ้าง

มากนั้น ประกอบกับพื้นที่บริเวณนั้นมีแรงงานต่างด้าวอยู่ตามโรงงานจำนวนมาก อาจเป็นเหตุผลให้ชาวบ้านในบริเวณนั้นคุ้นเคย

ความพร้อมให้ใช้ให้กับปัจจัยระดับระบบและปัจจัยระดับ โรงเรียน

เมื่อพิจารณาหลักการ 4-A ข้อแรก คือ การศึกษาต้องพร้อมที่จะให้ใช้ได้ (Available) ร่วมกับแนวคิดว่าด้วยเด็กต่างด้าวกับการศึกษาของเลสลีย์ บาร์เล็ดด์ ที่เสนอว่า การจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวต้องเผชิญกับปัจจัยระดับระบบและปัจจัยระดับ โรงเรียน ในส่วนนี้พบว่า ปัจจัยระดับระบบ 4 ปัจจัย คือ สถานะทางกฎหมายของคนต่างด้าว ภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคม การแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม และนโยบายการเงินการคลังของโรงเรียน มีความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว

กล่าวสำหรับปัจจัยระดับระบบ ปัจจัยแรก นโยบายของรัฐในเรื่องคนต่างด้าว มีผลอย่างมากต่อการศึกษารวมของเด็กต่างด้าวและทำให้การศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวพร้อมใช้ได้ เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญระดับต้นๆ ที่เอื้อต่อการที่เด็กต่างด้าวจะได้รับการศึกษาตามสิทธิและหลักการสิทธิมนุษยชน เห็นได้ชัดเจนจากจำนวนเด็กต่างด้าวที่เพิ่มขึ้นในสถานศึกษา และยังคงมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้จากการศึกษาและสัมภาษณ์ผู้อำนวยการ โรงเรียน พบว่า ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา จำนวนเด็กต่างด้าวในสถานศึกษาที่ทำการศึกษามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากแนวทางในการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวมีความชัดเจนรวมทั้งจากประสบการณ์ในการค่อยๆ เริ่มรับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษาของสถานศึกษาต่างๆ ประกอบกับสถานะของแรงงานต่างด้าวที่ได้มีการขึ้นทะเบียนตามแนวทางการผ่อนผันของรัฐบาลที่ต้องการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าว และเพื่อให้เกิดการทำงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่เกิดการถูกละเมิด รวมทั้งได้รับสิทธิต่างๆ การขึ้นทะเบียนของแรงงานต่างด้าวนี้นำไปสู่การเข้ารับการศึกษาของเด็กต่างด้าว เนื่องจากแรงงานต่างด้าวเมื่อขึ้นทะเบียน จะมีเอกสารที่ถูกต้องสำหรับตนเองและผู้ติดตาม ที่เป็นประโยชน์กับเด็กต่างด้าวในฐานะผู้ติดตาม ให้ได้รับสิทธิทางการศึกษาโดยไม่ถูกปฏิเสธ และไม่เสียค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกับเด็กไทย

“ในด้านการจัดการเรียนการสอน ก็เป็นหน้าที่ของสพฐ. ที่เราก็มักกลุ่มส่งเสริมฯ และบุคลากรที่ทำหน้าที่นี้”¹⁰²

“ที่นี้นะ แต่เริ่มแรกเลย มีเด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียน เพราะพ่อแม่อยากให้เรียนที่ไทย โดยไม่สนใจเรื่องวุฒิ เราก็ให้เค้าเรียน แต่เมื่อมีกฎหมาย เรื่องสิทธิการศึกษาเรื่องวุฒิ ประมาณปี 45 เราก็มีเด็กชุดแรกที่ได้เรียนตามสิทธิแล้วก็ได้วุฒิ ถ้าเค้า

¹⁰² วสันต์ นาวเหนียว. 2558. สัมภาษณ์. 26 มีนาคม.

เรียนจบ ...ประมาณ 45-46 เป็น โรอิงญา แต่บอกว่าเป็นพม่า...ถ้ามีเลข 13 หลัก ก็
เข้ามาเรียนได้เลย”¹⁰³

“ในพื้นที่นี้ ปัญหาปัจจุบันจะยังไม่มาก มีเด็กต่างชาติประมาณ 10 เปอร์เซนต์ 70
เปอร์เซนต์เป็นเด็กไทย เด็กในพื้นที่ อีก 10 เปอร์เซนต์เป็นเด็กย้ายมา”¹⁰⁴

แม้สถานะของคนต่างด้าวที่มีการขึ้นทะเบียนถูกต้องตามกฎหมายจะเอื้อต่อการที่เด็กต่างด้าวจะ
ได้รับการศึกษา รวมทั้งมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 จะมิมติให้ปรับปรุงข้อความใน
ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหลักฐาน วัน เดือน ปีเกิด ในการรับนักเรียนนักศึกษา เข้ามาเรียนใน
สถานศึกษา พ.ศ.2535 ว่า ให้สถานศึกษาไม่ต้องลงรายงานด้วยหมึกแดงว่า “ไม่มีหลักฐานตามกฎหมาย
ว่าด้วยการทะเบียนราษฎร” ไว้ในหลักฐานทางการศึกษาเฉพาะตัวของนักเรียนนักศึกษาเป็นรายบุคคล เพื่อ
ป้องกันมิให้เป็นการแข่งขันให้เกิดความแตกต่างขึ้น อีกทั้งยังเห็นได้จากจำนวนที่มากขึ้นของเด็กต่างด้าว
ในโรงเรียน แต่ก็ยังพบปัญหาเรื่องการแบ่งแยกเชื้อชาติอยู่ แม้จะไม่สามารถกล่าวได้อย่างชัดเจนนัก และ
ไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงในการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว เนื่องจากการจัดการศึกษาในโรงเรียน มีการให้
สิทธิกับเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นเด็กไทยหรือเด็กต่างด้าว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่ไม่
แบ่งแยกของทางโรงเรียนและครู อีกทั้งเมื่อเด็กเข้ามาเรียน ในเบื้องต้นเด็กต่างด้าวมักจะไม่สามารถสื่อสาร
ภาษาไทยได้ ทางโรงเรียนก็จะให้เด็กได้เรียนชั้นอนุบาลก่อน หรือบางโรงเรียนก็จะจัดให้มีห้องเรียน
อาเซียนขึ้น เพื่อให้เด็กๆ มีการปรับตัวรวมทั้งค่อยๆ เรียนรู้ภาษาไทย เพื่อให้เมื่อขึ้นชั้นเรียนประถมศึกษาปีที่
ที่ 1 แล้ว สามารถเรียนร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี ไม่เกิดความแตกแยกแตกต่าง

อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่เกิดปัญหาการแบ่งแยกในโรงเรียน และกับครูในฐานะผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็ก
นักเรียนมากที่สุด แต่ก็ยังพบว่ามีปัญหาทั้งในเชิงระบบและปัญหาเล็กๆน้อยๆ ที่สะท้อนการแบ่งแยกและ
ความไม่เข้าใจในเรื่องความแตกต่าง ที่อาจต้องมีการดำเนินการเพื่อให้ความรู้ รวมทั้งค่อยๆ ปรับความคิด
และทัศนคติที่มีต่อคนต่างด้าว เด็กต่างด้าว โดยเฉพาะสิทธิทางการศึกษาว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการ
พัฒนาคน เพราะการที่มีคนที่มีความรู้มีการศึกษา จะช่วยให้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเป็นไปอย่างปกติสุข
มากขึ้น รวมทั้งการศึกษายังเป็นการพัฒนาสุขภาพและโอกาสของคนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ดังจะเห็นได้
จากอย่างน้อยสองประเด็น

ประเด็นแรก ความรู้สึกของครูและผู้ปกครอง การเรียนร่วมกันระหว่างเด็กต่างด้าวและเด็กไทย
ในช่วงแรกๆ หลายๆ โรงเรียนประสบปัญหาในด้านความเข้าใจของผู้ปกครองของเด็กนักเรียนไทย ที่มี
ความกังวลกับการให้บุตรหลานของตนเองเรียนชั้นเดียวกัน ห้องเดียวกันก็เด็กต่างด้าว

¹⁰³ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 4, อ่างแล้ว.

¹⁰⁴ เพิ่งอ้าง.

“ที่นั่นนะ แต่เริ่มแรกเลย มีเด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียน เพราะพ่อแม่อยากให้เรียนที่ไทย โดยไม่สนใจเรื่องวุฒิ เราก็ให้เค้าเรียน... แรกๆ พ่อแม่ไทยไม่เข้าใจนะ แต่ปัญหาที่จับด้วยพระราชบัญญัติการศึกษา...”¹⁰⁵

จากคำให้สัมภาษณ์นี้ แสดงให้เห็นถึงปัจจัยเชิงระบบ คือ กฎหมายและนโยบายของรัฐบาลที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งเสริมสนับสนุนความเสมอภาคในการการศึกษาของเด็กต่างด้าว

อีกส่วนหนึ่งที่น่าสนใจคือ แม้ในการจัดการศึกษาจะพบว่า ผู้อำนวยการและครูจะมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว แต่ก็อาจมีบางประเด็นที่มีความอ่อนไหวต่อความรู้สึก ที่อาจต้องค่อยๆ มีการปรับตัว เพื่อให้เกิดการยอมรับได้ในทุกๆ ด้าน และเพื่อให้การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันระหว่างคนไทยและคนต่างด้าวดำเนินไปได้อย่างมีความสุข

“ช่วงเทศกาลก็จะมีพ่อแม่ของ [นักเรียนต่างด้าวคนหนึ่ง] เค้าพอมีฐานะ ขับรถกระบะ ก็มาทำกับข้าวเลี้ยงที่โรงเรียน พวกครูไม่กล้ากิน พอมาอีกปี เค้าเลยเอาเงินให้โรงเรียนทำเลี้ยงเอง...แต่ในเรื่องของการเรียน ครูหรือผ.เอง ก็ไม่ได้แบ่งเด็กนะ ไม่ได้รู้สึกแบ่งอะไร”¹⁰⁶

จากคำให้สัมภาษณ์ในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึก ที่ไม่ใช่ในฐานะของความเป็นครู แต่ในฐานะของครูกับพ่อแม่ของเด็กนักเรียนที่เป็นคนต่างด้าว ที่ยังอาจมีความไม่สะดวกใจบางประการ ที่ก็พบว่าต่างมีการปรับตัวต่อกัน และความรู้สึกเช่นนี้ไม่ได้ส่งผลต่อการจัดการศึกษาให้เด็กต่างด้าวในโรงเรียน

ประเด็นที่สอง การรับนักเรียน แม้จะมีกฎหมายบัญญัติอย่างชัดเจน แต่ก็ไม่ใช่ทุกโรงเรียนที่รับเด็กนักเรียนต่างด้าว ในจังหวัดชลบุรีพบว่า สถานศึกษาที่รับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษาเป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ก็ไม่ใช่ทุกโรงเรียน เพราะบางโรงเรียนที่สังกัด สพฐ. ก็ไม่มีนักเรียนต่างด้าว เห็นได้จากโรงเรียนที่รับเด็กนักเรียนต่างด้าวกับโรงเรียนที่ไม่รับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนอยู่ไม่ห่างกันนัก นอกจากนี้แทบไม่ปรากฏเด็กนักเรียนต่างด้าวในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในเขตอำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี คือ โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี โรงเรียนในสังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี รวมทั้งโรงเรียนสาธิตด้วย

¹⁰⁵ เฟิ่งอ้อาง.

¹⁰⁶ เฟิ่งอ้อาง.

“[โรงเรียน ก. โกลั้วว่า ทำไม่ถึงไม่ให้ลูกไปเรียน]...ไม่รับ ไม่รู้ว่าทำไม.. รู้แต่ว่าเค้าไม่รับ”¹⁰⁷

จากคำให้สัมภาษณ์ในส่วนนี้พบว่า แม้รัฐบาลจะมีการวางระบบ ออกกฎหมาย เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติแล้ว โรงเรียนในฐานะที่เป็นหน่วยย่อยที่สุดของการจัดการศึกษา คือส่วนที่สำคัญที่สุด ฉะนั้น การทำความเข้าใจทั้งกับ โรงเรียน และอาจรวมทั้งผู้ปกครองของนักเรียนถึงสิทธิทางการศึกษาของเด็กต่างด้าว การมีทัศนคติที่ดีต่อเด็กต่างด้าว เพื่อไม่นำไปสู่การแบ่งแยก จึงอาจเป็นสิ่งที่ต้องค่อยๆ ดำเนินการ แก้ปัญหาในระยะยาว

และสำหรับปัจจัยด้านระบบปัจจัยสุดท้ายคือ นโยบายการเรียนด้านภาษา ในส่วนนี้พบว่า ทุกโรงเรียนที่ทำการศึกษา ยังไม่มีโรงเรียนใดที่มีการจัดการเรียนแบบสองภาษา ทั้งนี้เนื่องจากเป็นระบบโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ที่ใช้หลักสูตรแกนกลาง มีมาตรฐานกลางในการจัดการเรียน การสอนและการวัดความรู้ของเด็กนักเรียน รวมทั้งภาษาที่เป็นภาษาไทยภาษาเดียวที่ใช้ในการจัดการเรียน การสอน จึงทำให้เด็กต่างด้าวที่เข้าเรียนจำเป็นต้องปรับตัว โดยเรียนรู้ภาษาไทยในช่วงปีแรกที่เข้ามาเรียน คือในชั้นอนุบาลหรือในห้องเรียนอาเซียน เมื่อเด็กนักเรียนสื่อสารพอได้ จึงให้เลื่อนขึ้นไปชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากครูต่างๆเกรงว่า หากให้เด็กต่างด้าวเข้ามาแล้วเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เลย หรือเข้ามาเรียนเมื่ออายุเท่าใด ก็ให้เรียนตามชั้นเลย จะส่งผลต่อตัวเด็กนักเรียนเอง ทั้งในแง่ของการปรับตัว และในแง่ของผลการเรียน ซึ่งจะเป็นปัญหาและบั่นทอนการเรียนของเด็กนักเรียนต่างด้าว ในส่วนของครู ก็ยังไม่มีและไม่เคยเข้ารับการอบรมการเรียนการสอนแบบสองภาษา

¹⁰⁷ แม่ของชญ.นิศ โรงเรียนชลบุรี 5. สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2558.

System-Level Factors	4-A Scheme Available		
	งบประมาณ	จำนวนและความหลากหลายของโรงเรียน	คุณสมบัติของครู
สถานะทางกฎหมาย	เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สิทธิทางการศึกษาของเด็กต่างด้าวเป็นไปได้ โดยโรงเรียนและครูเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวอย่างเท่าเทียมกับเด็กไทย		
การเนรเทศออกนอกประเทศ	-	-	-
การคลังของโรงเรียน	ในแต่ละปีทางโรงเรียนจะต้องกรอกข้อมูลของเด็กต่างด้าวเพื่อของงบประมาณรายหัวจากรัฐบาล เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยได้งบประมาณเท่าเทียมกับเด็กไทย	-	-
นโยบายการเรียนด้านภาษา	-	หลักสูตรที่ใช้ เป็นหลักสูตรกลางที่ใช้ทั่วประเทศ จึงใช้ภาษาเดียวกันคือภาษาไทยและทางโรงเรียนจะให้เด็กต่างด้าวปรับตัวด้านภาษาก่อนในชั้นอนุบาลหรือจากห้องอาเซียน	ยังไม่เคยมีการอบรมการสอนเด็กที่มีความหลากหลาย

ตาราง 8 แสดงปัจจัยระดับระบบกับการจัดการศึกษาที่พร้อมให้ใช้ได้

สำหรับปัจจัยระดับโรงเรียน ในส่วนนี้พบว่า ปัจจัยระดับโรงเรียนทุกปัจจัย คือ การเข้าศึกษาเมื่อถึงเกณฑ์ โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย การจัดกลุ่มตามความสามารถ การติดตามเด็กตามความสามารถ การสรรหาและรักษาครู หลักสูตรและการเรียนการสอนสำหรับคนต่างด้าว มีความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว และสัมพันธ์กับการศึกษาต้องพร้อมที่จะให้ใช้ได้ (Available) สำหรับปัจจัยการเข้าศึกษาเมื่อถึงเกณฑ์ โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย และหลักสูตรการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าว พบว่า โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตการศึกษาประถมศึกษาที่มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐานกลางแบบเดียวกัน และมีความพร้อมในการรับเด็กต่างด้าว หากเด็กต่างด้าวมาสมัครเรียนตามเกณฑ์อายุ ก็จะได้เข้าเรียนตามเกณฑ์เหมือนกับเด็กไทย คือเข้าเรียนชั้นอนุบาลก่อน 1 ปี หรือในโรงเรียนหนึ่งที่จัดให้มีห้องอาเซียน ก็จะเป็นห้องที่รวมเอาเด็กต่างด้าวเข้ามาไว้ด้วยกันเพื่อให้เด็กได้ปรับตัวก่อนที่จะขึ้นไปเรียนร่วมกับเด็กไทยในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จากการศึกษาพบว่า สำหรับนักเรียนที่ศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 หลายคน มีอายุตามเกณฑ์การเรียน แต่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 หลายคนมีอายุเกินเกณฑ์ ซึ่งทำให้เห็นได้ว่า การมีเด็กนักเรียนต่างด้าวที่เข้าเรียนตามเกณฑ์อายุ แสดงให้เห็นถึงความพยายามของหน่วยงานภาครัฐและโรงเรียนที่สนับสนุนการศึกษาของเด็กต่างด้าวให้ได้รับสิทธิ พร้อมกันนั้น กรณีที่เด็กต่างด้าวอายุเกินเกณฑ์ ทางโรงเรียนก็ไม่ได้ปฏิเสธการเข้าเรียน หากแต่ต้องมีการปรับตัวของเด็กนักเรียนก่อน ซึ่งคาดว่า ด้วยการสนับสนุนของรัฐบาลและโรงเรียนในการเปิดโอกาสทางการศึกษาเช่นนี้ให้กับเด็กต่างด้าว ก็น่าจะเพิ่มความเป็นไปได้ของเด็กต่างด้าวในการเข้าศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษา

ทั้งนี้ไม่มีการจัด โปรแกรมการศึกษาหรือหลักสูตรการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวแยกต่างหาก ในแง่หนึ่งอาจทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่เป็นไปตามความต้องการและความหลากหลายของเด็กต่างด้าว แต่ในอีกแง่หนึ่ง ก็ทำให้เด็กต่างด้าวได้รับโอกาสในการศึกษารวมทั้งโอกาสในการศึกษาต่อเช่นเดียวกับเด็กไทย เนื่องจากเมื่อจบการศึกษาชั้นประถมศึกษา เด็กต่างด้าวก็จะได้รับวุฒิการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 6 เช่นเดียวกับเด็กไทย ซึ่งสามารถนำวุฒิการศึกษาไปสมัครเพื่อเรียนต่อ

สำหรับปัจจัยการจัดกลุ่มตามความสามารถและการติดตามเด็กตามความสามารถ พบว่า ทุกโรงเรียนยังไม่ได้มีการจัดกลุ่มเด็กนักเรียนตามความสามารถทั้งเด็กไทยและเด็กต่างด้าว จึงทำให้ยังไม่มี การติดตามเด็ก พร้อมกันนั้นทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ และทางโรงเรียน ก็ยังไม่เคยมีการส่งครูไปอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลาย รวมถึงการจัดกลุ่มเด็กตามความสามารถหรือเพื่อพัฒนาเด็กตามความสามารถ ซึ่งหากพิจารณาการจัดการศึกษาที่ไม่มีการจัดกลุ่มเด็กตามความสามารถ พบว่า เป็นการดีเนื่องจากทำให้ทั้งเด็กนักเรียนไทยและเด็กนักเรียนต่างด้าว ไม่เกิดความแตกต่างหรือรู้สึกแตกต่าง ทำให้เด็กสามารถปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมในสังคมไทยได้ค่อนข้างดี อย่างไรก็ตาม ครูก็ส่งเสริมเด็กนักเรียนต่างด้าวที่มีศักยภาพในแต่ละด้าน ไปแข่งขัน โดยไม่เคยกีดกันว่าจะไม่สนับสนุนเด็กต่างด้าวไปแข่งขัน หรือเป็นตัวแทนโรงเรียน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะการมีทัศนคติที่ดีต่อเด็กต่างด้าว และการมองเด็กทุกคนว่ามีสิทธิอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยก นอกจากนี้ เด็กนักเรียนต่างด้าวบางคน

ที่มีความขยัน รับผิดชอบ และมีภาวะความเป็นผู้นำ ในบางชั้นเรียน ครูประจำชั้นก็จะเลือกขึ้นมาเป็นหัวหน้าห้อง หรือในบางชั้นเรียนก็จะให้เพื่อในชั้นเลือกกันเองว่าจะให้ใครเป็นหัวหน้าห้อง ซึ่งในทุกโรงเรียนก็จะพบว่าเด็กต่างด้าว ได้รับเลือกจากเพื่อนนักเรียนด้วยกันขึ้นมาเป็นหัวหน้าห้อง ซึ่งสิ่งนี้เองแสดงให้เห็นว่า ทางโรงเรียนและครูได้พยายามส่งเสริมความสามารถและสร้างความเท่าเทียมกันไปพร้อมกัน ซึ่งสิ่งนี้เองที่ทำให้การเรียนระหว่างเด็กนักเรียนไทยกับเด็กนักเรียนต่างด้าว ดำเนินไปอย่างไม่มีปัญหา

กล่าวสำหรับปัจจัยด้านครู พบว่า การจัดการศึกษาด้วยหลักสูตรมาตรฐานกลาง ที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอน ทุกโรงเรียนจึงยังไม่มีกรคัดเลือกหรือเลือกสรรครูเพื่อทำหน้าที่การสอน เด็กต่างด้าวหรือเด็กที่มีความหลากหลายโดยเฉพาะ นอกจากนี้จำนวนและคุณสมบัติรวมทั้งคุณวุฒิของครูก็ได้มีการกำหนดไว้แล้ว โดยจำนวนของครูในแต่ละโรงเรียนจะขึ้นกับขนาดของโรงเรียน ว่าเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก หรือขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ และมีเด็กนักเรียนในโรงเรียนกี่คน โดยครูทุกคนที่สอนจะมีคุณวุฒิการศึกษาที่ตรงตามเงื่อนไขของทางราชการ ที่เป็นคุณวุฒิกลาง ดังนั้นทุกโรงเรียนจึงไม่ประสบปัญหาด้านคุณวุฒิของครูที่สอนในโรงเรียน อีกทั้งครูที่บรรจุในแต่ละโรงเรียนก็มีความเข้าใจในบริบทและสภาพแวดล้อมของโรงเรียน รวมทั้งลักษณะของเด็กนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นเด็กนักเรียนไทยหรือเด็กนักเรียนต่างด้าว จึงทำให้ไม่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเด็กต่างด้าว

School-Level Factors	4-A Scheme Available		
	งบประมาณ	จำนวนและความหลากหลายของโรงเรียน	คุณสมบัติของครู
การเข้าศึกษาเมื่อถึงเกณฑ์	-	โรงเรียนรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน หากเด็กอายุเกินเกณฑ์และสื่อสารภาษาไทยไม่ได้ จะต้องเรียนชั้นอนุบาลก่อนขึ้นชั้นป. 1	-
โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย	-	เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษาตามหลักสูตรกลาง ด้วยมาตรฐานเดียวกันทุกคน	-
การจัดกลุ่มตามความสามารถ	-	โรงเรียนจะจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กนักเรียนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน	ครูมีทัศนคติที่ดีต่อเด็กนักเรียนต่างด้าว เด็กที่มีความสามารถก็จะส่งเสริมให้ไปแข่งขันด้านต่างๆ หรือคนที่มีภาวะความเป็นผู้นำมีความรับผิดชอบก็จะได้รับเลือกเป็นหัวหน้าหรือรองหัวหน้าห้อง
การติดตามเด็กตามความสามารถ	-	หากเด็กต่างด้าวมีความสามารถ โรงเรียนและครูก็เปิดโอกาสตามความสามารถ แต่ก็มีเด็กที่มีความสามารถบางคนที่ไม่สามารถเรียนต่อได้ หรือบางคนก็ออกกลางคันและไม่สามารถติดตามตัวได้	
การสรรหาและรักษากรุ	งบประมาณในการจ้างครูขึ้นกับขนาดโรงเรียน และมีการกำหนดวุฒิและคุณสมบัติไว้แล้ว	-	-
หลักสูตรและการเรียนการสอนสำหรับคนต่างด้าว	-	หลักสูตรที่ใช้เป็นหลักสูตรกลาง จึงใช้แต่ภาษาไทยและทางโรงเรียนจะให้เด็กต่างด้าวปรับตัวก่อนในชั้นอนุบาลหรือจากห้องอาเซียน	ยังไม่เคยมีการอบรมการสอนเด็กที่มีความหลากหลาย

ตาราง 9 แสดงปัจจัยระดับ โรงเรียนกับการจัดการศึกษาที่พร้อมให้ใช้ได้

การจัดการศึกษากับการเข้าถึงได้ (Accessible)

สำหรับหลักการ 4-A ข้อที่สอง คือ การศึกษาต้องเข้าถึงได้ (Accessible) ในด้านการจัดการกับรายละเอียดของเด็กและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเรื่องของกฎหมายและระเบียบ พบว่า เมื่อนโยบายของรัฐบาลลงสู่การปฏิบัติ โรงเรียนในฐานะหน่วยปฏิบัติการที่ย่อยที่สุดและใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ก็พยายามแก้ไขปัญหา เพื่อให้เด็กทุกคนได้เข้าเรียนอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยมุมมองและวิธีคิดที่ใกล้ชิดเช่นกัน คือ การเรียนเป็นเรื่องของความรู้ และเป็นเรื่องของสิทธิมนุษยชน ที่จะต้องให้เด็กได้รับการศึกษา ไม่ว่าเด็กนักเรียนจะพูดภาษาใด หรือมาจากที่ใด กล่าวคือ ไม่เลือกปฏิบัติอันมีสาเหตุจากความแตกต่างด้านภาษา เชื้อชาติ หรือชาติพันธุ์ ทั้งนี้ ทศนคติที่ดีของผู้อำนวยการและครูที่มีต่อเด็กต่างด้าวว่าต้องได้รับการศึกษา ได้ช่วยลดอุปสรรคในการเข้าถึงการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวได้ โดยพบว่า บางโรงเรียนได้รับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษาตั้งแต่ปี 2538 และให้เสียค่าใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น

“ถ้าตามระเบียบ ไม่มีหลักฐาน ก็เรียนไม่ได้ อย่างแต่ก่อนจะมีผู้มอุปการคุณ ก็ให้รับไว้ก่อน แต่ก็ต้องออกค่าใช้จ่ายทุกอย่างเองทั้งหมด”¹⁰⁸

ในบางกรณีที่เด็กนักเรียนมาติดต่อโรงเรียนพ้นจากช่วงเวลาเข้าเรียนหรือช่วงเวลาที่ทางโรงเรียนจะต้องกรอกข้อมูลของเด็กนักเรียนเพื่อขอจบประมาณรายหัว ทางโรงเรียนก็จะรับเด็กต่างด้าวเข้ามาก่อน โดยใช้วิธีการเกลี้ยเงินรายหัวของเด็กนักเรียน โดยเฉพาะค่าอาหารกลางวันและค่านม โดยการเก็บค่าใช้จ่ายอื่นๆ ให้น้อยที่สุด เพื่อให้เด็กต่างด้าวได้เรียนหนังสือ และเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

“โรงเรียนเป็นโรงเรียนรัฐบาลต้องมีการประกันโอกาสทางการศึกษา รวมถึงเด็กต่างด้าวที่ถูกต้องตามกฎหมาย...รับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนที่โรงเรียนเป็นเวลา 10 ปีแล้ว เมื่อก่อนอาจจะไม่เต็มรูปแบบ รับเข้ามาเรียน แต่ยังไม่มีการเข้าระบบ ให้เข้ามาเรียนฟรีโดยไม่มีค่าใช้จ่ายมาตั้งแต่แรก...”¹⁰⁹

“ตอนผอ.ย้ายมา ก็มีเด็กต่างด้าวมาเรียนแล้ว พอเด็กมาเราก็ขอเลข 13 หลัก พอทำเรื่องขอเงินรายหัวเข้าไป”¹¹⁰

¹⁰⁸ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 1, อ่างแฉ้ว.

¹⁰⁹ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 5, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558.

¹¹⁰ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 2, อ่างแฉ้ว.

“ถ้าเด็กเกิดที่โรงพยาบาลในไทยนะ ก็จะเลข 00 แต่ถ้าเกิดที่ประเทศเค้าอย่าง
กัมพูชา และ โรงเรียนทำเอกสารให้เค้าก็จะได้ G เรายังต้องมารอกให้ทัน 2 รอบ
10 มิถุนายน กับ 10 พฤศจิกายน ..”¹¹¹

“ระเบียบการศึกษาว่าด้วยเด็กต่างด้าว มีระเบียบเอื้อ เด็กมาสมัครบางคน ไม่มี
หลักฐานจะรับไว้ก่อน รับมาแล้วจะใช้วิธีการป้อนนิ้วมือลงแบบฟอร์ม สำหรับเด็ก
ที่ไม่มีเอกสารของสพฐ. ไม่ต้องให้พ่อแม่เซ็นรับรอง แต่ให้ผู้อำนวยการเซ็น
รับรอง ส่งหลักฐานพร้อมรูปถ่ายไปที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งเป็น
ตัวกลางในการประสานกับสพฐ. เพื่อขอหมายเลข เปรียบเสมือนตัวเลขใช้แทน
เลขบัตรประชาชน (เรียกว่าเด็กคิดหัดG) ใช้ทำอะไรไม่ได้ นอกจากใช้เพื่อ
การศึกษาอย่างเดียว...ร้อยละ 90 เด็กไม่มีเอกสารมา 29 คน มีคนเดียวที่มี
หลักฐานมา เป็นหนังสือคนเข้าเมืองมาของพ่อแม่ ของเด็กไม่มี เพราะเด็กเกิดใน
ประเทศไทย ทางสพฐ.ก็เอื้อให้เด็กศึกษาต่อ แต่เด็กต่างด้าวเข้ามาเรียนก่อนหน้า
นี้ไม่ได้งบประมาณเพิ่ม เพราะปีที่ผ่านมามีเด็กต่างด้าวเข้ามาเรียนไม่เยอะ ทำให้
โรงเรียนสามารถบริหารจัดการได้ ทางโรงเรียนบริหารจัดการกันเอง แต่คาดว่าปี
หน้าจะได้ เพราะมีการจัดเด็กต่างด้าวเข้าระบบ ปีนี้เด็กเข้ามาเยอะ”¹¹²

“ทั้งมือกลางวัน อาหารเสริมนม ทักษะศึกษา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน...ที่จริงรัฐจะ
สนับสนุนแต่เด็กในระบบที่มีเลขทศ 14. ...แต่ชุดนักเรียนในปีเด็กต่างด้าวยัง
ไม่ได้ เพราะเข้าระบบหลังการจัดสรรงบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ คู
วันที่ 10 มิถุนายน...ปีการศึกษาที่ผ่านมา คนใน โรงอาหารเป็นคนในพื้นที่ เลข
จัดหาอาหารมาหมุนเวียนให้พอต่อความต้องการเด็ก”¹¹³

ในส่วนของการกรอกชื่อและนามสกุล พบว่า ในระบบที่ทางโรงเรียนจะต้องกรอกเพื่อแจ้งข้อมูล
และของงบประมาณรายหัวนั้น จำเป็นต้องกรอกชื่อและนามสกุล ซึ่งเด็กต่างด้าวบางสัญชาติไม่มีชื่อและ
นามสกุล ทางโรงเรียนและครูก็ได้พยายามแก้ปัญหาอาจด้วยการตั้งให้บ้าง หรือให้นายจ้างผู้พามาเป็นผู้ตั้ง
บ้าง เพื่อให้เด็กต่างด้าวสามารถเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาได้

¹¹¹ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 3, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

¹¹² ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 5. อ้างแล้ว.

¹¹³ เพิ่งอ้าง.

“เทคโนโลยีมันมีปัญหา อย่างถ้าซื้อเด็กเค้ามาบางคนไม่มีนามสกุล ระบบก็จะต้องให้กรอกชื่อ กรอกนามสกุล บางครั้งก็ต้องให้แถมแก้คำตั้งให้ บางคนก็เจ้าของสวนเค้าพามาก็ให้คำตั้งให้เลย บางคนครูก็ต้องตั้งให้เอง หรือไม่อย่างนั้นก็ต้องแยกชื่อเค้าเป็นชื่อกับนามสกุล ไม่อย่างนั้นมันก็กรอกต่อไปไม่ได้ ชื่อก็จะไม่อยู่ในระบบ เงินรายหัวก็จะไม่มา”¹¹⁴

“ถ้ามีเด็กต่างด้าวมาสมัครเรียน ก็จะให้เลข 13 หลัก... จะจำก็เวลาลง เพราะต้องป้อนข้อมูลก่อน 10 มิถุนายน ถึงจะได้เลข G...”¹¹⁵

ในด้านของเทคโนโลยีที่เป็นสิ่งสนับสนุนในการบริหารจัดการให้ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น พบว่ามีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาอินเทอร์เน็ต และสัญญาณอินเทอร์เน็ต ที่พบว่าเป็นอุปสรรคสำคัญอีกประการในการทำงานของครูในช่วงของการกรอกข้อมูล โดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่ชนบทห่างไกล แต่จากการสอบถามก็พบว่า ทางโรงเรียนและครูได้พยายามกรอกข้อมูลอย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งงบประมาณรายหัวสำหรับเด็กนักเรียนทุกคน

“...ทุกปี...มีปัญหาเกี่ยวกับการกรอกทุกปี อินเทอร์เน็ตที่นี่ไม่ค่อยดี คิดบ้างไม่คิดบ้าง”¹¹⁶

“..แถวนี้โดนตัดสายโทรศัพท์ เอาทองแดงไปขาย”¹¹⁷

สำหรับความพยายามของโรงเรียนและผู้อำนวยการในการลดอุปสรรคทางการคลังพบว่า ในแง่ไม่พบปัญหามากนักในการขอเงินงบประมาณรายหัว เนื่องจากเมื่อกรอกข้อมูลในระบบแล้ว เงินงบประมาณรายหัวที่ได้ระหว่างเด็กไทยกับเด็กต่างด้าวจะได้จำนวนเงินที่เท่าเทียมกัน แต่ปัญหาที่พบคือ บางครั้งเงินงบประมาณรายหัวที่ขอไปนั้นบางครั้งมาช้า ทำให้ทางโรงเรียนและผู้อำนวยการโรงเรียนจำเป็นต้องหาการสนับสนุนจากแหล่งอื่น หรือในบางกรณีก็เป็นการขอการสนับสนุนในด้านอื่นๆ

“... พอทำเรื่องขอเงินรายหัวเข้าไป เงินก็ยังไม่มา ต้องขอบริจาค ก็มีการทำเรือแหลมฉบัง ...มูลนิธิศีลธรรมสมาคมที่บ้านบึงก็จะบริจาคมาช่วงกินเจ ถ้าไม่กินก็จะเป็นก้านัน มีให้เข้ามา 2 ท่อน... ตอนประชุมคณะกรรมการ โรงเรียน

¹¹⁴ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 3, อ่างแล้ว.

¹¹⁵ เพ็งอ้อ.

¹¹⁶ เพ็งอ้อ.

¹¹⁷ เพ็งอ้อ.

คณะกรรมการ โรงเรียนก็ให้มาคนละพัน เป็นค่าข้าว แล้วก็แนะนำว่าให้ลองไปขอปัจจัยพื้นฐานกับมูลนิธิ TFPS เป็น โครงการสานฝันเพื่อน้อง ซึ่งมูลนิธิก็ยังให้ความช่วยเหลือจนปัจจุบัน...จากนั้นก็มั่นใจจะให้คนมาดูแลโรงเรียน...พ่อแม่เด็กต่างตัวส่วนใหญ่จะทำงานแถวโรงเรียน ...ส่วนใหญ่จะทำงานกับก้านั้นไทรแล้ว ก็โรงงานน้ำมันปาล์ม ก้านั้นไทรก็จะช่วยเหลือเรื่องทุนการศึกษาให้กับโรงเรียนบ้าง... ไม่มี NGO...อบต.ให้รายหัว [ค่าอาหาร] หัวละ 20 คนในชุมชนจริงๆ ฐานะดีมาก แต่ไม่ได้เรียนที่นี่ ถ้าจะมาเรียนก็มีบ้างคือฐานะปานกลาง เด็กที่เรียนที่นี่ส่วนใหญ่พ่อแม่แยกทาง อยู่กับคนอื่น แล้วก็เด็ก[ต่างตัว] เพราะพ่อแม่เค้าทำงานแล้วส่งเงินกลับบ้านประเทศอย่างเดียว”¹¹⁸

“[ความเพียงพอของงบประมาณในการดำเนินการ] ก็มีตระกูลสิงห์โตทองบริจาคให้ ให้มา 20,000 เราก็เอาไปเทปูน...คือถ้าการเมืองดี เราก็จะดีด้วย เพราะเงินบริจาคก็มี”¹¹⁹

“..แต่งบประมาณไม่พอ สพฐ. ให้โรงเรียนเป็นรายหัว เทศบาลก็ให้อาหารกลางวันหัวละ 20 บาท ได้จากบริษัทน้ำมัน ไซโย...ศิษย์เก่า...ช่วยเหลือบ้าง”¹²⁰

ผู้อำนวยการและครูของแต่ละ โรงเรียนได้พยายามลดอุปสรรคไม่ว่าจะด้านการบริหารจัดการ หรือด้านการเงิน ที่เกี่ยวข้องกับระเบียบปฏิบัติ ทำให้เด็กต่างตัวสามารถเข้ารับการศึกษได้ และแนวโน้มของเด็กต่างตัวในโรงเรียนที่ทำการศึกษามีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และบางโรงเรียนจำนวนเด็กต่างตัวในโรงเรียนมีมากกว่าเด็กไทย จนกลายเป็นว่า เด็กไทยในพื้นที่ที่สามารถเรียน โรงเรียนใกล้บ้านได้ โดยโรงเรียนดังกล่าวไม่ถูกปิดลง ก็เนื่องจากมีจำนวนเด็กต่างตัวเข้าเรียน ทำให้จำนวนเด็กนักเรียนไม่น้อยเกินไปต่อการบริหารจัดการ

ในด้านทัศนคติของครูกับเด็กต่างตัวพบว่า นอกจากที่ปรากฏในแง่ของการดำเนินงานตามระเบียบแล้ว ทัศนคติที่มีต่อเด็กต่างตัวในฐานะของความเป็นครู มีส่วนอย่างมากในการทำให้การเข้าถึงการศึกษาสำหรับเด็กต่างตัวเป็นไปได้ โดยไม่ปรากฏปัญหาในการปรับตัวระหว่างครูกับเด็กต่างตัว โดยผู้อำนวยการโรงเรียนและครูต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการให้การศึกษาแก่เด็กต่างตัว เห็นได้จากการจัดการศึกษาในแต่ละโรงเรียนที่ไม่ได้แบ่งแยกระหว่างเด็กไทยและเด็กต่างตัว เพื่อให้เด็กทุกคนสามารถ

¹¹⁸ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 2, อ่างแล้ว.

¹¹⁹ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 3, อ่างแล้ว.

¹²⁰ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 7, อ่างแล้ว.

เข้าถึงสิทธิทางการศึกษาและการศึกษาฟรี โดยไม่มีค่าใช้จ่ายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยมองทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน คือในฐานะเด็กที่จะต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพและความรู้เพื่อให้เด็กสามารถ โตขึ้น และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี

“ไม่ว่าเด็กไทยหรือเด็กต่างด้าวก็เท่ากัน ถ้าเราไม่ให้ความรู้ก็จะเป็นปัญหา”¹²¹

“การรับเด็กปัจจุบัน เราได้รับเด็กให้ไม่เกิน โรงเรียนขนาดเล็กคือ นักเรียนต่อครู 20 ต่อ 1”

ความพยายามในการลดอุปสรรคต่างๆ ลง ของทางโรงเรียน ผนวกกับทัศนคติที่ดีของครูในการจัดการศึกษา ที่ทำให้เด็กนักเรียนออกไปโรงเรียนและบอกต่อกับพ่อแม่ผู้ปกครอง ทำให้แนวโน้มของจำนวนเด็กต่างด้าวมีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุกโรงเรียนที่ได้ทำการศึกษา โดยผู้อำนวยการโรงเรียนทุกโรงเรียนตอบเป็นเสียงเดียวกันว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยบางโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล มีเด็กนักเรียนไทยจำนวนไม่มากนัก และเสี่ยงต่อการถูกขูด พบว่า การมีเด็กต่างด้าวเข้าเรียนและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่มากกว่าเด็กนักเรียนไทย เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้โรงเรียนไม่ถูกขูด และเด็กนักเรียนไทยสามารถเรียนใกล้บ้านได้

“แนวโน้มเด็กต่างด้าวมีแต่เพิ่มขึ้น แล้วพอมีการลงทะเบียนแรงงานต่างด้าว ก็ทำให้ลูกของแรงงานต่างด้าวมากขึ้น เพราะเค้าเอาลูกมาด้วย แล้วเราก็เลี้ยงลูกเค้า ดี เด็กประถมมีนอน มีนมกิน จะกลับบ้านก็ประแบ็งสะอาดสะอาดกลับบ้านไป”¹²²

ในส่วนนี้มีข้อสังเกตจากครูในโรงเรียนว่า ในโรงเรียนที่พื้นที่ห่างไกลนี้ เด็กนักเรียนที่มีฐานะดีพอพ่อแม่ผู้ปกครองก็จะส่งลูกหลานหรือย้ายลูกหลานของตนเองไปเรียนในเมือง และเด็กไทยที่เรียนอยู่ในโรงเรียนจึงเป็นเด็กที่ฐานะยากจน หรือหลายคนก็อยู่ในครอบครัวแตกแยก อาศัยกับปู่ย่าตายาย ฉะนั้น เด็กนักเรียนไทยเองก็อยู่ในครอบครัวที่มีปัญหา เมื่อเรียนร่วมกับเด็กต่างด้าว จึงสามารถเรียนรวมกันได้โดยไม่มีปัญหา ซึ่งจากการสอบถามเด็กนักเรียนทั้งเด็กนักเรียนไทยและเด็กนักเรียนต่างด้าวว่ามีการทะเลาะหรือมีการล้อกันหรือไม่ เด็กนักเรียนทั้งสองส่วนตอบว่าไม่มี ทั้งนี้อีกส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากจำนวนเด็กนักเรียนในชั้นเรียนมีน้อย จึงทำให้เด็กนักเรียนมีความสนิทสนมกัน

ในส่วนของระยะทางระหว่างโรงเรียนกับที่พัก พบว่า ที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ไม่ไกลจากที่พักของเด็กนักเรียนมากนัก แต่ก็พบว่า เด็กนักเรียนบางส่วนสามารถเรียนในโรงเรียนที่ใกล้กว่าได้ แต่โรงเรียนดังกล่าวนั้นปฏิเสธที่จะรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน ซึ่งถือเป็นอุปสรรคประการหนึ่งที่เป็นส่วนสำคัญในหลัก

¹²¹ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 2, อ่างแล่ว.

¹²² ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 1, อ่างแล่ว.

การศึกษาที่จะต้องจัดเพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ จากการพูดคุยกับผู้ปกครองนักเรียนต่างคำ พบว่า ในการเลือกโรงเรียนที่จะให้บุตรหลานของตนเข้าศึกษานั้น ทางบริษัทจะแจ้งให้ทางผู้ปกครองทราบว่า มีโรงเรียนใดบ้างที่รับเด็กต่างคำ รวมทั้งผู้ปกครองเองก็มีการพูดคุยกันเอง และทราบกันเองในกลุ่มผู้ปกครองนักเรียนต่างคำว่า โรงเรียนใดรับหรือไม่รับเด็กต่างคำ

“[โรงเรียน ก. ใกล้เคียง ไม่ถึงไม่ให้ออกไปเรียน]...ไม่รับ ไม่รู้ว่าทำไม.. รู้แต่ว่าเค้าไม่รับ”¹²³

“ก็ไม่รู้ว่าทำไมไม่รับ แต่ที่โรงเรียนชลบุรี 5 (ชื่อสมมติ) รับ เด็กๆ ที่นี้เลยให้ไปเรียนที่นี้กันเยอะส่วนใหญ่ เราก็ง่ายกับการจัดรถไปรับไปส่ง”¹²⁴

อย่างไรก็ตาม ครอบครัวแรงงานต่างคำก็ไม่ได้ส่งลูกเข้าเรียนทุกคน การจะส่งลูกเข้าโรงเรียนได้จากการสัมภาษณ์นักเรียนพบว่า มีสามปัจจัยหลักที่สัมพันธ์กับการพาเด็กเข้าสู่ระบบโรงเรียน

1. เจ้าของบริษัทหรือเจ้านายของพ่อแม่ของเด็กต่างคำเห็นความสำคัญของการศึกษาของลูกหลานแรงงานต่างคำ และเป็นฐานะพามาสมัครเรียน
2. การรับ-ส่งที่โรงเรียน บางสถานประกอบการ โดยเฉพาะสถานประกอบการขนาดใหญ่ที่มีแรงงานต่างคำจำนวนมาก และมีลูกหลานของแรงงานต่างคำจำนวนมาก จะมีการจัดรถรับ-ส่ง ซึ่งเป็นการทำให้อุปสรรคในการเรียนของเด็กต่างคำลดลงอย่างมาก แต่บางโรงเรียนก็จะมียอดโรงเรียนรับ-ส่ง ที่ต้องมีค่าใช้จ่ายรายเดือนในราคาไม่สูง ซึ่งพ่อแม่ของเด็กสามารถรับภาระส่วนนี้ได้ ซึ่งแสดงถึงการเห็นความสำคัญของการศึกษาของบุตรหลานตนเอง หรือในบางกรณีอาจมีญาติหรือพี่สามารถมารับมาส่งเด็กนักเรียนได้ รวมทั้งหากโรงเรียนใกล้เคียงกับที่พักเด็กอาจมาโรงเรียนเอง
3. จำนวนบุตรในครอบครัว การที่ครอบครัวของแรงงานต่างคำมีลูกเล็กแต่ตัวแรงงานเองต้องออกไปทำงาน ไม่มีคนเลี้ยงลูก จึงจำเป็นต้องให้ลูกคนโตเลี้ยงน้อง และลูกคนโตจะไปเรียนได้ก็ต่อเมื่อน้องโตพอที่เข้าโรงเรียนได้ หรือโตพอที่ติดตามพ่อแม่ไปทำงานได้ (ในกรณีที่ สามารถติดตามไปทำงานได้ เช่น งานก่อสร้าง)

ความเข้าถึงได้กับปัจจัยระดับระบบและปัจจัยระดับ โรงเรียน

¹²³ แม่ของค.ญ.นิค โรงเรียนชลบุรี 5, อ่างแล้ว.

¹²⁴ ตัวแทนนายจ้างของแม่ของค.ญ.นิค โรงเรียนชลบุรี 5, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2558.

เมื่อพิจารณาหลักการ 4-A ข้อที่สอง คือ การศึกษาต้องเข้าถึงได้ (Accessible) กับแนวคิดที่ว่าด้วย เด็กต่างด้าวกับการศึกษา ในด้านปัจจัยระดับระบบ พบว่ามี 4 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการจัดการศึกษาที่ต้อง เข้าถึงได้ คือ สถานะทางกฎหมาย ภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม การแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม และการคลังของโรงเรียน กล่าวคือ การที่รัฐบาลเปิดโอกาสให้แรงงานต่างด้าวสามารถขึ้นทะเบียนได้ เป็น ปัจจัยสำคัญต่อการมีสถานะที่ถูกต้องทางกฎหมายของแรงงานต่างด้าว รวมทั้งผู้ติดตาม และยังเป็นการ สร้างโอกาสให้กับเด็กต่างด้าวได้รับสิทธิต่างๆ ต่างกฎหมายได้เท่าเทียมกับเด็กไทยโดยไม่แบ่งแยก

ในแง่ของนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เห็นได้ชัดเจนว่าได้ให้สิทธิทางการศึกษากับเด็กต่าง ด้าวอย่างเท่าเทียมกับเด็กนักเรียนไทย รวมทั้งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายด้วย ฉะนั้นการที่พ่อแม่ผู้ปกครองของ เด็กต่างด้าวมีสถานะทางกฎหมายที่ถูกต้อง ทำให้เด็กต่างด้าวได้รับสิทธิทางการศึกษาและโอกาสใน การศึกษาไปด้วย ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 ที่ให้ขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งเดิมเคยจำกัดไว้ให้เฉพาะบางกลุ่ม บางระดับ การศึกษา เป็นเปิดกว้างให้ทุกคนที่อาศัยในประเทศไทยสามารถเข้าเรียนได้โดยไม่จำกัดระดับ ประเภท หรือ พื้นที่การศึกษา (ยกเว้นกลุ่มที่หลบหนีภัยจากการ สู้อับ จัดให้เรียนได้ในพื้นที่) และให้หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องดำเนินการเร่งรัดให้สำนักงานสภาความมั่นคงดำเนินการตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะ และสิทธิของบุคคลตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 เร่งรัดให้กระทรวงมหาดไทยสำรวจ จำนวนนักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย ใช้เป็นข้อมูลเลขประจำตัว 13 หลัก ให้แล้วเสร็จภายใน 2 เดือน นับตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 ให้กระทรวงกลาโหมสำรวจ สถานศึกษาที่ตั้งในหน่วยที่มีข้อจำกัดด้านการรักษาความปลอดภัย และมีผลกระทบต่อความมั่นคง เพื่อ ประสานงานกับกระทรวงศึกษาในการจัดนักเรียน นักศึกษาเข้าเรียนในสถานที่เหมาะสม รวมทั้งให้ จัดสรรงบประมาณอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวให้แก่สถานศึกษาที่จัดการศึกษา ให้แก่บุคคลที่ไม่มี หลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอน ปลายในอัตราเดียวกับค่าใช้จ่ายรายหัวที่จัดสรรให้แก่เด็กไทย

โดยโรงเรียนทั้ง 7 โรงเรียนก็ปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีในการจัดการศึกษา กล่าวคือ ในแง่ของการ บริหารจัดการ ทั้งระเบียบและการจัดการของทางโรงเรียน พบว่า ทางโรงเรียนได้พยายามผ่อนปรนกฎ กติกาและระเบียบเพื่อให้เอื้อต่อเด็กต่างด้าวในการเข้ารับการศึกษา สำหรับเด็กนักเรียนต่างด้าวที่เกิดใน ประเทศไทย จะมีเลข 13 หลัก ที่เป็นเหมือนเลขประจำตัวประชาชนของคนไทย ที่มี 13 หลักเช่นกัน เพียงแต่จะขึ้นต้นด้วยเลข 00 แต่หากเด็กนักเรียนคนใดไม่มีเลขบัตรประชาชน 13 ทางโรงเรียนก็จะใช้ เอกสารของพ่อแม่ และกรอกรายชื่อลงในระบบโดยใช้ตัวอักษร G ขึ้นต้นในการกรอกเอกสาร หรือที่ เรียกว่าติด G นอกจากนี้ในการกรอกข้อมูลในระบบที่ต้องกรอกชื่อนามสกุล ผู้อำนวยการและครูต่างช่วย พยายามแก้ปัญหาในการกรอกชื่อสกุลด้วย เนื่องจากชื่อและนามสกุลของเด็กต่างด้าวบางสัญชาติ เป็นคน ละลักษณะกับชื่อและนามสกุลของคนไทย ทางโรงเรียนจึงอาจถามจากนายจ้าง หรือบางกรณีอาจตั้งชื่อ

และสกุลให้กับเด็กต่างด้าวเอง ซึ่งทางโรงเรียนก็พยายามตั้งชื่อที่มีความหมายดี เรียกง่าย หรือบางครั้งก็ตั้งชื่อตามดาราศาสตร์ที่มีชื่อเสียงในเวลานั้น

สิ่งนี้เอง ทำให้เห็นว่า ทาง โรงเรียนและครูได้พยายามจัดอุปสรรคต่างๆ ให้ลดน้อยลง เพื่อให้เด็กต่างด้าวได้สิทธิในการเข้าเรียน โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย 15 ปีตามหลักเกณฑ์ โดยรายละเอียดของการเรียนฟรีมี 5 รายการ คือ ค่าเล่าเรียน อุปกรณ์การเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุดนักเรียน และหนังสือเรียน ซึ่งจากการสอบถามผู้อำนวยการโรงเรียน ก็ไม่พบว่าเมื่อกรอกข้อมูลในระบบที่เป็นเด็กต่างด้าวเข้าไปแล้ว จะไม่ได้งบประมาณรายหัวมา เพียงแต่ทางโรงเรียนจะต้องกรอกรายละเอียดต่างๆ ให้ครบถ้วนและทันเวลาเท่านั้น และเมื่อสอบถามนักเรียนต่างด้าวถึงสิทธิทางการศึกษารวมทั้งผู้ปกครองของเด็กนักเรียนต่างด้าว ตอบตรงกันว่า ได้สิทธิในการเรียนฟรี และได้อุปกรณ์การเรียน ชุดนักเรียน รวมทั้งหนังสือเรียนฟรี

นอกจากนี้ ในหลายๆ โรงเรียนจะมีวันที่เด็กนักเรียนต้องใส่ชุดไทยหรือผ้าไทย ซึ่งทางโรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณ และทำเสื้อแจกให้กับนักเรียนทุกคนใส่ โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ทั้งนี้การแจกเสื้อลายไทยก็ขึ้นกับการบริหารจัดการด้านการเงินของแต่ละโรงเรียน บางโรงเรียนที่อาจมีงบประมาณมาก สามารถจัดสรรเงินได้ ก็จะมีการทำเสื้อแจกให้กับนักเรียนทุกปี บางโรงเรียนที่ไม่สามารถเกลี่ยเงินได้ในบางปีจึงอาจไม่มีการแจกเสื้อลายไทย อย่างไรก็ตาม ทุกโรงเรียนที่มีการแจกเสื้อลายไทย ก็พบว่าเด็กนักเรียนต่างด้าวก็ได้เสื้อนี้ด้วยเช่นกันกับเด็กนักเรียนไทย

“[เสื้อลายไทย] ครูแจก...ไม่ต้องจ่ายตั้ง”¹²⁵

“[เสื้อลายไทยตัวนี้ ต้องซื้อใหม่] ไม่ต้องซื้อ ครูแจก”¹²⁶

“โรงเรียนทำแจกคะ เด็กๆ ไม่ต้องเสียเงิน เราจะทำแจกตามจำนวนเด็ก เด็กก็จะได้รับทุกคน...เด็กต่างด้าวก็ได้ด้วย...อย่างเด็กสองคนนี่ก็ไม่ได้เสียสตางค์”¹²⁷

“...เรามีชุดไทยด้วย เราก็จะมีงบแต่ไม่ได้มีทุกปีนะ”¹²⁸

กล่าวสำหรับความพยายามของทาง โรงเรียนและครูที่ตระหนักในสิทธิทางการศึกษาของเด็กต่างด้าว และพยายามทำให้สิทธิทางการศึกษาของเด็กต่างด้าวสามารถเข้าถึงได้จริง ในแง่ของการลดอุปสรรค

¹²⁵ คช.มะกอก โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.

¹²⁶ คช.นกกอก โรงเรียนชลบุรี 7, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2558.

¹²⁷ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 7, อ้างแล้ว.

¹²⁸ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 1, อ้างแล้ว.

ก็คืขวงทงด้ำนกรบริหรงจัดกรให้น้อยลง แม้จะพบว่มีคหพขยขมในกรแก้ไขปัญหारे่องชื่อ- นามสกุลในกรกรรอกลงระบบ แต่ผู้วิจัยมอว่อาจเป็นปัญหในระยชยว เนื่องจกชื่อและนามสกุลใน ระบบกรศึกษาเป็นชื่อหนึ่ง หกในอนาคคเด็กต่งด้วคนน้ันโตและท้งนในประเทศไทย ก็จะต้องจด ทะเบียนในอีกชื่อหนึ่งซึ่งเป็นชื่อจริง ฉะนั้น ข้อมูลในระบบฐานข้อมูลท้งสองระบบจะไม่ตรงกัน หรืออาจ กลยเป็นว่ามีสองคน ฉะนั้น การปรับ โปรแกรมกรกรรอกข้อมูลของเด็กนักเรียนให้สามารถกรรอกข้อมูลได้ ตามความเป็นจริงสอคคด้องกับลักษณะของบุคคลแต่ละสัญชาติ น่าจะเป็นประโยชน์มากกว่า ท้งทง โรงเรียนที่เป็นผู้กรรอกข้อมูล รวมถึงอาจช่วยให้การดึงฐานข้อมูลในอนาคตให้เป็นไปได้สะดวกมกยิ่งขึ้น รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐในอนาคตด้วเช่นกัน

System-Level Factors	4-A Scheme Accessible			
	ลดอุปสรรคทางกฎหมายและ การบริหารจัดการ	ลดอุปสรรคทางการคลัง	ลดการปฏิเสธ การเลือกปฏิบัติ	ลดอุปสรรคในการศึกษาภาค บังคับ
สถานะทางกฎหมาย	เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เด็กต่างด้าวสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมและไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยโรงเรียนและครูเปิดกว้างในการรับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษา แต่จะให้เด็กต่างด้าวได้ปรับตัวในช่วงปีแรกของการเข้ารับการศึกษ โดยเฉพาะด้านภาษา จากนั้นจึงเรียนรวมในชั้นเรียนเดียวกับเด็กไทย			
การเนรเทศออกนอกประเทศ	-	-	-	-
การคลังของโรงเรียน	ในแต่ละปีทางโรงเรียนจะต้องกรอกข้อมูลของเด็กต่างด้าวเพื่อของงบประมาณรายหัวจากรัฐบาล เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยได้งบประมาณเท่าเทียมกับเด็กไทย	นอกจากงบประมาณรายหัวแล้วทางโรงเรียนจะมีการขอของงบประมาณสนับสนุนด้านต่างๆจากหน่วยงาน องค์กร และชุมชนเพิ่มเติม	-	โรงเรียนไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาเด็กต่างด้าว
นโยบายการเรียนด้านภาษา	-	-	-	-

ตาราง 10 แสดงปัจจัยระดับระบบกับการจัดการศึกษาที่เข้าถึงได้

และเมื่อพิจารณาปัจจัยระดับโรงเรียน พบว่า การออกกฎหมายที่เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ทำให้เด็กต่างด้าวมีโอกาสในการเข้ารับการศึกษาเมื่อถึงเกณฑ์การเข้าศึกษา แต่หากเด็กต่างด้าวสมัครเข้าเรียนเมื่ออายุเลขเกณฑ์ ทางโรงเรียนก็รับเข้าเรียนแต่ต้องเรียนชั้นอนุบาลก่อน และค่อยขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทั้งนี้ไม่สามารถเข้าเรียนในชั้นเรียนตามเกณฑ์อายุได้ เนื่องจากมีเกณฑ์การสอบขึ้นชั้นเรียน สำหรับปัจจัยโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยรวมทั้งหลักสูตรการเรียนการสอน ทุกโรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกลาง ที่ไม่ได้มีการแยกตามความแตกต่างหลากหลายรวมทั้งความต้องการของเด็กนักเรียน หากแต่เป็นการเรียนรวมกับเด็กนักเรียนไทย ซึ่งแม้จะไม่ได้มีการจัดหลักสูตรเฉพาะ แต่ก็ทำให้เห็นถึงการไม่มีการแบ่งแยกตามเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนสามารถเรียนร่วมกันได้อย่างเป็นปกติ ขณะเดียวกันการเรียนด้วยหลักสูตรกลางนี้ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กต่างด้าวสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ง่ายขึ้นด้วย

สำหรับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เนื่องจากทุกโรงเรียนไม่มีการจัดหลักสูตร หรือโปรแกรมเฉพาะ รวมทั้งไม่มีการจัดกลุ่มและติดตามเด็กตามความสามารถ ไม่ว่าจะเป็เด็กนักเรียนไทย หรือนักเรียนต่างด้าว ซึ่งในแง่หนึ่งอาจไม่สะท้อนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายตามภาษาและวัฒนธรรม แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการจัดการศึกษาที่ไม่มีการแบ่งแยกให้เกิดความแตกแยกและแตกต่าง ซึ่งทำให้การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนและของครู เป็นไปได้ง่ายขึ้น จากการศึกษาทั้ง 7 โรงเรียนพบว่า ทั้ง 7 โรงเรียนเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก งบประมาณไม่มากนัก รวมถึงบางโรงเรียนจำนวนครูยังมีไม่มาก การจัดการศึกษาในลักษณะนี้เป็นผลดีกับโรงเรียน ครู และเด็กต่างด้าวมากกว่า โดยทั้งครู เด็กนักเรียนไทย และเด็กนักเรียนต่างด้าว ได้มีการเรียนรู้การปรับตัว เพื่ออยู่อาศัยร่วมกัน

สำหรับปัจจัยด้านครู พบว่า เมื่อมีการกำหนดการสอนและการบรรจุครูโดยมีการกำหนดคุณสมบัติไว้แล้ว ฉะนั้น ครูในทุกโรงเรียนจึงมีคุณสมบัติในการเป็นครูที่ค่อนข้างดี อย่างน้อยที่สุดคือมีคุณวุฒิที่ตรง และมีความต้องการเป็นครู แต่เนื่องจากโรงเรียนในบางพื้นที่ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล พบว่า จำนวนครูยังไม่สอดคล้องกับจำนวนนักเรียนและขนาดของโรงเรียน ทำให้ครูต้องรับภาระค่อนข้างหนักในการดูแลเด็กนักเรียน ทั้งนี้ยังไม่รวมงานด้านเอกสารอื่นๆ นอกจากการสอนที่เป็นภาระของครูด้วย

อย่างไรก็ตามในส่วนนี้มีข้อสังเกตว่า ในโรงเรียนที่ห่างไกล แม้จำนวนครูจะไม่เพียงพอ แต่จำนวนเด็กนักเรียนในโรงเรียนและจำนวนเด็กนักเรียนในชั้นเรียนก็มีไม่มาก ประกอบกับสัดส่วนของเด็กต่างด้าวในโรงเรียนก็มีค่อนข้างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่เมือง ฉะนั้น สัดส่วนเด็กนักเรียนในชั้นเรียนที่ค่อนข้างต่ำนี้ จึงน่าจะเป็นผลดีกับเด็กนักเรียนต่างด้าวรวมทั้งเด็กไทย ที่ครูประจำชั้นสามารถดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง ดังเช่นบางโรงเรียน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีเพียง 5 คน และในชั้นเรียนนี้หรือก็คือห้องเรียนนี้มีเด็กต่างด้าว 2 คน ซึ่งจากการสอบถามเด็กในชั้นเรียนทุกคน ก็มีความสนิทสนมและรักกันดี

School-Level Factors	4-A Scheme Accessible			
	ลดอุปสรรคทางกฎหมายและ การบริหารจัดการ	ลดอุปสรรคทางการคลัง	ลดการปฏิเสธ การเลือกปฏิบัติ	ลดอุปสรรคในการศึกษา ภาคบังคับ
การเข้าศึกษาเมื่อถึง เกณฑ์	โรงเรียนรับเด็กต่างด้าวเข้า เรียน หากอายุเกินเกณฑ์และ สื่อสารภาษาไทยไม่ได้ จะต้อง เรียนชั้นอนุบาลก่อน	-	-	-
โปรแกรมการศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัย	-	-	เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษาตาม หลักสูตรกลางด้วยมาตรฐานเดียวกัน	-
การจัดกลุ่มตาม ความสามารถ	-	-	โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้กับ เด็กทุกคนอย่างเสมอภาค และส่งเสริม ให้เด็กได้ไปแข่งขันตามความสามารถ	-
การติดตามเด็กตาม ความสามารถ	-	มีเด็กที่มีความสามารถบางคนที่ไม่ สามารถเรียนต่อหรือออกกลางคัน และไม่สามารถติดตามตัวได้	-	-
การสรรหาและรักษาครู	ในพื้นที่ห่างไกล การบรรจุครู จะค่อนข้างยาก	งบประมาณในการจ้างครูขึ้นกับ ขนาดโรงเรียน	-	-
หลักสูตรและการเรียนการ สอนสำหรับคนต่างด้าว			หลักสูตรที่ใช้เป็นหลักสูตรกลาง ที่ใช้ แต่ภาษาไทย	

ตาราง 11 แสดงปัจจัยระดับ โรงเรียนกับการจัดการศึกษาที่เข้าถึงได้

การจัดการศึกษากับความยอมรับได้ (Acceptable)

หลักการ 4-A ข้อที่สาม คือ การศึกษาที่จัดต้องยอมรับได้ (Acceptable) การจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ที่มีการใช้หลักสูตรกลางของกระทรวงศึกษาธิการ และดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ทำให้เด็กทุกคนในโรงเรียนได้รับความรู้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันและภายใต้มาตรฐานเดียวกัน ทั้งนี้ผู้ปกครองสามารถเลือกโรงเรียนที่จะให้บุตรหลานเข้าเรียนได้ เห็นได้ชัดเจนในเขตพื้นที่เมือง เนื่องจากระยะห่างของแต่ละโรงเรียนไม่มากนัก แต่ในเขตพื้นที่เกษตรหรือนอกเขตเมือง โรงเรียนในสังกัดของ สพฐ. ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ไม่กระจุกตัวเหมือนโรงเรียนที่อยู่ในเมือง การเลือกโรงเรียนจึงน้อยกว่าอย่างชัดเจน แต่ทางโรงเรียนก็จะรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนอย่างเท่าเทียมกันกับเด็กไทย จากการพูดคุยกับผู้อำนวยการหลายๆ โรงเรียนพบว่า การมีเด็กต่างด้าวเข้าเรียนช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ต่อไปโดยไม่ถูกยุบเนื่องจากเด็กนักเรียนไทยน้อยลง ทำให้เด็กไทยที่ต้องการเรียนโรงเรียนใกล้บ้านยังคงสามารถเรียนโรงเรียนใกล้บ้านได้ต่อไป

“แนวโน้มนักต่างด้าวมีแต่เพิ่มขึ้น แล้วพอมีการลงทะเบียนแรงงานต่างด้าว ก็ทำให้ลูกของแรงงานต่างด้าวมากขึ้น เพราะเค้าเอาลูกมาด้วย แล้วเราก็กึ่งเลี้ยงลูกเค้าดี เด็กประถมมีนอน มีนมกิน จะกลับบ้านก็ประแบ็งสะอาดสะอาดกลับบ้านไป”¹²⁹

“[จำนวนเด็กนักเรียนเพิ่มขึ้น]...มีส่วนจากการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าว และมีการเปิดกว้างมากขึ้นในด้านของแรงงาน ...”¹³⁰

ในส่วนของโรงเรียนชลบุรี 5 นั้น พบว่า การรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนและมีจำนวนมากขึ้นเรื่อนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ โรงเรียนอยู่ใกล้ชายหาด มีแรงงานต่างด้าวมาทำงานและอยู่อาศัยค่อนข้างมาก ขณะเดียวกันก็มีธุรกิจก่อสร้างที่มีแคมป์คนงานขนาดใหญ่อยู่ห่างออกไปไม่มาก มีแรงงานต่างด้าวที่เป็นแรงงานหลักของธุรกิจนั้นจำนวนมาก โดยผู้จัดการของแคมป์คนงานนั้นได้อำนวยความสะดวกให้กับแรงงานต่างด้าวที่ต้องการให้ลูกหลานได้เรียนหนังสือ ด้วยการมีรถรับส่งจากแคมป์ที่พักอาศัยมายังโรงเรียนทุกวัน จึงทำให้โรงเรียนนี้มีเด็กต่างด้าวหมื่นเวียนและเพิ่มขึ้นมาตลอด

ทั้งนี้ อาจแบ่งการจัดการศึกษาที่ยอมรับได้เป็น

1) การที่เด็กต่างด้าวสามารถยอมรับการศึกษาของไทย ที่มีจัดการเรียนการสอนที่ไม่ตรงกับภูมิหลังด้านภาษาของเด็ก สำหรับความพอใจในหลักสูตรการเรียนการสอน จากการสอบถามเด็กนักเรียนพบว่า พอใจในหลักสูตรการเรียนการสอน โดยเด็กแต่ละคนจะได้รับโอกาสในการเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเอง

¹²⁹ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 1, อ่างแล้ว.

¹³⁰ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 5, อ่างแล้ว.

ชอบหรือถนัด และเด็กหลายคนชอบเรียนวิชาภาษาไทย เห็นได้จากเมื่อสอบถามว่าชอบเรียนวิชาอะไร เด็กนักเรียนสามารถตอบได้ทันที ซึ่งในส่วนนี้เมื่อสอบถามกลับไปยังผู้อำนวยการและครูประจำชั้น ก็ปรากฏว่า ในรายวิชานั้น คือ วิชาวิชาที่เด็กนักเรียนมีความสามารถและทำคะแนนในรายวิชานั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

“ชอบเรียนคณิต”¹³¹

“ชอบเรียนภาษาไทย”¹³²

“ชอบวิชาภาษาไทย”¹³³

“ชอบเลขกับภาษาไทย...เรียนแล้วสนุก”¹³⁴

ความพึงพอใจในหลักสูตร การเรียนการสอน ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันนี้ ยังอาจเห็นได้จากการที่เด็กต่างคำวหลายคนตั้งเป้าหมายในการเรียนว่าต้องการศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษา และทำงานในประเทศไทย ซึ่งในเบื้องต้นอาจทำให้เห็นได้ว่า หลักสูตรที่เป็นมาตรฐานกลางนี้ได้ช่วยเปิดโอกาสให้กับเด็กต่างคำวในการพัฒนาตนเองและสามารถวางเป้าหมายทางการศึกษาของตนเองต่อไปได้อย่างมาก เนื่องจากรู้ว่า การจบการศึกษาจากหลักสูตรที่เป็นมาตรฐาน จะทำให้ตนเองไว้วุฒิทางการศึกษาที่จะสามารถศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาต่อได้

ในส่วนของภาษาที่ใช้ในการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเป็นหลักสูตรกลางจากกระทรวงศึกษา จึงไม่มีการจัดการเรียนการสอนตามภาษาของเด็กนักเรียน ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง 6 แห่งที่จัดให้เด็กไทยกับเด็กต่างคำวเรียนรวมกัน พบว่า ไม่มีปัญหาด้านภาษา เด็กต่างคำวสามารถปรับตัวได้ โดยทุกโรงเรียนจะให้เด็กนักเรียนต่างคำวได้ปรับตัวในระดับชั้นอนุบาลก่อน จากนั้นจึงจะให้ขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

“เนื่องจากในช่วงแรกที่เด็กเข้ามาจะพูดภาษาไทยไม่ได้เลย ก็จะให้เค้าเรียนนะ ก็ค่อยๆ สอนไป เคี่ยวเค้าเรียนๆ ไปก็จะได้เอง”¹³⁵

¹³¹ คช.นกเอี้ยง โรงเรียนชลบุรี 7, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2558.

¹³² คช.นกฮูก โรงเรียนชลบุรี 7, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2558.

¹³³ คช.ข้าวสาร โรงเรียนชลบุรี 3, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

¹³⁴ คช.กระรอก โรงเรียนชลบุรี 6, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2558.

¹³⁵ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 3, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

“ปัญหาการเรียนของเด็กต่างด้าวจะมีช่วงแรกๆ คือ ปัญหาด้านภาษา แต่ก็จะมีรุ่นพี่ที่มามหาสอนรุ่นน้องตั้งแต่อนุบาล การเรียนในห้องเรียนจะเป็นการเรียนรวมกันระหว่างเด็กไทยกับเด็กต่างด้าว โดยเด็กไทยจะเป็นผู้นำ แต่เด็กต่างด้าวจะให้ความร่วมมือกับกิจกรรม”¹³⁶

“เด็กบางคนมาพูดไม่ได้เลย เราก็จะให้เข้าเรียนชั้นป. 1 เลขไม่ได้ ก็เอาเข้าไปอยู่อนุบาลก่อน ...นี่ก็จะเห็นว่าเด็กโตอยู่อนุบาล 8 ขวบละ ก็ยังได้นอนกลางวัน แต่พอได้ค่อยๆ ได้คุย ได้เล่น ภาษาไทยก็จะค่อยๆ ได้เอง”¹³⁷

ฉะนั้น ภาษาไทยจึงเป็นอีกหนึ่งภาษาที่เด็กต่างด้าวต้องเรียนรู้ และทำให้เด็กต่างด้าวต้องมีความขยันค่อนข้างมาก เนื่องจากผู้ปกครองจะไม่สามารถช่วยเหลือเมื่อต้องทำการบ้านได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อพัฒนาการรับผิชอบด้วย แต่ในประเด็นนี้อาจต้องพิจารณาร่วมกับอายุของเด็กต่างด้าว ที่พบว่า เด็กต่างด้าวหลายคนอายุเลขเกณฑ์การเรียนชั้นประถม หรือบางคนอายุเลขเกณฑ์การเรียนชั้นปีนั้นๆ เนื่องจากการเข้าเรียนช้ากว่าเกณฑ์

“ด้วยความที่พ่อแม่เด็กพูดอ่านไทยไม่ได้ เด็กต่างด้าวเค้าเลยต้องตั้งใจมาก เลยทำให้เค้ามีความรับผิดชอบขึ้นมาเลย มากกว่าเด็กไทย”¹³⁸

แต่จากการศึกษาพบว่า มีอยู่ 1 โรงเรียนที่มองเรื่องของภาษาแตกต่างกันไปเล็กน้อย กล่าวคือ ในการจัดการเรียนการสอนจะยังคงเป็นการเรียนการสอนที่ใช้ภาษาไทย แต่เนื่องจากในครั้งแรกที่เด็กต่างด้าวเข้ามาเรียน เด็กจะยังไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้แม้แต่การพูด ฉะนั้น ทางโรงเรียนจึงมีการจัดห้องเรียนอาเซียนขึ้น เพื่อเป็นการลดทอนปัญหาในชั้นเรียนด้านการสื่อสารทั้งเด็กไทยและเด็กต่างด้าว ด้วยการจัดให้มีห้องเรียนอาเซียนขึ้น อย่างไรก็ตาม ครูที่สอนในชั้นเรียนอาเซียนก็ยังไม่ได้รับการอบรมการสอนเด็กที่มีความหลากหลาย แต่ใช้การปรับตัวของทั้งครูและนักเรียนมากกว่า

“ที่โรงเรียนเราจัดให้มีห้องอาเซียน เพื่อเป็นการปรับพื้นฐานของเด็ก เพราะเด็กแต่ละคนมีพื้นฐานไม่เท่ากัน และช่วงอายุแตกต่างกัน ถ้าให้กระจายตามชั้นเรียนจะเป็นปัญหาต่อการจัดการเรียนการสอน...จัดมาหลายปีแล้ว เพราะเด็กต่างด้าวเยอะ ก็ไม่ยอมยกให้มีปัญหาเรื่องภาษา เรื่องการปรับตัวของเด็กนักเรียน เรื่องความต่างของอายุ เพราะเด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียนอายุจะเกินเกณฑ์เพื่อนๆ ที่เรียนชั้น

¹³⁶ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 2, อ่างล้าง.

¹³⁷ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 6, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2558.

¹³⁸ เติ้งอ้อาง.

เดียวกัน...หลายๆ เรื่อง อย่างเรื่องหา เด็กต่างด้าวพ่อแม่เค้าจะมีเวลาเอาใจใส่น้อยกว่าพ่อแม่เด็กเรา เด็กจะเป็นเหมือนกันเยอะ”¹³⁹

2) การที่โรงเรียนยอมรับเด็กนักเรียน โดยไม่แบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติ เห็นได้จากจำนวนเด็กต่างด้าวที่เข้าเรียนในโรงเรียนที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี และการปฏิบัติที่ครูในโรงเรียนปฏิบัติต่อเด็กต่างด้าวไม่ต่างจากเด็กไทย ดังเห็นได้จากการที่เด็กนักเรียนสามารถปรับตัวในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี สามารถแสดงศักยภาพของตนเองในด้านอื่นๆ ออกมาได้จนได้รับการยอมรับจากครูประจำชั้นและเพื่อนในชั้นเรียน และทางโรงเรียนและครูเอง ก็ยอมรับในความสามารถของเด็กนักเรียนโดยไม่เลือกปฏิบัติ

“ทางโรงเรียน ได้ส่งเด็ก[ต่างด้าว] เข้าแข่งขันนักบินน้อย แข่งเครื่องบิน... เป็นตัวแทนเขตและตัวแทนภาค...ปัญหาคือเด็กไม่ได้ฝึกด้านทฤษฎี”¹⁴⁰

“เคยเข้าแข่งงานศิลปะ และเขียนไทยได้เหรียญทองแดง”¹⁴¹

“เคยแข่งฟุตบอล โรงเรียน”¹⁴²

“เคยแข่งกรีฑา ของ โรงเรียน”¹⁴³

ทั้งนี้รวมถึงภาวะความเป็นผู้นำด้วย ที่ได้รับการยอมรับจากทั้งครูประจำชั้นและเพื่อนในชั้นเรียน เช่น การเป็นหัวหน้าหรือรองหัวหน้าชั้น

ในโรงเรียนชลบุรี 1 จากการสัมภาษณ์เด็กนักเรียนต่างด้าว 8 คน พบว่า 6 คน เป็นหรือเคยเป็นหัวหน้าห้องและรองหัวหน้าห้อง ซึ่งไม่ต่างจากเด็กนักเรียนต่างด้าวในโรงเรียนอื่นๆ

ดช.บุญชัย	เป็นหัวหน้าห้องตอนป. 1 เทอม 1	ครูเป็นคนเลือก
ดช.บุญเหลือ	เป็นหัวหน้าห้องตอนป. 3 ตอนนี้เป็นรองหัวหน้าห้อง	เพื่อนเป็นคนเลือก
ดช.บุญธรรม	เป็นรองหัวหน้าห้อง	เพื่อนเป็นคนเลือก
ดช.บุญสร้าง	เป็นหัวหน้าห้อง	เพื่อนเป็นคนเลือก
ดช.บุญเสริม	เป็นหัวหน้าห้อง	ครูเป็นคนเลือก

¹³⁹ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 5, อังแล้ว.

¹⁴⁰ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 2, อังแล้ว.

¹⁴¹ ดช.ข้าวเหนียว โรงเรียนชลบุรี 3, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

¹⁴² ดช.ข้าวสาร โรงเรียนชลบุรี 3, อังแล้ว.

¹⁴³ ดช.ข้าวกล้อง โรงเรียนชลบุรี 3, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

“เคยเป็นหัวหน้าห้อง เพื่อนเลือก [ในห้องมี 10 คน เป็นคนไทย 9 คน และเป็นคนลาว 1 คน]”¹⁴⁴

“เป็นรองหัวหน้าห้อง”¹⁴⁵

“ตอนนี้เป็นหัวหน้าห้อง”¹⁴⁶

“ครูจะให้เพื่อนยกมือ โหวต ก็ได้หัวหน้าห้องเป็นเด็กเขมร”¹⁴⁷

การเป็นผู้นำของนักเรียนต่างด้าวพบว่ามียุทธศาสตร์หลายปัจจัย ประการแรกที่สำคัญคือ อายุ เนื่องจากนักเรียนต่างด้าวที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนมักไม่ได้เข้ามาเรียนตามเกณฑ์ แต่เมื่อเข้ามา ก็ยังเทียบไม่ได้ จำเป็นต้องให้เริ่มเรียนตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 อีกประการคือ ความรับผิดชอบ อายุที่มากกว่าของนักเรียนต่างด้าว ทำให้มีวุฒิมากกว่าเด็กนักเรียนไทยที่เรียนตามเกณฑ์ พร้อมกันนั้นก็มีความรับผิดชอบมากกว่าตามไปด้วย

“เด็กนักเรียน[ต่างด้าว]ที่เข้ามา บางคนเรียนจากที่ประเทศเค้า เช่นบางคนเรียนประถม 5 มา แต่ไม่สามารถเทียบกับระบบของเราได้ ก็ต้องเรียนประถม 1”¹⁴⁸

“สำหรับเด็กต่างด้าว ปัญหาคือเรื่องอายุ คือ อายุที่มากกว่า แต่เวลาเข้าเรียนก็ไม่ได้เป็นปัญหา เพราะเด็กๆ ตั้งใจเรียน และมักเรียนดี เท่าที่สังเกต เด็กๆพวกนี้ชอบแข่งขัน อาจเป็นเพราะสิ่งแวดล้อมของการแข่งขัน คือ เก้ากลัวเก้าไม่ได้ เหมือนเด็กไทย ทำให้เด็กๆ ไม่แบ่งปัน ขาดน้ำใจ และหลายๆ คนเห็นแก่ตัว...เช่นถ้าบอกว่าจะมีรางวัลเรียนดี เด็กต่างด้าวจะตั้งใจเรียนมากเพื่อให้ได้รางวัล และได้รับการยอมรับ”¹⁴⁹

¹⁴⁴ คช.ข้าวเหนียว โรงเรียนชลบุรี 3, อ่างแล้ว.

¹⁴⁵ คช.มะกรูด โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.

¹⁴⁶ คช.มะกอก โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.

¹⁴⁷ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 7, อ่างแล้ว.

¹⁴⁸ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 1, อ่างแล้ว.

¹⁴⁹ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 1, อ่างแล้ว.

“อย่างเด็กที่หลายๆ ไป มีคนหนึ่งที่ได้รับการอุปการะจากคนไทย แต่เค้าต้องการการยอมรับมากกว่า นี่มีแนวโน้มว่าอีกสองปี จะได้เป็นประธานนักเรียนของโรงเรียนแน่ๆ... แต่เค้าก็เก่งนะ โดยเฉพาะศิลปะ ไปแข่งขันอยู่เรื่อยๆ ก็ได้เหรียญทองมาตลอด”¹⁵⁰

ในส่วนนี้เอง ก็พบว่าเกิดความกังวลใจกับผู้บริหารของโรงเรียน ถึงอนาคตของเด็กนักเรียนไทย โดยบางโรงเรียนก็มีสัดส่วนของหัวหน้าห้องที่เป็นคนไทยและคนต่างด้าวละกันไป แต่บางโรงเรียนก็มีแนวโน้มที่เด็กต่างด้าวจะเป็นหัวหน้าชั้นเรียนในห้องเรียนชั้นต่างๆ มากกว่า โดยทางผู้อำนวยการก็พยายามที่จะให้เป็นแนวนโยบายกับครูประจำชั้นไป และให้พยายามฝึกเด็กนักเรียนไทยให้มีภาวะความเป็นผู้นำ แต่ก็มี ความเข้าใจในทางปฏิบัติว่าอาจมีความยากลำบาก เนื่องจากความรับผิดชอบในหน้าที่ที่เด็กไทยน้อยกว่า โดยปัจจัยด้านอายุที่มีมากกว่าทำให้เด็กต่างด้าวโดดเด่นกว่าเพื่อนคนอื่นๆ ในชั้นเรียน ทำให้สามารถเป็นหัวหน้าห้องได้ดีกว่า

“[การเลือกหัวหน้าห้อง] จริงๆ ก็ให้นโยบายกับครูไป ก็บอกให้พยายามฝึกเด็กไทยให้มีความรับผิดชอบ”¹⁵¹

ความสามารถในการปรับตัวของเด็กนักเรียน และการเปิดโอกาสของทางโรงเรียนและครูผู้สอน ด้วยทัศนคติที่ดี ไม่เพียงทำให้เด็กต่างด้าวได้แสดงศักยภาพ ความสามารถ และได้รับการยอมรับเท่านั้น แต่ด้วยเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่แตกต่างออกไป ยังพบว่าเด็กนักเรียนต่างด้าวส่วนใหญ่มีความขยันและความรับผิดชอบ ทั้งนี้การเปรียบเทียบหรือความรู้สึกเปรียบเทียบกับเด็กไทยในชั้นเรียน น่าจะเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่เป็นเสมือนแรงผลักดันให้นักเรียนต่างด้าวมีความขยันและความรับผิดชอบ ทั้งนี้ผู้อำนวยการจากหลายโรงเรียนยืนยันตรงกันว่าความขยัน ความรับผิดชอบ ความความสามารถ รวมทั้งภาวะความเป็นผู้นำของนักเรียนต่างด้าว น่าจะมีแรงผลักดันจากการต้องการได้รับการยอมรับอันเนื่องมาจากความแตกต่าง

“เด็กๆมีความรับผิดชอบ และจิตอาสาจะเยอะ เพื่อจะได้รับการยอมรับ แต่เด็กๆ เรียนรู้และปรับตัวได้ไว... มีแรงผลักดันด้านการเรียน”¹⁵²

¹⁵⁰ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 1, อ่างแล้ว.

¹⁵¹ เพิ่งอ้าง.

¹⁵² ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 5, อ่างแล้ว.

“ด้วยความที่พ่อแม่เด็กพูดอ่านไทยไม่ได้ เด็กต่างด้าวเค้าเลยต้องตั้งใจมาก เลยทำให้เค้ามีความรับผิดชอบขึ้นมาเลย มากกว่าเด็กไทย”¹⁵³

“เด็กต่างด้าวจะตั้งใจ ขยัน อ่านหนังสือมากกว่าเด็กไทย อดทนมากกว่า ทำงานมากกว่า ไม่บ่น และร่างกายก็แข็งแรงกว่าเด็กไทย”¹⁵⁴

“เด็กกัมพูชาจะเชื่อฟังครูมากกว่า อาจเพราะความที่เค้าเป็นคนโตกว่า”¹⁵⁵

“ถ้าเด็กพวกนี้อยู่นานๆ เก่งกว่าเด็กไทย”¹⁵⁶

“เด็กๆ ต่างด้าว เรียนเก่งกว่า...พยายามมากกว่า เพราะเค้าอายุมากกว่าด้วย”¹⁵⁷

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถลกลับมาถึงเด็กนักเรียนไทย พบว่า เด็กนักเรียนไทย ไม่สนใจเรื่องการเป็นหัวหน้าห้อง การพัฒนาความเป็นผู้นำ หรือการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ใดๆ รวมทั้งมักจะขาดเรียน

“เด็กไทยขาดเรียนบ่อย ถ้าเด็กไทยช่วยพ่อแม่ทำงานวันเสาร์อาทิตย์ วันจันทร์กับวันศุกร์ก็จะไม่มาเรียนละ...นโยบายอ่านออกเขียนคล่อง 100% อย่างเด็กไทยก็ไม่ได้ละ เพราะพ่อแม่ไม่ให้ความร่วมมือ...อย่างเด็กป. 3 กับเด็กป.6 ทางโรงเรียนก็จัดคิว เด็กต่างด้าวมาตลอด ไม่เคยขาด เด็กไทยมาบ้าง ไม่มาบ้าง...เด็กไทยบางวันยังไม่สามโมงพ่อแม่เค้ามาตะโกนให้ลูกกลับบ้านแล้ว บางคนก็มารับลูกกลับก่อนเลิกเรียน คือบางคนเค้าขายของ เค้าว่างมารับตอนนี้ เค้าก็มา เค้าทิ้งร้าน ไม่ได้เราก้เข้าใจ แต่พอมานเทียบกับเด็กต่างด้าวแล้ว มันทำให้เด็กไทยเรียนกระต่อนกระแต่น”¹⁵⁸

“เด็กไทยไม่ขยันเท่า ... เด็กไทยทำได้ แต่ไม่พยายาม ไม่ขยันเท่าเด็กต่างด้าว”¹⁵⁹

¹⁵³ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 6, อ่างแล้ว.

¹⁵⁴ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 2, อ่างแล้ว.

¹⁵⁵ เพิ่งอ้าง.

¹⁵⁶ เพิ่งอ้าง.

¹⁵⁷ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 7, อ่างแล้ว.

¹⁵⁸ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 1, อ่างแล้ว.

¹⁵⁹ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 7, อ่างแล้ว.

ทั้งนี้ เมื่อสอบถามกับทางผู้อำนวยการโรงเรียนว่าความแตกต่างระหว่างเด็กไทยกับเด็กต่างด้าว ว่า บางครั้งปัญหาความไม่ตั้งใจเรียนของเด็กนักเรียนไทยอาจมาจากครอบครัวหรือไม่ ก็พบว่า ทั้งคนไทยและคนต่างด้าวต่างประสบปัญหาคนละแบบ แต่เมื่อเปรียบเทียบความกระตือรือร้นของเด็กนักเรียนไทยมีน้อยกว่า ส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากความที่เด็กนักเรียนไทยพูดภาษาไทย ใช้ภาษาไทยอยู่ทุกวัน จึงทำให้ละเลยความสำคัญของการเรียน ในขณะที่เด็กต่างด้าว เมื่อมาเรียนที่โรงเรียนต้องเรียนต้องใช้ภาษาไทย แต่เมื่อกลับไปบ้านก็ใช้อังกฤษ จึงทำให้ต้องมีความขยันมากกว่า ประกอบกับผู้ปกครองก็มองเห็นถึงโอกาสจึงเป็นส่วนที่ช่วยสนับสนุนการศึกษาของเด็กต่างด้าวได้เป็นอย่างดี

“ความแตกต่างของเด็ก..ไม่ต่างกันนะ เพราะเด็กไทย พ่อแม่ทิ้ง มาโรงเรียน ก็ญาติมาส่ง... เด็กจะช้า เรียนไม่ก่อนทัน ไม่กระฉับกระเฉง...เด็กต่างด้าว จะเร็วกว่า เรียนเร็วกว่า ทำอะไรก็เร็วกว่า แล้วพ่อเด็กก็ขับรถมาส่ง มาส่งด้วยตัวเองมากกว่า”¹⁶⁰

ในส่วนนี้เมื่อสอบถามกับเด็กนักเรียนต่างด้าวถึงการทำการบ้าน พบว่า แต่ละคนกลับไปเมื่อทำงานบ้านที่บางคนต้องทำแล้ว ก็จะทำการบ้านเลข โดยไม่มีใครสอน

“[กลับไปทำการบ้านมีใครสอนหรือไม่] ไม่มี...ทำเอง”¹⁶¹

“ทำเอง [การบ้าน] ...[ต้องกวาดบ้านถูบ้านหรือไม่] ต้องทำ ...[ทำอะไรก่อน] กวาดบ้านก่อน ทำเสร็จแล้วค่อยทำการบ้าน”¹⁶²

อย่างไรก็ตาม บางโรงเรียนก็จะมีสภาพที่ต่างกันออกไป

“ถ้าเทียบเด็กไทยกับเด็กต่างด้าว เด็กต่างด้าวจะขี้ขลาดมากกว่า จนอายุ 15 หรือ บางที่พ่อแม่ก็จะพาเด็กออก คือ ออกกลางคัน ส่วนใหญ่ให้ออกไปช่วยทำงาน”¹⁶³

การพัฒนาความขยันและความรับผิดชอบของเด็กต่างด้าว พบว่าส่วนหนึ่งอาจมาจากภาระหน้าที่ที่ต้องมีในครอบครัว ดังที่พบว่าเด็กต่างด้าวส่วนใหญ่ เมื่อเลิกเรียนกลับบ้าน แต่ละคนจะต้องทำงานบ้าน และหลายคนก็จะทำงานในคอนเย็นหรือเสาร้อาพิศย์ดังจะกล่าวต่อไป

¹⁶⁰ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 3, อ่างแล้ว.

¹⁶¹ คณ.กระต่าย โรงเรียนชลบุรี 6, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2558.

¹⁶² คณ.กุหลาบ โรงเรียนชลบุรี 5, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558.

¹⁶³ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 2, อ่างแล้ว.

ดังที่กล่าวไปข้างต้นถึงปัจจัยด้านอายุ ว่าอาจเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้เด็กต่างด้าวมีการพัฒนาด้าน ความรับผิดชอบและความเป็นผู้นำมากกว่าเด็กไทยนั้น หากพิจารณาจากระดับชั้นกับอายุ พบว่า เด็กบางคน อายุเลขเกณฑ์การเรียนชั้นประถม แต่ก็ยังเรียนอยู่ในระดับชั้นประถม เช่น

นักเรียน โรงเรียนชลบุรี 3

คช.ข้าวสาร	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 6	อายุ 14 ปี
คช.ข้าวเหนียว	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 3	อายุ 14 ปี
คณ.ข้าวโพด	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 3	อายุ 14 ปี
คณ.ข้าวกล้อง	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 2	อายุ 11 ปี
คณ.ข้าวต้ม	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 2	อายุ 11 ปี

นักเรียน โรงเรียนชลบุรี 1

คช.บุญชัย	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 1	อายุ 7 ปี
คช.บุญส่ง	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 1	อายุ 7 ปี
คช.บุญเหลือ	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 6	อายุ 12 ปี
คณ.บุญธรรม	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 5	อายุ 13 ปี
คณ.บุญสร้าง	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 4	อายุ 13 ปี
คช.บุญเสริม	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 2	อายุ 11 ปี
คช.บุญเลิศ	เรียนชั้นประถมศึกษาที่ 2	อายุ 12 ปี

ความยอมรับได้กับปัจจัยระดับระบบและปัจจัยระดับ โรงเรียน

เมื่อพิจารณาหลักการ 4-A ข้อที่สาม คือ การศึกษาต้องยอมรับได้ (Acceptable) ร่วมกับแนวคิด ว่า ด้วยเด็กต่างด้าวกับการศึกษา พบว่า ปัจจัยระดับระบบ 4 ปัจจัยมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการจัดการศึกษา เพื่อให้ยอมรับได้ กล่าวคือ สถานะทางกฎหมาย เป็นเงื่อนไขสำคัญที่นอกจากจะทำให้แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยเกิดความมั่นคงในสถานะภาพ ไม่ต้องหลบหนีแล้ว ยังเอื้อต่อการให้บุตรได้เข้ารับการศึกษาด้วย เนื่องจากหากไม่มีสถานะทางกฎหมาย ผู้ปกครองก็จะไม่กล้าส่งบุตรหลานเข้าเรียนเนื่องจากเกรงว่า หน่วยงานราชการจะติดตามแรงงานต่างด้าวจากบุตรหลานที่เรียนอยู่ในระบบ โรงเรียน เพื่อส่งกลับประเทศ อย่างไรก็ตาม ด้วยการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีการวางมาตรฐานการศึกษากลางไว้ จึงทำให้ยังไม่มีโปรแกรม หรือหลักสูตร หรือแนวทางพิเศษเฉพาะ ที่สอดคล้องกับภาษา ศาสนา หรือวัฒนธรรมของเด็กต่างด้าว ซึ่งหากผู้ปกครองต้องการส่งบุตรหลานเข้าเรียน จึงจำเป็นต้องเรียนในระบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกับเด็กไทย ด้วยการเรียนการสอนภาษาไทย โดยไม่เกิดการแบ่งแยก โดยเด็กต่างด้าวที่เข้าสู่ระบบการศึกษาไทยปีแรก จะต้องปรับตัวด้านภาษาในชั้นอนุบาลหรือในห้องเรียนอาเซียนก่อนตามแต่โรงเรียน เนื่องจากเด็กต่างด้าวเมื่ออยู่กับครอบครัวก็จะพูดภาษาของตนเอง ยังไม่ได้เรียนรู้ที่จะสื่อสารด้วย

ภาษาไทย การปรับตัวเพื่อให้เด็กสามารถขึ้นเรียนในชั้นที่สูงขึ้นร่วมกับเด็กไทยจึงเป็นสิ่งจำเป็นภายใต้ระบบการศึกษาในโรงเรียน

แม้การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนไทยจะดูยังไม่มีความยืดหยุ่นให้กับผู้ปกครอง แต่อย่างน้อยที่สุดรัฐบาล รวมทั้งผู้อำนวยการโรงเรียน และครู ต่างตระหนักในสิทธิในการศึกษาของเด็กต่างด้าวที่เด็กต่างด้าวจะได้รับในฐานะมนุษย์คนหนึ่งที่จะต้องได้รับโอกาสในการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง พร้อมกันนั้นเด็กนักเรียนต่างด้าวเองเมื่อเข้ามาเรียนในระบบโรงเรียน ก็ได้รับรู้ถึงสิทธิในการศึกษาฟรีโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

สำหรับปัจจัยด้านการคลัง ดังที่ได้มีการกำหนดในรัฐธรรมนูญถึงสิทธิในการรับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายนั้น ก็พบว่าสิทธินี้ครอบคลุมถึงเด็กต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยด้วย ซึ่งทำให้ผู้ปกครองของเด็กต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยที่ส่งบุตรหลานเข้าเรียนได้รับสิทธินี้ด้วย อย่างไรก็ตาม พบว่าในพื้นที่ของจังหวัดชลบุรี โรงเรียนยังไม่มีรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวรูปแบบอื่น จึงทำให้ทางเลือกสำหรับผู้ปกครองมีไม่มาก ซึ่งอาจทำให้เด็กต่างด้าวที่เข้าเรียนในระบบโรงเรียนไทย ไม่ได้เรียนรู้ถึงภาษา และวัฒนธรรมของตนเองอย่างเพียงพอ พร้อมกันนั้นก็ยังเป็นคำถามสำหรับผู้ปกครองไทยบางคนถึงความเหมาะสมในการสอนหลักสูตรการเรียนการสอนไทยให้กับเด็กต่างด้าว โดยปรากฏความกังวลถึงความจำเป็นในงบประมาณที่จะต้องจ่ายให้เด็กต่างด้าวที่ไม่ได้เป็นประชาชนไทย รวมทั้งแง่มุมความรู้ที่เด็กจะได้รับสำหรับการเรียนการสอนในโรงเรียนไทย รวมถึงความได้เปรียบเสียเปรียบของเด็กไทยในอนาคตที่เด็กต่างด้าวจะเข้ามาแข่งขันกับเด็กไทย

System-Level Factors	4-A Scheme Acceptable				
	ผู้ปกครองต้องมีทางเลือกสำหรับการศึกษา	การศึกษาต้องมีมาตรฐานขั้นต่ำ	ภาษาที่ใช้สอนต้องหลากหลาย	ต้องมีเสรีภาพจากการเซ็นเซอร์	การตระหนักในสิทธิของเด็ก
สถานะทางกฎหมาย	ผู้ปกครองเด็กต่างด้าวมีสิทธิที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนโดยไม่แบ่งแยก	-	-	-	-โรงเรียนรับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษา -เด็กต่างด้าวได้รับสิทธิเรียนฟรีไม่เสียค่าใช้จ่าย
การเนรเทศออกนอกประเทศ	-	-	-	-	-
การคลังของโรงเรียน	โรงเรียนจะกรอกข้อมูลเด็กนักเรียนเพื่อของบประมาณรายหัว โดยผู้ปกครองไม่เสียค่าใช้จ่าย	-	-	-	-
นโยบายการเรียนด้านภาษา	โรงเรียนมีการจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน หลักสูตรที่ใช้ เป็นหลักสูตรกลางที่ใช้ทั้งประเทศ จึงใช้ภาษาเดียวกันคือภาษาไทยและทางโรงเรียนจะให้เด็กต่างด้าวปรับตัวด้านภาษาก่อนในชั้นอนุบาลหรือจากห้องอาเซียน				

ตาราง 12 แสดงปัจจัยระดับระบบกับการจัดการศึกษาที่ยอมรับได้

ปัจจัยระดับ โรงเรียน เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่ต้องยอมรับได้ พบว่า เมื่อเด็กถึงเกณฑ์อายุต้องเข้าเรียน ทางโรงเรียนก็รับสมัครเด็กนักเรียน โดยรับเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้าเรียนด้วย ภายใต้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ มีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการจัดการศึกษาของโรงเรียนแต่ละขนาด และด้วยการใช้ภาษาไทยภาษาเดียว ไม่ปรากฏหลักสูตรเฉพาะ หรือการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กต่างด้าวโดยเฉพาะตามความต้องการของเด็กหรือของผู้ปกครอง อาจมีเพียงโรงเรียนหนึ่งเท่านั้นที่จัดให้มีห้องอาเซียนที่เป็นห้องสำหรับให้เด็กต่างด้าวสัญชาติต่างๆ ที่เข้ามาเรียนเป็นปีแรก ได้มาปรับตัวก่อน เพื่อให้สามารถเรียนร่วมกับเด็กไทย และหลักสูตรไทย แต่ก็ไม่ได้มีลักษณะที่เป็นการจัดเฉพาะให้สอดคล้องกับเด็กต่างด้าว ทั้งนี้ทั้งนั้น การรับเด็กเข้าเรียนของโรงเรียนทุกโรงเรียน หากเด็กมีอายุถึงเกณฑ์การเข้าเรียน และพ่อแม่ผู้ปกครองมีเอกสารรับรอง ทางโรงเรียนก็พร้อมรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน ด้วยการตระหนักในสิทธิของเด็กในการศึกษา ในส่วนของเด็กต่างด้าวเอง แม่อาจไม่ได้ตระหนักว่าการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเป็นสิทธิ แต่เด็กต่างด้าวก็รู้ว่าตนเองได้ทานอาหารกลางวัน ได้นม ได้ชุดนักเรียน และอุปกรณ์การเรียน โดยผู้ปกครองไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้มีการพูดคุยกับเด็กต่างด้าวที่มีอายุถึงเกณฑ์เข้าเรียนแต่ยังไม่เข้าเรียนว่าเหตุใดจึงยังไม่ได้เข้าเรียน พบว่า เด็กมีความต้องการเรียนเหมือนกับเพื่อนคนอื่น ๆ ในรุ่นเดียวกัน แต่ยังคงเลี้ยงน้อง ดูแลห้อง และหุงข้าว เนื่องจากพ่อแม่ไม่ไปทำงาน ซึ่งทำให้เห็นว่า มีแนวโน้มที่เด็กต่างด้าวจะเข้าเรียนในระบบการศึกษาไทยเพิ่มขึ้น

School-Level Factors	4-A Scheme Acceptible				
	ผู้ปกครองต้องมีทางเลือก สำหรับการศึกษา	การศึกษาต้องมี มาตรฐานขั้นต่ำ	ภาษาที่ใช้สอนต้อง หลากหลาย	ต้องมีเสรีภาพจากการ เซ็นเซอร์	การตระหนักในสิทธิของ เด็ก
การเข้าศึกษาเมื่อถึง เกณฑ์	-โรงเรียนรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน หากเด็กอายุเกินเกณฑ์และไม่สามารถสื่อสาร ภาษาไทยได้ จะต้องเรียนชั้นอนุบาลก่อนขึ้นชั้นป. 1 -โรงเรียนสังกัดสพฐ. มีโปรแกรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเด็กทุกคนจะได้รับ การศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางด้วยมาตรฐานเดียวกันทุกคนอย่างเสมอภาคเท่า เทียมกัน โดยใช้ภาษาไทยเป็นภาษาในการเรียนการสอน			-	รัฐบาลและ โรงเรียน ตระหนักในสิทธิทาง การศึกษาของเด็ก นักเรียนต่างด้าว
โปรแกรมการศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัย				-	
การจัดกลุ่มตาม ความสามารถ	-	-	-	-	
การติดตามเด็กตาม ความสามารถ	-	-	-	-	
การสรรหาและรักษาคู ครู	-	มีการกำหนดคุณสมบัติ ของครูที่จะบรรจุ	-	-	-
หลักสูตรและการเรียน การสอนสำหรับคนต่าง ด้าว	หลักสูตรที่ใช้เป็นหลักสูตรกลาง จึงใช้แต่ภาษาไทยและทาง โรงเรียนจะให้เด็กต่างด้าวปรับตัวก่อนในชั้นอนุบาลหรือจากห้องอาเซียน				

ตาราง 13 แสดงปัจจัยระดับ โรงเรียนกับการจัดการศึกษาที่ยอมรับได้

การจัดการศึกษากับความสามารถปรับได้ (Adaptable)

สำหรับหลักการ 4-A ข้อสุดท้าย คือ การศึกษาที่จัดต้องสามารถปรับได้ (Adaptable) นั้น พบว่า แต่ละโรงเรียนพยายามปรับให้การจัดการศึกษาที่ต้องดำเนินไปตามมาตรฐานที่กระทรวงศึกษาวางไว้ กับความหลากหลายของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ภาษา หรืออายุ ดำเนินไปได้อย่างราบรื่นที่สุด โดยคำนึงถึงสิทธิทางการศึกษาของเด็กนักเรียนมาก่อนสิ่งอื่นใด แต่เนื่องจากการจัดการศึกษาที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน จึงทำให้รูปแบบการจัดการศึกษาจึงยังไม่สะท้อนถึงความหลากหลายของเด็กในชั้นเรียน โดยพบว่า ยังไม่มีการจัดให้มีครูหรือหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีความแตกต่างหลากหลายและสอดคล้องกับเด็ก แต่ทั้งผู้อำนวยการ โรงเรียนและครูก็มีความพยายามที่จะทำการปรับตัวของเด็กต่อหลักสูตรการศึกษา แยกกลาง ไม่เป็นภาระหรือสร้างความยากลำบากใจให้กับเด็กมากจนเกินไป

ในส่วนของอายุเด็กกับชั้นเรียน จากการศึกษาพบว่า ในทุกโรงเรียนจะมีเด็กนักเรียนต่างด้าวที่อายุมากกว่าเกณฑ์ เนื่องจากเด็กที่เข้าเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดในประเทศไทย แต่เดินทางเข้าประเทศไทยมาพร้อมกับพ่อแม่ โดยเด็กบางคนได้รับการศึกษาเบื้องต้นจากประเทศภูมิลำเนา ในขณะที่เด็กบางคนไม่ได้รับการศึกษามาเลย แต่มาเริ่มเรียนที่ไทย เมื่ออายุเลขเกณฑ์แล้ว

“เกิดที่โรงเกลือ... เขียนเขมรได้”¹⁶⁴

“เกิดที่เขมร แต่ไม่รู้ที่ไหน เลขกลับบ้าน มีเพื่อน มีญาติ...เขียนเขมรได้ อยู่บ้านพูดไทยกับเขมร”¹⁶⁵

“อยู่บ้านพูดทั้งไทยทั้งเขมร”¹⁶⁶

สำหรับเด็กนักเรียนต่างด้าวที่เรียนตามเกณฑ์นั้นพบว่า ส่วนใหญ่เกิดที่ประเทศไทย และพ่อแม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการให้ลูกได้เข้าเรียนใน โรงเรียนไทยได้ ทั้งจากนายจ้าง และจากแรงงานต่างด้าวด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อเด็กต่างด้าวได้เข้ารับการศึกษานในโรงเรียนไทยได้ เจ็อนใจที่สำคัญสำหรับการเลื่อนชั้น คือ การสอบได้ตามเกณฑ์เช่นเดียวกับเด็กไทย ซึ่งคือ การใช้ภาษาไทยเป็นทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องให้เด็กนักเรียนต่างด้าวที่แม้จะได้รับการศึกษามาบ้างจากประเทศภูมิลำเนา จำเป็นต้องเริ่มต้นการศึกษาในประเทศไทยที่ชั้นป. 1

¹⁶⁴ คณ.ข้าวกล้อง โรงเรียนชลบุรี 3 , อ่างแล้ว.

¹⁶⁵ คณ.ข้าวโพด โรงเรียนชลบุรี 3 , สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

¹⁶⁶ คช.ข้าวสาร, คณ.ข้าวกล้อง, คณ.ข้าวคั้ม โรงเรียนชลบุรี 3 , สัมภาษณ์ 26 กุมภาพันธ์ 2558.

“เด็กนักเรียน [ต่างด้าว] ที่เข้ามา บางคนเรียนจากที่ประเทศเค้า เช่นบางคนเรียน
ประถม 5 มา แต่ไม่สามารถเทียบกับระบบของเราได้ ก็ต้องเรียนประถม 1”¹⁶⁷

สำหรับการปรับตัวของเด็ก รวมถึงทัศนคติระหว่างเด็กไทยกับเด็กต่างชาติในชั้นเรียนพบว่ามี
ความแตกต่างหลากหลาย จากการสอบถามผู้อำนวยการพบว่า เด็กๆ สามารถปรับตัวได้เป็นอย่างดี มี
ความสัมพันธ์อันดีต่อกัน แต่จากการสังเกตและการพูดคุยทั้งกับเด็กไทยและเด็กต่างด้าว สำหรับ โรงเรียนที่
ไม่ได้อยู่ในเขตเมือง เด็กไทยและเด็กต่างด้าวมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ไม่มีการล้อกัน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
และบางคนก็ไปเล่นบ้านเพื่อนด้วย

“..ไม่ได้เล่นที่บ้านเพื่อนคนไทย แต่เพื่อนคนไทยมาเล่นที่บ้าน มาเล่นบอล”¹⁶⁸ (,
2558)

“ไปกินข้าว ไปเที่ยวบ้านคนไทย”¹⁶⁹

“[มีเพื่อนเป็นคนไทยมั๊ย] มี เล่นกันที่โรงเรียน...ไม่ทะเลาะกัน...ไม่แกล้งกัน”¹⁷⁰

ส่วนหนึ่งอาจเป็นความคุ้นเคยที่เด็กๆ ต่างอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีทั้งคนไทยและคนต่างด้าวอาศัย
อยู่ แต่อีกส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะทั้งเด็กไทยและเด็กต่างด้าวล้วนต่างประสบปัญหา แต่เป็นปัญหาคนละ
แบบ

“ความเป็นคนไทยกับคนต่างด้าวมันกลมกลืนกันนะ...เด็กไทยที่นี้อยู่กับปู่ย่า อยู่
กับญาติที่ช่วยกันเลี้ยงไว้..เป็นครอบครัวที่มีปัญหา”¹⁷¹

แต่สำหรับ โรงเรียนในเขตเมือง พบว่าโดยภาพรวมมีความแตกต่าง คือ เด็กไทยและเด็กต่างด้าว
ต่างมีการล้อกัน ทะเลาะกัน แต่เมื่อพิจารณาสภาพการณ์โดยรวมพบว่า ไม่ได้เป็นปัญหานัก แต่อาจต้องม
ีการค่อยๆ สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในชั้นเรียนถึงการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย
เนื่องจากโดยภาพรวมแล้วเด็กๆ ต่างยังมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

¹⁶⁷ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 1 , อ่างแล้ว.

¹⁶⁸ คช.นงอึ้ง โรงเรียนชลบุรี 7 , สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2558.

¹⁶⁹ คช.มะกอก โรงเรียนชลบุรี 4 , สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.

¹⁷⁰ คช.กระรอก โรงเรียนชลบุรี 6 , สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2558.

¹⁷¹ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 2 , อ่างแล้ว.

“โค่นว่าว่าเขมร”¹⁷²

“พม่าหน้าขาว [ทั้งผู้ชายผู้หญิงจะเรียกอย่างนี้]...[แล้วทำอะไร]ค่ากลับแล้วไม่
คู่ด้วย”¹⁷³

“โค่นคบหัว”¹⁷⁴

แม่เป้าหมายของการจัดการศึกษาของไทยที่ต้องการส่งเสริมสิทธิทางการศึกษาให้กับเด็กทุกคน
อย่างเท่าเทียมกัน โดยให้เด็กได้ใช้ชีวิตช่วงวัยเด็กอย่างเต็มที่ ได้รับการศึกษาจากโรงเรียน ไม่ต้องเข้าสู่การ
ทำงานก่อนวัยอันควร หรือ ไม่ต้องเข้าสู่ขบวนการค้ามนุษย์ หรือการแต่งงานก่อนวัยอันควร แต่ที่พบว่าเด็ก
ต่างค้ำหลายคนก็ต้องไปช่วยพ่อแม่ทำงานในตอนเย็นรวมทั้งวันเสาร์อาทิตย์ ทั้งนี้ไม่นับรวมการทำงาน
บ้านเพื่อรอพ่อแม่กลับจากที่ทำงาน

“[กลับบ้านแล้วงานบ้านที่ต้องทำ] ล้างจาน ตากผ้า”¹⁷⁵

“[กลับบ้านแล้วงานบ้านที่ต้องทำ] ล้างจาน หุงข้าว”¹⁷⁶

“[กลับบ้านแล้วงานบ้านที่ต้องทำ] กวาด ล้างจาน หุงข้าว”¹⁷⁷

“[กลับบ้านแล้วงานบ้านที่ต้องทำ] สอนน้อง [ทำการบ้าน] ซักผ้า”¹⁷⁸

“[กลับบ้านแล้วงานบ้านที่ต้องทำ] ล้างจาน หุงข้าว กวาดบ้าน เลี้ยงน้อง”¹⁷⁹

“[กลับบ้านแล้วงานบ้านที่ต้องทำ] ชายของ กวาดบ้าน”¹⁸⁰

¹⁷² คช.บุญเสริม โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

¹⁷³ คช.บุญทับ โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

¹⁷⁴ คช.มะพร้าว โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.

¹⁷⁵ คช.ข้าวสาร โรงเรียนชลบุรี 3, อ้างแล้ว.

¹⁷⁶ คช.ข้าวกล้อง โรงเรียนชลบุรี 3, อ้างแล้ว.

¹⁷⁷ คช.ข้าวคัม โรงเรียนชลบุรี 3, อ้างแล้ว.

¹⁷⁸ คช.มะกรูด โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.

¹⁷⁹ คช.ชบา โรงเรียนชลบุรี 5, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558.

¹⁸⁰ คช.ใบเตย โรงเรียนชลบุรี 5, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558.

“เลิกเรียนแล้วก็ไปช่วยแม่ที่ร้าน...เป็นร้านรถเข็น...แต่ก่อน[พ่อแม่]เสิร์ฟที่
ร้านอาหาร...วันเสาร์อาทิตย์ก็ไปเสิร์ฟอาหาร...ที่หาด”¹⁸¹

“เลิกเรียน ไปช่วยเลี้ยงน้อง[ลูกคนไทยข้างบ้าน]..ได้ 20 บาท วันเสาร์อาทิตย์ก็ทำ
...ได้วันละร้อย”¹⁸²

“วันอาทิตย์ไปช่วยเสิร์ฟอาหาร ... ได้วันละ 200”¹⁸³

“วันอาทิตย์ไปช่วยแม่ยกอาหาร [แม่เป็นพนักงานเสิร์ฟที่ร้านอาหาร]”¹⁸⁴

ทั้งนี้จากการพูดคุยกับเด็กนักเรียนต่างด้าว พบว่า การทำงานไม่ว่าจะได้ค่าจ้างหรือไม่ ล้วนแต่
เป็นความสมัครใจและเป็นความภาคภูมิใจของเด็กในการได้ทำงาน การได้เงินมาเพื่อแบ่งเบาภาระพ่อแม่
โดยเด็กบางคนได้เงินมาก็เอาให้พ่อแม่ บางคนก็เอาไปซื้ออุปกรณ์การเรียนหรือซื้อขนมที่โรงเรียน บาง
คนเอาไปเติมเงินโทรศัพท์

เมื่อสอบถามถึงอนาคตของเด็กต่างด้าวหลังจากจบการศึกษาชั้นประถมศึกษา แม่เด็กแต่ละคนจะ
มีความฝันและเป้าหมายในชีวิตแตกต่างกันไม่ต่างจากเด็กไทย โดยบางคนก็ตั้งใจจะออกไปทำงานช่วยพ่อ
แม่ บางคนก็จะกลับภูมิลำเนาเดิมไปทำงาน แต่ก็ปรากฏว่าหลายคนก็มีความประสงค์จะศึกษาต่อในระดับ
ที่สูงขึ้นด้วย ทั้งนี้ส่วนหนึ่งคงปฏิเสธไม่ได้ถึงโอกาสทางการศึกษาไทยที่เปิดกว้าง ที่ทำให้เด็กได้รับสิทธิ
ทางการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา และทำให้เด็กสามารถมองเห็นถึงอนาคตของตนเองหรือก็คือการที่
เด็กๆ ได้รับสิทธิอื่นๆ ผ่านสิทธิทางการศึกษา อันจะเป็นการพัฒนาศักยภาพความสามารถของตนเอง และ
ช่วยในการกำหนดอนาคตๆ ของเด็กที่จะไม่ต้องเข้าสู่การใช้แรงงานเด็ก หรือการแต่งงานก่อนวัยอันควร

ดังเช่นที่สอบถามเด็กนักเรียนที่โรงเรียนชลบุรี 2 เด็กนักเรียนต่างด้าวได้กล่าวถึงความฝันของ
ตนเองว่า อยากเป็นนักร้อง ตำรวจ หมอ ครู แตกต่างหลากหลาย ทั้งนี้พบว่า เป็นสิ่งที่คาดหวังจากการได้
รับรู้ความเป็นไปในสิ่งที่ได้เรียน ได้เห็น และการได้เห็นจากสื่อ เช่นเดียวกับนักเรียนที่โรงเรียนชลบุรี 3
โดยนักเรียนที่สัมภาษณ์จำนวน 5 คน ทุกคนมีอาชีพในฝัน แต่เมื่อสอบถามถึงระดับชั้นการศึกษาซึ่งเป็น

¹⁸¹ คช.บุญเหลือ โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

¹⁸² คช.บุญส่ง โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

¹⁸³ คช.บุญธรรม โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

¹⁸⁴ คช.บุญทับ โรงเรียนชลบุรี 1, อ้างแล้ว.

เงื่อนไขสำคัญสำหรับหลากหลายอาชีพในฝัน ก็พบว่าเงื่อนไขของสภาพทางเศรษฐกิจและครอบครัวเป็นอุปสรรคในการเดินทางไปให้ถึงความฝัน

คช.ข้าวสาร	อยากเป็นนักฟุตบอล	ต้องการเรียนต่อจนถึงชั้นม.3
คช.ข้าวเหนียว	อยากเป็นครู	ต้องการเรียนต่อจนถึงชั้นม.3
คณ.ข้าวโพด	อยากเป็นพยาบาล	เรียนได้ถึง ป.6 เพราะแม่บอกให้ต้องกลับบ้าน
คณ.ข้าวกล้อง	อยากเป็นพยาบาล	ต้องการเรียนต่อจนถึงชั้นม.3
คณ.ข้าวต้ม	อยากเป็นหมอ	เรียนได้แค่ ป.6 เพราะต้องไปทำงาน

เช่นเดียวกับ โรงเรียนชลบุรี 4 ที่ก็พบว่า เด็กนักเรียนต่างด้าวก็มีความฝันในอาชีพ แต่อาจมีความแตกต่างไปจากนักเรียน โรงเรียนชลบุรี 3 ที่พบว่าความฝันหรือสภาพอนาคตของเด็กนักเรียนต่างด้าว อยู่บนเงื่อนไขของชีวิตที่เห็นตัวอย่างจากพ่อแม่ตนเองเป็นหลัก

คณ.มะนาว	อยากทำงานในโรงงาน
คช.มะม่วง	อยากเป็นช่าง
คณ.มะกรูด	อยากเป็นหมอ
คณ.มะเฟือง	ยังไม่ทราบ
คช.มะพร้าว	อยากทำงานในโรงงาน
คช.มะกอก	อยากกลับบ้าน [ลาว] ไปทำนาที่บ้าน อยากอยู่กับธรรมชาติ

ทั้งนี้ความฝันความตั้งใจของเด็กนักเรียนจากโรงเรียนชลบุรี 3 และ 4 ก็ไม่ต่างจากเด็กนักเรียนจากโรงเรียนอื่นๆ เช่น

“อยากกลับบ้าน อยาก ไปปลูกข้าวที่ลาว”¹⁸⁵

“ถ้าจบป.6 จะกลับเขมร”¹⁸⁶

อย่างไรก็ตาม อนาคตสำหรับเด็กนักเรียนต่างด้าวที่มีแนวโน้มที่พ่อแม่จะยังคงทำงานอยู่ที่ประเทศไทย การสร้างโอกาสทางการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่เกิดขึ้น โดยอัตโนมัติที่เด็กเองก็รู้ถึงความสำคัญของการศึกษา และก็พยายามสร้างโอกาสนั้นๆ อยู่ ประกอบการทักษะและความรู้ด้านภาษาของเด็กต่างด้าวที่อย่างน้อยก็สามารถพูดและหรือเขียนภาษาที่เป็นภาษาของประเทศภูมิลำเนาของตนเองได้ ได้กลายเป็นเงื่อนไขของโอกาสและการสร้างความได้เปรียบเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กไทย ที่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญ

¹⁸⁵ คช.บุญชัย โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

¹⁸⁶ คช.นกเอี้ยง โรงเรียนชลบุรี 7, อ้างแล้ว.

“[อนาคต] อยากมาเรียนที่เมืองไทย”¹⁸⁷

“[พูดได้สองภาษา] พูดภาษาไทยได้ตั้งแต่อยู่ที่ศรีสะเกษ... มาจากเลียมเรียน...
รู้สึกเก่งกว่า”¹⁸⁸

“ไม่อยากจะกลับ อยากอยู่เมืองไทย พ่อแม่มีร้านอาหารตามสั่ง...อยู่ที่ซาอุด์”¹⁸⁹
“เด็กที่จบไปแล้วมีหลายคนนะ เรียนต่อมัธยมหลายคน”¹⁹⁰

เมื่อการเปิดโอกาสทางการศึกษาเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างโอกาสให้กับเด็กต่างด้าว และเป็นการ
แสดงถึงการเคารพในสิทธิมนุษยชนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สำหรับเด็กไทยของภายใต้เงื่อนไขทาง
สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กนักเรียนไทยจะต้องปรับตัวเพื่อเตรียมพร้อมรับกับ
ความได้เปรียบของเด็กนักเรียนต่างด้าวหลายๆ คน ที่มีความขยัน ความตั้งใจ ความสามารถ ความ
รับผิดชอบ อย่างมาก โดยมีความแตกต่างเป็นแรงผลักดัน เพื่อให้ได้รับการยอมรับในสถานภาพและ
ความสามารถ

สำหรับปัญหาของเด็กต่างด้าวที่ศึกษาในโรงเรียนปัจจุบัน พบว่า เด็กต่างด้าวทุกคนไม่ได้อยู่ใน
ระบบโรงเรียนตั้งแต่ประถม 1 จนกระทั่งจบการศึกษา ปัญหาสำคัญที่พบคือ ความไม่ต่อเนื่องของ
การศึกษาในระบบ ที่ส่วนใหญ่มักจะต้องย้ายตามพ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่ย้ายที่ทำงาน หรือย้ายกลับ
ภูมิลำเนา หรือบางคนเข้าเรียนเมื่ออายุมาก เมื่อเรียนไปสักระยะที่คิดพอจะทำงานได้แต่ยังไม่จบการศึกษา
พ่อแม่ก็ให้ออกจากโรงเรียนเพื่อไปทำงาน

“เป็นปัญหาระยะยาว เด็กต้องกลับไปพร้อมครอบครัว บางทีกลับแล้วไม่แจ้ง
บางคนเคยเรียนที่ไทย แล้วก็กลับไปหลายปี แล้วก็กลับมาใหม่...เป็นปัญหาเพราะ
รัฐก็ต้องกำหนดงบประมาณว่าใน 1 ปี มีอะไรให้บ้าง”¹⁹¹

“เด็กที่นี่ไม่ค่อยเรียนต่อนะ เพราะอายุเยอะ”¹⁹²

¹⁸⁷ คณ. ไม้ โรงเรียนชลบุรี 2, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

¹⁸⁸ คณ. ไข่ โรงเรียนชลบุรี 2, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

¹⁸⁹ คช. บุญเหลือ โรงเรียนชลบุรี 1, อ้างแล้ว.

¹⁹⁰ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 1, อ้างแล้ว.

¹⁹¹ เติ้งอึ้ง.

¹⁹² ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 7, อ้างแล้ว.

“ปัญหาคือย้ายบ่อย ย้ายตามพ่อแม่”¹⁹³

“ที่นี้ลาออกไปเยอะ แต่ออกแบบออกเลย ไม่แข็งนะ...ก็เข้าใจนะบางที่พ่อแม่เค้าย้ายที่ทำงาน...แต่หลายคนพ่อแม่ก็ทำอยู่ที่โรงงานไถ่กันแหละ อยู่มานาน...ไม่ค่อยมาที่โรงเรียน...จะมาตอนที่เรามาประชุม”¹⁹⁴

ความสามารถปรับตัว ได้กับปัจจัยระดับระบบและปัจจัยระดับ โรงเรียน

เมื่อพิจารณาหลักการ 4-A ข้อที่สี่ คือ การศึกษาที่จัดต้องสามารถปรับได้ (Adaptable) ร่วมกับแนวคิดว่าเด็กต่างตัวกับการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านสถานะทางกฎหมายได้ช่วยทำให้เด็กต่างตัวได้มีโอกาสเข้าเรียนเมื่ออายุถึงเกณฑ์โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยทางโรงเรียนและครูจะกรอกข้อมูลลงในระบบเพื่อแจ้งจำนวนและรายละเอียดของเด็กนักเรียนเพื่อของบประมาณรายหัว โดยงบประมาณที่ทางโรงเรียนได้มา ไม่ว่าเด็กนักเรียนได้หรือเด็กนักเรียนต่างตัว ล้วนแต่ได้งบประมาณเท่าเทียมกัน การวางระบบในด้านการศึกษากับเด็กต่างตัวนี้ นอกจากผลที่ได้ในแง่ของการทำให้เด็กต่างตัวได้รับการศึกษาตามนโยบายของรัฐบาลแล้ว คาดว่าจะช่วยลดการแต่งงานในเด็กได้ แต่ในส่วนของการใช้แรงงานเด็กนั้น พบว่าเด็กต่างตัวหลายคนเต็มใจทำงาน เต็มใจไปช่วยพ่อแม่ยังที่ทำงาน โดยได้ค่าแรง โดยเด็กต่างตัวมีความภูมิใจที่ได้ทำงานหาเงินเพื่ออย่างน้อยมาเป็นค่าขนม หรือมาเติมเงินค่าโทรศัพท์ ทั้งนี้จากการสอบถามเด็กต่างตัวที่ไปทำงาน ทุกคนสมัครใจอยากไปทำงาน พ่อแม่ไม่ได้บังคับให้ไปทำ

เมื่อเด็กเข้าเรียน โรงเรียนและครูได้เปิดกว้างในการให้การศึกษาเด็กต่างตัวกับเด็กไทยอย่างเท่าเทียมกัน และจัดการเรียนรวมในชั้นเรียนเดียวกับเด็กไทยโดยไม่แบ่งแยก เนื่องจากใช้หลักสูตรเดียวกันในการจัดการศึกษาทั้งเด็กไทยและเด็กต่างตัว ฉะนั้น เมื่อพิจารณาในแง่ระบบพบว่า มีความพยายามในการไม่สร้างการแบ่งแยกอันจะนำไปสู่ความแตกต่างทั้งเชื้อชาติ สัญชาติ ภาษา วัฒนธรรม ทั้งของคนต่างตัวและเด็กต่างตัว พร้อมกันนั้นก็ไม่ได้ทำให้คนไทยรู้สึกที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับคนต่างตัวมากเกินไป แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น อาจต้องพิจารณาการวางแผนและการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นถึงการยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะการต้องคำนึงถึงเสาหลักเสาที่สาม คือ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้วยเช่นกัน

¹⁹³ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 7, อ่างแล้ว.

¹⁹⁴ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 3, อ่างแล้ว.

System-Level Factors	4-A Scheme Adaptable				
	คำนึงถึงเด็กต่างด้าว	สอดคล้องกับอายุเด็ก	ลดภาระแต่งงาน	ลดการใช้แรงงานเด็ก	ป้องกันการเป็นทหาร
สถานะทางกฎหมาย	เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สิทธิทางการศึกษาของเด็กต่างด้าวเป็นไปได้ และนำมาซึ่งสิทธิอื่นๆ ผ่านการศึกษา โดยโรงเรียนและครูเปิดกว้างในการรับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษา และจัดการเรียนรวมในชั้นเรียนเดียวกับเด็กไทย โดยไม่แบ่งแยก				-
การเนรเทศออกนอกประเทศ	-	-	-	-	-
การคลังของโรงเรียน	โรงเรียนจะกรอกข้อมูลของเด็กต่างด้าวเพื่อของบประมาณรายหัวจากรัฐบาล เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน	-	-	-	-
นโยบายการเรียนด้านภาษา	หลักสูตรที่ใช้ใช้ภาษาเดียวกันคือภาษาไทยและทางโรงเรียนจะให้เด็กต่างด้าวปรับตัวด้านภาษาก่อนในชั้นอนุบาลหรือจากห้องอาเซียน		-	-	-

ตาราง 14 แสดงปัจจัยระดับระบบกับการจัดการศึกษาที่สามารถปรับได้

และเมื่อพิจารณาปัจจัยระดับโรงเรียนพบว่า สำหรับการเข้าศึกษาเมื่อถึงเกณฑ์ พบว่าโรงเรียนรับเด็กต่างด้าวที่ถึงเกณฑ์อายุเข้าเรียนเช่นเดียวกับเด็กไทย แต่ในกรณีของเด็กต่างด้าวมีอายุมากกว่าเกณฑ์ ทางโรงเรียนก็รับเข้าเรียนเช่นเดียวกัน แต่ทั้งสองกรณีจะต้องเรียนชั้นอนุบาลก่อน จึงจะขึ้นเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้ ซึ่งการรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนนี้ในมิติหนึ่งเป็นการให้สิทธิในการศึกษาแก่เด็กต่างด้าว แต่ในอีกมิติหนึ่งก็เป็นการให้สิทธิผ่านการศึกษาด้วย เพราะการเข้าเรียนตามเกณฑ์จะช่วยลดภาระแรงงานตั้งแต่วัยเด็กได้ แต่ในส่วนของการใช้แรงงานเด็กพบว่า เด็กต่างด้าวหลายคนสมัครใจไปช่วยงานพ่อแม่ยังที่ทำงาน หรือบางคนก็ทำงานในวันธรรมดาตอนเย็นหลังเลิกเรียนรวมทั้งเสาร์อาทิตย์ เพื่อจะได้มีค่าขนม ซึ่งทำให้เด็กมีความรู้สึกภาคภูมิใจ

สำหรับปัจจัยด้าน โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า ด้วยหลักสูตรของทุกโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรกลางที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทั้งประเทศ เด็กต่างด้าวจึงได้รับการศึกษาด้วยหลักสูตรเดียวกันกับเด็กนักเรียนไทย ทั้งนี้จากการสังเกตทั้งของผู้อำนวยการและครูพบว่า ในบางโรงเรียนเด็กต่างด้าวจะมีความขยัน เนื่องจากเมื่อกลับไปบ้านพ่อแม่อ่านเขียนภาษาไทยไม่ได้ ไม่สามารถสอบถามหรือปรึกษาการบ้านได้ จึงทำให้มีความขยันมากกว่า และส่งผลให้มีผลการเรียนที่ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กนักเรียนไทย แต่ทั้งนี้ยังไม่สามารถหมารวมเป็นข้อสรุปได้ เนื่องจากบางโรงเรียน เด็กต่างด้าวก็มีอัตราการลาออกสูง เนื่องจากต้องการออกไปทำงาน หรือบางคนก็ตามผู้ปกครองไปทำงานที่อื่นๆ หรือกลับภูมิลำเนา นอกจากนี้ยังมีบางกรณีที่เด็กต่างด้าวเข้า-ออกโรงเรียนหลายครั้ง ซึ่งส่งผลให้การเรียนไม่ต่อเนื่อง และเมื่อกลับมาเรียนทางโรงเรียนก็ต้องให้ซ้ำชั้นเดิม

ในส่วนนี้อาจสะท้อนว่า อาจจำเป็นต้องมีหลักสูตรหรือ โปรแกรมหรือรายวิชา ที่เปิดให้เด็กต่างด้าวเข้าเรียน เพื่อให้มีความรู้สอดคล้องกับความต้องการหรือการออกไปทำงาน โดยไม่จำเป็นต้องเข้าเรียนและเข้าสอบเพื่อเลื่อนชั้นตามระบบของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ตอบสนองต่อความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวเด็กต่างด้าวเอง และกับโรงเรียนเอง โดยเฉพาะในแง่ของข้อมูลของเด็กต่างด้าวที่จะสัมพันธ์กับการของงบประมาณและการจัดการเรียนการสอน

สำหรับการจัดกลุ่มเด็กตามความสามารถ แม้ทางโรงเรียนจะยังไม่มีการจัดกลุ่มเด็กตามความสามารถและจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถของเด็กนักเรียน แต่การเปิดโอกาสและการยอมรับในความสามารถและศักยภาพของเด็กต่างด้าวด้วยการส่งไปแข่งขัน การเลือกให้เป็นหัวหน้าห้องหรือรองหัวหน้าห้อง หรือการยอมรับผลการเลือกของเพื่อนในชั้นเรียนในการเป็นหัวหน้าหรือรองหัวหน้าห้อง ได้ทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจ และตระหนักในความสามารถของตนเอง และพร้อมในการพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่อาจช่วยลดภาระแรงงานในวันเด็กได้ นอกจากนี้เด็กบางคนยังมีเป้าหมายในการศึกษาต่อ ซึ่งจะยิ่งช่วยลดอัตราการแรงงานในวันเด็กและการทำงานในวันเด็กลงไปได้อีกด้วย

ทั้งนี้ อาจมีข้อที่ต้องพิจารณาหรืออาจเป็นข้อกังวลบางประการในอนาคตสำหรับเด็กนักเรียนต่างด้าว คือ ความสามารถที่จะได้รับการคัดเลือกจาก โรงเรียนไปแข่งขันอยู่เสมอ และบุคลิกภาพในการเป็น

ผู้นำ ที่มีลักษณะของการแฝงไว้ซึ่งการแก่งแย่งและแข่งขันอยู่ในที่ อันเนื่องจากความแตกต่างและการ ต้องการการยอมรับโดยเฉพาะจากครูประจำชั้น ซึ่งแม้จะไม่ได้เป็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอน แต่ อาจเป็นปัญหาสำหรับเด็กไทยในปัจจุบัน และเด็กไทยในอนาคต

“... มีคนหนึ่งที่ได้รับการอุปการะจากคนไทย แต่เค้าต้องการการยอมรับมากๆ นี่มี แนวโน้มว่าอีกสองปี จะได้เป็นประธานนักเรียนของโรงเรียนแน่ๆ...เห็นเจ๊ยบ อย่างนี้แต่ชอบข่มขู่เพื่อนนะ...ต้องระวังเรื่องอารมณ์ แต่เค้าก็เก่งนะ ...”¹⁹⁵

และสำหรับปัจจัยด้านการสรรหาครูและการรักษาครู พบว่า ขนาดโรงเรียนและจำนวนเด็ก นักเรียนใน โรงเรียนเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดจำนวนครูใน โรงเรียน โดยทุกโรงเรียนยังไม่มี การกำหนดคุณสมบัติของครูเพื่อให้มาทำหน้าที่ในการสอนเด็กต่างด้าวโดยเฉพาะ แม้ในบางโรงเรียนจะมี สัดส่วนเด็กต่างด้าวค่อนข้างสูงก็ตาม เนื่องจากคุณสมบัติของครูจะมีการกำหนดคุณสมบัติกลางเอาไว้ทั้ง โดยเฉพาะคุณวุฒิทางการศึกษาที่ตรง สำหรับ โรงเรียนในพื้นที่เมืองมักไม่ประสบปัญหาขาดแคลนครู

“ที่โรงเรียนไม่ขาดครู มีครู 5 คน เป็นข้าราชการ 5 คน เป็นอัตราจ้าง 3 คน มีเด็ก 80 คน...”¹⁹⁶

แต่พื้นที่ที่ห่างไกลออกไปบางโรงเรียนยังคงมีปัญหาคาดแคลนครู

“ทั้งโรงเรียนมีข้าราชการครู 4 คน ผอ.อีกคนเป็น 5 อีก 2 คน ไม่มีวุฒิกู ก็เอามา เลี้ยงเด็ก... ครู 1 คนต้องสอน 2 ชั้น...”¹⁹⁷

¹⁹⁵ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 1, อ่างแล้ว.

¹⁹⁶ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 7, อ่างแล้ว.

¹⁹⁷ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 3, อ่างแล้ว.

School-Level Factors	4-A Scheme Adaptable				
	คำนึงถึงเด็กต่างด้าว	สอดคล้องกับอายุเด็ก	ลดการแต่งงาน	ลดการใช้แรงงานเด็ก	ป้องกันการเป็นทหาร
การเข้าศึกษาเมื่อถึงเกณฑ์	โรงเรียนรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน หากเด็กอายุเกินเกณฑ์และไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ จะต้องเรียนชั้นอนุบาลก่อนขึ้นชั้นป. 1 การเข้าเรียนของเด็กต่างด้าวนี้นี้คาดว่าจะช่วยลดการแต่งงาน การใช้แรงงานเด็ก				-
โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย	โรงเรียนสังกัดสพฐ. มีโปรแกรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเด็กทุกคนจะได้รับการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางด้วยมาตรฐานเดียวกันทุกคน	-	-	-	-
การจัดกลุ่มตามความสามารถ	โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยครูมีทัศนคติที่ดีต่อเด็กนักเรียนต่างด้าว เด็กที่มีความสามารถก็จะส่งเสริมให้ไปแข่งขันด้านต่างๆ หรือคนที่มีความรู้ความสามารถก็จะได้รับเลือกเป็นหัวหน้าหรือรองหัวหน้าห้อง ทำให้เด็กได้ค้นหาศักยภาพตัวเองและคาดว่าจะช่วยลดการแต่งงาน การใช้แรงงานเด็ก				-
การติดตามเด็กตามความสามารถ	-	-	-	-	-
การสรรหาและรักษาครู	งบประมาณในการจ้างครูขึ้นกับขนาดโรงเรียน และมีการกำหนดวุฒิและคุณสมบัติ	-	-	-	-
หลักสูตรและการเรียนการสอนสำหรับคนต่างด้าว	หลักสูตรที่ใช้เป็นหลักสูตรกลาง จึงใช้แต่ภาษาไทยและทางโรงเรียนจะให้เด็กต่างด้าวปรับตัวก่อนในชั้นอนุบาลหรือจากห้องอาเซียน		-	-	-

ตาราง 15 แสดงปัจจัยระดับโรงเรียนกับการจัดการศึกษาที่สามารถปรับได้

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาเด็กต่างด้าว

บทสรุป

ในการวิจัยการเข้าเรียนในสถานศึกษาและการจัดการศึกษาในจังหวัดชลบุรีนี้ ได้ทำการศึกษา ทั้งสิ้น 7 โรงเรียน โดยใช้การสัมภาษณ์เป็นแนวทางหลักเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล โดยได้ทำการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผู้อำนวยการโรงเรียน 7 แห่ง นักเรียน ต่างด้าว 3 สัญชาติ จากโรงเรียนต่างๆ รวม 33 คน ผู้ปกครองและนายจ้าง พบว่า การรับเด็กต่างด้าวเข้า ศึกษาในสถานศึกษาไทย มีแนวปฏิบัติในการรับเด็กไม่แตกต่างกัน นั่นคือ จะพิจารณาจากเอกสารก่อนเป็น เบื้องแรก หากไม่มีเอกสารจะขอเอกสารอื่นๆ ที่จำเป็นจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือนายจ้างที่เป็นผู้พามา เพื่อ จะสามารถกรอกข้อมูลและลงรหัสในระบบที่เรียกว่า Data Management Center ซึ่งจะเป็นการจัดเก็บ ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และทางโรงเรียนจะใช้ยอคนนักเรียนในระบบเพื่อนำไปสู่การจัดตั้ง งบประมาณเพื่อขอเงินอุดหนุนรายหัวประเภทต่างๆ ต่อไป

สำหรับเด็กนักเรียนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทย จะมีเลข 13 หลัก ที่เป็นเหมือนเลขประจำตัว ประชาชนของคนไทย ที่มี 13 หลักเช่นกัน เพียงแต่ในกรณีนี้จะขึ้นต้นด้วยเลข 00 แต่หากเด็กนักเรียนคน ใดไม่มีเลข 13 คือ ทางโรงเรียนก็จะกรอกรายละเอียดโดยใช้ตัวอักษร G ขึ้นต้นในการกรอกเอกสาร หรือที่ เรียกว่าติด G โดยทางโรงเรียนจะพิจารณาจากเอกสารของพ่อแม่ด้วย ในขั้นตอนของการรับสมัครเด็กเข้า เรียนนี้พบว่า ทางโรงเรียนได้พยายามอำนวยความสะดวกและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้เด็กต่างด้าวได้เข้า เรียนเช่นเดียวกับเด็กไทย ปัญหาหนึ่งที่พบคือ การกรอกชื่อและนามสกุล ซึ่งในระบบการกรอกข้อมูล จำเป็นต้องกรอกทั้งชื่อและนามสกุล ซึ่งทางโรงเรียนก็ได้พยายามแก้ปัญหาเพื่อให้สามารถกรอกข้อมูลได้ และมีข้อมูลของเด็กนักเรียนต่างด้าวในระบบ อันจะทำให้โรงเรียนสามารถของบประมาณรายหัวสำหรับ เด็กนักเรียนได้ พร้อมกันนั้นเด็กต่างด้าวก็สามารถเข้าสู่การศึกษาในระบบโรงเรียนได้ และได้รับสิทธิทาง การศึกษาทางกฎหมายอย่างเท่าเทียมกับเด็กนักเรียนไทย

เมื่อเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้าเรียน ปัญหาหลักที่ทางโรงเรียนประสบคือ เรื่องของภาษา ที่พบว่าเด็ก นักเรียนต่างด้าวจะยังไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ ซึ่งทำให้ทุกโรงเรียนต้องให้นักเรียนปรับตัวก่อนในปี แรกที่เข้าเรียน นั่นคือ ให้เข้าเรียนในชั้นอนุบาลก่อน เพื่อให้เมื่อขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ได้ นักเรียนต่าง ด้าวจะสามารถเรียนร่วมชั้นและสามารถสื่อสารกับนักเรียนไทยได้ หรือในโรงเรียนหนึ่ง จะให้เด็กนักเรียน ต่างด้าวทุกสัญชาติเข้าเรียนในห้องเรียนอาเซียนก่อนที่จะไปเรียนร่วมกับเด็กนักเรียนไทย ทั้งนี้ก็เพื่อให้เด็ก นักเรียนต่างด้าวได้ค่อยๆ เรียนรู้ภาษาไทย และสามารถปรับตัวได้เมื่อเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น ซึ่งในส่วน นี้พบว่า แม้วิธีการในการจัดการปัญหาจะแตกต่างกันแต่เป้าหมายในการจัดการจะเหมือนกัน นั่นคือ เพื่อให้เกิดประ โยชน์ต่อนักเรียนต่างด้าวมากที่สุดในการเรียนในระบบโรงเรียนไทย และพบเจอกับปัญหา ในด้านการเรียนน้อยที่สุด ไม่ประสบปัญหาในการปรับตัวมากเกินไป

สำหรับการจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตามหลักเกณฑ์ เด็กทุกคนในประเทศไทยจะได้สิทธิเรียนฟรี 15 ปี โดยมีการจัดสรรงบประมาณเป็นรายหัวให้แก่นักเรียน โดยรายละเอียดของการเรียนฟรีมี 5 รายการ คือ ค่าเล่าเรียน อุปกรณ์การเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุดนักเรียน และหนังสือเรียน ซึ่งจากการสอบถามผู้อำนวยการโรงเรียนถึงสิทธิการเรียนฟรีของเด็กนักเรียนต่างด้าว เด็กนักเรียนต่างด้าวเอง รวมทั้งผู้ปกครองเด็กนักเรียนต่างด้าวต่างตอบตรงกันว่า ได้สิทธิในการเรียนฟรี และได้อุปกรณ์การเรียน ชุดนักเรียน รวมทั้งหนังสือเรียนฟรี

รายการประกอบในการเรียนฟรี 15 ปี	การปฏิบัติตามกฎหมายกับเด็กนักเรียนต่างด้าว
ค่าเล่าเรียน	✓
อุปกรณ์การเรียน	✓
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	✓
ชุดนักเรียน	✓
หนังสือเรียน	✓

ตาราง 16 แสดงรายการเรียนฟรี 15 ปี กับการปฏิบัติตามกฎหมาย

ในแต่ละปี โรงเรียนต่างๆ จะมีการจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมวันเด็ก หรืออาจมีหน่วยงานจากภายนอกมาจัดกิจกรรม เช่น กิจกรรมค่ายอาสา ซึ่งทางโรงเรียนจะได้รับการบริจาคอุปกรณ์การเรียนต่างๆ และโรงเรียนก็จะนำมาแจกจ่ายให้กับเด็กๆ นักเรียน ด้วยการจัดสรรไปยังชั้นเรียนต่างๆ อย่างทั่วถึง รวมถึงเด็กนักเรียนต่างด้าวก็จะได้รับการแจกนี้ด้วยเช่นกัน ซึ่งทำให้เด็กนักเรียนจากที่ได้รับอุปกรณ์การเรียนฟรีจากนโยบายการเรียนฟรีไม่เสียค่าใช้จ่ายแล้ว นักเรียนยังได้รับแจกอุปกรณ์การเรียนเพิ่มเติม โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในวันนี้เพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งในส่วนนี้ถือว่า กิจกรรมของโรงเรียนรวมทั้งกิจกรรมจิตอาสาจากการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองจากหน่วยงานต่างๆ ยังช่วยลดภาระของเด็กนักเรียนและผู้ปกครองได้อีกด้วย

“ก็จะมีคนมาบริจาคนะ มาเรื่อยๆ บางทีก็ออกค่ายอาสา มาที่นี้ก็มีมาช่วยสร้าง มาปรับปรุง มาแจกของเด็กๆ ด้วย”¹⁹⁸

“วันเด็ก โรงเรียนก็มีจัดงานนะ ก็มีคนเอาของมาเยอะเลย เด็กๆ ก็จะได้ของด้วย ทั้งเครื่องเขียน ทั้งตุ๊กตา”¹⁹⁹

¹⁹⁸ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 6, อ่างแล้ว.

¹⁹⁹ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 1, อ่างแล้ว.

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามเพิ่มเติมถึงเงินที่นักเรียนได้มาโรงเรียนหรือที่เรียกว่าเงินค่าขนม ว่าได้มาวันละเท่าใดและใช้ไปอย่างไรบ้าง พบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้เงินที่ได้รับมาจากผู้ปกครองหรือที่เรียกว่าเงินค่าขนมไปซื้ออุปกรณ์การเรียน โดยมากมักเอาไปซื้อขนมทาน

“[ได้เงินค่าขนมมากี่บาท] 20 บาท บางครั้งก็ไม่ใช้...[ถ้าใช้] จะเอาไปซื้อไอศกรีม”²⁰⁰

“[ได้เงินค่าขนมมากี่บาท] 5 บาท...ซื้อไส้กรอก”²⁰¹

“[ได้เงินค่าขนมมากี่บาท] 20 บาท ...ไม่ชอบซื้อ...เก็บไว้ แล้วเอาไปให้แม่”²⁰²

“[ได้เงินค่าขนมมากี่บาท] 10 บาท...ทำงานด้วย...เสิร์ฟอาหาร...[เอาเงินไป] เติมเงินโทรศัพท์แล้วก็ให้แม่”²⁰³

“[เคยซื้อดินสอ ยางลบ สมุดหรือไม่] เคยซื้อดินสอ...1 แท่ง”²⁰⁴

“[เคยซื้อดินสอ ยางลบ สมุดหรือไม่] ไม่เคยซื้อ...[พอใช้หรือไม่] พอ คุกกี้แยม”²⁰⁵

การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าวกับการปฏิบัติกฎหมาย

เมื่อพิจารณาการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กนักเรียนต่างด้าวและการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่สัมภาษณ์ทั้ง 7 แห่ง พบว่า โรงเรียนทั้ง 7 แห่งพร้อมที่จะรับเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้าเรียนตามที่กฎหมายบัญญัติ จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับผู้อำนวยการโรงเรียนและครูในทุกโรงเรียน พบว่า ต่างมีความคิดที่สนับสนุนให้เด็กต่างด้าวได้เข้ารับการศึกษามาก่อนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายเช่นเดียวกับเด็กไทย และการมีทัศนคติที่ดีต่อเด็กต่างด้าว โดยไม่แบ่งแยกหรือเลือกปฏิบัติว่าเป็นเด็กไทยหรือเด็กต่างด้าว ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่สอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศที่ประเทศไทยได้ลงนามไว้

²⁰⁰ ดญ.ข้าวโพด โรงเรียนชลบุรี 3, อ่างแล้ว.

²⁰¹ ดญ.ข้าวต้ม โรงเรียนชลบุรี 3, อ่างแล้ว.

²⁰² ดญ.ข้าวกล้อง โรงเรียนชลบุรี 3, อ่างแล้ว.

²⁰³ ดญ.บุญธรรม โรงเรียนชลบุรี 1, อ่างแล้ว.

²⁰⁴ ดช.บุญชัย โรงเรียนชลบุรี 1, อ่างแล้ว.

²⁰⁵ ดญ.บุญสร้าง โรงเรียนชลบุรี 1. สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

ตาราง 17 แสดงการปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ

กฎหมายระหว่างประเทศ	การปฏิบัติ
<p>ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน</p> <p>ข้อ 26</p> <p>(1) ทุกคนมีสิทธิในการศึกษาการศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐานการศึกษาาระดับประถมจะต้องเป็นภาคบังคับกับการศึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพจะต้องเปิดเป็นการทั่วไปและการศึกษาระดับสูงขึ้นไปจะต้องเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคสำหรับทุกคนบนพื้นฐานของคุณสมบัติความเหมาะสม</p>	✓
<p>อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก</p> <p>ข้อ 2</p> <p>1. รัฐภาคีจะเคารพและประกันสิทธิตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญานี้แก่เด็กแต่ละคนที่อยู่ในเขตอำนาจของตน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติไม่ว่าชนิดใดๆ โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือทางอื่น ต้นกำเนิดทางชาติ ชาติพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ความทุพพลภาพ การเกิดหรือสถานะอื่นๆ ของเด็ก หรือบิดามารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย</p> <p>ข้อ 3</p> <p>3. รัฐภาคีจะประกันว่า สถาบัน การบริการ และการอำนวยความสะดวกที่มีส่วนรับผิดชอบต่อการดูแลหรือการคุ้มครองเด็กนั้น จะปฏิบัติตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้โดยหน่วยงานที่มีอำนาจ โดยเฉพาะในด้านความปลอดภัย สุขภาพ และในเรื่องจำนวนและความเหมาะสมของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ</p> <p>ข้อ 4</p> <p>รัฐภาคีจะดำเนินการที่เหมาะสมทั้งปวง ทั้งด้านนิติบัญญัติ บริหาร และด้านอื่นๆ เพื่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามสิทธิที่อนุสัญญานี้ได้ให้การยอมรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมนั้น รัฐภาคีจะดำเนินการเช่นว่านั้น โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มที่ และภายในกรอบของความร่วมมือระหว่างประเทศ เมื่อจำเป็น</p>	✓ ✓ ✓
<p>ข้อ 28</p> <p>1. รัฐภาคียอมรับสิทธิของเด็กที่จะได้รับการศึกษา และเพื่อที่จะให้สิทธินี้บังเกิดผลตามลำดับ และบนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียมกัน รัฐภาคีจะ</p> <p>(ก) จัดการศึกษาระดับประถมเป็นภาคบังคับที่เด็กทุกคนสามารถเรียน ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย</p>	✓

<p>(จ) ดำเนินมาตรการเพื่อสนับสนุนการเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ และลดอัตราการออกจากโรงเรียนกลางคัน</p> <p>2. รัฐภาคีจะดำเนินการที่เหมาะสมที่จะประกันว่า ระเบียบวินัยของโรงเรียนได้กำหนดขึ้น ในลักษณะที่สอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กและสอดคล้องกับอนุสัญญา</p>	✓
<p>กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ข้อ 13</p> <p>1. รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองสิทธิของทุกคนในการศึกษา รัฐภาคีเห็นพ้องกันว่าการศึกษาจะต้องมุ่งให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์และความสำนึกในศักดิ์ศรีของคนอย่างบริบูรณ์และจะต้องเพิ่มพูนการเคารพในสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รัฐภาคีเห็นพ้องกันอีกว่า การศึกษาจะต้องทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องส่งเสริมความเข้าใจความอดกลั้นและมิตรภาพระหว่างชาติและกลุ่มเชื้อชาติ ชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มศาสนาทั้งปวงและสานต่อไปถึงกิจกรรมของสหประชาชาติในการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ</p> <p>2. รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองว่า เพื่อที่จะทำ ให้สิทธินี้เป็นจริงโดยบริบูรณ์</p> <p>ก) การศึกษาขั้นประถมจะต้องเป็นการศึกษาภาคบังคับและจัดให้ทุกคนแบบให้เปล่า</p>	<p style="text-align: right;">✓</p> <p style="text-align: right;">✓</p>
<p>อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ ข้อ 5 เพื่อให้สอดคล้องตามพันธกรณีพื้นฐานที่ได้จัดวางไว้ตามข้อ 2 ของอนุสัญญา รัฐภาคีจะห้ามและจัดการเลือก ปฏิบัติทางเชื้อชาติทุกรูปแบบ และจะประกันสิทธิของทุกคนให้มีความเสมอภาคกัน ตามกฎหมายโดยไม่จำแนกตามเชื้อชาติสีผิว หรือชาติหรือเผ่าพันธุ์ กำหนดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการใช้สิทธิดังต่อไปนี้</p> <p>(จ) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง</p> <p>(5) สิทธิในการได้รับการศึกษาและการฝึกอบรม</p>	✓

กล่าวสำหรับการดำเนินงานตามนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชน เนื่องจากนโยบายการศึกษาเพื่อปวงชนมีการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดสำหรับการจัดการศึกษาที่ค่อนข้างละเอียดกว่า จึงขออธิบายแยกต่างหากจากการปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศตามตารางข้างต้น กล่าวคือ ในการดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อให้เด็กทุกคนสามารถเข้ารับการศึกษาได้นั้น โดยเฉพาะระดับประถมศึกษา ได้มีการกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัดเอาไว้ โดยเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กประถมศึกษา มี 4 เป้าหมาย คือ เป้าหมายที่ 1 การดูแลและการศึกษาปฐมวัย เป้าหมายที่ 2 การศึกษาระดับประถมศึกษา/ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป้าหมายที่ 5 ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันด้านการศึกษาระหว่างชายกับหญิง

และเป้าหมายที่ 6 คุณภาพการศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาตามเป้าหมายข้างต้นโดยภาพรวมถือได้ว่าประเทศไทยได้พยายามดำเนินการจัดการศึกษาโดยสอดคล้องกับเป้าหมายและตัวชี้วัด อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเด็กต่างด้าว เป็นกลุ่มเด็กที่ประเทศไทยเปิดโอกาสให้ได้เข้าเรียนอย่างเต็มที่ และการจะได้เข้าเรียนหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้ปกครองเป็นหลัก ซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้ามาใช้แรงงานในประเทศไทย ที่อาจมีการเคลื่อนย้ายสถานที่ทำงาน ที่อาจส่งผลกระทบต่อเนื่องในการศึกษาของเด็กนักเรียนได้ กล่าวคือ

เป้าหมายที่ 1 การดูแลและการศึกษาปฐมวัย ภาพรวมของการเข้ารับการศึกษาของเด็กต่างด้าวตามเป้าหมายนี้ พบว่า การเข้าเรียนของเด็กต่างด้าวในสถานศึกษาไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่ไม่ได้หมายความว่าเด็กต่างด้าวทุกคนได้รับการศึกษา เนื่องจากในพื้นที่ที่ทำการศึกษานั้น ยังมีรูปแบบการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวไม่หลากหลาย ประกอบกับยังมีการเคลื่อนย้ายของแรงงานที่ทำให้เด็กต่างด้าวหลายคนไม่ได้รับการศึกษา รวมถึงเด็กบางคนก็ติดตามพ่อแม่เข้ามาในประเทศไทยแต่ก็ยังไม่เข้าสู่ระบบการศึกษา อันเนื่องจากการะบายประการ เช่น การเลี้ยงน้อง หรือติดตามพ่อแม่ไปทำงานด้วย อย่างไรก็ตาม สำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียนที่ได้ทำการศึกษา มีแนวโน้มที่เด็กต่างด้าวจะเข้าเรียนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นนิมิตหมายที่ดีในการเปิดโอกาสทางการศึกษาโดยไม่แบ่งแยก ในส่วนของครูผู้สอนนั้น เนื่องจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีการกำหนดจำนวนและคุณสมบัติของผู้ที่มาเป็นครูไว้ เป็นมาตรฐานกลาง ฉะนั้นในส่วนของคุณสมบัติ จึงจัดได้ว่าผู้เป็นครูในโรงเรียนทุกคนมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ อย่างไรก็ตามอาจมีปัญหาคือในส่วนของจำนวนครูในโรงเรียน ที่แม้จะมีการกำหนดจำนวนครูไว้ แต่โรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล จะยังมีจำนวนครูไม่สอดคล้องกับความต้องการ ซึ่งอาจต้องมีการสร้างแรงจูงใจ หรืออาจให้เบี่ยงกันดารเพิ่มเติมสำหรับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล

ในส่วนนี้ เมื่อพิจารณาสัดส่วนครูกับนักเรียนพบว่า โดยภาพรวมเป็นไปตามเกณฑ์ คือ นักเรียนต่อครู 27:1 แต่สำหรับโรงเรียนที่ห่างไกล พบว่าสัดส่วนนักเรียนต่อครูจะน้อยกว่า ซึ่งในแง่หนึ่งก็เป็นการดีที่ครู 1 คน สามารถดูแลเด็กนักเรียนจำนวนน้อยๆ ได้อย่างใกล้ชิด ดังที่ผู้วิจัยได้สอบถามพบว่า ครูในแต่ละชั้นปี จะรู้จักเด็กนักเรียน นิสัยใจคอ และพฤติกรรมของเด็กนักเรียนเป็นอย่างดี แต่เนื่องจากจำนวนเด็กนักเรียนที่น้อย จำนวนครูในโรงเรียนก็น้อยตาม ทำให้ครูต้องมีการะในการสอนเด็กนักเรียนที่ค่อนข้างมาก

สำหรับงบประมาณนั้น ในภาพรวมของการจัดการศึกษา ที่ทางโรงเรียนจะต้องกรอกข้อมูลเด็กนักเรียนเพื่อของบประมาณในการจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายนั้นพบว่า โดยภาพรวมไม่เป็นปัญหา แต่ในแง่ของการบริหารจัดการด้านอื่นๆ พบว่า ทุกโรงเรียนยังคงต้องการงบฯ สนับสนุนอยู่มาก โดยทางโรงเรียนต้องเสนอของบประมาณด้านต่างๆ เข้าไปตามระบบ ซึ่งบ่อยครั้งที่พบว่าเกิดความล่าช้า เมื่อการดำเนินการตามระบบเกิดความล่าช้า ทางโรงเรียนจึงต้องพยายามแสวงหาความช่วยเหลือด้านอื่นๆ เพิ่มเติม แต่ความช่วยเหลือสนับสนุนที่ทางโรงเรียนจะได้ พบว่าขึ้นอยู่กับที่ตั้งของโรงเรียนและความสามารถของผู้อำนวยการ กล่าวคือ หากโรงเรียนตั้งอยู่ในที่ชุมชน หรือในเขตเมือง ความช่วยเหลือหรืองบประมาณจากหน่วยงานหรือจากชุมชนรอบข้าง มักจะได้มาเร็วกว่าโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบท พร้อมกันนั้นผู้อำนวยการโรงเรียนก็มีบทบาทสำคัญในการขอความร่วมมือรวมถึงความช่วยเหลือจากบุคคลหรือ

หน่วยงาน องค์กรอื่น ในการให้ได้มาซึ่งงบประมาณ หรือการสนับสนุนในการดำเนินการด้านต่างๆ รวมถึง การซ่อมแซมอาคารสถานที่

เป้าหมายที่ 2 การศึกษาระดับประถมศึกษา/การศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดตามเป้าหมาย กับเด็กนักเรียนต่างด้าว พบว่า การเข้าเรียนของเด็กต่างด้าวที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการบอกต่อกันในกลุ่มผู้ปกครองเด็กต่างด้าว และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการให้ข้อมูลของนายจ้างต่อแรงงานต่างด้าว ถึงสิทธิทางการศึกษาที่เด็กต่างด้าวจะได้รับ ทำให้จำนวนการเข้าเรียนใหม่ของเด็กต่างด้าวมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกับการเข้าเรียนตามเกณฑ์ของเด็กนักเรียนต่างด้าว พบว่า มีแนวโน้มที่ดี คือ เป็นการเข้าศึกษาตามเกณฑ์มากขึ้น จากการศึกษาเด็กต่างด้าวในสถานศึกษา พบว่า เด็กนักเรียนต่างด้าวในระดับชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 และปีที่ 2 เกือบทั้งหมด มีอายุการเรียนตามเกณฑ์ แต่ก็ยังพบเด็กนักเรียนต่างด้าวอายุ 8 ขวบ เรียนอยู่ชั้นอนุบาลซึ่งมีจำนวนน้อยลง ในขณะที่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้นไป เริ่มพบว่า มีเด็กนักเรียนต่างด้าวที่มีอายุมากกว่าเกณฑ์ แต่ในภาพรวมก็ถือว่า การเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาตามเกณฑ์ สำหรับเด็กต่างด้าวในประเทศไทยมีแนวโน้มที่ดีขึ้น

สำหรับอัตราการลาออกนั้น จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนพบว่า หากเป็นโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่เมือง สัดส่วนของเด็กนักเรียนต่างด้าวที่ลาออกกลางคัน มีสัดส่วนที่น้อยกว่าโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมหรือชนบท จากการสอบถามผู้อำนวยการโรงเรียนในเขตพื้นที่เมืองพบว่า ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนต่างด้าวในเมือง จะไม่ค่อยได้เคลื่อนย้ายไปยังพื้นที่อื่น อาจเนื่องมาจากงานในพื้นที่เมืองมีมากกว่า และต่อเนื่องมากกว่า เช่น หากทำงานก่อสร้าง ตัวของแรงงานต่างด้าวก็จะอาศัยอยู่ในแคมป์คนงาน แต่ทางนายจ้างจะเป็นผู้พาไปยังสถานที่ก่อสร้างหรือไซต์งานก่อสร้างเอง โดยที่นายจ้างไม่ต้องการที่อยู่หรือสร้างที่อยู่ใหม่ ซึ่งส่งผลคือเด็กต่างด้าว ที่จะได้ศึกษาอย่างต่อเนื่อง สำหรับโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในเขตเมือง ผู้อำนวยการโรงเรียนกล่าวคล้ายกันว่า เด็กนักเรียนต่างด้าวจะเข้าๆ ออกๆ ซึ่งทำให้เป็นปัญหาในการของบประมาณรายหัว หรือบางครั้งเด็กนักเรียนก็กลับเข้ามาเรียนกลางเทอม หรือบางครั้งก็ออกไปโดยที่ไม่ได้ลาออก ทำให้การเก็บประวัติการเรียนในส่วนของเด็กนักเรียนต่างด้าวก่อนข้างยาก ซึ่งส่วนนี้แม้ทางโรงเรียนจะมีวันสำหรับนัดพบผู้ปกครอง แต่ผู้ปกครองมักไม่ค่อยมาซึ่งก็เป็นปัญหาในการให้ความรู้และการทำความเข้าใจถึงความสำคัญของการศึกษาและความต่อเนื่องของการศึกษาก่อนข้างมาก ฉะนั้น สำหรับเด็กนักเรียนในพื้นที่นี้ จึงมีอัตราการศึกษาต่อที่ค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนต่างด้าวในเขตเมือง ซึ่งส่วนหนึ่งคาดว่าเกิดจากการที่เด็กนักเรียนมองเห็นช่องทางการศึกษาต่อได้ค่อนข้างง่าย รวมทั้งการเดินทางในเมืองก็มีความสะดวกสบายมากกว่า

เป้าหมายที่ 5 ความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันด้านการศึกษาระหว่างชายกับหญิง จากการศึกษาการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว ไม่พบปัญหาความไม่เสมอภาคระหว่างเด็กนักเรียนชายกับเด็กนักเรียนหญิง เด็กทุกคนไม่ว่าเพศใดหรือสัญชาติใดสามารถเข้าศึกษาได้โดยไม่แบ่งแยกอย่างไรก็ตาม เนื่องจากการจัดการศึกษาในโรงเรียน มีเพียงรูปแบบเดียว ยังไม่มีการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความหลากหลายหรือตามความต้องการของเด็กต่างด้าว หรือของผู้ปกครอง แต่อย่างน้อย

ที่สุด รูปแบบการศึกษาเดิวนั้น ก็เป็นรูปแบบที่เป็นมาตรฐานกลาง ที่ทุกโรงเรียนในสังกัดฯ จะจัดในแบบเดียวกัน และเด็กนักเรียนทุกคนก็จะได้เรียนและได้รับสิทธิต่างๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

เป้าหมายที่ 6 คุณภาพการศึกษา จากทุกโรงเรียนที่ทำการศึกษา เป็นโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีจะจัดการศึกษาให้กับเด็กทุกคนโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย โดยโรงเรียนจะทำการของบประมาณรายหัวไป งบประมาณที่ได้จึงเป็นงบประมาณสำหรับเด็กนักเรียนทุกคนที่จะได้รับการศึกษาฟรี 5 ประการ ฉะนั้นนอกจากจะไม่เก็บค่าธรรมเนียมการศึกษาแล้ว เด็กนักเรียนทุกคนจะได้รับอุปกรณ์การเรียน หนังสือ อาหารกลางวัน และนม อย่างเท่าเทียมกันทุกคน โดยในส่วนของหนังสือหรือตำราที่ใช้ในการเรียนก็มีเพียงพอต่อจำนวนนักเรียนทั้งโรงเรียนในพื้นที่เมืองและโรงเรียนในพื้นที่ชนบท ในส่วนของค่าตอบแทนครูกับงบประมาณรายจ่ายของรัฐในปี 2554-2556 สำหรับระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา อยู่ที่ ร้อยละ 9.66 และ 8.81 ตามลำดับ ซึ่งหากพิจารณาการขึ้นเงินเดือนของข้าราชการครูในปัจจุบัน พบว่า ไม่ได้ขึ้นน้อยมากดังที่เคยปรากฏในอดีต²⁰⁶ แต่ก็ยังพบการขาดแคลนครูในโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล

ฉะนั้น เมื่อพิจารณาภาพรวมของการเข้าเรียนในสถานศึกษาไทยของเด็กต่างด้าวพบว่า หน่วยงานของรัฐ โรงเรียน รวมทั้งผู้อำนวยการโรงเรียนและครูส่วนแต่ดำเนินการและพยายามลดอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเข้าศึกษาในสถานศึกษาของเด็กนักเรียนต่างด้าวให้น้อยที่สุด สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้ลงนามไว้ ซึ่งส่งผลให้จำนวนเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้าเรียนในสถานศึกษาไทยมากขึ้น และเด็กนักเรียนก็มีอายุการเรียนตามเกณฑ์การเข้าเรียนมากขึ้นกว่าเดิมอย่างเห็นได้ชัด โดยเด็กทุกคนได้รับสิทธิในการเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายอย่างเท่าเทียมกันกับเด็กไทย โดยไม่มีการแบ่งแยกเพศหรือสัญชาติ หรือความแตกต่างอื่นใด อาจยกเว้นคือ ทักษะด้านภาษาที่เด็กต่างด้าวจะต้องปรับตัวด้านการสื่อสารภาษาไทยก่อนเพื่อให้สามารถเรียนในชั้นที่สูงขึ้นได้ ทั้งนี้ทั้งนั้น ในแง่ของการปฏิบัติ อาจยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งอาจต้องมีการปรับปรุงแนวทางในการปฏิบัติต่างๆ ต่อไป อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว ไม่ใช่แต่เพียงโรงเรียน หรือผู้อำนวยการโรงเรียน หรือครูเท่านั้น แต่หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น รวมทั้งผู้ปกครองของเด็กนักเรียน และเด็กนักเรียนเอง ส่วนแต่มีส่วนสำคัญที่จะทำให้การศึกษาสามารถเข้าถึงทุกคนได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และมีประสิทธิภาพ

²⁰⁶ อ่านเพิ่มเติมใน พระราชบัญญัติเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2558

กล่าวสำหรับการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าวกับการปฏิบัติตามกฎหมายในประเทศ พบว่า ในภาพรวมสถานศึกษาทุกแห่งมีการจัดการที่สอดคล้องกับกฎหมาย และเด็กต่างด้าวก็สามารถเข้าเรียนและได้รับสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย หากพิจารณาในแง่ของกฎหมายในประเทศพบว่า การออกกฎหมายลำดับรองที่เป็นการลงโทษละเอียดจะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ที่สูงกว่า ฉะนั้นการออกกฎหมายลำดับรองเช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จึงต้องสอดคล้องรวมทั้งไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นในแง่ของการปฏิบัติงานสำหรับโรงเรียน พบว่า ทางโรงเรียนได้ดำเนินการตามกฎหมายต่างๆ ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ เรื่อยไปจนแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรและเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย ซึ่งส่งผลให้เด็กต่างด้าวสามารถเข้าเรียนในสถานศึกษาไทย ได้อย่างเท่าเทียมกับเด็กไทยตามรัฐธรรมนูญ

ตาราง 18 แสดงการปฏิบัติตามกฎหมายในประเทศ

กฎหมายภายในประเทศ	การปฏิบัติ
<p>รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550</p> <p>มาตรา 30 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน</p> <p>ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน</p> <p>การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้</p> <p>มาตรา 49 บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย</p> <p>มาตรา 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ</p> <p>การศึกษายอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน</p>	<p style="text-align: center;">✓</p> <p style="text-align: center;">✓</p> <p style="text-align: center;">✓</p>
<p>พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545</p> <p>มาตรา 4 “การศึกษาภาคบังคับ” หมายความว่า การศึกษาชั้นปีที่หนึ่งถึงชั้นปีที่เก้าของการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ</p> <p>“เด็ก” หมายความว่า เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดจนถึงอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่เด็กที่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับแล้ว</p>	<p style="text-align: center;">✓</p>

<p>(จากความในมาตรา 4 เนื่องจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย 12 ปี การศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายของนักเรียนจึงเป็น 12 ปี)</p>	
<p>แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2552-2559</p> <p>วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พัฒนาคอนอย่างรอบด้าน และสมดุล เพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา</p> <p>แนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าศึกษาและการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา คือ</p> <p>แนวนโยบาย 1.1 พัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ในทุกระดับและประเภทการศึกษา</p> <p>แนวนโยบาย 1.3 เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกคนตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต ได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาและการเรียนรู้ โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ หรือผู้ทุพพลภาพ ยากจน อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล ทุรกันดาร</p> <p>แนวนโยบาย 1.6 ผลิดและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน มีคุณธรรม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี</p> <p>วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคม เพื่อเป็นฐานในการพัฒนานคน และสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ทั้งนี้แนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา คือ แนวนโยบายที่ 3.2 และ 3.3</p> <p>แนวนโยบาย 3.2 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยเร่งรัดการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาไปสู่สถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <p>แนวนโยบาย 3.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน ประชาสังคม และภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมการศึกษา</p>	<p>✓</p> <p>(ในส่วนของบุคลากรครู ยังไม่มีการอบรมการสอนเด็กที่หลากหลาย)</p> <p>✓</p> <p>(การมีส่วนร่วมของชุมชน ในแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน)</p>
<p>แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)</p> <p>มุ่งเน้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และสร้างโอกาสทางการศึกษาให้คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้คนไทยทุกกลุ่มทุกวันนี้มีคุณภาพ มีความพร้อม มีจิตสำนึกความเป็นไทย มีความเป็นพลเมืองที่ดี ตระหนักและรู้ในคุณค่าของขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมที่ดีงาม มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ</p>	<p>✓</p>

<p>พันธกิจที่ 2 การเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เท่าเทียม</p> <p>ยุทธศาสตร์ที่ 4 การขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต</p>	<p>✓</p> <p>✓</p>
<p>นโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา</p> <p>ข้อ 4.1 จัดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษาทางเลือกไปพร้อมกัน เพื่อสร้างคุณภาพของคนไทยให้สามารถเรียนรู้ พัฒนาค้นได้เต็มตามศักยภาพ ประกอบอาชีพและดำรงชีวิตได้โดยมีความใฝ่รู้และทักษะที่เหมาะสม เป็นคนดีมีคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพการเรียนรู้ โดยเน้นการเรียนรู้ เพื่อสร้างสัมมาชีพในพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำ</p>	<p>✓</p> <p>(รูปแบบการศึกษาสำหรับเด็กต่างด้าวในจังหวัดชลบุรียังไม่มีความหลากหลายมากนัก)</p>
<p>แนวปฏิบัติในการจัดการศึกษา สำหรับเด็กที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรและเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย</p> <p>การรับบุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทยเข้าเรียน ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับบุคคลที่มีสัญชาติไทยทุกประการ ทั้งการรับเข้าเรียนและการออกหลักฐานการศึกษา</p>	<p>✓</p>

สำหรับการรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนนั้น พบว่า หลายโรงเรียนมีสัดส่วนเด็กต่างด้าวก่อนข้างมากเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กไทย ซึ่งหากพิจารณาในแง่ของการจัดการศึกษาเพื่อเด็กไทย อาจพบว่า ไม่มีความคุ้มค่า และอาจไม่เหมาะสมเนื่องจากเด็กต่างด้าวมียศส่วนที่มากกว่า แต่จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการพบว่า การเปิดรับเด็กนักเรียนต่างด้าวนี้นั้นเป็นผลดีกับนักเรียนไทย เพราะไม่เช่นนั้น เด็กนักเรียนไทย อาจต้องเดินทางไปเรียนยังโรงเรียนที่ห่างไกลบ้านออกไปมากกว่านี้ ฉะนั้นการรับเด็กต่างด้าว ทำให้ยอดรวมของนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียนมีจำนวนมากพอที่จะยังสามารถเปิดโรงเรียนต่อไปได้ และยังสามารถขออัตราครูเพื่อมาประจำที่โรงเรียนได้ เช่นเดียวกัน โรงเรียนบางโรงเรียนที่แม้จะมีสัดส่วนเด็กนักเรียนต่างด้าวไม่มาก แต่เมื่อพิจารณาจากจำนวน ก็พบว่า มีจำนวนมากพอสมควร ทั้งนี้การรับเด็กต่างด้าวนี้นั้นก็เป็นผลดีกับเด็กไทยด้วยเช่นเดียวกัน อย่างน้อยที่สุด ในแง่ของการบริหารจัดการ เนื่องจากงบประมาณที่โรงเรียนจะได้ เป็น

งบประมาณรายหัวจากจำนวนเด็กนักเรียนในโรงเรียน หากมองในแง่ของการบริหารจัดการ ถือว่าเป็นการพึ่งพาอาศัยกัน และไม่ได้ทำให้ใครเสียประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็เด็กนักเรียนไทยหรือเด็กนักเรียนต่างด้าว การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าวกับสิทธิทางการศึกษา

เมื่อพิจารณาการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวกับกฎหมายทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศพบว่า การดำเนินการของทุกโรงเรียนดำเนินไปตามกฎหมายอย่างครบถ้วน โดยเป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า ไม่เก็บค่าใช้จ่าย คำนึงถึงโอกาสในการศึกษา และคำนึงถึงโอกาสทางการศึกษาของเด็กทุกคน อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยก อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาการจัดการศึกษาคด้วยหลักการ 4-A ที่เป็นแนวทางการปฏิบัติในรายละเอียด ที่จะแสดงให้เห็นว่าการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กนักเรียนต่างด้าว และการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียน จะพบว่ามีส่วนที่ยังสามารถเพิ่มเติมและปรับปรุงได้ ดังจะกล่าวโดยสรุปในตารางด้านล่าง

ตาราง 19 แสดงการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าวกับหลักการ 4-A

หลักการ 4-A	ภาระหน้าที่ของรัฐบาล	การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว
<p>ความพร้อมที่จะให้ใช้ได้ (Available)</p>	<p>- ต้องจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับภาระหน้าที่ด้านสิทธิมนุษยชน</p>	<p>การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมถึงเด็กต่างด้าวที่จะได้รับสิทธิในการศึกษาฟรีนี้ด้วยอย่างเท่าเทียมกันกับเด็กนักเรียนไทย ทั้งนี้รัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการจะจัดสรรงบประมาณใน 5 หมวดรายจ่าย คือ หมวดค่าเล่าเรียน หมวดหนังสือเรียน หมวดอุปกรณ์การเรียน หมวดเครื่องแบบชุดนักเรียน และหมวดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ตามจำนวนเด็กนักเรียนที่แต่ละโรงเรียนส่งข้อมูลเพื่อของบประมาณไป หรือที่เรียกว่างบประมาณรายหัว ซึ่งการจัดสรรงบประมาณนี้สอดคล้องกับหลักการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิในการศึกษาของเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน</p>
	<p>- โรงเรียนที่สมควรมีความสอดคล้องกับช่วงอายุของเด็กนักเรียน ทั้งเรื่องของจำนวนและความหลากหลาย</p>	<p>โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา สอดคล้องกับช่วงเกณฑ์อายุของเด็กนักเรียน โดยมีจำนวนที่เพียงพอกับจำนวนเด็กนักเรียน โดยเฉพาะในพื้นที่เขตเมือง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ฯ มีการจัดการศึกษาเป็นมาตรฐานเดียวกัน ใช้หลักสูตรเดียวกัน และมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้จะมาเป็นครูไว้ชัดเจน จึงทำให้หลักสูตรและสถานที่ศึกษาไม่มีความหลากหลายตามความหลากหลายและความต้องการของเด็กนักเรียนต่างด้าว ประกอบกับเด็กนักเรียนต่างด้าวบางคนเข้าเรียนในโรงเรียนเมื่ออายุเลขเกณฑ์ขึ้นไป ทางโรงเรียนไม่สามารถจัดเด็กต่างด้าวเข้าเรียนในชั้นที่สอดคล้องกับอายุได้ เนื่องจากสื่อสารภาษาไทยยังไม่ได้และต้องสอบเลื่อนชั้นตามมาตรฐานของระบบ จึงทำให้บางชั้นปี มีเด็กนักเรียนต่างด้าวที่อายุเลขเกณฑ์</p>

หลักการ 4-A	ภาระหน้าที่ของรัฐบาล	การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว
<p>ความพร้อมที่จะให้ใช้ได้ (Available) (ต่อ)</p>	<p>-ครู ต้องมีการพิจารณาคุณสมบัติของครูทั้ง ด้านการศึกษาและการอบรม การคัดเลือก สิทธิแรงงาน รวมทั้งเสรีภาพในการรวมกลุ่ม</p>	<p>คุณสมบัติของครูใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ฯ ได้มีการกำหนดคุณสมบัติเอาไว้ จึงทำให้โรงเรียนมีคุณที่มีคุณวุฒิการศึกษาที่ตรงสามารถทำการสอนเด็กนักเรียนในระดับ ประถมศึกษาได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการจัดการศึกษาในโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษา ตามแนวทางและมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด คือ หลักสูตรกลาง และสอนเป็นภาษาไทย จึง ทำให้เมื่อมีเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้าศึกษา ทางโรงเรียนจึงต้องให้เด็กนักเรียนต่างด้าว ปรับตัวด้านภาษาก่อนประมาณ 1 ปี จากนั้นจึงจะให้ขึ้นเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 รวม กับเด็กคนอื่นๆ ซึ่งจะทำให้การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นไปในแนวทาง เดียวกัน ประกอบกับการสอบเลื่อนชั้น ก็จะมีมาตรฐานเดียวกัน จึงทำให้ยังไม่มี การจัด การศึกษาเฉพาะหรือหลักสูตรเฉพาะสำหรับเด็กนักเรียนต่างด้าว รวมทั้งยังไม่มีกรอบรม ครูในการสอนเด็กที่หลากหลาย หรือรูปแบบการสอนสำหรับเด็กที่มีความหลากหลาย ทางภาษา เชื้อชาติ วัฒนธรรม</p>
<p>ความสามารถเข้าถึงได้ (Accessibility)</p>	<p>-ต้องมีการลดอุปสรรคกีดขวางทางกฎหมาย และการบริหารจัดการทั้งหลายให้น้อยลง หรือหมดไป</p>	<p>เพื่อให้เด็กต่างด้าวสามารถเข้าถึงการศึกษาในระบบโรงเรียนได้ โรงเรียนในฐานะหน่วย ย่อยที่สุดที่มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กนักเรียนและผู้ปกครองได้พยายามลดอุปสรรคกีดขวาง เพื่อให้เด็กต่างด้าวเข้ารับการศึกษาได้ ดังปรากฏว่า ผู้ปกครองเด็กนักเรียนต่างด้าวบางคน ที่ต้องการให้บุตรหลานได้เข้าเรียน แม้เอกสารจะไม่ครบ แต่ทางโรงเรียนก็พร้อมจะ ช่วยเหลือด้วยการรับเด็กนักเรียนไว้ และให้เสียค่าใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น หรือในการกรอก ข้อมูลเด็กนักเรียนในระบบที่ต้องมีการกรอกชื่อและนามสกุล ปรากฏว่าเด็กนักเรียนบาง สัญชาติไม่สามารถกรอกได้ แต่ทางโรงเรียนก็ให้ผู้ปกครองหรือนายจ้าง ตั้งชื่อและ นามสกุลให้กับเด็กนักเรียนเพื่อให้มีชื่อและนามสกุลในระบบได้</p>

หลักการ 4-A	ภาระหน้าที่ของรัฐบาล	การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว
<p>ความสามารถเข้าถึงได้ (Accessibility) (ต่อ)</p>	<p>-ต้องมีการลดอุปสรรคทางการคลัง</p>	<p>แม้กระทรวงศึกษาธิการจะมีการจัดสรรเงินงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาในหมวดต่างๆ 5 หมวด รวมถึงการบริหารจัดการอื่นๆ แต่เมื่อพิจารณาในภาพรวมของการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง พบว่าทางโรงเรียนยังประสบกับปัญหาทางการเงิน กล่าวคือ ทุกโรงเรียนได้พยายามใช้การเกลี้ยเงิน เพื่อให้การจัดการศึกษาแก่เด็กนักเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น แต่บางครั้งก็พบว่างบประมาณมาล่าช้า ทำให้ต้องขอการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือการบริจาคจากองค์กรภาคสังคม เช่น ชั่วฯ ฯลฯ ในส่วนของการบริหารจัดการอื่นๆ เช่น ห้องประชุม ห้องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์สารสนเทศต่างๆ รวมทั้งการซ่อมแซม ฯลฯ พบว่ายังมีปัญหาในแง่ของการได้มาซึ่งงบประมาณ ทั้งกระบวนการและความรวดเร็ว ซึ่งทางโรงเรียนต้องขอการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการอื่นๆ ในการบริหารจัดการ</p>
	<p>-ต้องมีการระบุและการลดการปฏิเสธการเลือกปฏิบัติการเข้าถึงการศึกษาของเด็กนักเรียน</p>	<p>ทุกโรงเรียนที่ได้ศึกษา ไม่ปฏิเสธการเข้าศึกษาของเด็กนักเรียนต่างด้าว อีกทั้งไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็กนักเรียนต่างด้าว เห็นได้จากการที่ครูส่งเด็กนักเรียนต่างด้าวที่มีความสามารถแข่งขันด้านต่างๆ เข้าร่วมการแข่งขันทั้งระดับ โรงเรียนและระดับเขต รวมทั้งเด็กที่มีความเป็นผู้นำและมีความรับผิดชอบ ก็จะได้รับคัดเลือกจากครูประจำชั้นเป็นหัวหน้าห้องหรือรองหัวหน้าห้อง หรือได้การยอมรับจากครูประจำชั้นเมื่อเพื่อนในชั้นเรียนเลือกนักเรียนต่างด้าวเป็นหัวหน้าห้องหรือรองหัวหน้าห้อง</p>
	<p>-ต้องมีการลดอุปสรรคในการศึกษาภาคบังคับ เช่น ค่าธรรมเนียม ระยะเวลา หรือตารางกำหนดการใดๆ</p>	<p>การที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายฉบับต่างๆ กำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้เด็กทุกคนรวมถึงเด็กด้อยโอกาสและเด็กต่างด้าว สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ฟรีอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ถือเป็นความก้าวหน้าในการเสริมสร้างความเท่าเทียมกัน</p>

หลักการ 4-A	ภาระหน้าที่ของรัฐบาล	การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว
<p>ความสามารถยอมรับได้ (Acceptability)</p>	<p>-ผู้ปกครองต้องสามารถมีทางเลือกสำหรับการศึกษาของบุตรหลานตนเอง</p>	<p>การศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาด้วยเกณฑ์เดียวกันมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งไม่ทำให้เกิดปัญหาความล้ากันในมาตรฐานรวมทั้งวิธีการเรียนการสอน แต่ในทางตรงกันข้าม เด็กนักเรียนต่างด้าวที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนไทย มีความแตกต่างจากนักเรียนไทย ซึ่งระบบโรงเรียนยังไม่มีจัดการศึกษาที่หลากหลายที่เป็นทางเลือกให้กับผู้ปกครองได้เลือกเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองหรือของนักเรียนต่างด้าว</p>
	<p>-รัฐต้องมีการบังคับหรือการกำกับดูแลให้การศึกษามีมาตรฐานขั้นต่ำ เช่น คุณภาพและความปลอดภัย สุขภาวะสิ่งแวดล้อม เป็นต้น</p>	<p>การจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้ง 7 แห่ง อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1 ที่มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นต่ำ ที่เหมือนกันหมดทุกโรงเรียน ภายใต้เกณฑ์และมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งด้านอื่นๆ ตามขนาดของโรงเรียน คือขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ เพื่อให้คุณภาพของโรงเรียนในภาพรวมที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่แตกต่างกันมากนัก</p>
	<p>-ภาษาที่ใช้ในการสอนต้องสอดคล้องกับเด็ก</p>	<p>การจัดการศึกษาในโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาภายใต้มาตรฐานเดียวกันทั้งหมด ภาษาที่ใช้จึงใช้ภาษาไทยภาษาเดียว ซึ่งทำให้เด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียนในระบบการศึกษาไทย ต้องปรับตัวเรื่องภาษา เพื่อให้สามารถเรียนในระบบของโรงเรียนได้ ทั้งนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีโรงเรียนใดที่มีการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาที่สอดคล้องกับเด็กต่างด้าว ไม่ว่าจะเป็นรายวิชา หรือโปรแกรมการเรียนการสอน</p>
	<p>-ต้องมีเสรีภาพจากการตรวจสอบข้อบังคับ (Censorship)</p>	<p>การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนที่เป็นมาตรฐานเดียวกันและด้วยเกณฑ์เดียวกันทั้งหมดทุกโรงเรียน ยังไม่มีการจัดการศึกษาที่มีสอดคล้องกับความหลากหลายของผู้เรียน อีกทั้งผู้ศึกษาก็เป็นบุคลากรของรัฐ จึงยังไม่ปรากฏการเซ็นเซอร์กิจกรรม หนังสือ หรืออุปกรณ์การเรียนใดๆ</p>

หลักการ 4-A	ภาระหน้าที่ของรัฐบาล	การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว
<p>ความสามารถยอมรับได้ (Acceptability) (ต่อ)</p>	<p>-การตระหนักในสิทธิของเด็ก</p>	<p>การจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียนในระบบโรงเรียน และได้รับสิทธิทางการศึกษาต่างๆ อย่างเท่าเทียมกับเด็กนักเรียนไทย สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงภารกิจที่ทั้งรัฐบาลในทุกชุดที่ผ่านมา รวมทั้งโรงเรียน ผู้อำนวยการและครูทุกคนต่างตระหนักถึงสิทธิอันพึงมีพึงได้ของเด็ก โดยไม่แบ่งแยกอันเหตุเนื่องจากความแตกต่าง</p>
<p>ความสามารถปรับได้ (Adaptability)</p>	<p>-ต้องคำนึงถึงเด็กที่เป็นชนกลุ่มน้อย เด็กชนพื้นเมือง เด็กที่ทำงาน เด็กต่างด้าว</p> <p>-ต้องสอดคล้องกับของอายุเด็ก</p>	<p>โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ฯ ได้จัดการเรียนการสอนตามแนวทางด้วยมาตรฐานเดียวกัน ด้วยภาษาไทยภาษาเดียว เด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียนจึงต้องปรับตัวตามระบบการเรียนการสอนรวมทั้งเรื่องของภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งเป็นคนละภาษากับภาษาของเด็ก</p> <p>โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ฯ ได้จัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาตามแนวทางด้วยมาตรฐานเดียวกัน ด้วยภาษาไทยภาษาเดียว ฉะนั้นเด็กนักเรียนที่มีอายุตามเกณฑ์สามารถเข้าเรียนได้ โดยหากสื่อสารภาษาไทยไม่ได้ ก็จำเป็นต้องเรียนชั้นอนุบาลก่อนเพื่อปรับเรื่องของภาษา หากเด็กที่เข้ามาเรียนอายุเกินเกณฑ์ชั้นปี หากยังสื่อสารภาษาไทยไม่ได้ ก็จำเป็นต้องปรับตัวในระดับชั้นอนุบาลก่อนเช่นเดียวกัน จากนั้นจึงค่อยขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยยังไม่สามารถเข้าเรียนในระดับชั้นที่สอดคล้องกับอายุได้เลย เนื่องจากการขึ้นชั้นต้องผ่านการสอบวัดคุณสมบัติตามระดับชั้น นอกจากนี้ทางโรงเรียนยังไม่มีระบบหรือโปรแกรมการเรียนที่สอดคล้องกับอายุของเด็ก ซึ่งส่งผลให้ในบางชั้นเรียนมีเด็กต่างด้าวที่อายุมากกว่าเด็กนักเรียนไทยเรียนร่วมชั้นเรียนกัน แต่ก็พบว่าด้วยความที่อายุมากกว่า เด็กนักเรียนต่างด้าวมักจะมีความขยัน ตั้งใจเรียน และรับผิดชอบมากกว่า</p>

หลักการ 4-A	ภาระหน้าที่ของรัฐบาล	การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว
ความสามารถปรับได้ (Adaptability) (ต่อ)	-ลดการแต่งงานในเด็ก	การเข้าเรียนในสถานศึกษาคาดว่าจะทำให้เด็กนักเรียนต่างด้าวมีโอกาสทางการศึกษาและโอกาสในการทำงานมากกว่า เห็นได้จากความฝันของเด็กว่าอยากจะเป็นอะไร หรือประกอบอาชีพใดในอนาคต ซึ่งน่าจะช่วยลดการแต่งงานในเด็กได้
	-ลดการใช้แรงงานในเด็ก	การเข้าเรียนในสถานศึกษาคาดว่าจะทำให้เด็กนักเรียนต่างด้าวมีโอกาสทางการศึกษาและเห็นโอกาสในการทำงาน ที่จะไม่ถูกใช้แรงงาน หรือกลายเป็นแรงงานเด็ก แต่จากการศึกษาพบว่า เด็กต่างด้าวหลายคน ไปทำงานเล็กๆน้อยๆ ในช่วงเย็นหลังเลิกงาน หรือ สันเสิร์ฟอาทิตย์ เพื่อช่วยเหลือพ่อแม่ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินค่าขนม ซึ่งสำหรับเด็กต่างด้าวแล้ว ถือเป็นความภาคภูมิใจที่ได้ทำงานแบ่งเบาภาระพ่อแม่ และสามารถทำงานหาเงินค่าขนมหรือเก็บไปเติมเงินค่าโทรศัพท์ตัวเอง
	-ป้องกันการเป็นทหารในวัยเด็ก	ในประเทศไทย ไม่ปรากฏการที่เด็กต่างด้าวเป็นทหารตั้งแต่ในวัยเด็ก รวมถึงเด็กไทยเองก็ไม่ปรากฏการเป็นทหารตั้งแต่ในวัยเด็ก

การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าวกับแนวคิดเด็กต่างด้าวกับการศึกษา

เมื่อพิจารณาการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวกับแนวคิดเด็กต่างด้าวกับการศึกษาของเลสลิย์ บาร์เล็คต์ พบว่า โดยภาพรวมการดำเนินการของทุกโรงเรียนดำเนินไปตามกฎหมายและระเบียบ โดยคำนึงถึงโอกาสในการศึกษาของเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยก ว่าเป็นเด็กนักเรียนไทย หรือเด็กนักเรียนต่างด้าว โดยในส่วนของปัจจัยเชิงระบบ พบว่า มีส่วนสำคัญอย่างมากในการผลักดันให้เด็กต่างด้าวได้รับโอกาสทางการศึกษาและได้รับสิทธิทางการศึกษา โดยเฉพาะสถานะทางกฎหมายของบิดามารดา ที่เกิดจากความพยายามในการจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวในประเทศ และการจัดสรรงบประมาณ ที่รัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการเพื่อให้เด็กทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายทุกคนเท่าเทียมกัน และในอีกทางหนึ่งก็พบว่าเป็นการช่วยลดภาระผู้ปกครองได้มาก รวมทั้งยังเป็นผลที่ช่วยให้เด็กต่างด้าวได้เข้าสู่ระบบการศึกษา ที่จะทำให้มีความรู้ ช่วยในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทยได้ รวมทั้งยังช่วยลดโอกาสในการแต่งงานก่อนวัยอันควร และการเข้าสู่ขบวนการมนุษย์ด้วย

ในส่วนของปัจจัยระดับโรงเรียน พบว่า ทุกโรงเรียนเปิดรับเด็กต่างด้าวเข้าเป็นนักเรียนในระดับประถมศึกษา ซึ่งหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนเป็นหลักสูตรที่เหมือนกันทั้งหมด ทำให้เด็กทุกคนในโรงเรียนเรียนภายใต้หลักสูตรที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด ซึ่งส่งผลในแง่ดีสำหรับเด็กนักเรียนคือ การไม่เกิดความแปลกแยกในโรงเรียน อีกทั้งนักเรียนเมื่อจบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ยังสามารถสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาได้เช่นเดียวกับเด็กนักเรียนได้ด้วย แต่ในด้านของการจัดการเรียนการสอนทั้งในแง่ของภาษา หลักสูตร โปรแกรมการเรียนการสอน รวมถึงครูผู้สอน พบว่า ยังไม่มีการวางแผนหรือการอบรมเพื่อจัดให้มีในลักษณะที่สอดคล้องกับความหลากหลายของเด็กนักเรียน ซึ่งหากสามารถทำได้ก็จะทำให้การปรับตัวระหว่างนักเรียนกับครูสอนเป็นไปด้วยความราบรื่นขึ้น อย่างไรก็ตามจากการพูดคุย พบว่า ยังไม่พบปัญหาในด้านนี้ รวมทั้งก็ยังไม่มีส่วนผู้ปกครองของเด็กนักเรียนสอบถามถึงหลักสูตรหรือ โปรแกรมการเรียนเฉพาะสำหรับเด็กต่างด้าว

ตาราง 20 แสดงการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าวกับแนวคิดเด็กต่างด้าวกับการศึกษา

แนวคิดเด็กต่างด้าวกับการศึกษา	เกณฑ์ของแต่ละระดับ	การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว
ปัจจัยระดับระบบ	สถานะทางกฎหมาย	<p>การสามารถเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าวและการได้รับสิทธิต่างๆ เช่นเดียวกับเด็กนักเรียนไทย เหตุผลประการสำคัญคือสถานะทางกฎหมายของบิดามารดาที่รัฐบาลได้มีการผ่อนผันให้แรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียน ทำให้แรงงานต่างด้าวมีสถานะทางกฎหมายไม่ต้องอยู่ในสภาวะของการหลบหนี และเมื่อต้องการให้ผู้ติดตามเข้าเรียนในสถานศึกษาไทย ก็สามารถมีเอกสารยื่นให้กับทางโรงเรียนได้ สถานะของทางกฎหมายจึงมีความสำคัญและสัมพันธ์กับการได้เข้าเรียนในโรงเรียนและได้สิทธิเรียนฟรีของเด็กต่างด้าว</p>
	การเนรเทศออกนอกประเทศ	<p>ในส่วนของ การเข้าเรียนของเด็กต่างด้าวนี้ยังไม่ปรากฏข้อมูลว่าการเข้าเรียนของเด็กต่างด้าวในโรงเรียนได้รับผลกระทบจากการเนรเทศออกนอกประเทศของรัฐบาล หรือมีผู้ปกครองของเด็กต่างด้าวคนใดที่ถูกเนรเทศและส่งผลต่อการเรียนของนักเรียน</p>
	การคลังของโรงเรียน	<p>ในแต่ละปีรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการจะจัดสรรเงินงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียนต่างๆ โดยเฉพาะงบประมาณสำหรับการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายใน 5 หมวด โดยทางโรงเรียนจะนำเงินที่ได้ไปจัดสรรตามหมวดหมู่ให้กับเด็กนักเรียนทุกคนรวมทั้งเด็กต่างด้าวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งหากในบางปีที่มีงบประมาณมาช้า เช่น อาจส่งผลกระทบต่อการจัดอาหารกลางวัน ทางโรงเรียนก็จะขอการสนับสนุนจากบุคคล หน่วยงานภาครัฐบาล องค์กรท้องถิ่น หรือภาคสังคม เพื่อให้การจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย สามารถดำเนินไปได้ โดยมีอุปสรรคน้อยที่สุด</p>

แนวคิดเด็กต่างด้าวกับการศึกษา	เกณฑ์ของแต่ละระดับ	การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว
ปัจจัยระดับระบบ (ต่อ)	นโยบายการเรียนด้านภาษา	<p>การเข้าเรียนในระบบโรงเรียน เด็กนักเรียนต่างด้าวจะต้องเรียนด้วยภาษาไทย โดยเด็กต่างด้าวที่เข้าเรียนมักไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ ทางตรงเรียนจึงต้องให้เด็กนักเรียนปรับตัวด้านภาษาก่อน 1 ปี ก่อนจะให้ขึ้นเรียนชั้นเดียวกับเด็กนักเรียนคนอื่น ๆ ทั้งนี้แม้บางโรงเรียนจะมีสัดส่วนเด็กต่างด้าวต่อเด็กไทยค่อนข้างมาก แต่ทางโรงเรียนก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ โปรแกรมวิชา หรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภาษาของเด็กต่างด้าวเฉพาะ หรือการจัดชั่วโมงเรียนหรือการแลกเปลี่ยนด้านภาษาเฉพาะ ทำให้เด็กต่างด้าวจำเป็นต้องปรับตัว แต่ในด้านหนึ่งก็ถือเป็นการดี หากเด็กนักเรียนต่างด้าวที่ต้องการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา ก็ไม่จำเป็นต้องปรับตัวมากนัก สามารถอ่านเขียนภาษาไทย และสามารถศึกษาต่อ หรือสอบเข้าเพื่อศึกษาต่อได้ ซึ่งถือเป็นการลดอุปสรรคในด้านหนึ่งไปได้</p>
ปัจจัยระดับโรงเรียน	การเข้าศึกษาเมื่อถึงเกณฑ์	<p>เมื่อถึงเกณฑ์อายุที่สามารถเข้าเรียนเด็กต่างด้าวสามารถเข้าเรียนได้ โดยทางโรงเรียนเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนกับเด็กนักเรียนไทย โดยได้รับสิทธิและโอกาสทางการศึกษาเท่าเทียมกัน เห็นได้ชัดเจนจากเด็กนักเรียนต่างด้าวในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 ที่มีอายุตามเกณฑ์มากขึ้น ถึงแม้เด็กต่างด้าวจะมาสมัครเมื่ออายุเลยเกณฑ์ไปแล้ว ทางโรงเรียนก็รับเข้าเรียน โดยให้สิทธิและโอกาสทางการศึกษาเช่นเดียวกัน แต่จำเป็นต้องให้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากการศึกษาในระบบโรงเรียนมีระเบียบ มาตรฐาน และเกณฑ์การสอบเลื่อนชั้น จึงไม่สามารถให้เด็กต่างด้าวที่เมื่ออายุเลยเกณฑ์แล้ว เข้าเรียนในชั้นเรียนตามเกณฑ์อายุได้เลย</p>

แนวคิดเด็กต่างด้าวกับการศึกษา	เกณฑ์ของแต่ละระดับ	การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว
ปัจจัยระดับโรงเรียน (ต่อ)	โปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย	โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย หรือเป็นหลักสูตรสำหรับเด็กในระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งเด็กที่เข้ามาเรียนก็จะได้รับการศึกษา รวมถึงได้รับการพัฒนาตามวัยจากกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นการเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน การทำงานเป็นกลุ่ม ความรู้ สติปัญญา ฯลฯ ที่ทางโรงเรียนและหลักสูตรจัดให้
	การจัดกลุ่มตามความสามารถ	ทุกโรงเรียนที่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ฯ ดำเนินจัดการศึกษาภายใต้หลักสูตร และแนวทางด้วยมาตรฐานเดียวกัน โดยใช้ภาษาไทยในการเรียนการสอน โดยจัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างเด็กไทยและเด็กต่างด้าว รวมถึงหากมีเด็กนักเรียนสัญชาติอื่นๆ ก็จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนรวมด้วยมาตรฐานเดียวกัน ยังไม่มีลักษณะของการจัดการเรียนการสอนเฉพาะ หรือเป็น โรงเรียนเฉพาะ หรือมีการจัดกลุ่มเด็กตามความสามารถ เพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กนักเรียน อย่างไรก็ตาม ทางโรงเรียนก็มีความเอาใจใส่เด็กนักเรียน โดยปรากฏว่า เด็กนักเรียนต่างด้าวที่มีความสามารถในด้านใดด้านหนึ่งเช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฯลฯ ทางโรงเรียนจะสนับสนุนด้วยการให้เด็กนักเรียนได้เข้าแข่งขันทั้งในระดับโรงเรียน ระดับเขตพื้นที่ หรือระดับภูมิภาค และปรากฏว่าเด็กนักเรียนต่างด้าวก็สามารถได้รางวัล ซึ่งถือเป็นขวัญและกำลังใจที่ดีให้กับเด็กนักเรียน ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นว่า ทางโรงเรียนและครูได้คอยสังเกตและพยายามส่งเสริมเด็กนักเรียนต่างด้าวตามความสามารถโดยไม่แบ่งแยก แม้จะยังไม่มีการจัดแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความสามารถก็ตาม

แนวคิดเด็กต่างด้าวกับการศึกษา	เกณฑ์ของแต่ละระดับ	การเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว
ปัจจัยระดับโรงเรียน (ต่อ)	การติดตามเด็กตามความสามารถ	ทุกโรงเรียนยังไม่มีการจัดกลุ่มเด็กตามความสามารถ จึงยังไม่มี การติดตามเด็กตามความสามารถ ใดๆก็ตาม ผู้อำนวยการและครูที่สอนรวมทั้งครูประจำชั้นจะรู้ว่าเด็กคนไหนมีความสามารถ และพร้อมที่จะส่งเสริมเด็กนักเรียนตามความสามารถรวมทั้งเด็กต่างด้าวโดยไม่แบ่งแยก แต่การก็ไม่ได้จัดกลุ่มเด็กและติดตามเด็กเป็นการเฉพาะถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ทำให้เกิดแรงกดดัน เนื่องจากการสัมภาษณ์พบว่า เด็กต่างด้าวบางคนที่มีความสามารถ ต้องการการยอมรับอย่างมาก หากยังมีการจัดกลุ่มและการติดตามเป็นการเฉพาะ อาจทำให้เกิดความตึงเครียดมากขึ้น
	การสรรหาและรักษาครู	เนื่องจากครูในทุกโรงเรียนอยู่ภายใต้สังกัดและระเบียบเดียวกัน ซึ่งผู้ที่จะเป็นครูจะมีการกำหนดคุณสมบัติและคุณสมบัติไว้แล้ว ฉะนั้น ครูที่สอนเด็กนักเรียนในโรงเรียน จึงมีคุณสมบัติที่ตรงตามระเบียบ ทั้งนี้ไม่ได้มีการสรรหาครูที่จะมาทำหน้าที่ในการสอนเด็กต่างด้าวสัญชาติต่างๆ โดยเฉพาะ
หลักสูตรและการเรียนการสอนสำหรับคนต่างด้าว		เนื่องจากการศึกษาในระบบโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรกลางหลักสูตรเดียว จึงยังไม่มีหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กต่างด้าวโดยเฉพาะ อาจมีเพียงการที่เด็กนักเรียนต่างด้าวจะต้องปรับตัวด้านภาษาก่อนในปีแรกที่เข้าเรียนในระบบโรงเรียน เมื่อสามารถปรับตัวและสื่อสารในเบื้องต้นได้แล้ว ก็จะเลื่อนชั้นขึ้นไปเรียนร่วมกับเพื่อนนักเรียนคนอื่นๆ เนื่องจากการสอบเลื่อนชั้น (สำหรับการศึกษาระดับประถมศึกษา) เด็กนักเรียนทุกคนจะเลื่อนชั้นได้ จำเป็นต้องสอบเลื่อนชั้นเหมือนกัน

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาการเข้าเรียนในสถานศึกษาในจังหวัดชลบุรีของเด็กต่างด้าว พบว่า การจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวในสถานศึกษาสังกัด สพฐ. ทั้ง 7 แห่งนั้น ทุกแห่งมีการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวเช่นเดียวกับเด็กไทยอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยไม่เก็บค่าใช้จ่า โดยเด็กต่างด้าวได้รับสิทธิและสิทธิประโยชน์จากนโยบายและกฎหมายต่างๆ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จนพบว่า ทุกโรงเรียนมีจำนวนเด็กต่างด้าวเพิ่มขึ้นทุกปี อีกทั้งบางโรงเรียนสัดส่วนเด็กต่างด้าวมียากกว่าเด็กไทย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามกฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นการให้การศึกษากับเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่เก็บค่าใช้จ่า

การจัดการศึกษาในโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาที่เน้นมาตรฐานการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นข้อดีที่ทำให้ทุกโรงเรียนมีแนวทางการจัดการศึกษาเหมือนกัน และเด็กนักเรียนที่จบไปก็อยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน สอดคล้องกับงานของรัตนพงศ์ คุ้มพสุวรรณ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ (2554) ที่พบเช่นเดียวกันว่า ทางโรงเรียนมุ่งเน้นการอ่านออกเขียนได้ให้กับเด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยครูผู้สอนไม่ได้รู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างเด็กไทยกับเด็กต่างด้าว อีกทั้งยังพบเช่นเดียวกันว่าเด็กต่างด้าวที่มีความสามารถสามารถเป็นตัวแทนโรงเรียนไปแข่งขันได้ อีกทั้งยังมีสัมมาคารวะ สุภาพ อ่อนน้อมเช่นเดียวกัน ในทางตรงกันข้าม ในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่ชายแดนที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในงานของเปรมใจ วังศิริไพศาล (2553) และวิลยา มณีเสถยมสิริกุล (2551) ที่มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ทั้งในและนอกระบบ การศึกษาเฉพาะวิชา หรือศูนย์การเรียนรู้ ที่จะมีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเด็กที่หลากหลายมากกว่า ซึ่งเป็นรูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาที่แตกต่างจากที่ปรากฏในโรงเรียนที่ศึกษาทั้ง 7 แห่ง

ในส่วนของสภาพปัญหาที่ปรากฏในภาพรวมของโรงเรียนที่ทำการศึกษา พบสภาพปัญหาในการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวใกล้เคียงกับงานของจิติมติ อาพันชนานนท์ (2556) และรายงานสำรวจข้อมูลพื้นฐานขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านการศึกษาใน พื้นที่แม่สอด จังหวัดตาก ในส่วนของจิติมติ อาพันชนานนท์ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาของนักเรียนต่างด้าวในโรงเรียนรัฐไทย ในจังหวัดระนองและปัตตานี ที่พบว่า ยังไม่มีการประกาศและประชาสัมพันธ์นโยบายการศึกษาเรียนฟรี 15 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าขั้นนั้นให้กับผู้ปกครองได้รับทราบ ในส่วนของจังหวัดชลบุรีนั้น เมื่อสอบถามกับผู้ปกครอง พบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรและการเรียนฟรี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าในโรงเรียนไทยนั้นรู้จากสองทาง ทางแรก คือนายจ้าง/ตัวแทนนายจ้างเป็นผู้แจ้ง อีกทางคือ ทราบจากแรงงานต่างด้าวด้วยตนเองที่ส่งลูกเข้าเรียนในโรงเรียนและได้รับสิทธิเรียนฟรีโดยไม่เสียค่าใช้จ่า จึงเป็นเสมือนการพูดคุยและส่งต่อข้อมูล

นอกจากนี้ยังพบเด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนทั้งในงานของจิติมติ และที่จังหวัดชลบุรีว่ามีลักษณะบางประการที่เหมือนกัน คือ เด็กต่างด้าวมักจะมีอายุเกินเกณฑ์ และมีความประพฤติเรียบร้อย แต่ก็พบปัญหาความต่างของอายุโดยเฉพาะเด็กต่างด้าวที่อายุเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งทำให้เกิดความยากในการจัดแผนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขณะเดียวกันก็ยังมีปัญหาเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินงาน

โดยเฉพาะการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความหลากหลาย โดยทุกโรงเรียนรวมทั้งโรงเรียนในชลบุรีไม่มี การปรับเนื้อหาสำหรับการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กต่างด้าวโดยเฉพาะ

สำหรับรายงานสำรวจข้อมูลพื้นฐานขององค์กรพัฒนาเอกชนด้านการศึกษาในพื้นที่แม่สอด จังหวัด ตาก ที่ได้สอบถามสถาบันการศึกษาไทยถึงสภาพปัญหาในการรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน พบว่ามีปัจจัยหลักๆ ที่ เหมือนกับโรงเรียนในจังหวัดชลบุรี ดังนี้ คือ

1. การสื่อสาร คือ เด็กต่างด้าวที่เข้าเรียนโรงเรียนไทยในปีการศึกษาแรกมักสื่อสารภาษาไทยไม่ได้ ทำให้ครูกับนักเรียนมักไม่เข้าใจการสื่อสารของอีกฝ่าย ซึ่ง โรงเรียนทั้ง 7 แห่งที่ศึกษาที่ประสบปัญหาเดียวกัน

2. จำนวนครูและห้องเรียนที่ไม่พอ คือ โรงเรียนไทยขนาดเล็กและกลางไม่มีความพร้อมที่จะรองรับ เด็กต่างด้าวในพื้นที่เข้าสู่ระบบการศึกษาเพิ่มเติมได้โดยทันทีหากยังมีทรัพยากรเท่าเดิม ในกรณีของโรงเรียน จังหวัดชลบุรีพบว่า เนื่องจากจำนวนเด็กต่างด้าวและเด็กที่ต้องการเข้าเรียนที่โรงเรียนยังมีจำนวน ไม่มาก เท่ากับที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ทางโรงเรียนจึงยังสามารถรับเด็กนักเรียนได้ อีกทั้งบางโรงเรียนมีเด็ก นักเรียนจำนวนไม่มาก การรับเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้าเรียน จึงเป็นผลดีกับทั้งโรงเรียนและกับเด็กนักเรียน ไทย ที่สามารถเปิดการจัดการเรียนการสอนต่อไปได้ รวมทั้งเด็กนักเรียนยังสามารถเรียนใกล้บ้านได้ แต่ใน แงของความพอเพียงของจำนวนครูนั้นพบว่า ประสบปัญหานี้ในบางโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล

3. เด็กออกกลางคัน ปัญหานี้โรงเรียนในจังหวัดชลบุรีก็ประสบปัญหานี้เช่นกัน โดยเฉพาะโรงเรียน ในเขตพื้นที่ชนบท โดยส่วนใหญ่เด็กนักเรียนมักออกจากโรงเรียนโดยไม่แจ้ง เนื่องจากติดตามผู้ปกครองไป ทำงานยังพื้นที่อื่น

4. ทักษะชีวิตของผู้ปกครองไทย คือ ผู้ปกครองไทยมักไม่ยอมรับให้บุตรหลานเรียนร่วมกับเด็กต่างด้าว เพราะกังวลเรื่องคุณภาพการศึกษาและการรังเกียจหรือเลือกปฏิบัติทางชาติพันธุ์ ในส่วนนี้ พบว่าเป็นปัญหา ในช่วงแรกของการรับเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้าเรียน แต่ในระยะหลัง เนื่องจากมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาอยู่ อาศัยในพื้นที่มากขึ้น ความคุ้นเคยที่มีต่อแรงงานต่างด้าว คาดว่าน่าจะทำให้ทัศนคติที่ไม่ยอมรับค่อยๆ ผ่อน คลายลงมาก

สำหรับปัจจัยที่แตกต่างจากผลการศึกษาในสถานศึกษาจังหวัดชลบุรีคือ

1. ผลการเรียนเด็กต่างชาติดูมาตรฐานการศึกษา เนื่องจากทักษะการสื่อสารภาษาไทยส่งผล โดยตรงต่อการเรียนรู้ทางวิชาการของเด็ก สำหรับโรงเรียนในจังหวัดชลบุรีพบว่า ผลการเรียนของเด็กนักเรียน ต่างด้าวมีหลากหลาย มีทั้งที่มีผลการเรียนดี ปานกลาง และไม่ค่อยดี ปะปนกันไป ทั้งนี้ในส่วนของเด็ก นักเรียนต่างด้าวที่มีผลการเรียนดี พบว่า การปรับตัว การต้องการการยอมรับ ความขยัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ มีผลการเรียนดี

2. งบประมาณ แม้ว่าเด็กต่างชาติจะได้รับเงินอุดหนุนรายหัวเช่นเดียวกับเด็กไทย แต่ว่างบประมาณ สนับสนุนการศึกษา เช่น อาหารกลางวัน ได้รับจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งก็จะครอบคลุมเฉพาะ เด็กไทย ทำให้โรงเรียนที่รับเด็กต่างชาติต้องเบิกรับค่าใช้จ่ายเหล่านั้นเอง ในส่วนนี้พบว่า งบประมาณ

สนับสนุนการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายทั้ง 5 หมวดรายจ่ายนั้น ทั้งเด็กนักเรียนไทยและนักเรียนต่างด้าว ต่างได้รับการจัดสรรมาเป็นรายหัวอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เกิดการเลือกปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม แม้การจัดการศึกษาด้วยมาตรฐานเดียวกันจะมีข้อดีในการบริหารจัดการและเอื้อต่อเด็กนักเรียน โดยเฉพาะหากเด็กต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น แต่อาจมีการจัดการศึกษาที่แสดงถึงการเคารพและตระหนักในความหลากหลาย อาจในรูปแบบของรายวิชา เพื่อให้เด็กต่างด้าวไม่มีถิ่นภาษา วัฒนธรรมของตนเอง อีกทั้งยังทำให้เด็กไทยได้เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้านด้วย ทั้งนี้เพื่อการใช้ชีวิตร่วมกัน และจากการศึกษาพบว่า เด็กต่างด้าวบางคนพูดได้สามภาษาโดยเรียนจากเพื่อนในชั้นเรียนที่เป็นต่างด้าวด้วยกัน ในขณะที่เด็กไทยไม่สามารถพูดภาษาลาว พม่า หรือเขมรได้ ฉะนั้น บริบทแวดล้อมในโรงเรียนที่มีบรรยากาศที่เอื้อเช่นนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ทั้งกับเด็กไทยและเด็กต่างด้าวในอนาคต

ปัญหาจากการเข้าเรียนในสถานศึกษาของเด็กต่างด้าว

จากการศึกษาและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทั้งหน่วยงานรัฐและโรงเรียนในฐานะที่เป็นหน่วยปฏิบัติที่น้อยที่สุดที่ได้สัมผัสกับเด็กนักเรียนต่างด้าว ต่างมีความเห็นพ้องและเข้าใจในการปฏิบัติเพื่อความเท่าเทียมกันในด้านการศึกษาให้กับเด็กนักเรียนต่างด้าวเป็นอย่างดี เพราะไม่ว่าเด็กต่างด้าวหรือเด็กไทยเมื่อเข้าเรียนอยู่ในชั้นเรียน ก็เป็นนักเรียนเหมือนกัน ประกอบกับวิถีคิดและทัศนคติของครูที่เป็นผู้สอนพบว่า มีความเป็นครูที่เป็นผู้ให้ความรู้ โดยไม่มีการแบ่งแยก เนื่องจากมองการศึกษาว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาคนเป็นหลัก ดังนั้น การมองผู้เรียนจึงไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเชื้อชาติ สัญชาติ ภาษา อาชีพของพ่อแม่/ผู้ปกครอง เมื่อทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารทั้งสองกลุ่มคือระดับผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ กับผู้อำนวยการโรงเรียน ชัดเจนว่าผู้บริหารมีความเข้าใจในหลักการและมีการปฏิบัติที่สอดคล้องกันกับหลักการ ซึ่งเป็นหลักการที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ปี 2540 และ ปี 2550 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีและลงนาม

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ พบว่าในช่วงแรกๆ ของการรับเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้าเรียน มีปัญหาในการบริหารจัดการและการสร้างความเข้าใจปรากฏอยู่บ้าง ซึ่งแต่ละโรงเรียนก็ได้ค่อยๆ จัดการปัญหาจนคล่องไปได้ด้วยดี และจำนวนเด็กต่างด้าวที่เข้าเรียนก็ค่อยๆ เพิ่มมากขึ้น

1. ด้านทัศนคติ เมื่อสอบถามถึงปัญหาที่เคยเกิดขึ้นหลังจากที่มีการรับเด็กนักเรียนต่างด้าวเข้ามาเรียนพบว่า มีทั้งความไม่เข้าใจของผู้ปกครองคนไทย ที่ถูกหลานของตนเองต้องมาเรียนในห้องเดียวกัน ชั้นเดียวกันกับเด็กต่างด้าว เหตุผลของการที่โรงเรียนรับเด็กต่างด้าวเข้ามาเรียน ความคุ้มค่าที่โรงเรียนต้องจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าว หรือแม้แต่ความรู้สึกรังเกียจที่ปรากฏเมื่อพ่อแม่ของเด็กนักเรียนต่างด้าวทำอาหารเลี้ยง ก็พบว่า ปัญหาต่างๆ ได้ถูกแก้ไข ด้วยการค่อยๆ ปรับความเข้าใจ รวมทั้งการให้ความรู้ เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนบนความแตกต่างดำเนินไปได้

2. ด้านภาษาและการติดต่อสื่อสาร ภาษาเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการเรียนการสอนกับเด็กนักเรียนต่างด้าว และในการติดต่อกับผู้ปกครอง ในส่วนของการเรียนการสอน เนื่องจากยังไม่มีกรอบรมภาษาลาวพม่า และภาษาเขมรให้กับครูผู้สอน จึงทำให้การสื่อสารในช่วงแรกเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก แต่ทุกโรงเรียนก็จะมีเด็กนักเรียนต่างด้าว ที่ครูผู้เกี่ยวข้องก็จะสามารถปรับแนวทางในการบริหารจัดการให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด และเด็กนักเรียนต่างด้าวสามารถปรับตัวได้ ทั้งนี้ แต่ละโรงเรียนก็จะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหา เช่นบางโรงเรียนก็จะมีห้องเรียนอาเซียนขึ้นมาเฉพาะ เพื่อแก้ไขปัญหาเบื้องต้นเรื่องภาษา โดยจะให้เด็กต่างชาตินำรวมกันในห้องเดียวกัน และหากเด็กคนใดที่ปรับตัวได้แล้ว พูดภาษาไทยได้ดีขึ้น ก็จะขึ้นสู่การศึกษาในแต่ละต่อไป ในขณะที่บางโรงเรียนที่มีเด็กนักเรียนต่างด้าวไม่มาก ก็จะใช้การเรียนรวมเพื่อให้เด็กค่อยๆ ปรับตัว อย่างไรก็ตาม ในกรณีนี้เด็กนักเรียนจะต้องเริ่มปรับตัวเริ่มแรกในระดับชั้นอนุบาลก่อน ซึ่งจะช่วยให้เด็กนักเรียนคุ้นเคยกับภาษาไทย ครู และการศึกษาในระบบโรงเรียน

ในส่วนของการติดต่อระหว่าง โรงเรียนกับผู้ปกครองพบว่า ภาษาเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งในการสื่อสารทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ระหว่างผู้ปกครอง/พ่อแม่ของเด็กนักเรียนต่างด้าวกับทางโรงเรียน โดยผู้ปกครองของนักเรียนต่างด้าวจะมาเข้าร่วมประชุมบ้าง แต่เมื่อมาเข้าร่วมประชุมแล้วจะมีปัญหาในการสื่อสาร คือ ด้านการพูดบ้าง ด้านการเขียนบ้าง โดยทางโรงเรียนจะให้เด็กนักเรียนมาช่วยเหลือในการแปล ซึ่งก็สามารถทำได้เป็นอย่างดี แต่สำหรับผู้ปกครองบางคนที่ยังทำงานในประเทศไทยมานานจะพอสามารถสื่อสารได้ ก็จะไม่มีปัญหาด้านการพูด แต่จะมีปัญหาด้านการอ่านและการเขียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนก็สามารถแก้ไขปัญหามาให้ลุล่วงไปได้

“เวลานัดประชุม พ่อแม่เค้าไม่ค่อยมา ฉะนั้น 3-4 ครอบครัว จะมาสัก 1 คน มาแล้วเค้าก็สื่อสารภาษาไทยได้นะ ถ้าบางคนไม่ได้เค้าก็จะช่วยแปลช่วยเป็นล่ามให้ แล้วเค้าก็กลับไปสื่อสารของตัวเอง...เค้ารู้ว่าเค้าจะได้อะไรบ้าง เค้าคุยกันตลอด”²⁰⁷

“ผู้ปกครองเด็กต่างด้าวให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของโรงเรียนบ้าง ถ้าผู้ปกครองเด็กต่างด้าวต้องติดต่อกับ โรงเรียน ก็จะให้นายจ้างมาด้วย หรือให้เด็กโตช่วย มาช่วยแปล”²⁰⁸

“เวลาประชุมผู้ปกครอง...พูดไทยได้เกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ มาเกือบครบ มีปัญหาเรื่องการอ่าน ก็จะให้ลูกช่วย แล้วจะมีครูอยู่ด้วย ถ้าไม่เข้าใจก็อธิบายกัน”²⁰⁹

²⁰⁷ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 3, อ่างแก้ว.

²⁰⁸ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 2, อ่างแก้ว.

²⁰⁹ ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 4, อ่างแก้ว.

3. ด้านเทคโนโลยี ถือเป็นปัจจัยสนับสนุนที่มีความสำคัญเพื่อให้เด็กนักเรียนต่างด้าวได้เข้าเรียนในระบบโรงเรียนและได้รับสิทธิต่างๆ เช่นเดียวกับเด็กนักเรียนไทย โดยในการกรอกข้อมูลของเด็กต่างด้าวพบว่าหลายโรงเรียนมีปัญหาในการกรอกข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับความ เป็นจริง เนื่องจากระบบ/โปรแกรมการกรอกข้อมูล มีลักษณะที่เป็นการกรอกข้อมูลของคนไทย เช่น ชื่อ-นามสกุล ในขณะที่บางสัญชาติ ไม่มีนามสกุล ซึ่งหากไม่กรอกให้ครบถ้วน ก็จะไม่สามารถกรอกข้อมูลในส่วนอื่นต่อไปได้ นอกจากนี้ก็อีกปัญหาที่พบในทางปฏิบัติคือ ระบบอินเทอร์เน็ต ทั้งในแง่ของความเร็วของอินเทอร์เน็ต และความสามารถใช้ได้ของอินเทอร์เน็ต เนื่องจากพบว่า หลายโรงเรียนประสบปัญหานี้ ในส่วนนี้การปรับแก้แบบกรอกในระบบที่สอดคล้องกับลักษณะของการตั้งชื่อสกุลของแต่ละสัญชาติ จะช่วยให้รัฐบาลไทยได้ข้อมูลที่ถูกต้อง อันจะเป็นประโยชน์ในอนาคต เนื่องจากการสัมภาษณ์ถึงแนวโน้มของเด็กนักเรียนต่างด้าว พบว่า หลายคนไม่อยากจะกลับประเทศภูมิลำเนา อันเนื่องจากค่อๆ เกิดความคุ้นเคยกับประเทศไทย หรือบางคนเกิดที่ประเทศไทย ซึ่งการได้ข้อมูลที่ถูกต้องตั้งแต่แรก จะช่วยในการจัดการข้อมูลในอนาคตได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ดี ปัญหานี้เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อกรอกข้อมูลในภาพรวม ไม่เฉพาะกับเด็กนักเรียนต่างด้าวเท่านั้น

4. ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน ในชั้นเรียน ในภาพรวมของการเรียนการสอนในชั้นเรียน ไม่ปรากฏว่ามีปัญหาที่เป็นความขัดแย้งระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนต่างด้าว และจากเท่าที่สังเกตในชั้นเรียนนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน แต่ในบางกรณีพบการพูดล้อ แต่ไม่ได้หมายความว่าเด็กนักเรียนต่างด้าวเป็นฝ่ายถูกล้อหรือเป็นฝ่ายถูกกระทำ เพราะด้วยความที่เป็นเด็กที่เรียนด้วยกันเล่นด้วยกัน ก็จะมีการตอบโต้กันไปมา ซึ่งไม่ได้รุนแรง อย่างไรก็ตาม ในส่วนนี้เมื่อถามครูผู้สอน ครูประจำชั้น รวมทั้งผู้อำนวยการโรงเรียน ก็จะได้ออกตอบว่าไม่ได้มีปัญหาอะไร ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเป็นเรื่องปกติของนักเรียน ไม่เฉพาะกับนักเรียนต่างด้าว ที่จะมีการพูดล้อ หรือทะเลาะกัน อย่างไรก็ตาม การพูดล้อระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนไทย และระหว่างนักเรียนไทยกับนักเรียนต่างด้าว มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะความรู้สึก เพราะการพูดล้อที่ระบุดึงภาษา เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ภูมิลำเนาเดิม เป็นเรื่องที่อ่อนไหวในความรู้สึก และเป็นความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ด้วยการสร้างความเข้าใจในเด็กไทยด้วยตนเอง เพื่อให้เข้าใจและยอมรับความแตกต่างได้

นอกจากนี้ อีกส่วนหนึ่งที่เป็นข้อสังเกตในความสัมพันธ์ระหว่างเด็กนักเรียนไทยกับเด็กนักเรียนต่างด้าว คือ แทบไม่ปรากฏว่ามีการไปเที่ยวบ้านกันและทำไคนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการเล่นกันในชั้นเรียนและในโรงเรียนเท่านั้น ซึ่งในส่วนนี้จำเป็นต้องมีการปรับวิถีคิด การปรับความเข้าใจทั้งเด็กนักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียนดังเช่นที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับแม่ของนักเรียนต่างด้าวคนหนึ่ง ที่ทำงานก่อสร้างและอาศัยอยู่ในแคมป์คนงานของนายจ้าง และภายในแคมป์จะแบ่งที่พักออกเป็น 2 โซน คือ โซนที่พักขนาดใหญ่ของแรงงานต่างด้าว และโซนที่พักที่เป็นตึก 2 ชั้น ของคนไทย ที่แม้จะมีเด็กนักเรียนต่างด้าวที่เป็นลูกครึ่งไทยเรียนโรงเรียนเดียวกัน แต่เด็กนักเรียนต่างด้าวจะเล่นกันในบริเวณพื้นที่ที่เล่นกันได้เท่านั้น จะไม่สามารถไปเล่นในบ้านหรือในห้องของเด็กนักเรียนที่เป็นคนไทยหรือลูกครึ่งไทยได้ สิ่งนี้เป็นความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ของการแบ่งแยกชนชั้นผ่านภาษาและเชื้อชาติ ที่จะอยู่ในความคิดและความรู้สึกของทั้งเด็กไทย

และเด็กต่างด้าว หากการปรับความเข้าใจในกลุ่มเด็กไทย ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนไทยได้ จะช่วยในการแก้ไขปัญหาระยะยาว

เหล่านี้คือปัญหาหลักๆ ที่สำคัญที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข เพื่อไม่ทำให้สภาพปัญหาเหล่านี้ไปกระทบกับการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมกัน โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายที่ทุกโรงเรียนทำได้เป็นอย่างดีอยู่แล้ว

แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการศึกษาเพื่อเด็กต่างด้าว

การจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวในโรงเรียนทั้ง 7 แห่ง มีแนวในการปฏิบัติที่ไม่แตกต่างกัน คือ จะพิจารณาจากเอกสารก่อนเป็นเบื้องแรก หากไม่มีเอกสารจะขอเอกสารอื่นๆ ที่จำเป็นจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือนายจ้างที่เป็นผู้พามา เพื่อจะได้ส่งต่อการกรอกเอกสารและลงรหัสในระบบที่เรียกว่า Data Management Center ซึ่งจะเป็นการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล และทางโรงเรียนจะชื้อคอมพิวเตอร์ในระบบเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนรายหัวประเภทต่างๆ ต่อไป

สำหรับเด็กนักเรียนต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทย จะมีเลข 13 หลัก ที่เป็นเหมือนเลขประจำตัวประชาชนของคนไทย ที่มี 13 หลักเช่นกัน เพียงแต่ในกรณีนี้ จะขึ้นต้นด้วยเลข 00 แต่หากเด็กนักเรียนคนใดไม่มีเลขบัตรประชาชน 13 คือ ก็จะใช้ตัวอักษร G ขึ้นต้นในการกรอกเอกสาร หรือที่เรียกว่าติด G และทางโรงเรียนจะต้องส่งเอกสารแสดงตัวไปด้วย

สำหรับการจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตามหลักเกณฑ์ เด็กทุกคนในประเทศไทยจะได้สิทธิเรียนฟรี 15 ปี โดยมีการจัดสรรงบประมาณเป็นรายหัวให้แก่นักเรียน ทั้งนี้ทางโรงเรียนจึงใช้วิธีเก็บเงินรายหัวให้กับเด็กนักเรียนได้เรียนฟรี โดยรายละเอียดของการเรียนฟรีมี 5 รายการ ดังนี้ ค่าเล่าเรียน อุปกรณ์การเรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ชุดนักเรียน และหนังสือเรียน ซึ่งจากการสอบถามผู้อำนวยการโรงเรียน และนักเรียนต่างด้าว ตอบตรงกันว่า ได้สิทธิในการเรียนฟรี และได้อุปกรณ์การเรียน ชุดนักเรียน รวมทั้งหนังสือเรียนฟรี

นอกจากนี้ ในหลายๆ โรงเรียนจะมีวันที่เด็กนักเรียนต้องใส่ชุดไทยหรือผ้าไทย ทางโรงเรียนได้จัดสรรงบประมาณ และทำเสื้อแจกให้กับนักเรียนใส่ โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ซึ่งเด็กนักเรียนต่างด้าวก็จะได้เสื้อนี้ด้วยเช่นกัน

“[เครือข่ายไทย] ครูแจก... ไม่ต้องจ่ายตัง”²¹⁰

สำหรับความพร้อมในการรับเด็กต่างด้าวเข้ารับการศึกษา พบว่า ทุกโรงเรียนมีความพร้อมและเต็มใจรับเด็กต่างด้าวเข้าศึกษา และหลายโรงเรียนสัดส่วนเด็กต่างด้าวก็มากกว่าเด็กไทย ซึ่งหากพิจารณาในแง่การจัดการศึกษาเพื่อเด็กไทย อาจพบว่าไม่คุ้มค่าและไม่เหมาะสม แต่จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการพบว่าการรับเด็กต่างด้าวทำให้อัตราของนักเรียนทั้งหมดในโรงเรียนมีจำนวนมากพอที่จะยังสามารถเปิดโรงเรียนต่อไปได้ และยังสามารถขออัตราครูเพื่อมาประจำที่โรงเรียนได้ซึ่งเป็นผลดีกับเด็กนักเรียนไทย

²¹⁰ ด.ช.มะกอก โรงเรียนชลบุรี 4, อังแล้ว.

เพราะไม่เช่นนั้นเด็กนักเรียนไทย อาจต้องเดินทางไปเรียนยังโรงเรียนที่ห่างไกลบ้านออกไปมากกว่านี้ เช่นเดียวกับบางโรงเรียนที่แม้สัดส่วนเด็กนักเรียนต่างด้าวจะไม่มาก แต่ในแง่ของจำนวนมีมากพอสมควร ก็พบว่า การรับเด็กต่างด้าวก็เป็นผลดีกับเด็กไทย อย่างน้อยที่สุด ในแง่ของงบประมาณรายหัวที่โรงเรียนจะได้ ซึ่งในแง่ของการบริหารจัดการถือว่าเป็นการพึงพาอาศัยและไม่ได้ทำให้ใครเสียประโยชน์ทั้งเด็กไทยหรือเด็กต่างด้าว

หากพิจารณาด้วยรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษา รวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ ปรากฏว่า จากที่ทำการศึกษารองเรียนทั้ง 7 แห่ง ไม่มีโรงเรียนใดที่ผู้อำนวยการโรงเรียน ครู และเด็กนักเรียน จะมีทัศนคติที่เลวร้ายต่อเด็กนักเรียนต่างด้าว หากจะมีก็จะเป็นเพียงแค่การเล่นกันระหว่างเด็ก ที่มีการล้อกัน ซึ่งไม่ต่างจากที่เด็กไทยเองก็จะมีการเล่นกันระหว่างเด็ก การล้อ การแข่งขันกัน

ในส่วนของแนวปฏิบัติที่จัดการศึกษาพบว่า แม้ทุกโรงเรียนจะรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน และให้สิทธิต่างๆ อย่างเสมอภาคกับเด็กไทยจนกลายเป็นเรื่องปกติที่ทางโรงเรียนได้ดำเนินการตามกฎหมายและนโยบายรัฐบาล แต่ก็มีหลายโรงเรียนทั้งที่สังกัดและไม่สังกัดสพฐ. ที่ไม่รับเด็กต่างด้าวเข้าเรียน เช่น โรงเรียนแห่งหนึ่งที่ไม่มีเด็กนักเรียนต่างด้าวเรียนและผู้ปกครองรวมทั้งนายจ้างกล่าวว่าไม่รับเด็กต่างด้าวโดยไม่ทราบเหตุผล เมื่อผู้วิจัยสอบถามทางโรงเรียน ทางโรงเรียนได้ตอบมาว่ารับเด็กต่างด้าวเพราะเป็นนโยบายแต่ไม่มีเด็กมาสมัคร สิ่งนี้อาจสะท้อนว่าแม้จะมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มีนโยบายจากรัฐบาล แต่โรงเรียนกลับมีความสำคัญมากที่สุดในการทำให้สิทธิต่างๆ ของเด็กต่างด้าวเกิดขึ้นได้จริง

จากการศึกษาโรงเรียนทั้ง 7 แห่ง พบแนวปฏิบัติที่คิดดังนี้

ประการแรก การที่บุคลากรทางการศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อเด็กต่างด้าว โดยไม่ได้มองการศึกษาเป็นแค่เรื่องสิทธิตามกฎหมาย แต่ยังเป็นโอกาสของเด็กทุกคนในการได้รับการศึกษา รวมทั้งการได้รับการศึกษาก็จะช่วยให้เด็กมีความรู้ สามารถอยู่ในสังคมไทยได้อย่างไม่มีปัญหา และไม่นำไปสู่การสร้างปัญหาสังคมในอนาคต การปฏิบัติต่อเด็กไทยและเด็กต่างด้าวจึงไม่แตกต่างกัน ดังที่ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 1 และ 2 กล่าวว่า

“...พอมีการลงทะเบียนแรงงานต่างด้าว ก็ทำให้ลูกของแรงงานต่างด้าวมากขึ้น เพราะเค้าเอาลูกมาด้วย แล้วเราก็เลี้ยงลูกเค้าดี เด็กประถมมีนอน มีนมกิน จะกลับบ้านก็ประแบ็ง สะอาดสะอาดกลับไป”²¹¹

“ไม่ว่าเด็กไทยหรือเด็กต่างด้าวก็เท่ากัน ถ้าเราไม่ให้ความรู้ก็จะเป็นปัญหา”²¹²

²¹¹ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 1 , อ้างแล้ว.

²¹² ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 2 , อ้างแล้ว.

และด้วยทัศนคติที่ดีต่อเด็กต่างด้าว การเปิดโอกาสให้กับเด็กต่างด้าวอย่างเท่าเทียมกันกับเด็กไทยทำให้เกิดการเปิดกว้างในมุมมองด้านบวกที่มีต่อเด็กต่างด้าวในฐานะเด็กที่มีความสามารถและศักยภาพด้วย นอกเหนือจากความพยายามในการลดอุปสรรคในด้านเอกสารหรือด้านการบริหารจัดการ เพื่อให้เด็กต่างด้าวได้เข้ารับการศึกษ

“เด็ก ๆ มีความรับผิดชอบ และจิตอาสาจะเยอะ เพื่อจะได้รับการยอมรับ แต่เด็ก ๆ เรียนรู้และปรับตัวได้ไว... มีแรงผลักดันด้านการเรียน”²¹³

“ด้วยความที่พ่อแม่เด็กพูดอ่านไทยไม่ได้ เด็กต่างด้าวเค้าเลยต้องตั้งใจมาก เลยทำให้เค้ามีความรับผิดชอบขึ้นมาเลย...”²¹⁴

ประการต่อมา คือ การจัดห้องเรียนอาเซียน เพื่อให้เด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียนในปีแรกได้ค่อยๆ ปรับตัวในการเรียนรู้ การพูดและการเข้าใจภาษาไทย หากเด็กยังไม่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ไม่ว่าอายุเท่าใดจะต้องเข้าเรียนในชั้นเรียนของห้องอาเซียนก่อน เมื่อนักเรียนสามารถสื่อสารภาษาไทยเบื้องต้นได้แล้วก็จะสามารถขึ้นชั้นเรียนปกติและเรียนรวมกับเด็กไทย อันจะทำให้เด็กนักเรียนต่างด้าวจะสามารถปรับตัวในด้านอื่นๆ ได้ต่อไป ขณะเดียวกันก็ไม่เป็นอุปสรรคในการสอนของครูในชั้นเรียน และความต่อเนื่องในชั้นเรียนที่มีการเรียนรวมระหว่างเด็กต่างด้าวกับเด็กไทย ทั้งนี้การจัดห้องเรียนอาเซียน อาจทำได้ในกรณีที่มีเด็กต่างด้าวเข้าเรียนในแต่ละปีเป็นจำนวนมากพอ โดยพบว่า ในโรงเรียนอื่นๆ อีก 6 แห่ง ที่ไม่มีการจัดห้องเรียนอาเซียนแม้จะมีสัดส่วนเด็กต่างด้าวในโรงเรียนค่อนข้างมาก แต่จำนวนโดยรวมของเด็กนักเรียนในโรงเรียนมีน้อย ประกอบกับบุคลากรไม่เพียงพอ จึงไม่สามารถจัดชั้นเรียนอาเซียนได้ หากแต่ใช้การให้เด็กเข้าเรียนในชั้นอนุบาลแทน เพื่อให้เด็กค่อยๆ ปรับตัว และเรียนรู้ภาษาไทย อย่างน้อยที่สุดคือ การสื่อสารเบื้องต้น

ในอีกด้านหนึ่ง การมีห้องเรียนอาเซียน ก็เป็นจุดที่ทำให้เกิดความสนใจที่เด็กนักเรียนไทยจะสามารถรับรู้ได้ เพราะเมื่อถามนักเรียนไทยทั่วไปในโรงเรียน ว่าห้องเรียนอาเซียนอยู่ที่ไหน เด็กส่วนใหญ่สามารถตอบได้ และชี้ทางไปห้องเรียนได้ แต่เนื่องจากที่โรงเรียนมีการรับเด็กต่างด้าวมานาน และมีจำนวนมาก ประกอบกับบริเวณที่ตั้งของโรงเรียนมีแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก และเด็กนักเรียนไทยที่มาเรียนที่โรงเรียน ก็มีที่อยู่ละแวกโรงเรียนที่คุ้นเคยกับแรงงานต่างด้าว และเด็กต่างด้าวอยู่แล้ว จึงไม่ได้มีปัญหาเมื่อเด็กต่างด้าวเข้ามาเรียนร่วมกันในชั้นเรียน

ประการสุดท้าย คือ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นๆ ในการสนับสนุนการจัดการศึกษา พบว่า ทุกโรงเรียนจะมีการขอความสนับสนุนจากชุมชน สมาคม องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน ในความช่วยเหลือด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็น ข้าวสาร อาหารแห้ง งบประมาณสนับสนุนการสร้างห้อง

²¹³ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 5, อ่างแก้ว.

²¹⁴ ผู้อำนวยการโรงเรียนชลบุรี 6, อ่างแก้ว.

ประชุม ห้องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ สนามเด็กเล่น ทั้งนี้พบว่า ในโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ชุมชน เมื่อจะสามารถขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งชุมชนและชาวบ้านในละแวกโรงเรียนได้ง่ายกว่า ดังที่ปรากฏว่า บางโรงเรียนจะมีการจัดงานวันเด็ก โดยของที่นำมาใช้ในการจัดการรวมถึงของเล่น ของจับสลาก มีทั้งที่มาจากองค์กรหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และชาวบ้านในละแวกโรงเรียน และบางโรงเรียนที่ผู้ปกครองของเด็กต่างด้าวที่เข้ามาทำงานจนถึงหลักแหล่งได้ ยังให้ความช่วยเหลือในการจัดงานวันเด็กด้วย รวมถึงผู้อำนวยการบางโรงเรียนที่สร้างความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานท้องถิ่น และได้งบประมาณสนับสนุนอุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัยในโรงเรียน ที่ช่วยให้เด็กนักเรียนได้มีโอกาสใช้อุปกรณ์เหล่านั้น

ในขณะที่โรงเรียนที่อยู่ห่างไกลชุมชน การจัดงานวันเด็กในลักษณะข้างต้นจะค่อนข้างยาก เนื่องจากการเดินทางไปยังโรงเรียนที่ค่อนข้างยากลำบาก ความเบาบางของประชากรในละแวกโรงเรียน ฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนในละแวกโรงเรียนน้อยกว่า รวมทั้งคนไทยในพื้นที่ก็มีน้อยกว่าแรงงานต่างด้าว จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียน พบว่า การออกค่ายจากสถาบันการศึกษาไปช่วยสร้างห้องน้ำ ทาสี ฯลฯ ยังเป็นสิ่งที่ช่วยเติมเต็มความสมบูรณ์ของโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้กับเด็กได้อีกด้วย นอกจากความช่วยเหลือเพิ่มเติมจากองค์กรหน่วยงานอื่นๆ

ปัญหาและอุปสรรค

การจัดการศึกษาของเด็กต่างด้าวในจังหวัดชลบุรี โดยภาพรวมสอดคล้องกับกฎหมายในประเทศและต่างประเทศ แต่เมื่อพิจารณาจากหลักการ 4-A และแนวคิดเด็กต่างด้าวกับการศึกษา พบปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

ประการแรก ความพร้อมที่จะให้ใช้ได้ แม้รัฐบาลจะมีการจัดงบประมาณสนับสนุน แต่ก็พบว่ายังไม่เพียงพอ โดยทางโรงเรียนต้องขอการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ เพิ่มเติม ในส่วนของครูก็พบว่ายังไม่มีการจัดการครูหรือการอบรมครูให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาที่หลากหลาย

ประการที่สอง ความสามารถเข้าถึงได้ แม้โดยภาพรวมโรงเรียนต่างๆ จะมีความพยายามในการให้เด็กต่างด้าวเข้ารับการศึกษาก็ได้ แต่ก็มีหลายโรงเรียนที่ปฏิเสธการรับเด็กต่างด้าวเข้าเรียนทั้งโดยชัดเจนและโดยนัยยะ ซึ่งถือเป็นการเลือกปฏิบัติและนำไปสู่ปัญหาด้านระยะทางในการไปโรงเรียนของเด็กต่างด้าวที่ต้องไปโรงเรียนที่ไกลกว่าที่พัก

ประการที่สาม ความสามารถยอมรับได้ ด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งหลักสูตรและภาษาที่ใช้ ผู้ปกครองของเด็กต่างด้าวไม่สามารถเลือกรูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องเหมาะสมให้กับบุตรหลานของตนเองได้ แม้แต่ภาษาที่เป็นภาษาแม่ของเด็กต่างด้าว

ประการที่สี่ ความสามารถปรับได้ พบว่า ทั้งหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนยังไม่มีการปรับให้เข้ากับหลากหลายของเด็กต่างด้าวสัญชาติต่างๆ อีกทั้งเด็กบางกลุ่มที่เข้าเรียนเมื่ออายุเลขเกณฑ์ เช่น มาเข้าเรียนเมื่ออายุ 10 ปี ก็จะต้องเข้าไปเรียนร่วมกับเด็กนักเรียนชั้นปีที่ 1 ที่มีอายุ 7 ปี

ดังนั้น ในภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนที่ไม่ได้เป็นปัญหาหมกมุ่นนัก เนื่องจากผู้ปกครองของเด็กต่างต่างค่อนข้างพอใจกับการที่ประเทศไทยจัดการศึกษาฟรี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ประกอบกับการที่มองว่าเป็นโอกาสของเด็กในการได้เรียนหนังสือและได้เรียนภาษาไทยอันอาจเป็นประโยชน์ต่อเด็กในอนาคต ในส่วนของเด็กต่างต่างเอง ก็มีการปรับตัวได้ค่อนข้างดี ประกอบกับมองว่าเป็นโอกาสในการเรียนและการทำงานในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เสนอให้มีการจัดอบรมด้านการสอนเด็กที่มีความหลากหลายให้กับครูในโรงเรียน รวมทั้งด้านภาษา ทั้งนี้เพื่อให้ครูมีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กนักเรียนที่มีความหลากหลายในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเด็กนักเรียนที่มีความแตกต่างด้านภาษา เชื้อชาติ และวัฒนธรรม
2. เสนอให้โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนต่างต่างเป็นจำนวนมาก พิจารณาให้มีการจัดการเรียนการสอนแบบสองภาษา โดยอาจเริ่มต้นจากสัปดาห์ละชั่วโมงและค่อยๆ เพิ่มจำนวนชั่วโมงในภายหลัง ทั้งนี้อาจมีการสอนให้กับเด็กไทยด้วย เนื่องจากโรงเรียนที่มีเด็กต่างต่างมาก ย่อมหมายถึงจำนวนคนต่างต่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณนั้นมีค่อนข้างมากด้วย ฉะนั้นการที่เด็กไทยได้เรียนรู้ด้วย จะช่วยทำให้เกิดความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น
3. เสนอให้โรงเรียนมีการปรับชั่วโมงให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายของเด็กในชั้นเรียน โดยอาจให้มีชั่วโมงที่เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเด็กนักเรียนเกี่ยวกับประเทศหรือสังคมของเพื่อนในชั้นเรียน ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อทั้งเด็กไทยและเด็กต่างต่าง และยังเป็น การเคารพความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย
4. เสนอให้มีการโอนย้ายสถาบันการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปขึ้นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดในพื้นที่และมีความเข้าใจในบริบทของโรงเรียน อันจะนำไปสู่การบริหารจัดการที่ครบถ้วนทั่วถึง และคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนได้มากกว่า
5. เสนอให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเด็กต่างต่างให้เป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวางต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเด็กต่างต่าง ไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันในการปฏิบัติ รวมทั้งชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อเป็นการสร้างความรู้และความเข้าใจอันดีในชุมชน และการอยู่ร่วมกันระหว่างคนไทยและคนต่างต่าง ถึงเหตุผลที่มีการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างต่างอย่างเท่าเทียมกันกับเด็กไทย
6. เสนอให้มีแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี สร้างความเข้าใจระหว่างผู้ปกครองเด็กไทยและเด็กต่างต่างในสถานศึกษาที่เด็กเรียนร่วมกัน

7. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมกันในชุมชนระหว่างเด็กต่างด้าวและเด็กไทย คนในชุมชน
องค์กรปกครองท้องถิ่น โรงเรียน และ องค์กรพัฒนาเอกชน

กล่าวสำหรับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายข้างต้นนี้ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปรับชั่วโมงการเรียนการสอน
และภาษา ก็เนื่องจากพบว่า เด็กต่างด้าวที่เข้ามาเรียนในโรงเรียนไทย มีทั้งที่เกิดในประเทศภูมิลำเนา กับที่
เกิดในประเทศไทย ซึ่งมีความผูกพันกับประเทศภูมิลำเนาของตนหรือของบิดามารดา ในทางใดทางหนึ่ง
เช่น บางคนเกิดที่พม่า แล้วมาโตที่ไทย แต่สามารถพูดพม่าได้ หรือบางคนเกิดที่ไทย แต่พูดภาษาเขมรได้บ้าง
จากฟังได้จากการฟังพ่อแม่พูดคุยกันในบ้าน

“เกิดที่ลาว พูดลาวได้...พูดกับที่บ้าน”²¹⁵

“เกิดที่ลาว พูดลาวบ้าง... พูดกับที่บ้าน”²¹⁶

“เกิดที่ไทย พูด[ภาษาเขมร] ได้เป็นบางคำ บ้านอยู่ที่ปอยเปต”²¹⁷

“เกิดที่พม่า มาประเทศไทยตอน 3 ขวบ พูด[พม่า]ได้บ้าง”²¹⁸

“เกิดที่โรงเกลือ... เขียนเขมรได้”²¹⁹

“อยู่บ้านพูดทั้งไทยทั้งเขมร”²²⁰

“เกิดที่เขมร แต่ไม่รู้ที่ไหน เคยกลับบ้าน มีเพื่อน มีญาติ...เขียนเขมรได้ อยู่บ้านพูด
ไทยกับเขมร”²²¹

²¹⁵ คช.บุญชัย โรงเรียนชลบุรี 1

²¹⁶ คญ.บุญส่ง โรงเรียนชลบุรี 1

²¹⁷ คญ.บุญธรรม โรงเรียนชลบุรี 1

²¹⁸ คญ.บุญสร้าง โรงเรียนชลบุรี 1

²¹⁹ คญ.ข้าวกล้อง โรงเรียนชลบุรี 3

²²⁰ คช.ข้าวสาร, คญ.ข้าวกล้อง, คญ.ข้าวต้ม โรงเรียนชลบุรี 3

²²¹ คญ.ข้าวโพก โรงเรียนชลบุรี 3

นอกจากนี้ยังพบว่า พ่อแม่ของเด็กนักเรียนจะพาเด็กกลับบ้านภูมิลำเนาเพื่อเยี่ยมครอบครัว ทำให้เด็กเกิดความผูกพันกับญาติพี่น้องและยังคงได้ใช้ภาษาแม่ และเรียนรู้วัฒนธรรมไปพร้อมๆ กัน โดยนักเรียนจะจดจำได้ว่าไปกลับอย่างไร และเมื่อกลับไปแล้วที่ภูมิลำเนามีลักษณะอย่างไร

“เกิดที่กัมพูชา.. เคยกลับ[กัมพูชา]..พูดเขมรได้..[อยู่ที่บ้าน]จะพูดภาษาเขมร”²²²

“มีเพื่อน[ที่ประเทศภูมิลำเนา] เพื่อนดีใจมากเวลากลับบ้าน...เล่าให้เพื่อนฟังว่า เรียนหนังสือเป็นยังไง”²²³

“พูด[ภาษาเขมร]ได้... เคยกลับ[ประเทศภูมิลำเนา] ไปทางรถตู้...ปีละ 2 ครั้ง”²²⁴

“กลับบ้านทุกปี ... กลับทางอุบล กลับรถตู้”²²⁵

ซึ่งสิ่งนี้เองที่ทางโรงเรียนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง น่าจะนำไปสู่การปรับ เช่น ชั่วโมงเรียนเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งระหว่างเด็กนักเรียนด้วยกันเอง และระหว่างเด็กนักเรียนกับครูผู้สอนด้วย เนื่องจากเมื่อสอบถามเด็กนักเรียนต่างคำวบางคน ก็พบว่า เริ่มคุ้นเคยกับประเทศไทยและไม่อยากกลับประเทศภูมิลำเนาของตนเอง ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าการอยู่ร่วมกันระหว่างคนไทยกับผู้คนจากประเทศเพื่อนบ้านยังเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก การได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน จึงน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการอยู่อาศัยร่วมกันมากกว่า

“กลับปีละ 2 ครั้ง[กัมพูชา]...[อยากอยู่ที่เมืองไทยหรือกลับไปกัมพูชา] อยากอยู่ที่ไทย”²²⁶

²²² ดช.บุญเสริม โรงเรียนชลบุรี 1

²²³ ดช. ขาว โรงเรียนชลบุรี 2

²²⁴ ดช. แดง โรงเรียนชลบุรี 2

²²⁵ ดญ.กระจิบ โรงเรียนชลบุรี 6

²²⁶ ดญ.อัญชัญ โรงเรียนชลบุรี 5

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

แนวคำถามสำหรับผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

ความเป็นมาของการจัดการศึกษาให้เด็กต่างด้าวเป็นเช่นไร

การจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวเป็นเช่นไร

การจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวมีอุปสรรคหรือปัญหาหรือไม่

จำนวนเด็กต่างด้าวในระบบมีจำนวนเท่าใด

มีความแตกต่างในการจัดการการศึกษาระหว่างเด็กต่างด้าวกับเด็กไทยหรือไม่ อย่างไร

สำนักงานเขตพื้นที่ฯ ส่งมอบนโยบายการศึกษาของเด็กต่างด้าว โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายต่อไปยังสถานศึกษาหรือไม่

ภาคผนวก 2

แนวคำถามสำหรับผู้อำนวยการโรงเรียน

โรงเรียนรับเด็กต่างด้าวมาตั้งแต่เมื่อใด รับทุกคนหรือไม่

โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กต่างด้าวอย่างไร แตกต่างจากเด็กไทยอย่างไร

ทางโรงเรียนประสบปัญหาในการจัดการศึกษาให้กับเด็กต่างด้าวหรือไม่ อย่างไร

ในการเรียนมีปัญหาจากความแตกต่างระหว่างเด็กไทยกับเด็กต่างด้าวหรือไม่

ทางโรงเรียนมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างไร

โรงเรียนหรือในชั้นเรียนมีการลงโทษและชื่นชมเด็กนักเรียนต่างด้าวเหมือนหรือแตกต่างกับเด็กนักเรียนไทยหรือไม่ อย่างไร

สัญชาติที่ต่างกันของเด็กต่างด้าวมั้ผลกระทบกับการจัดการศึกษาหรือไม่ อย่างไร

ทางโรงเรียนมีการติดตามเด็กที่บ้าน/ที่พักหรือไม่ อย่างไร

ทางโรงเรียนมีการประชุมผู้ปกครองหรือไม่ อย่างไร

แนวโน้มของเด็กต่างด้าวที่จะเข้าเรียนในโรงเรียน

ภาคผนวก 3

แนวคำถามสำหรับเด็กนักเรียนต่างดาว

- ชื่ออะไร (เพื่อให้สะดวกกับการพูดคุย แต่จะไม่เปิดเผยชื่อ)
- อายุเท่าไร
- เรียนชั้นอะไร
- ชอบเรียนวิชาอะไร
- ชอบมาโรงเรียนหรือไม่ มาโรงเรียนแล้วสนุกหรือไม่
- ไป-กลับโรงเรียนอย่างไร มีใครมารับ-ส่งหรือไม่
- มีการบ้านทุกวันหรือไม่ มีใครสอนการบ้านหรือไม่
- มีเพื่อนนักเรียนไทยหรือไม่ เคยไปบ้านเพื่อนนักเรียนไทยหรือไม่
- อยู่โรงเรียนทานข้าวกลางวันหรือไม่ ต้องเสียเงินค่าข้าวกลางวันหรือไม่
- มีนมทานที่โรงเรียนหรือไม่ ต้องเสียเงินค่านมหรือไม่
- มาเรียนหนังสือ มีหนังสือ สมุด ดินสอ หรือไม่ ได้อย่างไร
- ถ้าดินสอหมด ขงลบหมด ทำอย่างไร
- ทราบหรือไม่ว่าพ่อแม่ต้องเสียค่าเทอมหรือไม่
- ชอบมาเรียนที่โรงเรียนหรือไม่ คุณครูใจดีหรือไม่
- เรียนเสร็จกลับบ้าน ทำการบ้านหรือไม่ หรือทำอะไร
- วันเสาร์อาทิตย์ทำอะไร
- เวลาอยู่บ้านพูดภาษาอะไร
- ถ้าเรียนจบแล้วอยากเรียนต่อหรือไม่ อยากเรียนต่อที่ไหน
- โตขึ้นอยากเป็นอะไร อยากอยู่เมืองไทยหรือไม่

ภาคผนวก 4

แนวคำถามสำหรับผู้ปกครอง

ท่านมีบุตรกี่คน

ท่านส่งบุตรทุกคนเข้าเรียนที่โรงเรียนไทยหรือไม่

ท่านทราบได้อย่างไรว่าสามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนที่โรงเรียนไทยได้

ท่านต้องเสียค่าเทอมให้กับบุตรหลานของท่านหรือไม่

ท่านทราบหรือไม่ว่าบุตรหลานของท่านได้ทานอาหารกลางวันฟรี

ท่านทราบหรือไม่ว่าบุตรหลานของท่านได้ทานนมฟรี

ท่านทราบหรือไม่ว่าบุตรหลานของท่านได้ชุดนักเรียนและอุปกรณ์การเรียน โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ท่านเคยไปที่โรงเรียนหรือไม่

ท่านเคยเข้าประชุมผู้ปกครองหรือไม่

ท่านพอใจกับการที่บุตรหลานของท่านอ่านเขียนภาษาไทยได้หรือไม่

ภาคผนวก 5

แนวคำถามสำหรับนายจ้าง/ตัวแทนนายจ้าง

ท่านแจ้งหรือให้ความรู้กับแรงงานที่มีลูกหลานที่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนหรือไม่
ท่านมีแนวทางหรือกระบวนการในการช่วยเหลือหรือสนับสนุนการส่งบุตรหลานแรงงานต่างด้าว
เข้าเรียนในโรงเรียนอย่างไร

ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อการส่งบุตรหลานแรงงานต่างด้าวเข้าสู่สถานศึกษา

ท่านเห็นว่าการส่งบุตรหลานแรงงานต่างด้าวเข้าสู่สถานศึกษามีความยากลำบากหรือยุ่งยากหรือไม่

บรรณานุกรม

- กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม. [ออนไลน์]
<http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/icescrt.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2557.
- กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. **ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**.
มปท: กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, หน้า 20-21 และ 29.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2552. **การดำเนินงานนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ**. [ออนไลน์]
เข้าถึงได้จาก <http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/8646-9873.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 17
กุมภาพันธ์ 2558.
- กฤษ เพิ่มทันจิตต์ และสุธี ประศาสนเศรษฐ์, 2530 “พื้นที่สามจังหวัดชายฝั่งทะเลตะวันออกกับการ
พัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างภูมิภาคและการพัฒนาแบบพึ่งพาของระบบเศรษฐกิจไทย”, รายงานการวิจัย.
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- การศึกษา “สพฐ.ดูแลสิทธิเรียนฟรีเด็กต่างด้าว”, **เดลินิวส์**. วันที่ 9 กันยายน 2557.
- กฤตา วัฒนสาร และ กฤตยา อาชวนิจกุล, บรรณาธิการ. **ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมใน
สังคมไทย**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ข่าวการศึกษา – สาธารณสุข “ตั้งกก.ทบทวน เรียนฟรีต่างด้าว”, **ไทยโพสต์**. 10 กันยายน 2557.
- ข่าวการศึกษา – สาธารณสุข “สพฐ.เตรียมจัดงบเรียนฟรีเด็กต่างด้าว”, **ไทยโพสต์**. 4 กันยายน 2557.
- ข่าวคุณภาพชีวิต – ชุมชนเมือง “ถูกแรงงานต่างด้าวกว่า 2.5 แสนคนขาดโอกาสเรียนหนังสือ”,
ผู้จัดการ. 23 กรกฎาคม 2557
- ข่าวภูมิภาค ชุมชนเมือง ข่าวทั่วไป “เด็กต่างด้าวยึดโรงเรียนระนอง กว่า 10 แห่งไร้ยช.ไทย-ชงสร.
ยุบทิ้ง”, **คมชัดลึก**. 28 สิงหาคม 2552.
- ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี 195/2557 **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี**. [ออนไลน์]
<http://www.moe.go.th/websm/2014/sep/195.html>[ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2558
- ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี 219/2554 **คำแถลงนโยบายของ ครม.** [ออนไลน์]
<http://www.moe.go.th/websm/2011/aug/219.html> เข้าถึงเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2558
- ความจำเป็นในการออกกฎหมายรองรับศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย (เด็กต่างชาติ)
[ออนไลน์]
http://www.mwgtailand.org/autopagev4/show_page.php?topic_id=125&auto_id=8&TopicPk= เข้าถึง
เมื่อวันที่ 13 มกราคม 2558.

ค่านโยบายเรียนฟรีเด็กต่างด้าว. 2557. [ออนไลน์]

http://www.nhrc.or.th/2012/wb/th/news_detail.php?nid=3202&parent_id=1&type=new เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2558.

ค่าแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายชวน หลีกภัย 2540. [ออนไลน์]

www2.nkc.kku.ac.th/manit.p/document/.../gov_policy_chuan2_40.doc เข้าถึงเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2557.

จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงาน คงเหลือ ณ เดือนธันวาคม จำแนกตามลักษณะการเข้าเมืองถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ทั่วราชอาณาจักร ปี พ.ศ. 2544 - 2557 รายปี [ออนไลน์]

http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=127&template=2R1C&yeartype=M&subcatid=12 เข้าถึงเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2558.

ณพอร รพีพัฒน์. 2547. เมื่อดอกไม้หายไปบนทะเลทუნ: การสร้างความเป็นอื่นและกระบวนการปรับตัวของเด็กต่างชาติที่ถูกทำร้าย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ดช. ขาว โรงเรียนชลบุรี 2, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

ดช. แดง โรงเรียนชลบุรี 2, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

ดช. กระรอก โรงเรียนชลบุรี 6, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2558.

ดช. ข้าวสาร โรงเรียนชลบุรี 3, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

ดช. ข้าวเหนียว โรงเรียนชลบุรี 3, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

ดช. นกเอี้ยง โรงเรียนชลบุรี 7, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2558.

ดช. นกฮูก โรงเรียนชลบุรี 7, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2558.

ดช. บุญชัย โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

ดช. บุญทับ โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

ดช. บุญธรรม โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

ดช. บุญเลิศ โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

ดช. บุญเสริม โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

ดช. บุญเหลือ โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

ดช. ใบเตย โรงเรียนชลบุรี 5, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558.

ดช. มะกอก โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.

ดช. มะพร้าว โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.

ดช. กระเจี๊ยบ โรงเรียนชลบุรี 6, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2558.

ดช. กระต่าย โรงเรียนชลบุรี 6, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2558.

คณ.กุหลาบ โรงเรียนชลบุรี 5, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558.
คณ.ไก่อ โรงเรียนชลบุรี 2, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.
คณ.ข้าวกล้อง โรงเรียนชลบุรี 3, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.
คณ.ข้าวคั่ว โรงเรียนชลบุรี 3, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.
คณ.ข้าวโพด โรงเรียนชลบุรี 3, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.
คณ.ไข่ โรงเรียนชลบุรี 2, สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.
คณ.ชบา โรงเรียนชลบุรี 5, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558.
คณ.บุญธรรม โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.
คณ.บุญส่ง โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.
คณ.บุญสร้าง โรงเรียนชลบุรี 1, สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.
คณ.มะกรูด โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.
คณ.มะนาว โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.
คณ.มะนาว โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.
คณ.มะเฟือง โรงเรียนชลบุรี 4, สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.
คณ.อัญชัญ โรงเรียนชลบุรี 5, สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558.
ตัวแทนนายจ้างของแม่คณ.นิค โรงเรียนชลบุรี 5, สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2558.

ทวีสิทธิ์ ใจห้าว. 2555. การจัดการศึกษาแก่ลูกแรงงานต่างชาติ.[ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก

<http://www.moe.go.th/moe/upload/news20/FileUpload/36945-4531.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2557.

นโยบายและกระบวนการปฏิรูปการศึกษา. [ออนไลน์]

http://www.moe.go.th/main2/article/article_jaroon/article_jaroon1.htm เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2557.

นัยน์ปพร ลิปโปส. (2551). ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา : ศึกษากรณีบุตรแรงงานต่าง
ด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. [ออนไลน์]

http://www.chon1.go.th/chon57/upload/chon1/info/role_chon1_58.pdf เข้าถึงเมื่อ 13 มกราคม 2558.

บทสรุปผู้บริหาร. 2558. <http://www.chonburi.go.th/Portals/0/สรุปสถานการณ์แรงงาน%202-2558.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2558.

บุญเลิศ คชายุทธเดช และประยงค์ คงเมือง. บรรณาธิการ. รวมสาระรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน.
กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มติชน,

เปรมใจ วังศิริไพศาล. 2553. โครงการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับ
เด็กต่างด้าว: กรณีศึกษาอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

เปรมใจ วังศิริไพศาล. 2557. ทางเลือกนโยบายการศึกษาสำหรับบุตรแรงงานต่างชาติในประเทศไทย
ภายใต้บริบทอาเซียน: การวิเคราะห์ตามทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม.

วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ผู้จัดการออนไลน์-คุณภาพชีวิต. 2557. สฟฐ. อ่องขง “ณรงค์” หนุนเรียนฟรีต่างด้าว. [ออนไลน์]
<http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9570000101196> เข้าถึงเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม
2558.

ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 1 , สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2558.

ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 2 , สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 3 , สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2558.

ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 4 , สัมภาษณ์, 5 มีนาคม 2558.

ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 5 , สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2558.

ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 6 , สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2558.

ผู้อำนวยการ โรงเรียนชลบุรี 7 , สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2558.

พงษ์เทพ โตมาจิด. การจัดการศึกษาให้แก่เด็กไร้สัญชาติ. [ออนไลน์]

<http://www.km.sknn.go.th/?name=research&file=readresearch&id=26> เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558

พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521. ราชกิจจานุเบกษา.

แม่ของชญ. นิต โรงเรียนชลบุรี 5 , สัมภาษณ์, 14 มีนาคม 2558.

แม่สอดโพสท์ค็อกคอต. สถานการศึกษา สฟพ.ตาก เขต 2 และสสส. เตรียมจัดระเบียบศูนย์การเรียน
เด็กต่างด้าว พร้อมแนะจดทะเบียนให้ถูกต้อง หลังปล่อยเปิดตามใจ จนควบคุมไม่ได้. [ออนไลน์]

<http://www.maesotpost.com/?cid=1852146> เข้าถึงเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2558

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก,
วันที่ 24 สิงหาคม 2550.

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยหลักฐานในการรับนักเรียนนักศึกษาเข้าเรียนในสถานศึกษา
พ.ศ. 2548. (19 กันยายน 2548). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 122 ตอนที่พิเศษ 90 ก.

รัตนพงศ์ ตุมพสุวรรณ และดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ. (2554). การวิเคราะห์มุมมองของครูในการ
จัดการเรียนการสอนเด็กต่างด้าวในโรงเรียน: การวิจัยเชิงผสม. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา. 6:1,
หน้า 2578-2591. [ออนไลน์] <http://www.edu.chula.ac.th/ojed/doc/V54/V54d0189.pdf> เข้าถึงเมื่อ 13
มิถุนายน 2558.

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. [ออนไลน์]

<http://www.moe.go.th/main2/plan/p-r-b42-01.htm> เข้าถึงเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2558

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และ วิทยาลัยการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และวิทยาลัยการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และวิทยาลัยการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วสันต์ นาวาเนนิชว. 2558. สัมภาษณ์. 26 มีนาคม 2558.

วิลยา มนต์เกษมศิริกุล. 2551. กระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กย้ายถิ่นข้ามชาติโดยองค์กรพัฒนาเอกชน. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์สื่อการศึกษาเพื่อคนพิการ. 2558. ไทยเตรียมเด็กต่างด้าวเข้ารับการศึกษา, 28 มกราคม 2558. [ออนไลน์] <http://www.braille-cet.in.th/Braille-new/?q=news-2059> เข้าถึงเมื่อ 30 มกราคม 2558.

สพลกิตต์ สังข์ทิพย์ และปองสิน วิเศษศิริ. 2558. ศึกษาวิวัฒนาการของนโยบายการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเด็กต่างด้าว,วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา. 10:3, หน้า 452-466. [ออนไลน์] <https://www.tci-thaijo.org/index.php/OJED/article/view/35571> เข้าถึงเมื่อ 29 พฤศจิกายน 2558

สังคม – การศึกษา. “ค่านิยม. ลดช่วยเหลือเด็กต่างด้าว ‘เรียนฟรี’”, ไทยรัฐ. วันที่ 5 กันยายน 2557. สันติ วิชาศักดิ์นันท. 2546. อุตสาหกรรมกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

สารบัญญัตราจ จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร. [ออนไลน์] <http://wp.doe.go.th/wp/images/statistic/sm/58/sm1058.pdf> เข้าถึงเมื่อ 3 ตุลาคม 2558.

สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. ผู้ว่าฯ ชลบุรี เปิดศูนย์รับดูแลบุตรแรงงานต่างด้าว. [ออนไลน์] http://thainews.prd.go.th/CenterWeb/News/NewsDetail?NT01_NewsID=TNSOC5806160010174 13 กรกฎาคม 2558.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. การศึกษาขั้นพื้นฐานของไทย. [ออนไลน์] <http://arit.chandra.ac.th/edu/Patiroob/education4.html> เข้าถึงเมื่อ 16 มีนาคม 2558.

สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ. 2552. คู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับการจัดการศึกษาแก่บุคคลที่ไม่มีหลักฐานทะเบียนราษฎรหรือไม่มีสัญชาติไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ศิริ โฉม พรหมโฉม. การทำงานของคนต่างด้าวหรือแรงงานข้ามชาติ. [ออนไลน์] <http://click.senate.go.th/wp-content/uploads/2015/06/กฎหมาย.pdf> เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2558.

สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 2549. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2557. รายงานการติดตามการศึกษาเพื่อปวงชนของประเทศไทย พ.ศ. 2556. กรุงเทพฯ: สกศ.

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. มปป. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. กรุงเทพฯ: มปป.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมและผลผลิตภาคอุตสาหกรรม. [ออนไลน์] <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries16.html> เข้าถึงเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2558.

สุภางค์ จันทวานิช และคณะ. 2542. การย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเยอรมนี : สาเหตุ ชีวิตความเป็นอยู่ และผลกระทบในประเทศไทยและเยอรมนี. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภางค์ จันทวานิช. 2542. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุภาวดี เหมารณนันท. (2547). สภาพการณ์ของเด็กและเยาวชนไร้สัญชาติในประเทศไทย: ศึกษากรณีบุคคลที่มีบิดาและมารดาเป็นแรงงานต่างด้าวเข้าเมือง โดยผิดกฎหมายในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลี ปิตยานนท์. 2545. ตลาดแรงงานไทยกับนโยบายรัฐ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรัชย์ หวันแก้ว, ปรีชา คุวินพันธ์ และประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ. 2543. ผลกระทบทางสังคมจากการพัฒนาอุตสาหกรรมชายฝั่งทะเลตะวันออกต่อชุมชนท้องถิ่น รายงานผลการวิจัยทุนรัชดาภิเษก สมโภช. (อค์สำเนา)

สุรัชย์ หวันแก้ว. 2549. “ทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกกับต้นทุนที่มองไม่เห็น : จริยธรรมการพัฒนาเพื่ออนาคต”, เอกสารประกอบการสัมมนาทางเลือกในการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เอื้อต่อสุขภาวะของคนในภาคตะวันออก. ห้องพรหมโยธี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ. [ออนไลน์] <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/cerdt.pdf> เข้าถึงเมื่อ 5 มกราคม 2558.

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. <http://www.mfa.go.th/humanrights/images/stories/crct.pdf> [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 1 ธันวาคม 2557.

Pavinee Thepkhamram. 2557. เชื่อมโยงไทย-พม่า จัดการศึกษาหลักสูตร กศน. [ออนไลน์] <http://www.thaihealth.or.th/Content/26319-เชื่อมโยงไทย-พม่า%20จัดการศึกษาหลักสูตร%20กศน..html> เข้าถึงเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2558.

www.thaigov.go.th [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2557.

Barlett, Lesley. 2015. **Access and Quality of Education for International Migrant Children.** Background Paper Prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2015, Education for All 2000-2015: Achievements and Challenges. UNESCO.

Castles, Stephen and Mark J. Miller. 1998. **The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World.** London: Macmillan Press Ltd.

Tomasevski, Katarina. 2001. **Human Rights Obligations: Making Education Available, Accessible, Acceptable and Adaptable.** Gothenburg, Sweden: Novum Grafiska.